

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

LAURA LEHTINEN

KAAKON KÄTKETYT AARTEET

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Julkaisija: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kirjoittaja: Laura Lehtinen (TKI-asiantuntija, Xamk)

Muut kirjoittajat: Anne Räsänen (Lehtori, Xamk) ja
Christa Ruhberg (Restauroinnin opiskelija, Xamk)

Ulkoasu: Petri Hurme, Vinkeä Design Oy

Kannen kuvat: Mikko Hovi

Paino: Grano Oy

Kouvola 2018

Xamk Kehittää 69

ISBN: 978-952-344-147-7 (nid.)

ISBN: 978-952-344-148-4 (PDF)

ISSN: 2489-2467 (nid.)

ISSN 2489-3102 (verkkójulkaisu)

**KAAKON
KÄTKETYT
AARTEET**

SISÄLLYS

ESIPUHE	6
JOHDANTO.....	8
UNESCON MAAILMANPERINTÖKOHDE VERLA.....	23
Johdanto.....	24
Kulttuuriperintökohde Verla.....	31
Nykytila ja kehittämiskohteet.....	40
Kehittämissuunnitelmat.....	57
Toimintalinjat.....	67
Yhteenveto.....	72
ALVAR AALLON TEHTAANMÄKI.....	76
Johdanto.....	78
Restauroinnin opiskelijat Rantalinjalla.....	87
Historiaselvitys Inkeröisten tehtaanmäestä.....	88

Tehtaanmäen suunnitteluprojekti osana Aallon uraa.....	101
Nykytilanne	112
Suojelu ja kehittäminen.....	126
Suuntaviivoja.....	132
Yhteenveto.....	136
MIETILÄN KASARMIALUE.....	139
Johdanto.....	140
Restauroinnin opiskelijat Miettälän kasarmialueella.....	147
Historiallinen konteksti.....	148
Nykytila.....	156
Ympäristö.....	156
Suojelu ja kehittäminen.....	165
Suuntaviivoja.....	172
Yhteenveto.....	175
KÄRNÄKOSKEN LINNOITUS.....	178
Johdanto.....	180
Kärnäkosken linnoitus osana opinnäytetyötä.....	186
Historiallinen konteksti.....	187
Nykytila. Kärnäkoski kulttuuriperintönä ja matkailukohteena.....	195
Toimenpiteet ja matkailun kehittäminen.....	203
Suuntaviivoja.....	216
Yhteenveto.....	219
LOPUKSI.....	223

ESIPUHE

Alvar Aalto -säätio alkoi valmistella säilyttämisen hallintasuunnitelmaa (SHS) Paimion parantolasta vuonna 2015. Sen sisältöä avasi vierailu Paimion parantolaan opiskelijoiden kanssa 7.9.2015. Tuolloin Alvar Aalto -säätion erikoisasian-tuntija Elina Riksmann esitteli parantolaa ja valmisteilla olevaa säilyttämisen hallintasuunnitelmaa. Alvar Aallon suunnittelemana alue rakennuksineen tarvitsi konkreettisen selvityksen tulevien muutosten vuoksi. SHS luo edellytykset uudelle käytölle, jonka ansiosta voidaan kulttuuriperintöarvoja pitää yllä eivätkä rakennukset jää tyhjilleen.

Miljöömatkailu-hanke toteutettiin 1.1.2017–31.12.2018 Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) ja Saimaan ammattikorkeakoulun yhteistyönä. Xamkin työpaketissa *kulttuuriperintökohteiden liiketoiminnan edellytysten vahvistaminen* tavoitteena oli säilyttämisen hallintasuunnitelmien laatiminen kohdealueista. Työskentelyssä päätettiin hyödyntää Alvar Aalto säätion Paimion parantolasta koottua säilyttämisen hallintasuunnitelmaa. Miljöömatkailu-hankkeeseen valikoitui neljä kulttuuriperintökohdetta: Kärnäkosken linnoitus Savitaipaleella, Unescon maailmanperintökohde Verla, Alvar Aallon Tehtaanmäki Inkeröissä ja Miettälän historiallinen kasarmialue Rautjärvellä. Hankkeen avulla kartoitettiin mahdollisuutta lisätä matkailua valituissa kulttuuriperintökohteissa unohtamatta niiden kulttuurisia ja historiallisia arvoja.

Xamkin restaurointikoulutuksen opiskelijat työskentelivät valituissa kulttuuriperintökohteissa selvittäen historiaa, dokumentoiden valokuvaamalla ja mitta-
piirtämällä sekä tekemällä väriselvityksiä. Paimion parantolan säilyttämisen
hallintasuunnitelmaa sovellettiin ja hyödynnettiin niiltä osin, joita voitiin käyttää
hankkeen kulttuuriperintökohteiden säilymiseen ja matkailun edistämiseen.

Miljöömatkailu-hankkeen ansiosta avautui entistä laajempi ymmärrys Kaakkois-
Suomen kulttuuriperintökohteiden määrästä ja merkityksestä, joiden avulla
voidaan alueen elinvoimaisuutta kasvattaa erityisesti matkailua kehittämällä.
Tällöin kohteista tehty sovellettu shs parantaa edellytyksiä kulttuuriperintöä säi-
lyttävään matkailuun nostoen esille niihin liittyvät tarinat ja arvot sekä historian.

Paikkakunnilla ymmärrettiin oman kulttuuriperintökohteen arvo ylläpitämällä
ja hoitamalla kohdetta jopa talkoovoimin. Nämä sidosryhmät antoivat lisäarvoa
ja -tietoa keskittyä alueen ja kohteen erityispiirteisiin myös shs:n sisällössä. Alvar
Aalto -säätien asiantuntijat olivat myös käytettävissä neuvonantajina, kun shs:aa
koottiin hankkeen kulttuuriperintökohteista. Näin ollen voidaan todeta, että
verkostoituminen ja yhteistyö eri sidosryhmien kanssa on välttämätön alueen
elinvoimaisuuden kehittämisessä, jossa Miljöömatkailu-hanke on luonut selkeän
alustan jatkaa matkailun kehittämistä alueen kulttuuriperintökohteissa.

An aerial photograph of a large lake surrounded by a dense forest in autumn. The trees are a mix of green and yellow. In the foreground, there is a stone ruin, possibly a castle or a large farmstead, with several rectangular foundations. A road and a few buildings are visible near the ruin. The sky is overcast and grey.

8

Kuva Manu Eloaho 2018.

JOH- DAN- TO

Laura Lehtinen
TKI-asiantuntija, Xamk

Säilyttämisen hallintasuunnitelmat ja niiden sovellukset hankkeen toimenpiteenä

Säilyttämisen hallintasuunnitelma (SHS) on väline rakennetun kulttuuriympäristön vaalimiseksi. Tarkoitus on varmistaa kulttuuriperintökohteen säilyminen ja sen kestävä käyttö. Vanhojen rakennusten käyttötavat muuttuvat – osa jää tyhjilleen, osa tuntuu jäävän tarpeettomiksi ja osassa toiminta jatkuu. Rakennukset ovat erilaisia; osa yleisesti arvokkaita, osa monelle merkityksellisiä, kaikki jollekin joskus tärkeitä. Säilyttämisen hallintasuunnitelma, *Conservation Management Plan (CMP)*, tarkastelee suojelun tarpeita, auttaa säilymisen turvaamisessa ja käytön suunnittelussa. Se on työkalu muutoksen hallintaan (ACT Heritage Council 2015). Muutoskohteissa ja jo muutoksiin varauduttaessa on tärkeää tehdä tapauskohtainen analyysi, tunnistaa kohteen ominaisuudet ja erityiset piirteet, jotta sen merkitys voidaan arvioida ja arvo perustella. Käytön suunnittelu perustuu arviolle kohteen arvosta.

Miljöömatkailu-hanke on kehittänyt neljän kulttuurihistoriallisen kohteen matkailutoimintaa ja pyrkinyt löytämään uusia käyttötapoja ja edistämään paikallisyhteisöiden elinvoimaa. Kohteet ovat Unescon maailmanperintökohde Verla, Alvar Aallon suunnittelema Tehtaanmäen asuinalue Inkeröissä, Miетtilän historiallinen reservikasarmialue Rautjärvellä ja Kärnäkosken linnoitus Savitaipaleella. Hankkeen tavoitteena oli nostaa kohteiden näkyvyyttä ja juurruttaa ne merkitykselliseksi osaksi paikallisyhteisöä ja saada kohteisiin kannattavaa elinkeinotoimintaa. Kulttuuriperintökohteiden ja rakennusten käyttö edistää myös niiden säilymistä, kunhan se tehdään kohteiden arvoja kunnioittavalla ja niiden ominaisuuksiin soveltuvalla tavalla. Matkailun ja käytön lisääntyessä on tarpeen linjata toimintatavat, jotta sekä mahdollistetaan käyttö että turvataan kulttuurihistoriallisten

arvojen säilyminen. Hankkeen tavoitteet kohteiden säilyttämisen hallintasuunnitelmille olivat erilaiset, koska neljä kohdetta ovat hyvin erilaisia sekä sisällöllisesti että käyttöhistorioiltaan ja nykytilanteiltaan. Teollisuushistoriallinen Verla on rakennusperintölailla suojeltu kohde, Tehtaanmäen kerroksellisen asuinalueen arvot tunnistettu, Miettilän historiallisen reservikasarmialueen rakennuksia on suojeltu asemakaavassa ja Kärnäkosken linnoitus on suojeltu muinaismuistolailla. Kaikkia voidaan luonnehtia *kulttuuriperintökohteiksi* tai kulttuurihistoriallisesti merkittäviksi *rakennetuiksi kulttuuriympäristöiksi*.

Miljöömatkailu-hanke pilotoi säilyttämisen hallintasuunnitelman koostamista kulttuurimatkailun palvelukseen Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa. Hankkeessa syntyneet raportit ovat *sovelluksia* aiemmin kehitetyistä SHS-malleista. Suomessa uraa uurtavaa työtä on tehnyt Alvar Aalto -säätiö, joka toteutti perusteellisen säilyttämisen hallintasuunnitelman Paimion parantolasta Getty-säätiön apurahan turvin sekä julkaisi myös suomenkielisen Säilyttämisen hallintasuunnitelma -oppaan (Heikkonen, Lindh & Malmberg 2016). Esimerkiksi Australian kulttuuriperinnöstä vastaavat viranomaiset ovat käyttäneet työkalua ja muotoilleet ohjeistuksia suunnitelmien tekemiseen 2000-luvun alussa. SHS on toimintamalli, joka on soveltuvin osin mukautettavissa kohteen tarpeisiin.

Ohjeistusten tavoitteiden mukaisesti toteutettu SHS sisältäisi rakennushistoriaselvityksen (Heikkonen ym. 2016, 19). Hankkeen työryhmä on konsultoinut eri asiantuntijoita, mutta tarkempi rakennus- ja muutoshistoria tai rakenteiden tutkimus on tarpeen korjaustöiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Myös kohteiden historiallista taustaa on mahdollista tutkia lisää. Hankkeessa tuotetut raportit tiivistävät kohteiden olemuksen ja avaavat niiden käytön mahdollisuuksia.

Säilyttämisen hallintasuunnitelma perustuu kohteen moniulotteiseen tutkimukseen. Se erittelee, mikä kohteessa on erityistä, millaisia kulttuurihistoriallisia merkityksiä siihen liittyy, miksi se on arvokas ja mitkä toimenpiteet edistävät näiden arvojen ja ominaisuuksien säilymistä (ACT Heritage Council 2015; / Department

of Environment and Heritage Protection 2015). Arvio kohteen arvosta perustuu kohteen ja sen relevantin kontekstin tuntemiseen. Tarkastelun alla ovat fyysiset rakennukset, niiden materiaalisuus ja käyttötavat; kohteen muodostuminen ajan saatossa ja ihmisten toiminnan myötä; kohteen sijoittuminen laajempaan kontekstiin. Mitkä ovat esimerkiksi kohteen kulttuurihistorialliset, sotahistorialliset, arkkitehtoniset, teollisuushistorialliset ominaisuudet ja millä perustein? Mitkä tärkeimmät arvot? Miten ne turvataan parhaiten?

Kaikkiin rakennuksiin vaikuttavat aika, ympäristön olosuhteet ja käyttö. Sopeutuminen olosuhteisiin ja ikääntymiseen ennakoiden, riittävällä huolto-, ylläpito- ja korjaustoimenpiteillä sekä kohteiden erityispiirteet huomioiva käyttö pidentävät käyttöikää ja edistävät säilyvyyttä. SHS-sovellus pyrkii antamaan suuntaviivoja käytön periaatteisiin. Säilyttämisen hallintasuunnitelman tulisi sisältää myös ohjeistukset suojeluperiaatteiden käytännön toteutuksesta sekä kohteiden hoidon ja hallinnoinnin periaatteista (Heikkonen ym. 2016, 27–36). Osassa kohteista on aiemmin tehty hoito- ja käyttösuunnitelmat, kuntokartoituksia tai vauriokartoituksia. Nämä *säilyttämisen hallintasuunnitelmien sovellukset* pyrkivät antamaan yleiskuvan huomioonotettavista asioista kulttuuriperintökohteissa toimittaessa.

Koska hanke osallisti paikallisyhteisöjä yhteiskehittämisen menetelmin, huomioivat raportit myös paikallisyhteisön merkityksen ja työpajoissa esille nousseita kehittämisideoita. Paikallisyhteisöjen ja vapaaehtoisten tuki on erityisen tärkeää kulttuuriperintökohteiden säilymiselle ja elävyydelle, sekä sujuvalle yhteistyölle eri kulttuuriperinnöstä vastaavien viranomaisten kanssa. Ennen kaikkea oman kulttuuriympäristön tunteminen lisää ymmärrystä sen rakentumisesta ja lisää kiinnittymisen ja paikkaan kuulumisen tunteita. Kaikissa kohteissa asukkaat, järjestöt ja muut toimijat osallistuivat jollain tavalla kulttuuriperinnöstä huolehtimiseen ja niiden kehittämiseen. Sosiaalisten arvojen tunnistaminen on osa merkitysten arviointia ja se suositellaan tehtäväksi asiantuntijavoimin (ACT Heritage Council 2015).

Paikallisyhteisön osallistaminen toteuttaa myös Euroopan neuvoston laatiman Faron yleissopimuksen periaatteita. Faron sopimus korostaa kulttuuriperinnön yhteisöllistä merkitystä ja tuo esiin yhteisöjen vastuuta sen vaalimisessa. Myös Suomen perustuslain mukaan vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille (11.6.1999/731, 2. luku 20. §). Hanketta tehtiin yhdessä paikallisten kanssa ja sen tuottamia tuloksia on hyödynnetty säilyttämisen hallintasuunnitelmien koostamisessa.

Näiden säilyttämisen hallintasuunnitelmien sovellusten tarkoitus ei kuitenkaan ole suunnitella kohteiden tulevaisuutta tai antaa tarkkoja toimintaohjeita. Tarkoitus on selvittää, mikä on kohteiden tilanne matkailun ja kulttuuriperinnön näkökulmasta sekä luoda arvojen ja merkitysten pohjalta suuntaviivat toiminnalle kehittämiselle.

Koostin ja kirjoitin säilyttämisen hallintasuunnitelmien sovellukset kulttuuri-matkailukohteille elokuun 2018 ja joulukuun 2018 välisenä aikana hankkeeseen palkattuna työntekijänä. Ne pohjautuvat hankkeen aikana aiemmin ja syksyllä 2018 syntyneeseen materiaaliin, työpajojen tuottamiin aineistoihin, sidosryhmien haastatteluihin ja keskusteluihin eri alojen asiantuntijoiden, osallisten ja hankkeessa mukana olleiden kanssa, kohdekäynteihin sekä aiempiin tutkimuksiin, raportteihin, selvityksiin ja kirjallisuuteen. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) opiskelijat ovat osallistuneet harjoitus- ja opinnäytetöin vuosien 2017 ja 2018 aikana. Xamkin opiskelijat ovat muun muassa dokumentoineet Mietttilän kasarmeilla entisen komppaniapäällikön talon sekä Tehtaanmäellä erään Rantalinjan talon nykytilan.

Julkaisu koostuu taustoittavasta johdanto-osasta ja neljästä erillisestä kohdekohtaisesta osiosta sekä lyhyestä loppuluvusta.

Kulttuuriympäristöjen vaaliminen ja niiden monipuolinen hoito on huomioitu kansallisella tasolla. Valtioneuvosto teki vuonna 2014 periaatepäätöksen Kulttuuriympäristöstrategian toimeenpanosta 2014–2020. Strategian laativat opetus- ja kulttuuriministeriö sekä ympäristöministeriö.

Monipuolinen, menneisyyttä ilmentävä kulttuuriympäristö nähdään voimavarana, mahdollistajana ja hyvinvoinnin lähteenä. Se vahvistaa identiteettiä ja muodostaa viihtyisää elinympäristöä. Se tukee elinkeinojen kehittymistä ja alueellisiin vahuuksiin perustuvaa matkailua. Korjausrakentaminen ja uusiokäyttö toteuttavat kestävän kehityksen periaatteita. Kulttuuriympäristön hoito on osa yhteiskunnan ja yritysten ympäristö- ja yhteiskuntavastuuta. (Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020, 6–7, 14–15.) Kulttuuriympäristöjen ja kulttuuriperinnön hoito-, suojelu- ja seurantavastuut jakautuvat eri viranomaisille.

Kulttuuriympäristöt ovat oleellisia myös matkailun kannalta. Suomen kansainvälisille markkinoille suunnattua kulttuurimatkailua on kehitetty Visit Finlandin valtakunnallisen *Culture Finland* -katto-ohjelman kautta. Luontokohteeksi miellettyä Suomea on pyritty tuomaan esiin myös kiinnostavana kulttuurimatkailukohteena.

Visit Finlandin matkailijaprofiloitu kohde-ryhmä *modernit humanistit* etsivät aitoa suomalaista elämäntapaa, kulttuuriperintöä ja ruokaa sekä haluavat myös osallistua tekemiseen. (Visit Finland 2019.) Uusien tutkimusten mukaisissa matkailijaprofiileissa (2017) korostuivat muun muassa aitojen elämysten, paikallisen ruoan ja kulttuurien sekä luontokemusten etsintä (Finpro segmentation Cross country summary 2017). Suomen matkailun edistämisen asiantuntijaorganisaatio Visit Finland tekee tutkimusta ja tuottaa materiaalia ja työkaluja matkailutoiminnan kehittämiseen. Materiaalit ovat kaikkien luettavissa ilmaiseksi Visit Finlandin verkkosivuilla.

Kansainvälinen matkailun organisaatio World Tourism Organization on laatinut 1999 ohjeistuksen eettisen ja kestävä matkailun edistämiseksi. Global Code of Ethics for Tourism (GCET) -asiakirjan 4. artikla painottaa, että kulttuuriperintökohteiden matkailussa tulee kunnioittaa kohteiden taiteellista, arkeologista ja kulttuurista perintöä sekä edistää kohteiden säilymistä. Samoin kulttuurikohteiden avoimuuteen ja saavutettavuuteen tulisi panostaa.

Matkailusta saatavat tulot tulisi käyttää ainakin osittain kohteen hoidon ja säilyttämisen hyväksi. Matkailutoiminnan tulee sallia perinteiden ja kulttuurin moninaisuus ja elinvoimaisuus. (Global Code of Ethics for Tourism 1999.) Suomen maailmanperintökohteet ja Metsähallituksen luontopalvelut noudattavat vuonna 2016 laadittuja periaatteita kestävästä kehityksestä. Luonto- ja kulttuuriarvojen säilymisen tukemisen lisäksi korostuvat yhteisöiden ja matkailijoiden osallistaminen, paikallisuuden vahvistaminen ja paikallistuntemuksen merkitys, avoimuus ja viestintä. Matkailu nähdään myös työllistävänä ja elinkeinoja vahvistavana tekijänä sekä hyvinvoinnin edistäjänä. (Kestävä matkailun periaatteet 2016.)

Unescon strategia maailmanperintökohteiden kestävälle matkailulle, Unesco World Heritage and Sustainable Tourism Programme, pyrkii edistämään turismin ja kulttuuriperinnön paikallistason integraatiota sekä toimijoiden yhteistyötä. Kohteet itse luovat itse tarkemmat toimintalinjat. Matkailun tulisi edistää maailmanperintöarvojen säilymistä. Myös paikallisyhteisöjen sitouttaminen on tärkeää (ylpeys ja vastuu kulttuuriperinnöstä). Strategia pyrkii lisäämään matkailutoimijoiden sekä paikallisten viranomaisten ymmärrystä kestävästä matkailusta osana kohteen vaalimista, sekä sitouttamaan eri tahot säilymisen edistämiseen ja yhteistyöhön. Laadukas tuotteistus ja palvelut ovat osa vastuullista ja kestävä matkailua. (UNESCO World Heritage and Sustainable Tourism Programme s.a.)

Lähteet:

ACT Heritage Council. 2015. *Conservation Management Plans*. Guiding Principles. Revised 10 Feb 2015. Australian Capital Territory. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.environment.act.gov.au/__data/assets/pdf_file/0006/581046/ACT-Heritage-CMP-Guiding-Principles-20150210.pdf [viitattu 2.10.2018].

Department of Environment and Heritage Protection. 2015. *Conservation management plans*. Guideline. State of Queensland. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.qld.gov.au/__data/assets/pdf_file/0023/68018/gl-conservation-management-plans.pdf [viitattu 2.10.2018].

Finpro segmentation Cross country summary. 2017. Nepa. 11/09/2017. Visit Finland. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2017/12/2017-Segmentation-Cross-Country-Summary.pdf?dl> [viitattu 2.10.2018].

Global Code of Ethics for Tourism. 1999. UNWTO, World Tourism Organization. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://ethics.unwto.org/content/global-code-ethics-tourism> [viitattu 2.10.2018].

Heikkonen, N., Lindh, T. & Malmberg, J. 2016. *SHS-opas*. Kokemuksia Paimion Parantolan Säilyttämisen hallintasuunnitelman laatimisesta. Helsinki, Alvar Aalto -säätö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.alvaraalto.fi/palvelut/julkaisut/shs-opas/> [viitattu 13.12.2018].

Kestävän matkailun periaatteet. 2016. Kansallispuistot, luonto- ja historiakohteet sekä maailmanperintökohteet.

Metsähallitus, Luontopalvelut & UNESCO:n maailmanperintökohteet Suomessa. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Esitteet/kestavan-matkailun-periaatteet.pdf> [viitattu 13.12.2018].

Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020. Valtioneuvoston periaatepäätös 20.3.2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö & Ympäristöministeriö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://hdl.handle.net/10138/43197> [viitattu 2.10.2018].

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P20> [viitattu 13.12.2018].

UNESCO World Heritage and Sustainable Tourism Programme s.a. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization & World Heritage Convention. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-669-7.pdf> [viitattu 13.12.2018].

Visit Finland 2019. *Kulttuurimatkailu*. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.visitfinland.fi/tuoteteemat-ja-tyokalut/tuoteteemat/kulttuurimatkailu-culture-finland/> [viitattu 2.10.2018].

Kulttuuriympäristöön liittyviä käsitteitä ja säädöksiä

Käsitteitä

RESTAUROINTI tarkoittaa säilyttävää korjaamista, joka kohdistuu rakennukseen tai sen osaan. Tavoitteena on säilyttää kohteen kulttuurihistorialliset arvot ja vaalia alkuperäisiä materiaaleja. Restaurointitoimenpiteet perustuvat kohteen tutkimukseen ja prosessi dokumentoidaan.

Palauttava restaurointi: Aikaisemman, tunnetun vaiheen palauttaminen.

Säilyttävä restaurointi: Kaikkien kerrosten säilyttäminen, vaurioiden konservointi, myös uusi rakentaminen mahdollista.

Tyylirestaurointi: Korjaamisen päämääränä yhtenäinen tyyli, vaikkei se olisi kohteen historian mukainen. Tyylirestaurointi oli suosiossa etenkin 1800-luvun lopulla, mutta nyt vallalla korjauksissa on pyrkimys autenttisuuteen.

KONSERVOINTI viittaa rakennusosan säilyttämiseen korjaavin ja materiaalia säästävin toimenpitein. Rakennusten kohdalla tarkoittaa usein säilyttävää restaurointia.

Ennaltaehkäisevä konservointi tarkoittaa toimenpiteitä, joilla edistetään säilyvyyttä ja ennaltaehkäistään vaurioiden syntyä. Toimenpiteisiin kuuluu olosuhteisiin vaikuttaminen mahdollisuuksien mukaan (valo, lämpö, kosteus) sekä käyttäjien oma toiminta (siivous, käyttö ja ylläpito).

PERUSKORJAUS viittaa kattavaan korjausrakentamiseen, jossa kohennetaan talon kuntoa ja parannetaan mm. talotekniikkaa.

KULTTUURIYMPÄRISTÖ koostuu ihmisen toiminnan jäljistä ympärillämme, ihmisen ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta. Siihen kuuluvat kulttuurimaisema, rakennusperintö ja muinaisjäännökset. Se sisältää historiallisen ja nykyajan ulottuvuuden. Kulttuuriympäristö koostuu ihmisen toiminnan näkyvistä jäljistä, mutta siihen liittyy myös aineeton ulottuvuus siihen liittyvine merkityksineen ja tulkintoi-

neen. Muistot ja tarinat ovat osa kulttuuriympäristöä. Rakennusperintö on rakennettua kulttuuriympäristöä.

RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ ELI RAKENNUSPERINTÖ viittaavat rakennettuun fyysiseen ympäristöön ja sen muodostumisen tapaan ja rakentamisen historiaan. Se sisältää rakennukset, pihat, puistot, liikenteen verkostot ja yhdyskuntarakenteen ynnä muut vastaavat. Rakennusperinnöllä viitataan joskus vain vanhoihin rakennuksiin.

KIINTEÄ MUINAISJÄÄNNÖS viittaa arkeologiseen jäämistöön ja termi kattaa maaston ja maiseman rakenteet ja kerrostumat, muinaiset asuin- ja hautapaikat ja ynnä muut ihmistoiminnan jättämät jäljet.

RAKENNUSHISTORIASELVITYS on tutkimusraportti rakennuksen siihenastisesta elämästä. Se sisältää rakennuksen syntyhistorian, nykytilan ja muutoshistorian. Raportti on työkalu korjaustöiden suunnitteluun ja suojelutavoitteiden määrittelyyn. Rakennushistoriaselvitys perustuu monipuoliseen arkistotyöhön, taustatutkimukseen ja kenttätöihin ja se auttaa määrittämään kohteen kulttuurihistorialliset tai arkkitehtoniset arvot: mikä talossa on arvokasta, ainutlaatuista tai tyyppillistä? Miksi se kannattaa säilyttää ja mitä siitä kannattaa

säilyttää? Kaikkien tehtävien muutosten olisi oltava perusteltuja sekä perustua tutkittuun tietoon. Rakennushistoriaselvitys hyödyttää omistajia ja käyttäjiä rakennuksen ylläpidossa ja korjaustarpeiden suunnittelussa, antaa aineistoa kulttuuriperinnöstä ja kaavoituksesta vastaavien viranomaisten päätösten ja neuvonantojen tueksi.

Lakeja ja kansainvälisiä sopimuksia

MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSLAKI (5.2.1999/132) sisältää säädöksiä rakennusperinnön vaalimisesta. Rakennussuojelu toteutetaan sen mukaisesti asemakaavalla tai erillisellä lailla rakennusperinnön suojelemisesta. Kirkolliset rakennukset suojellaan kirkkolailalla (1054/1993) ja kiinteät muinaisjäännökset ja arkeologiset kohteet Muinaismuistolailalla (295/1963).

“Rakentamisessa, rakennuksen korjaus- ja muutostyössä ja muita toimenpiteitä suoritettaessa samoin kuin rakennuksen tai sen osan purkamisessa on huolehdittava siitä, ettei historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turmella.” (17. luku, 118. §).

Korjauksissa ja muutostöissä on huomioitava sekä rakennuksen ominaisuudet että sen sovel-

tuvuus uuteen käyttötarkoitukseen (17. luku, 117. §). Suojellun rakennuksen kunnossapidossa on huomioitava suojelun tavoitteet (22. luku, 166. §). Suojellut rakennukset määritetään asemakaavoituksen yhteydessä (uusi asemakaava tai asemakaavan muutos), ja niihin liittyvät suojelumääräykset merkitään asemakaavaan. Inventointitiedot ja asiantuntijalausunnot toimivat perusteina asemakaavoituksessa.

LAKI RAKENNUSPERINNÖN SUOJELEMISESTA (4.6.2010/498) on mahdollinen suojelun väline silloin, jos alueella ei ole asemakaavaa tai suojelu ei asemakaavan kautta olisi riittävä tai jos rakennus on valtakunnallisesti merkittävä. Laki antaa asemakaavasuojelua paremmat mahdollisuudet rakennusten sisätilojen suojeluun. Suojelu voi koskea kiinteää sisustusta: “Kiinteällä sisustuksella tarkoitetaan ovia, ikkunoita, listoja, tulisijoja, pinnoitteita, teknisiä laitteita, kiintokalusteita tai muuta näihin verrattavaa sisustusta sekä rakennuksen käyttötarkoituksen mukaisia, siihen pysyvästi kiinnitettyjä koneita ja laitteita.” (1. luku, 3. §.) Esityksen suojelusta voi tehdä omistaja, valtion viranomainen, kunta, maakunnan liitto tai rekisteröity yhteisö, jonka toimintaan kuuluu kulttuuriperinnön vaaliminen. Suojeluesitys tehdään ELY-keskukselle. Museovirasto ja kunta antavat lausunnot ja myös omistajia ja naapureita ym. asianosaisia kuullaan. ELY-keskus tekee pää-

töksen suojelusta. Positiivinen päätös menee vielä ympäristöministeriön vahvistettavaksi tai hylättäväksi.

VENETSIAIN JULISTUS 1964 on kansainvälinen julistus monumenttien suojelusta. Julistuksessa todetaan, että kulttuurihistoriallisten rakennusten ja rakennusryhmien konservointi ja restaurointi tähtäävät taiteellisen ja historiallisen arvon suojeluun. Säilymistä edistää yhteiskunnallisesti hyödyllinen käyttötapa, joka ei kuitenkaan muuta rakennuksen pohjakaavaa tai vaaranna ominaispiirteitä. Restaurointien on perustuttava alkuperäisiin materiaaleihin ja dokumentteihin. Restauroinnissa on kunnioitettava kerroksellisuutta, eikä tyylin yhtenäisyys ei ole tavoite. Myöhempien kerrosten poistaminen on sallittua vain, jos aiemmat kerrokset tulkitaan historiallisesti, arkeologisesti tai esteettisesti niitä huomattavasti arvokkaammiksi. Päätös poistamisesta tulee perustua useamman kuin yhden ihmisen punnittuun näkemykseen. Arvio kerrosten arvosta on aina tulkintaa. Lisärakentamisen on oltava harkittua ja sen on erotuttava nykyajan kerrostumana, eikä se saa vääristää historiallista kokonaisuutta tai miljööä.

GRANADAN SOPIMUS 1985 eli Euroopan rakennustaiteellisen perinnön suojelua koskeva yleissopimus ratifioitiin Suomessa 1992. Jäsenvaltiot sitoutuvat vaalimaan rakennusperintöä

ja säätämään tarvittavat lait ja järjestämään viranomaisohjauksen. Tavoitteena on arvokkaan rakennusperinnön suojelu ja sen monipuolisuuden turvaaminen. Yleissopimuksen tekstissä todetaan: “on tärkeää jättää tuleville sukupolville kulttuuriviitetausta, parantaa kaupunki- ja maaseutu ympäristöä ja siten myös edistää valtioiden ja alueiden talous-, yhteiskunta- ja kulttuurikehitystä”. Rakennuksen arvo voi perustua historiallisen, arkeologiseen, taiteelliseen, tieteelliseen, yhteiskunnalliseen tai tekniseen arvoon.

UNESCON MAAILMANPERINTÖSOPIMUS 1972 eli Unescon yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta tähtää yleismaailmallisesti merkittävien kohteiden säilyttämiseen. Kansainvälinen yhteistyö auttaa arvojen tunnistamisessa ja vaalimisessa. Valtiot hoitavat itse kulttuuriperinnön suojelun ja toimeenpanon. Maailmanperintökohteeksi pääseminen edellyttää tiettyjen kriteerien täyttämistä. Maailmanperintölistalle pääseminen on pitkä prosessi, joka vaatii huolellista valmistelua ja arvon määrittelyä. Suomi ratifioi sopimuksen 1987 ja nyt Suomessa on 7 maailmanperintökohdetta.

UNESCON YLEISSOPIMUS AINEETTOMAN KULTTUURIPERINNÖN SUOJELEMISESTA 2003 pyrkii edistämään aineettoman kulttuuriperinnön säilymistä

ja vahvistamaan sen merkitystä. Keskeistä on perinteen elävyys ja yhteisöjen rooli perinteen määrittelyssä ja välittämisessä. Aineetonta kulttuuriperintöä ovat esimerkiksi käsityötaidot, suullinen perinne, juhlimisen tavat ja ruokaperinteet. Suomi hyväksyi sopimuksen 2013 ja sen toimeenpanosta vastaa Museovirasto.

FARON YLEISSOPIMUS 2005, Euroopan neuvoston laatima puiteyleissopimus, korostaa kulttuuriperinnön yhteisöllistä merkitystä, ihmisten osallisuutta kulttuuriperintöön ja vastuuta sen vaalimisesta. Kulttuuriperintö nähdään voimavarana ja tärkeänä osana identiteettiä sekä laadukasta arkea ja elämänlaatua. Kulttuuriperintö on tärkeä osa paikalliselinkeinojen ja työllisyyden edistämistä kulttuurimatkailun kautta. Tilojen uusiokäyttö on kestävä kehityksen mukaista kulttuuriperinnön hyödyntämistä. Suomi hyväksyi puitesopimuksen syksyllä 2017.

BURRA CHARTER 2013 kokoaa ohjeistusta kulttuuriperintökohteiden säilyttämiseen, restaurointiperiaatteisiin ja ylläpitoon. ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) Australia hyväksyi asiakirjan 1979 ja sitä päivitettiin viimeksi 2013. Julistuksen tavoitteena on edistää kohteiden kulttuurisen merkityksen eli kulttuuriperintöarvon säilymistä. Se voi tarkoittaa esteettistä, historiallista, tieteellistä, sosiaalisista tai henkistä arvoa. Kult-

tuuriperintöarvo voi liittyä itse kohteeseen, sen materiaaleihin, sijaintiin, esineistöön, käyttöön, merkityksiin. Arvo voi tarkoittaa eri ihmisille eri asioita ja se voi muuttua uusien tietojen valossa. Kulttuuriperintökohteet ovat ainutlaatuisia ja tarjoavat kiinnostavan menneisyyden, yhteisöön ja ympäristöön lisäten ymmärrystä ihmisyydestä sekä tarjoavat rikkaita ja merkityksellisiä kokemuksia. Asiakirjassa muun muassa painotetaan, että muutostöiden ja kunnostusten tulee perustua tutkimukseen ja harkintaan. Alkuperäisen materiaalin säilyttämistä ja perinteisiä tekniikoita pidetään ensisijaisena. Kerroksellisuus on kannatettavaa. Jos kohteessa on useiden eri aikojen materiaaleja tai käyttötarkoituksia tai merkityksiä, on jonkin korostaminen toisen kustannuksella oikeutettua, jos korostetta osaa pidetään kulttuurisesti paljon merkittävämpänä. Muutokset, jotka eivät vähennä kulttuurista merkitystä tai haittaa kohteen tulkintaa, voivat olla hyväksyttäviä. Restauroitaessa on oltava tietoa kohteen aiemmin tunnetusta asusta.

Lähteet:

The Burra Charter 2013. The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance. Australia ICOMOS Incorporated International Council on Monuments and Sites. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://australia.icomos.org/wp-content/uploads/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31.10.2013.pdf> [viitattu 13.12.2018].

Hallituksen esitys 87/2017. Hallituksen esitys eduskunnalle kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä tehdyn Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2017/20170087> [viitattu 2.10.2018].

Euroopan rakennustaiteellisen perinnön suojelua koskeva yleissopimus 1992. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1992/19920010/19920010_2 [viitattu 2.10.2018].

Venetsian julistus 1964. Kansainvälinen sopimus monumenttien suojelusta. Icomos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.icomos.org/venicecharter2004/finnish.pdf> [viitattu 2.10.2018].

Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä 2015. Museovirasto & Ympäristöministeriö 2015. WWW-dokumentti. Päivitetty 7.12.2015. Saatavissa:

http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Tutki_ ja_tutustu/Kasitteita [viitattu 2.10.2018].

Rakennetun kulttuuriperinnön restaurointi ja hoito s.a. Museovirasto. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennettu-kulttuuriymparisto/rakennetun-kulttuuriperinnon-restaurointi-ja-hoito> [viitattu 2.10.2018].

Unescon kansainväliset kulttuuriperintösopimukset s.a. Museovirasto. Verkkosivusto. Saatavissa: https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/kansainvalinen-toiminta/kansainvalisiasopimuksia#Aineettomankulttuuriperinnön_suojelemistakoskevayleissopimus [viitattu 8.11.2018].

Sahlberg, M. (toim.) 2010. *Talon tarinat. Rakennushistorian selvitysopas.* Museoviraston rakennushistorian osaston ohjeita ja oppaita 4. Museovirasto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/talon-tarinat-opas.pdf> [viitattu 2.10.2018].

Unesco. 1972. *Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage.* Adopted by the General Conference at its seventeenth session, Paris, 16 november 1972. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf> [viitattu 2.10.2018].

Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu, Ympäristö.fi. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ ja_kaavoitus/Elinymparisto/Kulttuuriymparisto/Kulttuuriympariston_hoidon_keinot/Rakennussuojelu [viitattu 2.10.2018].

Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> [viitattu 13.12.2018].

Laki rakennusperinnön suojelemisesta 4.6.2010/498. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498#L1P3> [viitattu 13.12.2018].

Kuva Mikko Hovi 2018.

UNESCO MAAILMAN- PERINTÖ- KOHDE VERLA

JOHDANTO

Säilyttämisen hallintasuunnitelman tavoite

Verlan viehättävä miljöö kutsuu viihtymään. Verlan tehdasmuseo on kokemus, sillä se on lähes paikoilleen käytön jälkeen museoitu tehdas, jossa kävijä pääsee oppaan johdolla eläytymään sekä pahvin valmistuksen vaiheisiin että työntekijöiden päivittäisiin ponnistuksiin. Verlan suunnitelman tarkoitus on koota yhteen kohteen oleelliset kulttuurihistorialliset ominaisuudet, alueen nykyisen käytön pääpiirteet ja kehittämisen mahdollisuudet rakennussuojelun ja museon tavoitteet huomioiden. Raportti tähtää toimintamahdollisuuksien selkiyttämiseen ja toimijoiden välisen vastuunjaon hahmottamiseen. Verla ei ole yrittäjiltä tai uusilta aktiviteeteilta suljettu, suojelun jähmettämä kohde, vaan avoin uusien keskeistä toimintaa tukevien matkailupalveluiden kehittämiseksi.

Hankkeen aikana nousi esiin tarve lisätä toimintaa myös nykyisen sesongin ulkopuolelle, mistä kehittyi Verla 365 -konsepti matkailuseosongin pidentämiseksi. Nyt museomiljöö elää vain toukokuusta syyskuuhun ja rakennukset ovat suuren osan ajasta käyttämättä. Samoin lähiseudun mökkiläiset vilkastuttavat Verlan kylää vain kesäkaudella. Vakainasia asukkaita Verlan kylässä on noin 30, lähiseuduilla parisen sataa. Ympärivuotisia palveluita ei ole. Kesäisin kylässä on toiminut ravintola, kyläkauppa ei enää muutamaan vuoteen. Asukkaiden palvelut sijaitsevat Jaalassa, Kuusankoskella ja Valkealassa. Pienen asukas pohjan takia palveluiden ylläpito on haasteellista ja ympärivuotisen toiminnan mahdollisuudet ovat myös rajalliset. Myös museon näkökulmasta Verlan kylän asut-

tuna pitäminen on tavoiteltavaa niin matkailun kuin turvallisuudenkin kannalta ja lisäksi asutun näköinen kylä heijastaa tehtaan toiminnan aikaista miljöötä (Hoito- ja käyttösuunnitelma 2017). Tehdasmuseoon 2018 asennetun lämmitysjärjestelmän myötä vierailut tehdasmuseossa ovat mahdollisia myös kylminä vuodenaikoina.

Kohteen esittely: Verlan tehdasmuseo

Verlan tehdasmuseo sijaitsee Verlan kylässä, Kouvolan kaupungissa Kymenlaaksossa. 1800-luvun lopulla Verlan kosken partaalle perustettu puuhiomo ja pahvitehdas oli toiminnassa vuoteen 1964. Verlasta perustettiin Suomen ensimmäinen tehdasmuseo jo vuonna 1972 (Verla, museo 2018). Se valittiin Unescon maailmanperintökohteeksi vuonna 1996, koska sillä katsottiin olevan yleismaailmallista kulttuuriperintöarvoa sen ollessa ainutlaatuinen, harvinainen ja hyvin säilynyt esimerkki puunjalostusteollisuuden historiasta pienen mittakaavan tehtaiden ja siihen liittyvine asutuksineen (Verla Groundwood and Board Mill 1992–2019).

Verlan tehdasmuseo on ammatillisesti hoidettu erikoismuseo. Sen tärkein tehtävä on kulttuuriperinnön vaaliminen ja yleisötyö. Toiminta on suunnitelmallista ja tavoitteellista ja se tähtää

rakennusten säilyttämiseen ja kokonaisuuden vaalimiseen. Tärkeää on myös tiedonvälitys. Sekä Verlan tehdasmuseon rakennukset että vastarannan kyläasutus ovat rakennussuojelulla suojeltuja kohteita, mikä edistää kokonaisuuden säilymistä ja ohjaa suunnittelua. Myös tällä hetkellä muutoksen alaisena oleva Verlan osayleiskaava sisältää suojelumääräyksiä alueelle.

Unescon maailmanperintöstatus asettaa kohteen ylläpidolle tiettyjä kulttuurihistoriallisten arvojen säilyttämistä edistäviä vaatimuksia, vaikka se ei varsinaisesti velvoita juridisesti. Verlan suojelu on hoidettu kansallisen lainsäädännön keinoin, kuten Unescon maailmanperintöstatus edellyttää. Sen mukaan valtioiden tulee hoitaa suojelu korkeimmalla mahdollisella tasolla. Kohteella on oltava selkeät rajat sekä sitä ympäröivä suojavyöhyke. Kohteelle on laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma ja toiminnan tulee noudattaa ekologisen ja kulttuurisen kestävyuden periaatteita. Myös paikallisyhteisön tuki kohteelle mainitaan vaatimuksena. (Unescon kansainväliset kulttuuriperintösopimukset s.a.)

Verla on suosittu käyntikohde ja eräs seudun vetovoimatekijöistä. Se sijaitsee hieman etäällä Kouvolan keskustasta (n. 30 km) sekä keskustajamasta, joista lähimmät ovat Jaala (n. 13 km) ja Valkeala (n. 21 km). Kohteessa käy vuosittain

VERLA GROUNDWOOD AND BOARD MILL

TEHDASMUSEOALUE
MILL MUSEUM

- 1 TEHDASMUSEO
MILL MUSEUM
- 2 INFO, LIPUNMYNTI, MUSEOKAUPPA JA NÄYTTELYTILA
INFO, TICKETS, MUSEUM SHOP AND EXHIBITION ROOM
- 3 PATRULIAN PYTINKI
MILL OWNER'S RESIDENCE
- 4 HISTORIAPOLKU
HISTORIC ROUTE
- 5 KOLLAMAKASINI / NÄYTTELYT
BALE STORAGE / EXHIBITIONS
- 6 MYLLYMAKASINI / LÖUNASKAHVILA JA PUOTI
MILL AND STORAGE / CAFE RESTAURANT AND SHOP
- 7 KEILARADAN PAVILJONKI / NÄYTTELYTILA
BOWLING PAVILION / EXHIBITIONS
- 8 PALOKALUSTOVAJA / NÄYTTELYTILA
MILL FIRE BRIGADE / EXHIBITIONS
- 9 TALLI / KÄSITYÖLÄISTEN PUTIKIT JA YLEISÖ WC
STABLE / SHOPS
- 10 RAAMISAHA / NÄYTTELYTILA
SAWMILL / EXHIBITIONS
- 11 UIITORADAN KONEHUONE JA KISKOT /
BUNDLE FLOATING ENGINE ROOM / EXHIBITIONS
- 12 KALLIOMALAIKUKSET
ROCK PAINTINGS
- 13 VER 7 / LIPUN TORPPA / TYÖLÄISKOTINÄYTTELY
WORKER HOUSE / EXHIBITION
- 14 VERLAN METSÄTIETOPOLKU
VERLA FOREST TRAIL
- 15 SEURATALO
CLUB HOUSE

VOIMALAITOSALUE / KSS ENERGIA OY
POWER PLANT AREA

- 16 Voimalaitos 1923
Power plant 1923
- 17 Voimalaitos 1954
Power plant 1954
- 18 Sauna
Sauna
- 19 Jauhomyylly ja myllyn ruuhi
Flour Mill
- 20 Voimalaitos 1995
Power plant 1995

LOMA - ASUNNOT
COTTAGES

- 21 Uittokämppä
Log drivers cabin
- 22 VB 1
- 23 VB 2
- 24 VB 3
- 25 VB 4
- 26 VB 5
- 27 VB 6
- 28 SAUNA
- 29 Kuzsi, Leppi, Koivu, Mänty
VB 9
- 30 VB 9
- 31 VB 10
- 32 Tuomi, Haapa, Pihlaja, Paju
- 33 SAUNA
- 34 VB 13
- 35 VB 14
- 36 Saukko, Orava, Mäyrä, Jänis, SAUNA

ja käyttösuunnitelma erittelee maailmanperintöarvojen lisäksi paikalliset, kansalliset, maisemalliset, sivistykselliset, taloudelliset ja muut yhteiskunnalliset arvot (Hoito- ja käyttösuunnitelma 2017). Arvoista kumpuavat sekä kohteen vaalimisen ja kehittämisen linjat. Esimerkiksi muiden yhteiskunnallisten arvojen toteutumista, kuten esimerkiksi paikallisen elinvoiman lisäämistä, tavoitellaan sesongin laajentamisella ja saavutettavuudella (Hoito- ja käyttösuunnitelma 2017).

Keskeiset toimijat ovat Verlan tehdasmuseo ja sen omistajayhtiö UPM, Verlan maailmanperintökohteen hoitokunta, Suomen kulttuuriperinnöstä vastaava ylin asiantuntijaviranomainen Museovirasto, kaavoituksesta vastaava ja rakennuslupia myöntävä Kouvolan kaupunki sekä Verlan kyläyhdistys ja alueella toimivat yrittäjät ja muut yhdistykset. Museovirasto valvoo rakennussuojelun toteutumista ja ohjaa korjausten suunnittelua ja toteutusta. Kymenlaakson museo on maakuntamuseona osallinen kaavoituksessa rakennussuojeluun liittyen ja mm. ohjaa paikallismuseoiden toimintaa. ELY-keskus vastaa Verlantien tienpidosta sekä edistää ja valvoo kaavaprosessia. Tehdasmuseon ja kiinteistöjen hoito ja hallinta ovat omistajan (UPM) vastuulla, jotkin yksityiset mökit omistajiensa ja toiminnassa oleva voimalaitos kss Energian. Muita toimijoita ovat Verlan kylän

muut maanomistajat ja asukkaat sekä palveluita tuottavat yrittäjät kylän ja museon alueella, muun muassa Makasiinikahvilassa ja käsityöpuodeissa. Unohtaa ei pidä kohteen kävijöitä Suomesta ja ulkomailta.

Tutkimukset

Verlaa on tutkittu niin historian, rakennusten kuin museotoiminnan näkökulmista. Esimerkiksi kulttuurineuvos Eero Niinikoski on julkaissut artikkeleita ja kirjoja ja eri alojen opiskelijat ovat tehneet opinnäytetöitä Verlaan liittyen. Timo Lievonen Kymenlaakson maakuntamuseosta on tehnyt rakennushistoriallisen selvityksen vuonna 1995. Inkeri Ahvenisto on käsitellyt väitöskirjassaan *Tehdas yhdistää ja erottaa* (2008) tehtaan ja asukkaiden vuorovaiikutuksellista suhdetta ja kyläyhdyskunnan muodostumista. Hän on käynyt läpi laajan arkistomateriaalin (UPM-Kymmenen Kymin keskusarkisto Kuusankoskella, Jaalan ja Valkealan kunnan arkistot, Kansallisarkisto, Paperiliiton arkisto, Työväen Arkisto, Kansan Arkisto, Paperiliiton arkisto, Sota-arkisto, Kansallisarkisto) ja tehnyt haastatteluita muistitiedon tallentamiseksi. Hannu Pukkilan tutkimukset Valkealan puolen talojen historiasta julkaistaan oppaana osana Miljöömatkailu-hanketta. Pukkilan tiedot perustuvat Verlan tehtaan arkistotietoihin.

Verlan tehdasmuseo.
Kuva Anu Vainio 2018.

Tallirakennus.
Kuva Mikko Hovi 2018.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (aiemmin Kymenlaakson ammattikorkeakoulu) restauroinnin koulutusohjelman opiskelijat Kouvolassa ovat tehneet lukuisia opinnäytteitä ja harjoitteluprojekteja. Pytingin julkisivujen väritutkimus on tehty opinnäytetyönä 2011 (Larissa Mäenpää), johon perustuen julkisivut on restauroitu vuosina 2012–2013. Larissa Mäenpää on tehnyt huonejakoselvityksen 2010, joka sisältää huonekortit jokaisesta huoneesta ja kuvaa niiden muutoksia ja alkuperäisinä säilyneitä osia. Patruunan pytingin sisätilojen väritutkimus on tehty 2010 ja toteutettu Kyamkin opiskelijoiden seminaarityönä ja työharjoitteluna (Heidi Kuvaja, Larissa Mäenpää, Riikka Kråkström, Anne-Mari Junnola). Väritutkimuksessa jokainen huone on tutkittu katon, seinien, ja listojen, ovien, ikkunoiden ja lattioiden osalta ja värikerroksia on verrattu NCS-värikartastoon. Maalipinnoista ei kuitenkaan ole tehty säilymällejä. Väritutkimus ja huonejakoselvitykset tarjoavat materiaalia sisätilojen restaurointisuunnitelmalle.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opiskelija Aliisa Råmark on restauroinut Seuratalon erään sivukulissin. Aiemmin Kymenlaakson ammattikorkeakoulun restaurointiopiskelijat ovat rekonstruoineet pienen kuusikulissin ja restauroineet kaksi sivukulissia 2014 (Råmark 2018, 16).

Verlan osayleiskaavan rakennusinventointi on tehty vuosina 2010–2011 (Hanna-Riitta Toivanen). Inventointia täydennettiin vuonna 2017 (Kari Mustonen). Inventoinnit liittyivät Verlan osayleiskaavan muutokseen, joka on ollut vireillä vuodesta 2009 lähtien. Muutos viivästyi rakennussuojelun laajentamisen prosessin vuoksi. Kaavamuutoksen yhteydessä on tehty myös luontoselvitys ja arkeologinen selvitys. Toivanen on tutkinut ja arvioinut kunkin rakennuksen rakennushistorialliset (arkkitehtuuri ja rakentaminen), historialliset (alueen historian edustavuus) ja maisemalliset (sijoittuminen ympäristöön) arvot ja sen perusteella luokitellut rakennukset Museoviraston rakennushistorian osaston suosittelman arvoluokituksen mukaisesti: A = suojeltava kohde, B = harkinnanvaraisesti suojeltava kohde, C = kohde voidaan jättää suojelun ulkopuolelle. Myös C-luokitellulla voi olla muita arvoja. (Toivanen 2010–2011, 26.)

Kaikki selvitykset ja inventoinnit ja muut tutkimukset helpottavat toimenpiteiden suunnittelua antaessaan tutkittua tietoa alueesta ja sen vaalittavista arvoista. Ne tarjoavat tärkeää taustatietoa toiminnan sopeuttamiseksi alueen kulttuurihistoriallisiin arvoihin, luontoarvoihin sekä menneisyyden merkkeihin, mutta antavat mahdollisesti myös lisää sisältöä tuotteistamiseen ja tarinallistamiseen.

KULTTUURIPERINTÖKOHDDE VERLA

Historiaa

Verla on osa laajempaa Kymijokilaakson puunjalostusteollisuuden historiaa. Verlan puuhiomo perustettiin vuonna 1872 ja pahvitehdas aloitti vuonna 1882 (Verla, historia 2018). Ankkapurhasta voimaa saanut Inke-roisten puuhiomo rakennettiin vuonna 1872 ja samana vuonna perustettiin myös Kymin ja Kuusankosken paperitehtaat. Tehtaiden perustaminen muutti maisemaa ja loi ympärilleen yhdyskuntia. Tehdasyritykset rakennuttivat asuntoja ja julkisia rakennuksia, kuten kouluja, sekä loivat infrastruktuuria. Verla oli muihin tehtaisiin verrattuna kuitenkin pienen kosken rannalla rajallisine kasvumahdollisuuksineen ja joten tehtaan ympärille kasvoi tiivis yhteisö (Verla, historia 2018).

Sveitsissä opiskellut Hugo Neuman perusti puuhiomon vuonna 1872. Hiomo kuitenkin

paloi jo vuonna 1874. Gottlieb Kreidl, Kuusankosken tehtaan paperimestari, perusti vuonna 1882 puuhiomon ja pahvitehtaan *Handelsbolaget Werla Träsliperi & Pappfabrik* yhdessä Louis Hänelin ja Wilhelm Dippelin kanssa. Saksalaissukuinen liikemies Dippell johti tehtaan toimintaa Viipurista käsin. (Verla, historia 2018.) Tehdas kasvoi nopeasti ja esimerkiksi vuonna 1900 tilastoituja työntekijöitä oli 90 henkeä (Ahvenisto 2008, 65). Verlan tehtaasta tuli osakeyhtiö vuonna 1906 ja sen pääosakkaaksi Wilhelm Dippell. Hänen veljensä arkkitehti Eduard Dippell peri Wilhelmin osuuden tämän kuoltua. Kreidlin osuus perijöiden puutteessa siirtyi Itävallan valtiolle 1908. Vuonna 1920 Kissakoski-Yhtiöt osti Verlan, mutta jo vuonna 1922 Kymin osakeyhtiö osti puolestaan Kissakoski-Yhtiön ja siten Verlan tehtaan. Sotien jälkeen tekniikka vanheni investoin-

tien puutteessa ja pienen tuotannon tehdas päätettiin lakkauttaa. (Verla, historia 2018.) Toiminta ajettiin alas hiljalleen ja se päättyi ”lauvantaina” 18.7.1964, kuten tehdasmuseon kalenterikin kertoo. Viimeisenä vuotena työntekijöitä oli noin 30 (Ahvenisto 2008, 65).

Toki Verlan kylän historia ulottuu nykyisen museon ilmentämää aikakautta pidemmälle ja laajemmalle. Maisema kantaa merkkejä ihmisten toiminnasta ja sisältää aineettomia kerrostumia. Esimerkiksi kivikautinen kalliomaalaus kertoo ihmisten liikkuneen seudulla noin 7000 vuotta sitten. 1700-luvun lopulla Verlankoskessa toimi ankeriaspato ja kaksi myllyä. Verla on ollut rajaseutua, siellä ovat kohdanneet Hämeen ja Viipurin linnaläänit, Jaalan ja Valkealan kylät, Ruotsin ja Venäjän valtakunnat (1743–1812). Se oli itsenäisen Valkealan kunnan raja 1640–2009. (Toivanen 2010–2011, 7–10.)

Verlan tehtaat ovat näyttäviä punatiilisiä rakennuksia koristeellisine yksityiskohtineen, ulokeineen ja kattoratsastajineen. Tehdusrakennukset on suunnitellut tehtaan osakkaan veli Carl Eduard Dippell (1855–1912). Dippell muun muassa suunnitteli useita rakennuksia Viipuriin (Toivanen 2010–2011, 142). Punatiili oli 1800- ja 1900-lukujen tehdusrakennusten materiaalina yleinen. Verlan tehdas on rakennettu Kupittaaan tiilistä ja tyyliässä on vaikutteita englantilaisesta

ja saksalaisesta teollisuusarkkitehtuurista (Toivanen 2010–2011, 16).

Punatiilinen pahvitehdas on rakennettu vuonna 1895 ja kuivaamo 1893. Ensimmäinen 1870-luvun puuhiomo paloi vuonna 1874 ja vanha pahvikuivaamo paloi 1893. Uusi kuivaamo rakennettiin tiilistä ja sen hallitseva pääty suuntautui tielle Valkealan suuntaan. Uusi tehdas rakennettiin tiilistä olemassa olleen puisen rakennuksen ympärille. Sen valmistuttua vanha puurakennus sisältä purettiin. Tuotanto pysyi käynnissä koko ajan. (Verla, historia 2018.) Kiillottamon suunnitteli Viktor Haimi ja se on rakennettu 1929 vanhaan soveltuvaksi (Toivanen 2010–2011, 16). Tehdasalue täydentyi esimerkiksi 1930-luvulla saharakennuksilla. Joitain mökkejä on myös Verlan alueelta purettu.

Verlan työntekijöiden vuokra-asutus keskittyi kylään Valkealan puolelle. Jaalan puolen maat olivat yksityisomistuksessa, mutta sielläkin asui tehtaan työntekijöitä. Valkealan puolen alueet olivat Ojaselän kartanon maita, paitsi myllytontti kuului Selänpään kyläläisille. (Pukkila 2018.) Suurin osa Valkealan puolen mökeistä on rakennettu 1800-luvun lopulla, vanhimmat mökit ovat 1870-luvulta. Ilmeisesti aluetta ei suuremmin suunniteltu vaan mökkejä rakennettiin pääosin omatoimisesti vielä 1880-luvulla (Ahvenisto 2008, 66–68). Tehdas lunasti Val-

Seuratalon sivukulissien tutkimusta. Kuva
Restauroinnin opiskelijat RE12 Xamk, 2014.

kealan puoleiset maat Ojaselän kartanolta ja alkoi lunastaa mökkejä 1890-luvulla (Ahvenisto 2008, 69–70). Asukkaat olivat valmiit myymään ja kaupan ehtona oli, että asukkaat saivat asua taloissaan loppuelämänsä. Mökkien vuokraus periytyi usein suvussa. (Pukkila 2018.) 1910-luvulle tultaessa Verla oli elävä tehdasyhdyskunta asukkaineen ja kauppoineen sekä tehtaan Valkealan puolella tarjoamine asuntoineen (Ahvenisto 2008, 74–75).

Vaihtuvuutta ja ihmisten virtaa on ollut syrjäisessä Verlassakin. Verlan historiaa ja sosiaalista todellisuutta tutkineen Ahveniston mukaan Verla ei ollut muusta maailmasta erillinen saareke, vaan verlalaiset olivat kiinteästi yhteydessä myös kylän ulkopuolelle ja yhteisö oli muuttuvainen. Ihmiset muuttivat Verlaan ja pois, jotkut kävivät työssä kylän ulkopuolelta. Moni kauppias tuli muualta, samoin opettaja, tehtaan vuoromestarit olivat ulkomailta. Eivätkä kaikki verlalaiset eivät työskennelleet tehtaalla, joskin monen elinkeino oli sidoksissa tehtaaseen. (Ahvenisto 2008, 103, 120–126.)

Maisema ei ole säilynyt muuttumattomana. Mökkejä on purettu, vesivoimalaitos on rakennettu, kuljetuskiskoja on poistettu ja esimerkiksi uittoruuhi on kadonnut (Toivanen 2010–2011, 90, 94, 141).

Verla on kiinnostava myös museologisesta näkökulmasta. Teollinen toiminta päättyi vuonna 1964 ja museo avattiin jo vuonna 1972. Kohteen autenttisuuden aste (materiaalit, sijainnit, arkkitehtuuri ja rakennustekniikka) on huomattava, sillä koneet jätettiin lähes niille sijoilleen ja konservoitiin ennen museon avaamista (Verla Groundwood and Board Mill 1992–2019).

Verla oli Suomen ensimmäinen tehdasmuseo ja varhainen esimerkki teollisen perinteen arvostamisesta ja havahtumisesta sen tallentamisen tärkeyteen. Toiminnan hiipuessa tehtaan arkea dokumentoitiin muun muassa valokuvaamalla ja filmaamalla, ja materiaalista koostettiin dokumenttielokuva *Näin tehtiin käsipahvia Werlassa* (Majuri 2018). Avainroolissa tietojen tallentamisessa oli Kymiyhtiön tiedotuspäällikkö Veikko Talvi. Dokumentointi antaa arvokasta aikalaismateriaalia. Verla ilmentää teollista historiaa, jossa ihmistyön osuus oli vielä vahva. Lyhyt dokumenttielokuva kertoo, kuinka monessa eri työvaiheessa pahvia käsitelivät ihmiskädet. Lyhytelokuva näytetään kaikille museokävijöille ennen opastuskierroksen alkua. Kosketukset ovat tallentuneet materiaaleihin, työkaluihin ja rakennuksiin. Työntekijät ja materiaalisuuteen kietoutuvat aineettomat kerrokset ovat oleellisia osia Verlan tarinassa.

Suojelutilanne

Verlan tehdasmuseo on ainutlaatuinen ja autenttinen, teollisuushistoriallinen ja kansainvälisesti kiinnostava kulttuuriperintökohde. Kokonaisuus on rakennusperintölailla suojeltu maailmanperintökohde. Lisäksi suojelu tullaan ottamaan huomioon osayleiskaavan muutoksessa.

Unesco

Unescon yleissopimuksen maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta (1972) tarkoitus on suojella koko ihmiskunnalle merkittävää yhteistä perintöä (Unescon kansainväliset kulttuuriperintösopimukset s.a.).

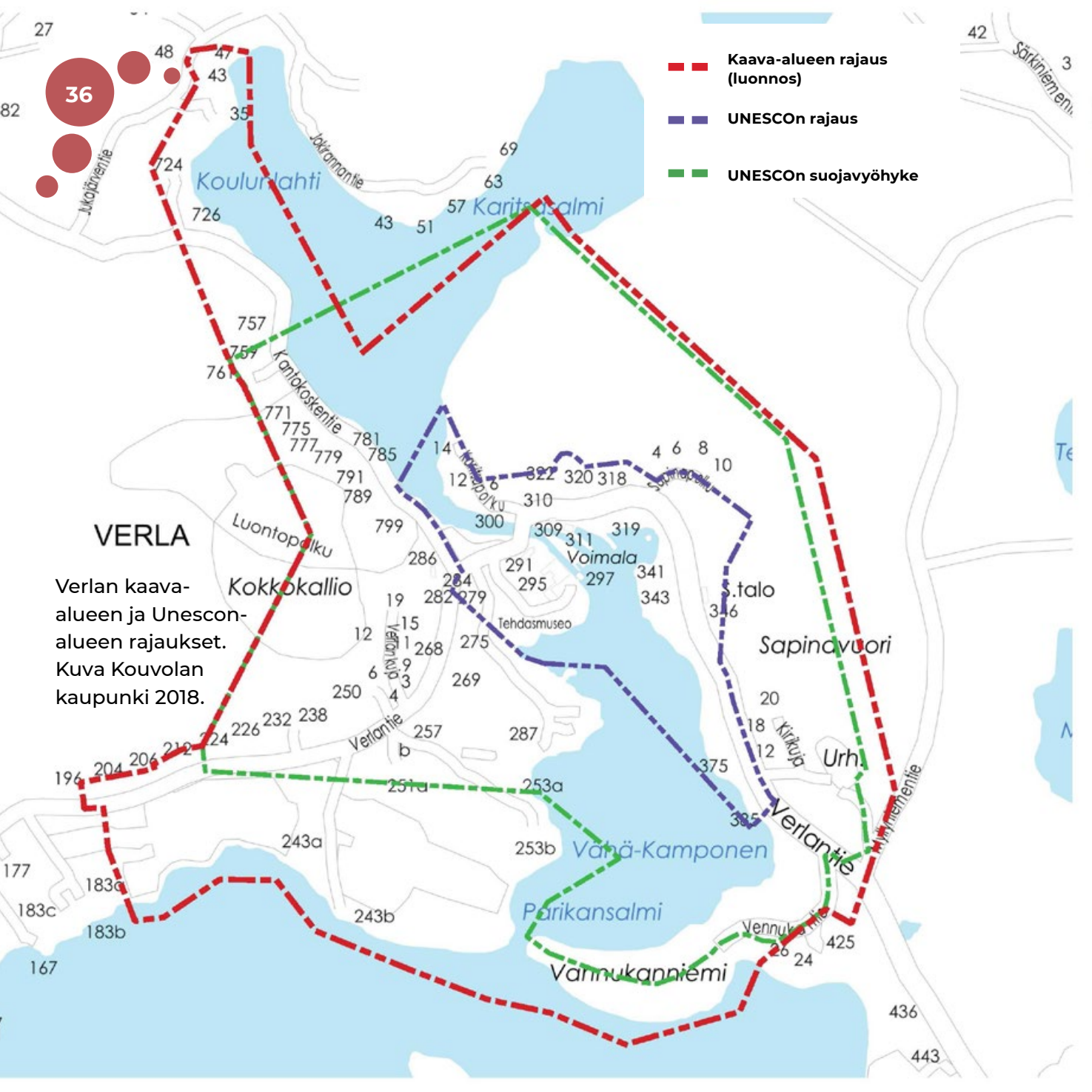
Verlan puuhiomo ja paperitehdas valittiin Unescon maailmanperintölistaan vuonna 1996. Verla täytti valintakriteerin iv, jonka mukaan kohteen tulee olla “merkittävää historiallista aikakautta edustava rakennustyyppi, arkkitehtoninen tai teknologinen kokonaisuus tai maisema” (Unescon kansainväliset kulttuuriperintösopimukset s.a.). Verla on harvinaisen hyvin säilynyt tehtaan ja asumisen kokonaisuus, joka edustaa maaseudun pienimuotoista teollista asutusta ja on esimerkki 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa Pohjois-Euroopassa ja Poh-

jois-Amerikassa kukoistaneeseen selluloosan, paperin ja kartongin tuotannosta (Maailmanperintökohteet Suomessa s.a.; Verla Groundwood and Board Mill 1992–2019).

Status ei kuitenkaan tuo lainsäädännöllisiä vaatimuksia, vaan kohde on aina kansallisen lain suojelema. Toki maailmanperintöstatus voidaan menettää, jos kohde ei enää täytä lueteloon ottamisen kriteerejä. Kohteen ympärillä on ns. suojavyöhyke, johon kohdistuu myös säilyttämisen vaatimuksia.

Rakennussuojelulaki

Verlan puuhiomo ja pahvitehdas on suojeltu rakennussuojelulailla 1992. UPM haki suojelualueelle laajennusta ja se hyväksyttiin vuonna 2016, jotta alueen kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot pystytään turvaamaan paremmin. Uusi suojelualue kattaa UPM:n omistamat tilat Werla 286-470-12-176 ja Ojaselkä 286-444-1-58. Suojelun alaisena on noin 30 rakennusta ja niihin liittyvät pihapiirit rakennelmineen sekä tieympäristöt. (Ympäristöministeriö 2016.) Uudessa suojelupäätöksessä sovellettiin vielä vanhaa rakennussuojelulakia (60/1985), koska suojeluprosessi laitettiin vireille sen voimassaoloaikana jo vuonna 2009 (Ympäristöministeriö 2016). Rakennussuojelulain korvannut

36

VERLA
 Verlan kaava-
 alueen ja Unescon-
 alueen rajaukset.
 Kuva Kouvolan
 kaupunki 2018.

- - - Kaava-alueen raja (luonnos)
- - - UNESCO:n raja
- - - UNESCO:n suojavaiohyke

Kouluranta

Karitsalampi

VERLA

Kokkokallio

Voimala

Sapinavuori

Vahä-Kamponen

Parikansalmi

Vannukanniemi

Luontopolku

Tehdasmuseo

S.talo

Kirkko

Verlantie

Vennukanniemi

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Verlantie

Laki rakennusperinnön suojelemisesta astui voimaan 2010.

Suojelun alue laajentui tehdasalueesta saharakennuksiin ja Valkealan puolen tehdasyhteisön aikaisiin mökkeihin ja suuri osa UPM:n omistamista rakennuksista on suojeltu rakennussuojelulailla. Esimerkiksi 1960-luvun lomakylän mökkien kerrostuma ei kuulu rakennussuojelulain piiriin. Museoviraston intendentti Timo Kantosen mukaan Verlan identiteetti on kuitenkin tehdasajan miljöössä (Kantonen 2018).

Vaikka rakennusperinnön suojelussa asemakaava on yleensä ensisijainen suojelun keino, voidaan rakennussuojelulla turvata sisäosia paremmin. Luonnollisesti molemmat keinot turvaavat rakennuksen ulkoasun ja ympäristön säilyttämisen, mutta asemakaava harvoin ottaa tarkasti kantaa rakennusten sisäosiin. Verlan tapauksessa rakennussuojelu ulottuu myös sisätiloihin kiinteän sisustuksen tai ominaispiirteiden osalta sekä pihapiirien rakenteisiin, Verla läpi kulkevan tien linjaukseen ja korkeusasemaan sekä pengerryksiin. Miljöö pyritään säilyttämään.

Vuoden 1993 suojelumääräykset tehtaarakennuksia ympäristöineen koskien määräävät, että ulkoasu, rakenteet, huonejaot ja nykyinen kiinteä sisustus on säilytettävä. Lisäksi annetaan kiinteän sisustuksen säilyttämisestä yksityis-

kohtaisempia esimerkkejä, esimerkiksi pytingissä kaakeliuunit, listoitus, paneelit ja ovet, tehdasrakennuksissa koneet tulee säilyttää. Uusia muutoksia rakennusten ulkoasuun tai kiinteään sisustukseen ei saa tehdä. Vain ennallistavat tai säilymisen kannalta välttämättömät toimenpiteet ovat sallittuja. ”Rakennusten ulkoasussa, rakenteissa ja huonejaossa saa tehdä vain ennallistavia tai rakennuksen säilymisen kannalta välttämättömiä muutoksia.” Käyttö ei suojelumääräysten mukaan saa olla ristiriidassa ”niiden alkuperäisen luonteen ja kulttuurihistoriallisen arvon kanssa.” (Valtioneuvoston päätös 1993.)

Uusien alueiden osalta suojelumääräykset toteavat, että rakennusten ulkoasu ja asema ympäristössä ja sisätilojen ominaispiirteet on säilytettävä. Tarkemmat määräykset sisätiloista koskevat rakennuksia VB6, VB7, VB9 ja VB16 (seuratalo) sekä uittokämppeä, joiden kiinteä sisustus on säilytettävä, sahan laitteistoa ja uittoradan konehuonetta, joiden kiinteä sisustus ja tekninen laitteisto täytyy säilyttää. Käyttö ja hoito eivät saa heikentää kulttuurihistoriallista arvoa, ja korjauksissa käytetään vain perinteisiä ja ominaispiirteisiin sopivia materiaaleja. (Ympäristöministeriö 2016.)

Korjaustoimissa ja muutostöissä on aina tapauskohtaisesti harkittava, onko toimen-

pide välttämätön. Joskus muutos palvelee säilymistä kokonaisuudessaan, vaikka jotain alkuperäistä pintaa menetettäisiin. Rakennuksen käyttö edistää sen säilymistä, mutta uusi käyttö saattaa vaatia korjausta toiminnan mahdollistamiseksi. Esimerkiksi joissain tapauksissa lasiovet saattavat taata paremmat työskentelyolosuhteet tai toimia tilanjakajina, mutta ne minimoivat vaikutuksen tila-arkkitehtuuriin. Huoneita tai taloa korjattaessa on pohdittava, säilytetäänkö olemassa oleva asu vai lähdetäänkö ennallistamaan johonkin aiempaan tunnettuun asuun.

Osayleiskaava

Rakennusperintölain ulkopuolelle jääviä rakennuksia pyritään suojelemaan Verlan kyläalueen osayleiskaavassa. Kaavamuutos on parhaillaan kesken. Kaava on luonnosvaiheessa, josta edetään kaavaehdotukseen, joten muutokset ovat vielä mahdollisia. Kaava tavoittelee kulttuurihistoriallisten arvojen säilymistä ja vaalimista sekä matkailun kehittämistä (Kaavaluonnoksen kaavaselostus 2017, 6). “Etenkin Jaalan puolen vanhat asuinrakennukset nähtiin tulevaisuuden mahdollisuutena majoituspalveluiden lisäämiseksi.” (Kaavaluonnoksen kaavaselostus 2017, 32).

Tehdasmuseon ja mökkien rakennussuojelun alaiset alueet on merkitty matkailupalveluiden alueeksi. Lähiympäristö on kaavassa lähivirkistysalue, kyläalue tai maatalousvaltainen alue. (Kaavaluonnoksen kaavaselostus 2017, 7; Karttaluonnos 2017.) Toiminnan kehittäminen on mahdollista. Luonnoksessa sallitaan tapahtumien järjestäminen museon alueella. Vuokramökkien ja tehdasmuseon alueella sallittaisiin myös ”pienimuotoisten ympäristöhäiriötä aiheuttamattomien työtilojen” toiminta (Kaavaluonnoksen kaavaselostus 2017, 47). Uutta rakennusala on kaavailtu matkailupalveluiden parantamiseksi kyläalueen eteläpuolelle ja Parikansalmen eteläosaan (Kaavaluonnoksen kaavaselostus 2017, 50-53). Verlan tehdasmuseo ja ydinmiljö pyritään säilyttämään, mutta koko alue on elävä kylä.

Esimerkiksi osa 1960-luvun Raili-Kaarina-mökeistä olisi virkistysalueella, jossa sallitaan Verlan tehdasmuseota palveleva matkailutoiminnan kehittäminen. Kymi-yhtiö perusti lomakylän vuonna 1967 ja rakennutti lisää mökkejä. Lomakylä toi Verlan alueelle uudenlaista sosiaalista ja virkistyksestä toimintaa. Mökit oli tarkoitettu tehtaan työntekijöille lomakäyttöön ja Pytinki tarjosi edullisesti ruokaa. Nykyinen matkailutoiminta jatkaa tätä kerrostumaa. Uudessa kaavassa on tarkoitus huomioida paremmin Unescon maailmanperintöalueen

Kollavarasto. Kuva
Mikko Hovi 2018.

rajausten sisäpuolella olevien, mutta rakennus-
suojelulain piiriin kuulumattomien mökkien
kulttuurihistorialliset arvot.

Kiinteistöveroitus on muuttumassa lähivuosina.
Europa Nostra Finland on ajanut kiinteistö-
veron poistamista suojelluilta rakennuksilta.

Järjestön mukaan se kannustaisi rakennus-
ten suojeluun ja edistäisi siten säilymistä sekä
vähentäisi omistajien taloudellista rasitusta
rakennusten ylläpidossa. (Itävuori 2017.)

NYKYTILA JA KEHITTÄMISKOHOITEET

Jaalan puolella Verlankoskea sijaitsevat tehdasmuseon rakennukset, kahvila ja puodit. Vuokrattavat mökit ja museon toimisto sijaitsevat Valkealan puolella. Alueen parkkipaikka sijaitsee Verlantien pohjoispuolella järven rannalla. Verlan kylää ja matkailualueita halkovan Verlantien kunnossapitovastuu on ELY-keskuksella.

Selkeimmät esiin nousseet uuteen käyttöön soveltuvat rakennukset ovat museoalueelta Patruunan pytinki ja Kollamakasiini sekä mökeistä VB5, VB9 ja VB1. Pytinki, VB1 ja VB5 vaativat kunnostustöitä, mutta ne kunnostetaan sitä pikemmin, mitä toteuttamiskelpoisemmat suunnitelmat jatkokäytölle ovat. Ulkopuolisen yrittäjän on mahdollista osallistua suunnitteluun museon kanssa, vaikka omistaja/museo tekee lopulliset päätökset ja on vastuussa korjauksesta. Xamkin opiskelijat ovat tehneet VB1:n nykytilan

dokumentointia ja maalikerrosten analyysiä, mikä auttaa korjaustöiden suunnittelussa. VB9 on hiljattain restauroitu ja sen uusikäytön suunnittelu on mahdollista. Myös museoalueen entisen sahan pariin rakennukseen on mahdollista tuoda uutta käyttöä. Seuratalo on peruskorjattu ja restauroitu ja sen käyttöä on mahdollista tehostaa. Museon omassa käytössä olevan kiillottamon väentuvan toiminnan muutos lipunmyyntipisteestä ja museokaupasta museon omaksi näyttelytilaksi on mahdollista (Majuri 2018).

Jaalan puolen rakennukset

KOLLAVARASTO tai -MAKASIINI ajoittuu 1930-40-luvuille. Se oli tarkoitettu pahvipaalin eli -kollien varastoimiseen. Pahvikollat tuotiin paikalle kärryillä raiteita pitkin. Korkean kivi-

sokkelin päällä rinteessä seisova harjakattoinen puurakennus on pystyrimalaudoitettu. Se edustaa aikansa tyypillistä rakentamista. (Toivanen 2010–2011, 43.)

Arvoluokitus A: ”Rakennukseen liittyy merkittäviä kulttuurihistoriallisia arvoja, ja se on osa suurempaa arkkitehtonista kokonaisuutta. Rakennus on säilynyt alkuperäisessä asussaan tai muutokset on sopeutettu onnistuneesti sen arkkitehtuuriin.” (Toivanen 2010–2011, 43.)

PATRUUNAN PYTINKI eli johtajan asunto ja konttori on näyttävä puurakennus tien vieressä, ja se kuuluu alkuperäiseen kokonaisuuteen. Alkuperäinen pytinki, jonka suunnitteli C. E. Dippell, rakennettiin vuonna 1885 Gottlieb Kreidlin asunnoksi. Nykyinen rakennus on luultavasti tuon asunnon laajennus. Toisen päädyn tornimainen laajennus tehtiin vuonna 1898. (Toivanen 2010–2011, 46–47.) Tehtaan lopettamisen jälkeen pytinki muutettiin lomakylän ruokalaksi vuonna 1968. Lomakylän ruokala toimi 2000-luvun alkuun asti ja palveli sitten myös muita asiakkaita, kunnes se suljettiin paloturvallisuuden ja kunnostustarpeiden takia (Restauroinnin yhteistyöprojektit 2014, 20). Vuonna 2011 esimerkiksi katto uusittiin. Haurastuneet kattopellit korvattiin uudella materiaalilla vanhan mallin mukaisesti. Samalla katolle palautettiin jalkarännit

ja syöksytorvet. (Restauroinnin yhteistyöprojektit 2014, 27.)

Arvoluokitus A: ”Keskeiseen rakennukseen liittyy merkittäviä rakennushistoriallisia, kulttuurihistoriallisia ja maisemahistoriallisia arvoja. Se on osa suurempaa arkkitehtonista kokonaisuutta. Rakennus on säilynyt alkuperäisessä asussaan tai muutokset on sopeutettu onnistuneesti sen arkkitehtuuriin.” (Toivanen 2010–2011, 46.)

Pytingin sisätilat ovat muuttuneet alkuperäisestä, eikä aivan kaikkia rakennushistorian vaihteita ilmeisesti tunneta. Ovien paikkoja on vaihdettu, väliseiniä pystytetty tai purettu. Vanhoja asiakirjoja ja valokuvia sisätiloista on säilynyt vähän ja ensimmäiset pohjapiirustukset ovat peruskorjauksen suunnitelmapiirustuksia vuosilta 1939–40 (Mäenpää 2010, 7). Rakennuksesta on kuitenkin palovakuutusasiakirjoja eri vuosilta, varhaisin vuodelta 1903 kertoo esimerkiksi 1800-luvun lopun muutoksista ja kaakeliuunien sijainnista. Myös lomakylän ruokalaa varten tehtiin sisustussuunnitelma 1968, joka ei aivan sellaisenaan toteutunut. (Mäenpää 2010, 7, 13.)

Pytingissä on taidokkaita puuleikkauskoristeita ja tyylieltyjä kattokoristeita. Pytingin julkisivujen väri on vaihtunut useasti. Väritutkimuksen perusteella Pytinki on todennäköisesti ollut yhdeksässä eri väriässä (Mäenpää 2011,

Patruunan pytinki ja patruunan
puisto. Kuva Mikko Hovi 2018.

Pytinki peruskorjattiin vastaamaan ravintolatoiminnan tarpeita. Luoteisosaan tehtiin suurtalouskeittiö yhdistämällä huoneet 17, 19 ja 21 sekä osa huoneesta 15. Samoin huoneet 7 ja 9 yhdistettiin, jolloin saatiin koillisosaan yksi iso yhtenäinen tila. Huoneiden 9 ja 10 välille rakennettiin WC-tilat. Huoneesta 11 tuli ravintola-emännän toimisto ja sinne rakennettiin komero liinavaatteille. (Mäenpää 2010)

Patruunan pytingin alakerran huonejako.
Kuva Larissa Mäenpää 2010.

33). Nykyinen vaalean siniharmaa väritys on palautettu restaurointitöissä 2012–2013. Väri kuvastaa pytingin toiseksi vanhinta siniharmaata värikerrostumaa, joka on todennäköisesti maalattu vuonna 1898 laajennuksen yhteydessä (Mäenpää 2011, 36–37). Sininen väri on melko harvinainen Suomessa ja viittaa Venäjän suuntaan. Laajennuksen suunnitellut Dippel oli viipurilainen ja suunnitteli samoihin aikoihin rakennuksia Pietariin. Palauttamista tähän asuun puolsi se, että se nykyisen rakennuksen ensimmäinen väritys. (Mäenpää 2011, 38, 48–49.) Aivan ensimmäisen väri 1880-luvun lopulta ennen laajennusta on ollut vaalean ruskea, listoitukset ovat olleet tummemman ruskeat (Mäenpää 2011, 36). Listojen korostaminen rakennuksen väriä tummemmalla sävyllä on ollut tyyppillinen 1800-luvun lopun kertaustyylien aikaan. Myös 1885–1903 välillä rakennetut keilapaviljonki ja palokalustovaja ovat todennäköisesti olleet alun perin sinisävyisiä (Mäenpää 2011, 36–38, 48–49, 57). Nekin on palautettu vaalean siniseen asuun aiemman punaseinäisen ja valkolistaisen tilalle.

Pytingin pohjakaava on sydänseinäkaavan mukainen eli väliseinä jakaa rakennuksen pituus-suunnassa. Kaakkoispuoli on todennäköisesti ollut edustustilana, sen puolella on ollut saleja pariovineen, kun taas tien puolella on ollut muun muassa keittiö ja kaksi kamaria. Rakennuksen

ensimmäinen kerros on ollut tärkein ja eniten käytetty. (Mäenpää 2010, 5, 21–22.)

Pytingissä on todennäköisesti viisi rakennusvaihetta: rakennusvaihe 1885, laajennus ja tornimaisen lisäosan rakentaminen 1898, peruskorjaus 1939–40, alakerran huoneiden muutoksia 50-luvulla ja peruskorjaus 1970-luvun vaihteessa. Lisäksi parissa huoneessa (8 ja 23) tehtiin vuosina 1981–82 korjauksia muun muassa lämmöneristystä kuitulevyillä ja pinta-käsittelyjä. (Mäenpää 2010, 19.)

Vuonna 1898 pytinkiä laajennettiin ja koillis-päätyyn tehtiin kaksi huonetta, konttori ja patruunan työhuone, sekä puolipyöreä eteinen ja oma sisäänkäynti. Toiseen kerrokseen tehtiin vierashuoneet ja avoparveke, kellariin kylpyhuonetilat ja varasto. Katon muoto muuttui ja materiaali muutettiin huopakatteesta pelliksi. Vuosien 1939–40 peruskorjauksen yhteydessä siirryttiin puulämmityksestä keskuslämmitykseen. Huoneissa tehtiin muutoksia, esimerkiksi joitakin ovia suljettiin tai niiden paikkoja vaihdettiin ja väliseiniä purettiin. Keittiössä tehtiin paljon muutoksia ja sitä laajennettiin. Puolipyöreän eteisen kaakkoispuolen toiset portaatt purettiin. (Mäenpää 2010, 23–29.)

Vuonna 1968 Pytingistä tehtiin lomakylän ruokala, mutta peruskorjaus valmistui vasta

vuonna 1975. Uusia toimintoja varten keittiö lounaispäädyssä muutettiin suurtauluskeitiksi ja huoneet 17, 19 ja osa huoneesta 21 muutettiin yhtenäiseksi tilaksi. Samoin esimerkiksi ensimmäisen kerroksen wc-tiloja (huoneen 9 ja 10 välissä) uudistettiin ja huoneet 7 ja 9 yhdistettiin isoksi tilaksi. Ravintolan toimisto tehtiin huoneeseen 11. (Mäenpää 2010, 30–32.)

Kiinnostavia huoneita ovat ne, joiden käyttöhistoria tunnetaan. Kaakkoispuolella on todennäköisesti ollut patruunan työhuone (huone 10), ja ehkä patruunassa työtila (huone 20), patruunassa huoneen vieressä on ollut ruokasali (huone 18) (Mäenpää 2010, 22, 25–27). Luoteispuolella (alunperin päädyssä sijainneet huoneet 9 ja 11) ovat todennäköisesti olleet patruunan ja patruunassa yksityisiä huoneita, ja luultavasti ne ovat olleet isännöitsijän käytössä vielä vuosien 1939–40 remontin jälkeenkin. Laajennusosaan tehdyt huoneet koillispäädyssä eli konttori (huone 7) ja johtajan huone (huone 8) toimivat todennäköisesti niissä tarkoituksissa tehtaalla päätymiseen asti. Muutoksia on muun muassa oviaukoissa ja seinämateriaaleissa. Konttorihuoneesta on löytynyt esimerkiksi seinäpaneelin maalin alta alkuperäinen tammiooteraus ja alkuperäiset kattolistat. (Mäenpää 2010, 21–22, 28–29, 80–99.)

Pytingissä on kauniita kattomaalauksia. Koristemaalaukset olivat erityisen suosittuja 1800-

luvun lopulla ja uusrenessanssityylille tunnusomaiset (Junnola 2011, 14–16). Maalauskoristelu kertoo myös huoneiden arvojärjestyksestä. Kattomaalaukset sekä muut koristemaalaukset ja säilyneet tapettikerrokset ovat pytingin arvokasta materiaalia.

Keskuslämmityksen asentamisen yhteydessä kaakeliuuneja purettiin ja ilmeisesti joitakin purettiin vielä 1970-luvulla. Alun perin kaakeliuuneja oli 11 kappaletta, nykyään on jäljellä vain yksi – tummanvihreä patruunan työhuoneessa. 1800-luvun kaakeliuunit olivat todennäköisesti Rakkolanjoen kaakelitehtaan tuotantoa, koska tehtaalla omistaja W. Dippell oli osakkaana myös kaakelitehtaassa. Jäljellä ovat myös myöhemmin, vuosina 1939–1940, rakennetut kylpyhuoneen pystyuuni ja keskuslämmityshuoneen tulisija. Kylpyhuoneen Kupittaaan tiilistä tehty pystyuuni tosin saattaa olla jo 20-luvulta. Myös vuosiin 1939–40 ajoittuva tiilinen avotakka patruunassa entisessä huoneessa on jäljellä. (Mäenpää 2010, 8, 15, 33–40)

Alkuperäisiä osia on vaalittava mahdollisimman tarkasti. Kaikki tarkemmat tiedot Pytingin vaiheista ovat saatavilla Verlan tehdasmuseon arkistossa säilytettävistä tutkimuksista. Tutkimuksista (Mäenpää 2010) selviää esimerkiksi, että laajennusosan puolipöyreässä eteisessä on jäljellä alkuperäisiä

Sahan rakennuksia.
Kuva Laura Lehtinen 2018.

Museon lipunmyynti ja museokauppa entisessä
väentuvassa. Kuva Mikko Hovi 2018.

värikerroksia, kattolistat sekä luoteispuolen portaat. Osa Pytingin ovista ja ovien paikoista ovat alkuperäisiä ja 1800-luvun ratkaisut voi tunnistaa käytetyn sammaltilkkeen tai pellavariveen perusteella. Tien puoleisella veranalla ei tiettävästi ole tehty merkittäviä muutoksia. Verannan kahden kaari-ikkunan ja ovea kehystävän kaari-ikkunan ulkokehällä koristeena oleva värilasi on alkuperäistä. (Mäenpää 2010, 14, 138–140.)

Patruunan Pytinki on nyt käyttämättömänä. Sisätila vaatii korjausta ja kunnostusta viimeisimpien uudistamistöiden, sammutusjärjestelmien asentamisen (2011) jäljiltä. Sisäkattojen maalauksia ei ole konservoitu. Tulevaisuudessa pytinkiin on kaavailtu museon lipunmyyntiä, museokauppaa ja ravintolaa. (Majuri 2018.)

SAHAN RAKENNUKSET sijaitsevat entisen kuljetusradan länsipuolella. Rakennukset ovat kylmillään. Kahdessa rakennuksessa on museon näyttelytiloja. Osa rakennuksista on varastokäytössä, mutta mahdollista ottaa käyttöön. Esimerkiksi lautavarasto vuodelta 1935 tai liiteri, jossa on tehty ja säilytetty asuntojen lämmitykseen tarvittavia pilkkeitä. Näiden arvoluokitus on A: ”Rakennukseen liittyy rakennushistoriallisia ja historiallisia arvoja, ja se on osa maisemallista kokonaisuutta. Rakennus on säilynyt alkuperäisessä asussaan

tai muutokset on sopeutettu onnistuneesti sen arkkitehtuuriin.” (Toivanen 2010–2011, 55–56.)

KIILLOTTAMON vuodelta 1929 on suunnitellut Viktor Haimi. Väentupa toimi kahvilana vuosina 1972–1997. Kiillottamo on osa tehdaskokonaisuutta ja kulttuurihistoriallista ydintä. (Toivanen 2010–2011, 38.) Kiillottamon väentuvassa toimii nyt museon lipunmyynti ja museokauppa.

TALLIRAKENNUS. Nykyään entisessä tallirakennuksessa toimii käsityöpuoteja ja yleisö-wc. Rakennus sai inventoinnissa arvoluokituksen A: ”Rakennukseen liittyy merkittäviä kulttuurihistoriallisia arvoja, ja se on osa suurempaa arkkitehtonista kokonaisuutta. Rakennus on säilynyt alkuperäisessä asussaan tai muutokset on sopeutettu onnistuneesti sen arkkitehtuuriin.” (Toivanen 2010–2011, 43.) Se on pystyrimalau-doitettu, harjakattoinen ja punaiseksi maalattu (puurakennuksen eteläosassa käytetty sementtitiiltä). Piirustukset ovat vuodelta 1937 (O.P. Richter) ja se edustaa aikansa karjarakennustyyppiä. Aiemmin samalla paikalla sijaitsi tallin, vaunuvajan, heinäladon ja varaston sijainnut rakennusryhmä (vuoden 1890 kartassa näkyi talli, navetta, heinälato ja vaunujen telat). (Toivanen 2010–2011, 43–44).

Tallirakennus on esimerkki vanhasta rakennuksesta uudessa käytössä. Tällä hetkellä siinä toimii

kolme puotia. Rakennuksen toisessa päädyssä on varasto ja toiseen päätyyn on tehty yleisö-wc. Tallin erään huoneen katto on uusittu. Osaa lattiasta on jouduttu turvallisuussyistä kattamaan, mutta uusi rakenne on kuitenkin poistettavissa (Majuri 2018). Kuitenkin käytön jäljistä kertova kivilattia on arvokas säilyttää.

Myymälätiloissa pyritään pitämään irrotettavia ja siirrettäviä kalusteita, mutta osittainen kiinnitys on välttämätöntä turvallisuuden takia. Rakenteisiin ja kiinteään sisustukseen kohdistuva kuormitus pyritään minimoimaan. Puodeiksi muutetuissa eristämättömissä tiloissa on säteilylämmittimiä työskentelyolosuhteiden parantamiseksi. Ovia pidetään kuitenkin aina auki, joten työntekijät joutuvat työskentelemään osin sääolosuhteiden armoilla. Pyörätuolilla sisäänpääsy voi olla hankalaa osaan tiloista.

Yrittäjät ja UPM Verlan tehdasmuseo sopivat toimintatavoista ja tilojen käytöstä Verlan alueella. Samoin sovitaan esimerkiksi Verlaan liittyvien tunnusten käyttämisestä. (Majuri 2018.)

Valkealan puolen rakennukset

SEURATALO valmistui vuonna 1919. Se muutettiin asunnoiksi jo vuonna 1923, mutta palautet-

tiin takaisin seurataloksi 1947. Inventoinnissa annettiin arvoluokitus A. (Toivanen 2010–2011, 91–93.) Rakennus remontoitiin vuosina 2009–2012 ja toiminta seuratalona jatkuu yhä. Kunnostustyö toteutettiin EU:n tukemana hankkeena yhteistyössä kyläyhdistyksen ja tehdasmuseon kanssa, ja kyläläisten talkoovoima muodosti merkittävän panoksen remontissa (Hoito- ja käyttösuunnitelma 2017). Yhteisöllinen ponnistus lisää uuden merkityksellisen kerrostuman Seuratalon elämänvaiheisiin.

Rakennuksen interiööri on palautettu vuoden 1947 ilmeeseen (Majuri 2018). Rakennussuojelumääräysten mukaan kiinteä sisustus (peltiuunit, seinä- ja kattopaneelit, sisäovet ja listat) on säilytettävä (Ympäristöministeriö 2016). Vanha rakennussuojelulaki, jonka mukaan suojeleminen on säädetty, ei määrittele kiinteää sisustusta. Uudistunut rakennussuojelulaki (2010) tarkoittaa, että kiinteällä sisustuksella tarkoitetaan “ovia, ikkunoita, listoja, tulisijoja, pinnoitteita, teknisiä laitteita, kiintokalusteita tai muuta näihin verrattavaa sisustusta sekä rakennuksen käyttötarkoituksen mukaisia, siihen pysyvästi kiinnitettyjä koneita ja laitteita” (Laki rakennusperinnön suojelemisesta 4.6.2010/498, 3. §).

Seuratalon juhlasalin kulissit ovat todennäköisesti ajalta 1947–1950 ja ne liittyvät raken-

Verlan puoti Torkel Design tallirakennuksessa. Kuva Mikko Hovi 2018.

Seuratalo. Kuva Mikko Hovi 2018.

nuksen käyttöhistoriaan. Kulissit liittyvät vilkkaaseen aikaan Verlassa, ovat osa paikallista perintöä ja edustavat romanttista realismia luonnon kuvauksessaan. Verlan kulissit ilmentävät myös suomalaisten tyyppikulissien historiaa. Tyyppikulissit tarkoittavat yleispiirteisiä kulisseeja, joita kierrätettiin saman genren näytelmissä. Varsinainen tyyppikulissien tutkimus on ollut vähäistä, joten niiden säilyttäminen yleisemminkin ovat osa suomalaisen kulttuurihistorian ja teatteriperinteen tallentamista. (Råmark 2018, 13–15, 35.) Vuoden 2014 raportissa todetaan, että kulissien liimauksia tulee tarkkailla, eikä pintoja tule pyyhkiä märällä tai kostealla liinalla (Vauriokartoitus- ja restaurointiraportti 2014, 40).

Seuratalon käyttöastetta olisi varaa lisätä. Nyt taloa käyttävät tapahtumiinsa ja kokouksiinsa lähinnä kyläyhdistys ja museo. Viimeisimmän säilyttävän restauroinnin yhteydessä talo liitettiin vesi- ja viemäriverkkoon (Ympäristöministeriö 2016). wc ja keittiö laajentavat seuratalon käyttömahdollisuuksia kokoontumis-, juhla-, kulttuuri- ja kokoustilana pitopalveluineen. Kauden pidentäminen on suhteellisen helppoa ja käyttökustannuksiltaan maltillista joulukuun tienoille (Majuri 2018). Rakennuksen elämä yhteisenä tilana jatkuu ja laajentuu erilaisten asiakaskuntien ja tapahtumien tilaksi.

Mökit

Mökkien nykyiset nimet tulevat viimeisimpien asukkaiden, ei rakentajan, mukaan. Seppälän mäellä asui Seppälän suku ja myös oikea seppä Anselm Mäki. Mökkien nykyiset numeroinnit ovat peräisin 1950-luvulta, sitä ennen numerointi oli juokseva. vb tulee sanoista *Valkeala Bostad*. (Pukkila 2018.)

Mökit ovat vuokralla ja toimintaa ylläpitää ulkopuolinen yritys. Osa Verlan lomakylän aikaisista, 1960–1970-lukujen vaihteessa rakennetuista Raili-Kaarina -mökeistä on suunniteltu korjattavaksi ajan henkeä kunnioittaen matkailutoiminnan laajentamiseksi. Rakennuksilla on oltava käyttötarkoitus, jotta korjaaminen on mielekästä. Jos selkeää käyttöä ei ole, on mahdollista, että ensin remontoidaan vain ulkoasu. Osa mökeistä on mahdollista korjata ympärivuotiseen käyttöön. Unescon suojelualueen sisäpuolella olevien mökkien suojelu huomioidaan kaavaluonnoksessa, mutta sen ulkopuolella olevien kunnostukset suunnitellaan käyttötarpeen mukaan (Majuri 2018).

vb1 eli Virkamiestalo tai kasöörin talo, on suuri kellertävä puutalo ruskeine vuorilautoineen ja listoineen. Se on siirretty paikalleen vuonna 1931 Jaalan puolelta ja on osa vanhaa asuin- ja koulurakennusta. Talo oli valmistunut vuonna

1886 asuinrakennukseksi, jossa oli 15 huonetta ja 16 tulisijaa. Kansakoulu toimi rakennuksessa vuosina 1890–1924. Loput Jaalaan jääneestä talosta purettiin 1950–60 -lukujen vaihteessa. Talossa asuivat muun muassa autonkuljettaja, mestari ja kasööri. Valkealan puolelle siirrettiin rakennuksen lounainen pääty. (Niinipuu 2012, 2–3.) Inventoinnin antaman arvoluokituksen (A) mukaan rakennukseen liittyy merkittävää rakennushistoriallista ja historiallista arvoa ja se on osa kokonaisuutta (Toivanen 2010–2011, 63). vB1 vaatii kunnostusta. Xamkin opiskelijat ovat tehneet vuonna 2012 tutkimuksia ja inventointia, joita voidaan käyttää korjauksen suunnittelussa.

Rakennuksessa on kolme asuntoa. Tapetti-kerroksista voidaan päätellä, että korjauksia on tehty noin kymmenen vuoden välein. Peruskorjaus on tehty vuonna 1951 ja luultavasti 1960–1970 -lukujen vaihteessa on tehty kunnostuksia lomakylää varten. Viimeisimmät remontit on tehty 2000-luvun alussa. Tuolloin on esimerkiksi tehty wc ja keittiöpiste, laitettu lastulevyjä ja tehty panelointeja ja suljettu kolmannen asunnon sisäänkäynti muihin asuntoihin. (Niinipuu 2012, huonekortit.)

Rakennuksen sisäosat ovat muuttuneet paljon alkuperäisestä. Seinissä on panelointeja ja lattiolla on muovimattoa. Hirsiseiniä on hiekkapuhallettu ja lakattu. Hiekkapuhallus

luultavasti tehty 1980- tai 1990 -luvulla. (Niinipuu 2012, huonekortit.) Seinäpinnoista löytyy vanhoja kerroksia ja jäänteitä, joiden perusteella on mahdollista tutkia tapettien malleja ja värityksiä. Esimerkiksi länsipäädyn asunnon eräässä huoneessa on ollut vaaleanvihreä kokuviainen tapetti, jossa on valkoisia ja keltaisia koukeroita ja kultaisia vinoneliöitä. (Niinipuu 2012, huonekortti 3.)

vB1 mahdollistaa kunnostuksen käyttötarkoituksen mukaan. Kaikkia vanhemmilta kausilta säästyneitä elementtejä tulisi vaalia. Esimerkiksi eräässä huoneessa on Rakkolanjoen kaakeliuunitehtaan uuni vuodelta 1881, eräässä asunnossa yläkerran kaide on kauniisti puuleikkauksin koristeltu (Niinipuu 2012, huonekortit.)

vB5 eli Richterin talo (1890). Taloon muutti saksalainen paperimestari Otto Richter 1930-luvulla, mistä nykyinen nimi (Pukkila 2018). Pihalla on ulkorakennus ja kellari. Rakennuksen ulkoasu on muuttunut. Kuis-tia laajennettiin ja ikkunoiden vuorilaudat lisättiin 1920-luvulla. Pihaa ympäröi aita vielä 1950-luvulla. Pihalla on ollut hyötykasveja, sireenejä ja muun muassa keinu ja leikkimökki. (Toivanen 2010–2011, 75–78.) Rakennus liitettiin 2000-luvun alussa vesi- ja viemäriverkostoon, ja tehtiin wc ja keittiö. Talo on ollut mökkikäytössä. (Ympäristöministeriö 2016.)

VB1. Kuva Anu Vaino 2018.

VB5 Verlantien laidassa.
Kuva Mikko Hovi 2018.

Talon arvoluokitus on A: “Rakennuksiin liittyy merkittäviä rakennushistoriallisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja, ja ne ovat osa suurempaa arkkitehtonista ja maisemallista kokonaisuutta. Rakennukset ovat säilyneet alkuperäisessä asussaan tai muutokset on sopeutettu onnistuneesti niiden arkkitehtuuriin.” (Toivanen 2010–2011, 75–78.)

Valkealan puolen asutusta tutkineen Hannu Pukkilan mukaan mökillä vB5 on kenties värikäin historia. Alun perin talossa toimi kauppa. Kauppiaana oli Simo Jaakkola, mutta kauppa oli vaimo Eeva Äijälän nimissä, koska Simo oli venäläistä syntyperää. Häntä nimiteltiin “Retku-Simoksi” tai “Ryssä-Simoksi”. Eeva myi “vahvaa kotikaljaa”. (Pukkila 2018.) Kuitenkin Jaakkolan vuokrasopimus kielsi alkoholin myynnin ja muutenkin epämääräisten asukkaiden majoittumisen (Ahvenisto 2008, 71). Asuinkäyttöön talo tuli vuonna 1916 ja se on toiminut lähinnä tehtaan mestareiden talona.

vB5 vaatii korjauksia. Talosta ei ole tehty dokumentointia tai rakennustutkimusta. Korjauksen tasoon vaikuttaa suunniteltu käyttötarkoitus. Ennen remontointia on tarpeen selvittää nykyinen kunto ja dokumentoida ulkoasu sekä tutkia talon aiemmat vaiheet. Suojelumääräysten mukaan ulkoasu ja sisätilojen ominaispiirteet on säilytettävä.

vB9, “Seppälän talo” viimeisten asukkaiden mukaan (Verla, Verlan alue 2018). Talo on Xamkin restauroinnin opiskelijoiden tekemien tutkimusten jälkeen kunnostettu. Mökki on sähkökön ja kylmillään. Sitä on mahdollista käyttää eri tapahtumiin tai esimerkiksi matkailijoille vuokrattavan vB10:n lisämajoituskapasiteettina (Majuri 2018). Inventoinnissa se luokiteltiin arvoluokkaan A (Toivanen 2010–2011, 81).

Viime aikojen suuremmat muutokset

Tehdas oli kylmillään sen sulkemisesta vuodesta 1964 lähtien ja kosteus ja lämpötilan vaihtelut olivat aiheuttaneet tiilirakenteiden rapautumista. UPM investoi 2017–2018 talven aikana pellettilämmitysjärjestelmän, josta saadaan tarvittava lämpö museoalueen rakennuksiin. Lämmitys parantaa säilymistä, sillä lämpö kuivattaa rakenteita ja tasaa lämpötilan vaihteluita. Entisen kuivaamon kattilahuone palautui osin alkuperäiseen käyttöön. (Maailmanperintökohde Verlan säilyminen tuleville sukupolville turvataan lämmityksellä 2017.) Lämmityksen vaikutuksesta rakennusten säilyvyys on parantunut, pakkasen, homeen ja lahovaurioiden, korroosion riskit ovat pienentyneet ja rakennusten olosuhteet parantuneet eli esineistö paremmassa turvassa ja lämpövaihteluiden

aiheuttama (suhteellisen kosteuden muutokset ja siitä johtuva) kondensaatio uhkaa pintoja vähemmän. (Tillanen 2018, 52–53.)

Vuonna 2015 tehtiin teräsbetonirakenteinen 90-metrinen suojapato. UPM rahoitti hanketta, johon osallistuivat myös KSS ja Museovirasto. Pato tehtiin vesivoimalaitoksen tulovesikanavaan, historiallisesta rakennuksesta irralleen. Vesi oli tihkunut museoituun rakennukseen ja uhkasi säilyvyyttä. (Unescon maailmanperintökohde Verlaa suojataan uudella padolla 2015.) Pato on esimerkki säilymistä edistävästä korjauksesta, joka ei kajoa itse museorakennukseen. Käyttötarkoituksen muutos toimivasta tehtaasta museoksi muutti veden uhkaksi ja kulttuurihistoriallisen kohteen säilyvyys vaarantui. Jotkin toimenpiteet ja lisärakentaminen ovat välttämättömiä säilymisen edistämiseksi. Tavoitteissa on, että uudet lisäykset sulautuvat ympäristöönsä. Verlassa uusi rakenne otettiin osaksi museokäyntiä, sillä padon ja voimalarakennuksen välinen sola on avoin kulkuväylä ja osa historiapolkua.

Myllymakasiinissa toimii kahvila,
toisessa päädyssä Viiniverlan
puoti. Kuva Mikko Hovi 2018.

KEHITTÄMISSUUNNITELMAT

Verlan kohdalla pulaa ei ole ideoista, vaan ideoiden sovittamisesta rakennuksiin ja toimeen tarttuvista ja investointikykyisistä tekijöistä. Museo suhtautuu kehittämiseen positiivisesti. Toiminnan on oltava alueelle ja rakennuksiin soveltuvaa. Museon ylläpito, kohteen houkuttelevuus palveluiden kautta ja turvallinen saavutettavuus vaativat toimenpiteitä ja kohteen hallittua muuttamista – toki tapauskohtaisesti harkiten. Uusia palveluita on mahdollista sijoittaa joihinkin tiloihin kulttuuriperintöarvoja vaarantamatta (Hoito- ja käyttösuunnitelma 2017). Uusia toimintoja mietittäessä on pohdittava nykyisen, suojellun ympäristön vaalimista parhaalla mahdollisella tavalla.

Kahvila- ja ravintolatoiminta

Selväksi tarpeeksi on noussut kahvila- ja ravintolatoiminnan kehittäminen. Esimerkiksi vuoden

2014 asiakaskyselyn perusteella kahvilapalvelut ovat suosittuja, ja niiden vahvistamista esimerkiksi valikoiman lisäämisellä ja viihtyvyyteen panostamisella on ehdotettu (Viitanen 2014, 33).

Verlasta puuttuu laajan ruokavalikoiman tarjoava, viihtyisä ravintola. Nykyinen kahvila myllymakasiinissa tarjoaa lounasta ja järjestää tilauksesta ryhmäruokailuja, mutta valikoima on rajallinen. Alakerta on pienehkö. Yläkerrassa on lisää asiakaspaikkoja, mutta tila on kesällä kuuma (Majuri 2018). Makasiini voisi profiloitua enemmän kahvilaksi, jos ravintola perustetaan muualle. Museo on avoin ulkopuolisen toimijan pyörittämälle ravintolatoiminnalle (Majuri 2018).

Ravintola sopisi hyvin Patruunan pytinkiin. Rakennus tarjoaa kauniin, juhlallisen miljööseen puutarhoineen ja palveluiden keskittäminen museon yleisöpalvelun yhteyteen palvelisi vie-

railijoita. Se on toiminut ravintolana myös Kymi-yhtiön mökkikylän aikaan. Suurena etuna on keittiötila, joka makasiinista puuttuu. Pytinki vaatii korjausta, mutta koska alkuperäisyyden aste on osittain muutenkin heikentynyt, eivätkä suojelumääräykset ole liian yksityiskohtaisia, on remontointi ravintolakäyttöön mahdollista.

Pytingissä on säilynyt paljon vanhoja tapetti- ja maalikerroksia, jotka ovat arvokkaita tiedon lähteitä. Vuoden 2010 väritutkimuksen näytteiden perusteella huoneista löytyy hienoja tapetteja ja lukuisia kerroksia. Väreinä on ollut muun muassa vaaleansinistä, vihreää, harmaata ja vaaleanpunaista ja kuvioinneissa erityyisiä kukkakuvioita, ornamentteja, tammiootrauksia ja kullansävyisiä koristekuvioita. Erään huoneen seinän näytekappaleesta löytyi ruskean-oranssia nahkaimitaatiota (krokotiilin tai käärmeennahka), jonka markkina-aika oli vuosina 1910–19. Lisäksi reunassa kulki punavihreä, tyylielty kukkakuviointi. (Kuvaja ym. 2010.) Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (ent. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu) opiskelijat ovat tutkineet myös kahden huoneen kattomaalauksia. Torniosan yläkerran vierashuoneen kattomaalauksesta ei saatu kokonaiskuvaa, mutta tutkimuksessa annetaan ohjeita jatko-toimenpiteisiin tai lisätutkimuksiin (Niinipuu 2013, 51–53). Säilyneet kattomaalaukset ovat itsessään arvokkaita ja säilyttämisen ja restau-

roinnin arvoisia. Niiden soisi olevan tiloissa, joihin yleisöllä on pääsy.

Materiaalia patruunan pytingin sisätilojen palauttamiseksi alkuperäistä vastaavaan tai siihen viittaavaan asuun on. Yläkerran vierashuone on Niinipuun mukaan mahdollista palauttaa kokonaisuudessaan alkuperäiseen asuun säilyneiden kerrosten ansiosta, vaikkakin esimerkiksi huoneessa ollut uuni jää oletusten varaan (Niinipuu 2013, 52). Myös esimerkiksi keittiön alkuperäisestä kattomaalauksesta on tutkimuksen mukaan riittävästi jäljellä rekonstruktioon (Mäenpää 2010, 177). Patrunessan huoneen kattomaalaus on todennäköisesti 1800-luvun lopulta (Junnola 2011, 26) ja tekijänä saattaa olla ulkomailta tullut, mahdollisesti itävaltalainen ammattilainen, vaikka suomalaistenkin ammatitaito oli ulkomaisten esikuvien ja mallikirjojen myötä kasvanut. Junnolan mukaan tekijä voisi jopa olla mahdollista jäljittää omaleimaisen tyyli analysoinnin perusteella. (Junnola 2011, 26–27.)

Mahdollinen tila ravintolalle olisi Kollavarasto, joka on jo nyt toiminut kahvilan laajenuksena ruuhkaisina aikoina ja tilausruokailujen paikkana. Kollan muuttamisesta ravintolakäyttöön on tehty jo suunnitelmatkin, mutta toteutus vaatisi ulkopuolisen yrittäjän investointeja (Majuri 2018). Kollavarastossa on vesipiste ja sähköt ja suuri avoin tila pöydille. Se on vastapäätä Maka-

siinia, joten matka lisävarastotilalle on lyhyt. Väliin jää nurmialue, jossa nykyisen kahvilan ulkopöydät ovat. Pöytien lukumäärää on mahdollista lisätä. Nurmialueen poikki Kollan edustalla on mennyt keilarata, jonka toinen päätypäviljonki on yhä olemassa, toisessa päädyssä oli oletettavasti samanlainen (Toivanen 2010–2011, 49).

Mökit ja muut rakennukset

Työväenasuinalueen suuremmissa rakennuksissa VB1, VB2, VB5 on korjausten jälkeen mahdollista lisätä kokoustoimintaa tai muita matkailua palvelevia toimintoja. Seuratalon käyttöastetta erilaisten tapahtumien ja kokoontumisten paikana on varaa lisätä. Mökkiä VB9 on mahdollista hyödyntää matkailusisältöjen tuottamisessa esimerkiksi draamallisen historian elävöittämisen näyttämönä. Se voi toimia myös majoitustilana. Myös mökkien markkinoinnin tehostamista majoitustoiminnan käyttöasteen lisäämiseksi on ehdotettu (Viitanen 2014, 28). Mökkien majoitustoimintaa ja markkinointia on hoitanut ulkopuolinen yrittäjä noin neljän vuoden ajan ja kysyntä on ollut kasvussa (Majuri 2018).

Rakennusten lämmittäminen mahdollistaisi toimintakauden pidentämisen ja parantaisi säilymisen olosuhteita. Seuratalossa, Pytingissä ja tehtaassa on talvisin peruslämpö (Hoito- ja

käyttösuunnitelma 2017; Majuri 2018). Rakennuksia lämmitettiin niiden toiminta-aikana, joten nytkin se sopisi sekä paikan luonteeseen että rakennusten säilymisen parantamiseksi.

Jos museon yleisöpalvelutilat siirtyvät kiillottoman rakennuksesta Pytinkiin, on mahdollista ottaa vapautuva tila näyttelytilaksi. Esimerkiksi varsinaiseen tehdastoimintaan liittymätön, mutta paikallishistoriaa edustava esineistö sopisi tähän tilaan hyvin (Majuri 2018). Myös tehtaan historiasta kertovan dokumentin esittely siirrettäisiin tuolloin pois kiillottamosta. Siirto synkronoisi myös museokierroksen ja pahvinvalmistuksen kronologian, sillä nyt tutustumiskierros alkaa prosessin loppuvaiheesta kiillottamosta. (Majuri 2018.)

Jos kiillottamo ja väentupa otetaan näyttelytiloiksi, huolehtii museo näyttelyolosuhteisiin vaadittavasta varustelusta. Esimerkiksi museoesineiden kohdalla olisi huomioitava säilyttämisen olosuhteet. Ennaltaehkäisevässä konservoinnissa huomioon otettavia seikkoja olisivat mm. lämpötilan optimointi, kosteuden tarkkailu, auringonvalon ja uv-säteilyn rajoittaminen, keinovalon voimakkuus, turvallisten ja tukevien vitriinien ja hyllyköiden valinta, oikeanlainen siivous ja tuhoeläinten torjunta. Kuitenkin varsinainen tehdasmuseon esineistö on paikoillaan tehtaassa.

Kollavarasto sisältä.
Kuva Mikko Hovi 2018.

Kasvimaa tallirakennuksen
sivustalla. Kuva Mikko Hovi 2018.

Aktiviteetit

Luontomatkailuun ja hyötypuutarhoihin liittyvä toiminta monipuolistaisi Verlan tarjontaa. Pytingin pihalla hoidetaan puutarhaa ja alueen sivustalla hoidetaan hyötykasvimaata. Matkailijoiden ja asukkaiden virkistysluontopolkuina ovat Kokkokallion luontopolku ja Metsätietopolku.

Patruunan pytingin puutarhan historiallinen selvitys puuttuu. Puutarhan tutkimus antaisi arvokasta tietoa historiasta ja siihen perustuva sisältöjen kehittäminen syventäisi kohteen tarjontaa. Puutarhat voivat toimia oppimisen lähteenä niin kasvilajeista, historiallisista puutarhoista, yrttien käytöstä, ajan arvoista kuin myös kukkiin liitetystä käsityksistä. Museo-puutarhoiksi perustetut puutarhat ovat tärkeitä perinnekasvien säilyttäjiä ja kasvien monimuotoisuuden vaalihoitoja (Heinonen ym. 2014, 9–11).

Omavaraisuus ja kukkaistutukset ovat olleet osa Verlan asukkaiden elämää, ja jotain puutarhojen vaiheistakin tiedetään. ”Valkealan puolen tonteilla kasvatettiin marjapensaita, raparperia ja perunaa, ja koristekasveina harjaneilikkaa, krasseja, ruusupapuja, särkyneitä sydämiä, daalioita, malvikkia ja hajuhernettä. Auringonkukkien kohdalla, jotka kasvavat vb5:n ja vb7:n välissä, kasvoi vielä 1900-luvun alkupuolella ja

puolivälissä kaalia ja tupakkaa. Lisäksi Richtereillä oli saunarannassa aitta, joka on purettu.” (Toivanen 2010–2011, 78.)

Erityiset luontoarvot löytyvät osayleiskaavan yhteydessä tehdystä luontoselvityksestä 2008–2009 ja ne huomioidaan kaavoituksessa (Kaavaluonnoksen kaavaselostus 2017, 35). Haitallisia vieraslajeja on syytä pitää silmällä. Alueella on tavattu ainakin jättipalsamia Kokkokallion pohjoispuolen lehtolaikulla ja jättiputkea Verlantien ja ravintolan terassin välillä (Parkko 2010, 32). Ne olisi syytä kitkeä heti alkuvaiheessa ja oikealla tavalla, jotta poisto onnistuu. Kitkemisen voisi toteuttaa esimerkiksi talkoovoimin.

Luonto-aiheinen näyttely tai opaskeskus voisi tuoda lisää kävijäryhmiä. Verla ja Repoveden kansallispuisto voisivat saada toistensa avulla nykyistä enemmän näkyvyyttä esimerkiksi yhteisellä markkinoinnilla ja yhteisten matkailupakettien luomisella. Verla voisi toimia Repoveden kävijäkeskuksena. Viikonloppumajoittajat ehdivät tutustua molempiin kohteisiin.

Tarinallistaminen historiasta ammentaen, draama-opastukset tai osallistavat ”näytelmät” elävöittäisivät sisältöjä ja tarjoaisivat mieleenpainuvan käyntikokemuksen. Tehtaalaisen tarinat voisi tuoda nykyistä paremmin esiin ja ottaa niistä sisältöä tuotteistamisen ja

kulttuuriympäristökasvatukseen. Yhteistyötä koulujen kanssa kannattaa jatkaa ja kehittää.

Myös pakuhuone historiallisin arvoituksin ja päättelytehtävin tai käsillä tehtävin ongelmin olisi mahdollinen. NykYTEknologian hyödyntäminen tiedonvälityksessä ja elämyksellistämässä (virtuaalitodellisuus, äänimaailmat, videomateriaalit...) on mahdollista, mutta tehtäviksi voisi valita teknologiattomia tehtäviä ja aktiviteetteja (pahvin punnitus ja käsintuntumalta tunnistaminen, hionta, osallistaminen tyyliin aika-matka historiaan ym.). Materiaalisuus ja käsillä tekemisen kautta syntynyt ammattitaito ovat erottamaton osa Verlaa. Asiakkaille kannattaa tarjota monipuolisesti puun ja pahvin käsittelyyn ja koskettamiseen liittyviä mahdollisuuksia tai aktiviteetteja. Paperin ja pahvin valmistukseen liittyviä työpajoja Verlassa jo järjestetäänkin.

Historian elävöittäminen digitaalisesti voi toimia houkuttimena ja syventää käyntikokemusta. Esimerkiksi Suomenlinna on ottanut käyttöönsä lisätyn todellisuuden Arilyn-sovelluksen. Sovelluksen kautta pyritään elävöittämään historiaa ja kertomaan siitä uudella tavalla. Verlassakin sovellukset voivat esimerkiksi herättää tehtaan toiminnan työntekijöineen eloon.

Viitanen ehdottaa opinnäytteessään (Viitanen 2014, 28), että paikkaan sopivia teemallisia

tapahtumia voisi olla nykyistä enemmän. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi kalliomaalauksiin kytkeytyvä esihistoriatapahtuma, talvisotaan tai sisällissotaan liittyvä näyttelytapahtuma tai kesäteatteriesitykset (Viitanen 2014, 28). Olisivatko tämänkaltaiset tapahtumat mahdollista toteuttaa ulkopuolisten yrittäjien voimin?

Liikenne

Muun muassa inventoinnissa nostetaan esiin epätydyttävä ja epäesteettinen pysäköintialue (Toivanen 2010–2011, 141–142). Jaalan ja Valkealan puolet sillan yli yhdistävä tie noudattelee vanhaa tielinjausta. Kevyen liikenteen väyliä ei ole, vain yksi kapeahko kyläraitinomainen asfaltoitu Verlantie Jaalan suunnasta kyläkeskukseen ja edelleen Valkealan suuntaan. Asiakkaat joutuvat ylittämään tien parkkipaikalta museoalueelle. Museoviraston mukaan pysäköintialue on kuitenkin perusteltu (Kantonen 2018). Alue toimi ennen puun käsittelyn ja uiton tukialueena, joten kentänluonteinen käyttötarkoitus sopii paikalle. Monissa Suomen kulttuurimatkailuun muuteutuisissa ruukkimiljöissä pysäköinti on keskitetty. (Kantonen 2018.) Nykyinen pysäköintialue on melko suuri ja palvelee tarkoitustaan. Lähistöllä ei muutenkaan näytä olevan soveltuvaa aluetta, tai ne sijaitsevat kauempana.

Fiskars matkailukohteena

Fiskars Village palkittiin tammikuussa 2018 kulttuurimatkailukohteiden kilpailussa Culture EDEN in Finland. Kilpailun järjestivät opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö ja Visit Finlandin Culture Finland -ohjelma. Palkintoperusteina olivat innovatiivinen ja perinteitä kunnioittava kehittäminen, kohteen monipuolinen tarjonta ja kestävä kehitys eri ulottuvuuksia edistävä verkostomainen toimintatapa. (Fiskars Village Suomen nouseva kulttuurimatkailukohde 2018.)

Fiskarsin ruukki Raaseporissa on esimerkki matkailukäyttöön monipuolisesti muutetusta teollisesta arvomiljööstä. Asutuksen lisäksi Fiskarsin ruukki on ympärivuotinen matkailukohde, jossa käy 200 000 kävijää vuodessa. Siellä toimii monia käsityöpuoteja, ravintoloita, panimo ja tislamo sekä Fiskarsin museo. Vuokrattavana on mökkejä ja juhlatiloja. Aktiviteetteina on esimerkiksi melontaa, kulttuuripolku, lasinpuhallusnäytöksiä, leipomistyöpajoja, maastopyöräilyä. Erilaisia tapahtumia kuten syksyllä slow food -festivaali, valotaideviikko ja

Halloween-tapahtuma ja Fiskarsin joulun aikaan tapahtumia on useana viikonloppuna. (Fiskars Village s.a.) Palvelu- ja tapahtumatuotantoa kehitetään neljän teeman ympärille: lähiruoka ja -juoma; käsityö, design ja taide; luonto ja ulkoilu; esittävä taide (Fiskars Group).

Fiskarsin ruukin kiinteistöjä hallinnoi Fiskars Groupin kiinteistöosasto. Ne on suojeltu asemakaavassa kulttuurihistoriallisesti merkittävänä, ja suojele kohdistuu lähinnä julkisivuihin. Joissakin yksittäisissä rakennuksissa, kuten myllyssä ja makasiinissa, on myös sisäosat huomioitu. (Dyhr 2018.) Lisärakentaminen joillain alueilla sallittu, mutta nykyisen kaavan merkinnät ohjaavat uusien rakennusten sopeuttamiseen ympäristöönsä.

Fiskarsin ruukki eroaa Verlasta suojelustatuksesta sekä lisärakentamisen ja kehittämismahdollisuuksiensa osalta, mutta on esimerkki teollisuusyrityksen omistamasta tuotteistusta kohteesta, jossa palveluita tarjoavat itsenäiset toimijat.

Tie olisi Museoviraston mukaan säilytettävä ilmeeltään kyläraitina. Kyläraitin olemukseen kuuluu se, että sitä käyttävät monet kulkijat ja muut käyttäjät huomioidaan. (Kantonen 2018.) Näin soisi tilanteen yhä jatkuvan, mutta toisaalta autoliikenne on lisääntynyt ja tien käyttöaste ainakin sesonkiluonteisesti. Mikäli nousee tarve parantaa liikenneturvallisuutta, on se Kantosen mukaan mahdollista hienovaraisin liikennemerkein ja ohjaavin merkein esim. nopeusrajoituksilla ja hidastetöyssyillä, sillä ne ovat ymmärrettäviä ratkaisuja, eivätkä riko liikaa kulttuuriympäristön arvoja. Kävijät tulkitsevat liikennemerkit ja opasteet oman aikansa havaintohorisontista käsin ja sijoittavat ne tavallaan eri rekisteriin kuin historiallisen kerrostuman – kuitenkin kulttuuriympäristö on yhä olemassa ja heijastaa nykytilannetta Verlan ollessa käyntikohde, eikä toimiva tehdas menneeltä vuosisadalta.

Kaavaluonnoksessa Verlantie on luokiteltu yhdystieksi. Nykyinen parkkipaikka on merkitty yleiseksi pysäköintialueeksi: “Kaavalla määrätään, että alueen rakenteiden, päällysteiden, valaismien ja pintamateriaalien tulee sopeutua ympäristön kulttuurihistoriallisiin arvoihin” (Kaavaluonnoksen kaavaselostus 2017, 47, 50). Pysäköinnille varataan kaavaluonnoksessa myös alue virkistysalueelta Valkealan puolelta urheilukentän ja soranottopaikan alueelta (Kaavaluonnoksen kaavaselostus 2017, 49).

Digitaalisuus & markkinointi

Verla on teknisesti kehityksen kärjessä. Verlan palveluiden myynnissä hyödynnetään Johku-kaupankäyntijärjestelmää. Veneretket, mökkiviikonloput ja muut aktiviteetit ovat varattavissa ja maksettavissa etukäteen. Yrittäjät tuottavat sisältönsä itse ja pitävät ne ajan tasalla ja maksu asiakkaan ostoksista ohjautuu suoraan yrittäjälle itselleen. Tämä palvelue hyvin asiakasta ja lisää myyntiä, sillä ostaminen heti matkasuunnitelmien yhteydessä ja suoraan etukäteen on matkailussa yhä voimakkaampi trendi. Palvelu lisää yrittäjien näkyvyyttä ja kävijävirta on jo valmiiksi jalostunut tuotteista kiinnostuneisiin selaajiin. (Hänninen 2018.) Verlan uudistuneet nettisivut ovat houkuttelevat ja informatiiviset; ne kertovat mitä alueella voi tehdä. Valokuvat ovat laadukkaat ja tunnelmalliset ja sivuilla on tarkat sisältökuvaukset hintatietoineen. Tämänkaltaisessa portaallisa myynti on osa markkinointia (Pesonen 2018).

Sosiaalisen median hyödyntäminen ja matkailumarkkinoinnin kehittäminen tuovat näkyvyyttä. Yleisesti markkinointiviestinnässä oikean kohderyhmän löytäminen ja markkinoinnin kohdentaminen ovat tärkeitä. On tunnettava oma kohde ja sen kävijäprofiili. Esimerkiksi Facebookin mainostyökalu auttaa

Patruunan pytinki ja Verlankosken
ylittävä silta. Kuva Mikko Hovi 2018.

löytämään oikeat kohderyhmät. Viestinnässä on kiteytettävä se, mitä kohteella on tarjottavana ja mikä erottaa sen muista kohteista. Ammattitaitoiseen ja laadukkaaseen mainostamiseen kannattaa panostaa, sillä se herättää luottamusta. (Pesonen 2018.)

Instagram, Facebook, Snapchat ym. tarjoavat paikan positiiviseen ja houkuttelevaan markkinointiin. Verlan miljöö tarjoaa mainiot mahdollisuudet tunnelmalliseen viestintään niin museolle kuin yrittäjillekin. Myyntiä eri sosiaalisen median kanavissa kannattaa suunnitella. “Maksetut mainokset ovat myynnin kannalta erinomaisia, etenkin kun ne kohdistaa jo tuotteesta, palvelusta tai brändistä kiinnostuneille sosiaalisen median käyttäjille. Sen sijaan normaaleina päivityksinä julkaistut mainokset harvoin saavat paljon katselukertoja.” (Pesonen 2018.)

Näkyvyys sosiaalisessa mediassa on yhä tärkeämpää kilpailussa matkailijavirroista. Verlan tehdasmuseo näkyy sosiaalisessa mediassa, mutta esimerkiksi Instagram-seuraajien määrää ja päivitysten näkyvyyttä kuvavirrassa on mahdollista parantaa. Nyt seuraajia on 839 (18.10.2018). Päivitykset ovat vain suomeksi. Kansainväliselle asiakaskunnalle viestimiseksi käännökset englanniksi ovat oleellisia. Asiakasvirran jatkumisen turvaamiseksi näkyvyys

eri kanavissa on tärkeää. Entä yrittäjien näkyvyys? Some-viestintään panostamista kannattaa harkita. Samoin tulisi pohtia yhtenäisen linjan luomista Verlan markkinoinniseksi – niin printti- kuin digitaalisen median osalta.

Verla voisi tuoda some-viestinnässään esille kohteen säilyttämisen näkökulma ja kävijöiden merkitystä. Sitä, miten Verla toiminnassaan säilyttää kulttuuriperintöä ja miten asiakkaat käynnillään ja ostoksillaan osallistuvat kohteen säilyttämiseen ja sen ylläpitoon (Pesonen 2018). Asiakkaiden merkityksen korostaminen lisäisi osallisuuden tunnetta yhteisen asian äärellä, toisi lisäarvoa kävijäkokemuksen näkökulmasta ja lisäisi kohteen näkyvyyttä. Asiakkaat rakentavat identiteettiään matkakohteiden valintojen, vapaa-ajan viettotapojen ja kulutusvalintojen kautta ja haluavat viestiä näistä myös muille (Pesonen 2018).

Nimellä *Verla* saatetaan viitata eri asioihin. Usein sillä tarkoitetaan pelkkää tehdasmuseota tai maailmanperintökohdetta, mutta joskus koko museomiljöötä tai itse Verlan kylää. Verla on tunnettu museon vuoksi, mutta se on myös tehtaan ympärille syntynyt ja vielä elävä kylä. Toisaalta Verla moninaisuudessaan on kattava ja eri osia yhteen sitova käsite.

TOIMINTALINJAT

Kaikkien toimijoiden tulee osallistua laadukkaan ja tasalaatuisen kävijäkokemuksen tuottamiseen. Aktiviteettien ja tapahtumien tuottamisessa sekä matkailun kehittämisessä kohteen ominaisuudet, kulttuurihistorialliset arvot ja tausta on otettava huomioon. Verlan hoito- ja käyttösuunnitelman luonnos 2017 toteaa mahdolliseksi uhkaksi kohteen arvoihin sopimattoman toiminnan, jolloin kohteen alkuperäinen arvo hämärtyy. Verlasta ei haluta vain tapahtumien kaunista kulissia eikä maailmanperintöstatusta valjastettavan pelkästään taloudellisen hyödyn tavoitteluun. (Hoito- ja käyttösuunnitelma 2017.) Toimintojen lisääminen on mahdollista, sillä tehdään toiminnan aikaan kylä on ollut vireä työnteon, asumisen ja vapaa-ajan paikka. Tutkimusmateriaalia sisältöjen rakentamiseen on ja kokonaisvaltaisen Verla-elämyksen luominen eri toimintoihin ja palveluihin on mahdollista.

Rakennushistoriallisia kohteita hoidetaan ja suojellaan lakien ja periaatteiden puitteissa. Yleisenä periaatteena kulttuuriperinnön hoidossa on alkuperäisten ja autenttisten materiaalien vaaliminen. Restauroinneissa pyritään materiaalien säilyttämiseen ja uusien materiaalien välttämiseen. Museo pyrkii hoito- ja käyttösuunnitelmansa mukaisesti alkuperäisten materiaalien ja siten autenttisuuden säilyttämiseen, pakollisissa korjauksissa kerroksellisuuden säilyttämiseen. Tarpeetonta korjaamista vältetään. (Hoito- ja käyttösuunnitelma 2017.) Korjauksen ratkaisut tehdään tilojen tulevasta käytöstä riippuen. Korjaustöiden tulee perustua tutkimukseen ja pohdintaan, joiden perusteella ratkaisut sisustuksen ja rakenteiden suhteen tehdään (alkuperäiseen palauttaminen, kerroksellisuuden säilyttäminen?).

Esimerkkinä vanhan remontoinnista on hiljattain valmistunut VB4. Se on remontoitu vanhaa kunnioittaen ja tyyliin sopivaksi. Tapetit ovat uustuotantoa, mutta tehty historiallisten mallien mukaan. Mallit eivät kuitenkaan pohjaudu Verlan mökin vanhoihin tapettimalleihin. Harmaaksi maalatut lankkulattiat ovat osittain vanhat. (Majuri 2018.) Paljon materiaalia hyödynnettäväksi ovat tuottaneet Xamkin opiskelijat opinnäyte- ja harjoitustöissään.

UPM Verlan tehdasmuseo vastaa rakennusten hoidosta ja korjauksista, mutta käyttäjillä on vastuu toimia vanhaa varoen ja ilmoittaa viipymättä huomatuista vaurioista ja korjaustarpeista. Tiedonkulun varmistaminen kaikkien osapuolten välillä on ehdottoman tärkeää.

Ulkopuoliset yrittäjät ovat ensisijaisesti yhteydessä tehdasmuseon henkilökuntaan tai museonjohtajaan, joka vie asian eteenpäin. Museon restauroinneista ja korjauksista vastaa ensikädessä museonjohtaja (Hoito- ja käyttösuunnitelma 2017). Muutostöissä museo konsultoi Museovirastoa ja pyytää ohjeita ja lausuntoja. Maailmanperintökohde voi hakea Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää, Museoviraston hallinnoimaa kohdennettua avustusta maailmanperintökohteiden hoitoon. (Hoito- ja käyttösuunnitelma 2017.) Viime aikojen säilymistä edistävät toimenpiteet ovat olleet suo-

japato vuonna 2015 ja museoalueen lämmitysjärjestelmä vuonna 2018.

Erittäin tärkeää on, että kaikki museoalueen suojelluissa rakennuksissa työskentelevät ovat tietoisia olosuhteiden ja oman toiminnan vaikutuksesta rakennukseen. Ulkopuolisten toimijoiden käyttöön tarkoitettut rakennukset ovat myös suojelun alaisia, joten tiedonvälitys ja toimintaperiaatteiden jakaminen myös alueella toimiville yrittäjille ja tapahtumien järjestäjille on tärkeää. Esimerkiksi saako lisälämpöpatteria tuoda rakennukseen tai naulata repsottavaa lattiaalautaa, pitääkö tummuneesta nurkkalaudasta ilmoittaa? Saako tiloissa polttaa kynttilöitä? Myös esimerkiksi tupakointikieltoihin tulee suhtautua vakavasti ja ohjata asiakkaita aina vain tupakoinnille varattujen alueiden käyttöön. Kaikkien on sitouduttava toimimaan ennalta ehkäisevän konservoinnin periaatteita noudattaen.

Verlassa toimittaessa on oltava tietoinen kohteen kulttuurihistoriallisista arvoista ja sitoutua laadukkaan kokemuksen tuottamiseen. Verlassa toimiminen tulisi nähdä ainutlaatuisena tilaisuutena, jopa kunnia-asiana. Maailmanperintöstatusta ei saa hyväksikäyttää sopimattomalla tavalla. Oman yrityksen pyörittämisen tulee kuitenkin olla kannattavaa ja mielekästä, joten museon on tarjottava asianmukaiset puitteet ja selkeät ohjeet toiminnalle. Rakennuksia

käyttävälle yrittäjille ja toimijoille olisi hyvä laatia oma opas toimintatavoista.

Museo huolehtii paloturvallisuudesta, hälytysjärjestelmistä ja olosuhteiden aiheuttamien uhkien torjunnasta. Jokaisen kohteen palo- ja murtohälytinsjärjestelmät ovat perustavanlaatuisia turvallisuuden ja säilymisen edellytyksiä. Rakennusten käyttäjien on toimittava huolellisesti ja vastuullisesti sähkölaitteiden ja ovien lukitusten ynnä muiden vastaavien kanssa. Myös poikkeus- ja hätätilanteissa on osattava toimia oikein.

Avoin maisema tulisi säilyttää. Maisema-arvojen huomioiminen metsien hoidossa edistää myös luontoarvojen säilymistä, todetaan luontoselvityksessä 2008–2009. Kulttuurimiljööön uhanalaiset hyönteislajit hyötyvät alueen avoimena pysyvistä alueesta, mutta ”kaikenlainen liiallinen siistiminen ja asfaltointi hävittävät alueelta kuivien hiekkaisten paikkojen kasvit, jolla uhanalaiset lajit elävät.” (Parkko 2010, 34.)

Helppo saavutettavuus ja turvallisuus ovat oleellisia matkailukohteessa. Liikenneturvallisuus ja pysäköinti saattavat nousta esiin, mikäli matkailu lisääntyy merkittävästi tai laajenee talvikaudelle (talviolosuhteet, aurauksen riittävyys pitämään tie leveänä kulkijoille, bussi-liikenne talvella?).

Pytingin kunnostaminen on suunniteltava kokonaisvaltaisesti ja tavoiteltuun käyttötarkoitukseen sopien. Pytingin vanhempia pintakerroksia on selvitetty, joskin ajoitus on suurpiirteinen. Vanhoista tapettikerroksista voi päätellä ajoitusta tyylianalyysin kautta. Vanhan malliset tapetit uustuotantona ovat mahdolliset, kuten on tehty rakennuksessa vb4. Kohteen arvoa ja asemaa Unescon maailmanperintökohteena ajatellen olisi myös tapettirekonstruointi aiemmin käytössä olleeseen kuusiin perustuen sopivaa. Uusiotuotannossa saattaa olla haasteita täsmällisen ja tarkan lopputuloksen saamiseksi ja se on toki kalliimpaa kuin valmiiden mallien käyttäminen. “Ei-autenttisesti” tapetoinnista voisi kertoa kävijöille pienessä info-taulussa tai esitteessä ja vanhoja tapettikerroksia voi ottaa esille ja jättää nähtäville mallikaistaleisiin.

Pytingissä on saleja eri käyttötarkoituksiin – niin juhliin ja kokouksiin kuin museon toimipisteelle ja ravintolallekin. Museo suunnittelee korjaustoimet yhdessä Verlan hoitokunnan ja Museoviraston kanssa.

Digitaalisten alustojen hyödyntäminen ja tehostaminen sekä some-markkinoinnin kehittäminen ja markkinointisuunnitelman laatiminen ovat kannatettavia toimia. Museon somepäivitykset olisi hyvä olla myös vähintään englanniksi. Ehkä yhteistä linjaa museon ja yrittä-

jien kesken voisi miettiä? Verla-logon käytön periaatteista myös some-maailmassa kannattaa sopia. Entä käytetyt #-tunnisteet? Verlan tehdasmuseon tili käyttää #verlantehdasmuseo-tunnistetta, mutta mikä olisi Verlan alueella toimivien yrittäjien yhteinen tunniste ja tulisiko sellainen olla? Toimintoihin ja aktiviteetteihin liittyen voisi olla oma tunniste, joka erottaa sen tehdasmuseosta. Ehkä myös tunnisteeseen #verla alle voisi sisällyttää kaiken sen upeaan miljööseen liittyvän elämän ja tekemisen, asumisen ja matkailun. Sosiaalinen media on kohteen houkuttelevan markkinoinnin väline ja tiedon välittäjä. Yhtenäistäminen luo vahvempaa brändiä, josta hyötyvät kaikki Verlan toimijat.

A close-up photograph of a wooden door threshold and floorboards. The door is on the left, made of dark, weathered wood. The floor is composed of light-colored wooden planks. A concrete or stone threshold is visible between the door and the floor. A metal strip is attached to the bottom of the door. The background shows some fallen leaves and a stone path.

Oviaukko tallirakennukseen.
Kuva Mikko Hovi 2018.

YHTEENVETO

Verla on monipuolinen, arvokas kokonaisuus. Miljöö muodostaa yhtenäisen maiseman joen ja metsien, tehdasrakennusten ja kylämäisen asutuksen kanssa. Se kertoo sekä paikallisesta kehityksestä että liittyy globaalimpaan historiaan. Se ilmentää Kymijokilaakson teollistumista ja puunjalostusteollisuutta niin tuotantolaitosten arkkitehtuurin, tuotantotapojen kuin tehtaaseen liittyvän kylämäisen asutuksenkin suhteen. Se on paikallinen ilmentymä pohjoisen havumetsävyöhykkeen 1800–1900-lukujen vaiheen elämäntavasta ja selviytymiskeinosta. Sosiaalinen historia, elämisen todellisuus, luonnon resurssit, selviytyminen, vaurastuminen, teollistuminen ja keksinnöt limittyvät toisiinsa. Kaikkeen tähän liittyy myös aineeton kulttuuriperintö: osaaminen, käsityötaito, työvaiheisiin liittyvä ammattitaito, taitojen siirtyminen sukupolvelta toiselle, työntekijöiden tarinat ja muistot.

Verla on vakiintunut käyntikohde, mutta sen ongelmakohtia ovat lyhyt sesonki sekä pieni ympäröivä yhteisö, joka ei mahdollista palveluiden ylläpitoa ympärivuotisesti. Myös nykypäivän asiakkaiden vaatimuksia vastaava ravintola à la carte -listoineen ja esimerkiksi lähiruokatuotteineen puuttuu. Lisääntyvä kilpailu ihmisten vapaa-ajasta vaatii Verlaakin pysymään ajan hermoilla ja tarjoamaan vaihtuvia ja kiinnostavia sisältöjä, paikan arvoja ja menneisyyttä unohtamatta. Palveluiden kehittämistä asiakkaita varten, digitalisaation edistämistä ja aktiviteettien monipuolisen tarjonnan lisäämistä on hyvä jatkaa vakaalta pohjalta. Verla on jo pitkällä kokonaisvaltaisen elämyksen luomisen tiellä, johon sisältyvät niin tehdasmuseo, luonnonympäristö, mökkimajoitus ja aktiviteetit. Oivallukset, elämykset, lepo ja rentoutuminenkin ovat saavutettavissa olevia päämääriä!

Lähteet

- Ahvenisto, I.** 2008. *Tehdas yhdistää ja erottaa Verlassa 1880-luvulta 1960-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. Bibliotheca Historica 118. Turun yliopisto. Historian laitos. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.utupub.fi/handle/10024/42234> [viitattu 23.10.2018].
- Itävuori, M.** 2017. *Arvorakennuksille nykyistä lempeämpi verokohtelu? Loviisan sanomat* 30.7.2017. Verkkolehti. Saatavissa: <http://www.loviisansanomat.net/arvorakennuksille-nykyista-lempeampi-verokohtelu/> [viitattu 23.10.2018].
- Dyhr, J.** 2018. Kiinteistöpäällikkö. Sähköpostiviesti 23.10.2018. Fiskars kiinteistöt.
- Fiskars Group* 2017. Liiketoiminta. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://www.fiskarsgroup.com/fi/yhtioliiketoimintamme/muut> [viitattu 23.10.2018].
- Fiskars Village s.a. Fiskarsin ruukki*. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://www.fiskarsvillage.fi/> [viitattu 23.10.2018].
- Fiskars Village Suomen nouseva kulttuurimatkaileukohde* 2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö & Työ- ja elinkeinoministeriö. Tiedote 18.1.2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/fiskars-village-suomen-nouseva-kulttuurimatkaileukohde [viitattu 23.10.2018].
- Heinonen, M., Pihlman, S., Kaihola, H-L, Koskela, A., Hartikainen, M., Kinnanen H., & Peura, A.** 2014. *Museopuutarha. Perustaminen ja hoito*. Jokioinen: MTT. Kasvu 23. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://docplayer.fi/4094737-Museopuutarha-perustaminen-ja-hoito.html> [viitattu 29.11.2018].
- Hoito- ja käyttösuunnitelma 2017*. Päivitetävänä olevan hoito- ja käyttösuunnitelman luonnos, UPM Verlan tehdasmuseo.
- Hänninen, S.** 2018. Yrittäjä. Esitelmä Miljöömatkailu-hankkeen seminaarissa Verlassa 17.10.2018. Tervarumpu.
- Junnola, A.-M.** 2011. *Patrunessan silmäterä. Verlan Patruunan pytingin salin koristemaalaturun katon restaurointisuunnitelma*. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Restaurointi. Opinnäytetyö.
- Kaavaluonnoksen kaavaselostus 2017*. Verlan osayleiskaava (Verlan osayleiskaavan muutos ja laajennus sekä Jaalan itäosan rantayleiskaavan muutos). Kouvola kaupunki, tekniikka- ja ympäristöpalvelut. Ympäristösuunnittelu oy Pirkanmaa. 18.4.2017. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.kouvola.fi/material/attachments/tekninenjajymparistotoimi/kaaavoitus/yleiskaavoitus/yleiskaavoitus_kohdekortit/verlan_oyk_muutos/62h1R4v5e/Verlan_oyk_Kaavaselostus_18042017.pdf [viitattu 14.12.2018].
- Kantonen, T.** 2018. Intendentti. Puhelinkeskustelu 24.9.2018. Museovirasto.
- Karttaluonnos 2017*. Verlan osayleiskaava (Verlan osayleiskaavan muutos ja laajennus sekä Jaalan itäosan rantayleiskaavan muutos). Ympäristösuunnittelu oy Pirkanmaa. 18.4.2017. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.kouvola.fi/material/attachments/tekninenjajymparistotoimi/kaaavoitus/yleiskaavoitus/yleiskaavoitus_kohdekortit/verlan_oyk_muutos/62h1R4v5e/Verlan_oyk_Kaavaselostus_18042017.pdf [viitattu 14.12.2018].

fi/material/attachments/tekninenjaymparistotoimi/kaaavoitus/yleiskaavoitus/yleiskaavoitus_kohdekortit/verlan_oyk_muutos/62h1a98Xo/Verlan_OYK_muutos_ja_laajennus_LUONNOS_18.4.2017.pdf [viitattu 14.12.2018]

Kuvaja, H., Mäenpää, L., Kråkström, R. & Junnola, A-M. 2010. *Patruunan pytingin väriselvitys*. UPM Verlan tehdasmuseo.

Laki rakennusperinnön suojelemisesta 4.6.2010/498. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498#L1P3> [viitattu 13.12.2018].

Maailmanperintökohde Verlan säilyminen tuleville sukupolville turvataan lämmityksellä 2017. UPM. Helsinki. Tiedote 21.12.2017. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.upmpaper.com/fi/whats-new/2017/12/maailmanperintokohde-verlan-sailyminen-tuleville-sukupolville-turvataan-lammityksella/> [viitattu 14.12.2018].

Majuri, V. 2018. Museonjohtaja. Tiedonannot Verlassa 6.9.2018 ja puhelinkeskustelu 18.9.2018. UPM Verlan tehdasmuseo.

Maailmanperintökohteet Suomessa s.a. Museovirasto. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/kansainvalinen-toiminta/maailmanperintokohteet-suomessa> [viitattu 8.11.2018].

Unescon kansainväliset kulttuuriperintösopimukset s.a. Museovirasto. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/kansainvalinen-toiminta/kansainvalisia-sopimuksia> [viitattu 8.11.2018].

Museoilasto 2015–2017. Museovirasto. Suomen museoilastojen verkkopalvelu. Saatavissa: <https://www.museoilasto.fi/> [viitattu 12.9.2018].

Mäenpää, L. 2010. *Patruunan pytingin huonejakotutkimus*. Verlan tehdasmuseo.

Mäenpää, L. 2011. *Verlan Patruunan pytingin julkisivun väritutkimus. Pytingin historiaa värikerrosten välissä*. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Restaurointi. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201105056366> [viitattu 14.12.2018]

Niinipuu, L. 2012. *Valkeala Bostad 1. Sisätilojen väriselvitys*. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Restaurointi. Kurssityö.

Niinipuu, L. 2013. *Patruunan pytingin vierashuone. Tutkimus koristemaalatasta katosta sekä katsaus värikerrosten analysoinnissa yleisesti käytettyihin menetelmiin*. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Restaurointi. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201305056340> [viitattu 14.12.2018].

Parkko, P. 2010. *Verlan osayleiskaavan luontoselvitys 2008–2010*. Kotkansiipi. 19.5.2010. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.kouvola.fi/material/attachments/tekninenjaymparistotoimi/kaaavoitus/yleiskaavoitus/yleiskaavoitus_kohdekortit/verlan_oyk_muutos/62h1UUoRq/Verlan_OYK_Kaavaselostus_18.4.2017_LIITTEET_pieni.pdf [viitattu 14.12.2018].

Pesonen, J. 2018. Tutkimuspäällikkö. Esitelmä Miljöomatka-illan hankkeen seminaarissa Verlassa 17.10.2018. Itä-Suomen yliopisto.

Pukkila, H. 2018. Esitelmä Tarinakahvilassa ja tiedonannot 22.9.2018 Verlassa. Pukkilan tiedot perustuvat Verlan tehtaan arkistotietoihin (Fastighetavdelningen, Ba Byggnader och bostäder. Försäkringsvärdering Bb Hyror).

Restauroinnin yhteistyöprojektit.

Opiskelijat kenttätöissä 2014. Kouvola: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sarja A. Nro 58. PDF-dokumentti. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-306-077-7> (14.12.2018)

Råmark, A. 2018. *Verlan seuratalon sivukulissin restaurointisuunnitelma*. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Restaurointi. Projektityö.

Tillanen, A. 2018. *Lämmityksen vaikutus Verlan tehdasmuseossa*. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Restaurointi. Opinnäytetyö.

Toivanen, H.-R. 2010–2011. *Verlan osayleiskaavan rakennusinventointi 2010–11*. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.kouvola.fi/material/attachments/tekninenjajmparistotoimi/kaaavoitus/yleiskaavoitus/yleiskaavoitus_kohdekortit/verlan_oyk_muutos/62h4BYXwr/Verlan_osayleiskaavan_rakennusinventointi_2011_LOP_72.pdf [viitattu 8.11.2018].

Unescon maailmanperintökohde Verlaa suojataan uudella padolla. 2015. UPM. Helsinki. Tiedote 21.5.2015. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.osakesijoittaja.fi/2015/05/unescon-maailmanperintokohde-verlaa-suojataan-uudella-padolla/> [viitattu 14.12.2018].

Valtioneuvoston päätös 1993, nro 18/561/92. Rakennusten suojelua koskeva asia. 6.5.1993.

Vauriokartoitus- ja restaurointiraportti 2014. Verlan paperitehtaan seuratalon näyttämökulissien restaurointi. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Restaurointi / Artenomi. Kurssityö.

Verla Groundwood and Board Mill 1992–2019. Unesco World Heritage List. Unesco World Heritage Centre. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://whc.unesco.org/en/list/751> [viitattu 22.8.2018].

Verla, historia. 2018. UPM Verlan tehdasmuseo. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://verla.fi/> [viitattu 14.12.2018]

Verla, museo. 2018. UPM Verlan tehdasmuseo. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://verla.fi/fi/museo> [viitattu 14.12.2018].

Verla, Verlan alue. 2018. UPM Verlan tehdasmuseo. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://verla.fi/fi/verlanalue> [viitattu 14.12.2018].

Viitanen, P. 2014. *Asiakastyytyväisyysanalyysi ja brändin kehittämissuunnitelma Verlan tehdasmuseolle*. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Liiketalous / Markkinointi. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/70777/viitanen_pinja.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 9.9.2018].

Ympäristöministeriö. 2016. *Päätös 17/531/2014*. Päätös Verlan Maailmanperintöaluetta koskevassa rakennussuojeluasiassa. 31.3.2016.

Yleiskuva pohjoisesta kartonkitehtaan suuntaan. Kuva Stora Enson Anjalankosken tehtaiden arkisto, ELKA.

ALVAR AALLON TEHTAAN- MÄKI

JOHDANTO

Säilyttämisen hallintasuunnitelman tavoite

Hankkeen tavoitteena oli edistää Alvar Aallon suunnitteleman Inkeroisissa sijaitsevan Tehtaanmäen asuinalueen matkailua osana Ankkapurhan Kulttuuripuiston palvelutarjontaa. Eräänä toimenpiteenä oli matkailupalveluiden pilotointi yhdessä Rantalinjan taloista. Rantalinja on osa suurempaa Alvar Aallon suunnittelemaa asuinaluetta, joka alun perin oli tarkoitettu Anjalan paperitehtaan työntekijöille. Nyt asunnot ovat vapaasti vuokrattavissa. Aallon rakennuskerrostuma 1937–1956 puolestaan sijoittuu 1800-luvun lopulla syntyneen tehdasyhdyskunnan lomaan. Tehtaanmäen asuinalue sijoittuu Inkeröisten kartonkitehtaan ja Anjalan paperitehtaan (nimestä huolimatta Inkeröisten puolella) väliin. Vanhimmat rakennukset ovat 1800-luvun lopusta, uusimmat ovat 1960-luvulta. Useat talot ovat

edelleen asuinkäytössä, mutta osa rakennuksista on kokous- ja toimintatilana.

Säilyttämisen hallintasuunnitelman sovelluksen tarkoitus oli selvittää Rantalinjan nykyinen tilanne, auttaa käytön muutoksen suunnittelussa ja säilytettävien arvojen määrittelyssä. Hankkeen tavoitteena oli lisätä ymmärrystä alueen merkityksestä sekä herättää entistä laajempaa kiinnostusta alueen kehittämiseen kulttuuriperintöä vaalien. Hankkeessa oli suunniteltu toteutettavaksi yhden Aallon talon, Rantalinja 8:n, muuttaminen asumisesta matkailun tarpeisiin majoitukseksi, näyttelytilaksi tai infopisteeksi. Taloa olisi operoinut joen toisella puolella toiminut Nuorisokeskus Anjala. Xamkin restauroinnin opiskelijat ovat tehneet dokumentointityönä huoneiston 8B sisätilojen inventoinnin ja julkisivujen vauriokartoituksen. Rantalinjan matkailupilotti jäi neuvotteluista huolimatta toteutumatta. Aalto-vetoinen mat-

Rantalinja 8. Kuva Mikko Hovi 2018.

Ankkapurhan kulttuuripuisto,
kuva Nuorisokeskus Anjala.

kailu on kuitenkin käynnistetty Alvar Aalto-säätiön vetämän Aalto-kaupunkien välisen yhteistyön myötä.

Raportti selventää historiallista kontekstia ja pohtii Tehtaanmäen arvoja ja kehittymisen mahdollisuuksia. Raportti antaa suuntaviivoja kohteen arvojen mukaiselle kehittämiselle sekä pohjaa alueen käytön ja jatkotoimenpiteiden visioinnille. Raportista käy ilmi lisäselvitysten tarpeet.

Kohteen esittely: Inkeröisten Tehtaanmäki

Inkeröinen on yksi Kouvolan kaupungin taajamista. Kaupungin keskustaan on matkaa noin 25 kilometriä. Inkeröisissä on juna-asema ja linja-autollakin pääsee paikalle.

Kymijoen rannoille Inkeröisiin ja Anjalaan on muodostunut kulttuurihistoriallisesti monipuolinen ja kerroksellinen alue. Anjalan puolella on 1600-luvulle juontava Anjalan kartano, jonka nykyinen päärakennus on 1700–1800-lukujen vaihteesta. Alueella on kartano- ja maatalouden maisemaan jättämiä merkkejä viljamakasiineineen, pehtoorin taloineen, puutarhoineen ja navettarakennuksineen. Uudempana rakennuksena on muun muassa maatalousoppilaitoksen

rakennus 1950-luvulta. Nyt Anjalassa toimii nuorisokeskus ja Xamkin tutkimuskeskus Biosampo sekä vielä toistaiseksi Kouvolan ammattiopiston luonnonvara-alan koulutus. Inkeröisistä löytyy puunjalostusteollisuuden ja asutuksen historiaa 1870-luvulta lähtien sekä yhä toimivat Stora Enson Anjalankosken tehtaot. Välissä virtaavaan Kymijokeen rakennettiin 1920-luvulla voimalaitos, jonka nykyisin omistaa Kemijoki Oy. Patosiltaa pitkin pääsee helposti tunnelmasta toiseen.

Kymijoki on muovannut koko Kymenlaakson historiaa ja synnyttänyt moninaisia maanviljelyn ja teollisuuden, tilojen, talojen ja taajamien kulttuuriympäristöjä. Sahat ja puunjalostusteollisuus sijoittuivat vesivoiman ja reittien varrelle, työvoima niiden ympärille yhdyskunniksi. Vesisahoja perustettiin jo 1600–1700-luvuilla, mutta varsinainen teollistuminen alkoi 1800-luvun loppupuolelta vapaamman elinkeinon harjoittamisen ja höyrysaohojen myötä. Metsäteollisuus vaikutti myös kaupunkien kasvuun, niiden elinkeinorakenteeseen ja sosiaalisten ryhmien muodostumiseen. Samalla rakentui teollisuusyhdyskuntien kaupunkikuvia hirsi-taloineen ja huviloineen, tehdasmaisemineen ja savupiippuineen. Yritykset rakennuttivat asuntoja, kokoontumispaikkoja, kouluja ja kirkkoja työntekijöille sekä alueen asukkaille – nykyisille ja tuleville.

Inkeröisten Tehtaanmäellä paperi- ja kartonkitehtaiden historian kerrokset näkyvät rakennetussa ympäristössä. Punatiiliset tehdasrakennukset ja perinteiset puutalot juontavat 1800-luvun jälkipuoliskolta. Moni työvälle rakennettu hirsitalo on purettu tai muuttanut käyttötarkoitustaan. Keskuskonttori on vuodelta 1879. Kartonkitehdas on vuodelta 1887 (arkkitehti A.M. Hedbäck) ja sen joenpuoleinen seinä on säilynyt alkuperäisenä (Kymenlaakson teollisuusperinteen kartoitus 2003, 20–21). Kartonkitehtaan päätyyn rakennettiin konttoriosa Aallon suunnitelmien mukaan 1940-luvulla. Vanhassa tehtaassa toimii nykyään Ankkapurhan teollisuusmuseo. Uusi kartonkitehdas rakennettiin 1960-luvulla. Tehtaan Klubi 1880-luvulta on toiminut aiemmin asuinkasarmina ja alakouluna, ja nykyisinä toimii tehtaan lounasruokala (Kymenlaakson teollisuusperinteen kartoitus 2003, 24). Inkeröisten kirkko valmistui vuonna 1910 (B. Federley). Arkkitehtien S. Frosterus ja O. Gripenberg suunnittelema vesivoimalaitos on vuosilta 1921–1922.

Aallon suunnittelemat rakennukset ulottuvat vuosiin 1937–1956. Kokonaisuus koostuu Anjalan paperitehtaan teollisuus- ja toimistorakennuksista, Rantalinjan paritaloista (Mestaritalot), Tervalinjan rivitaloista, kolmesta omakotitalosta Mäntyrinteellä (insinööritalo), kol-

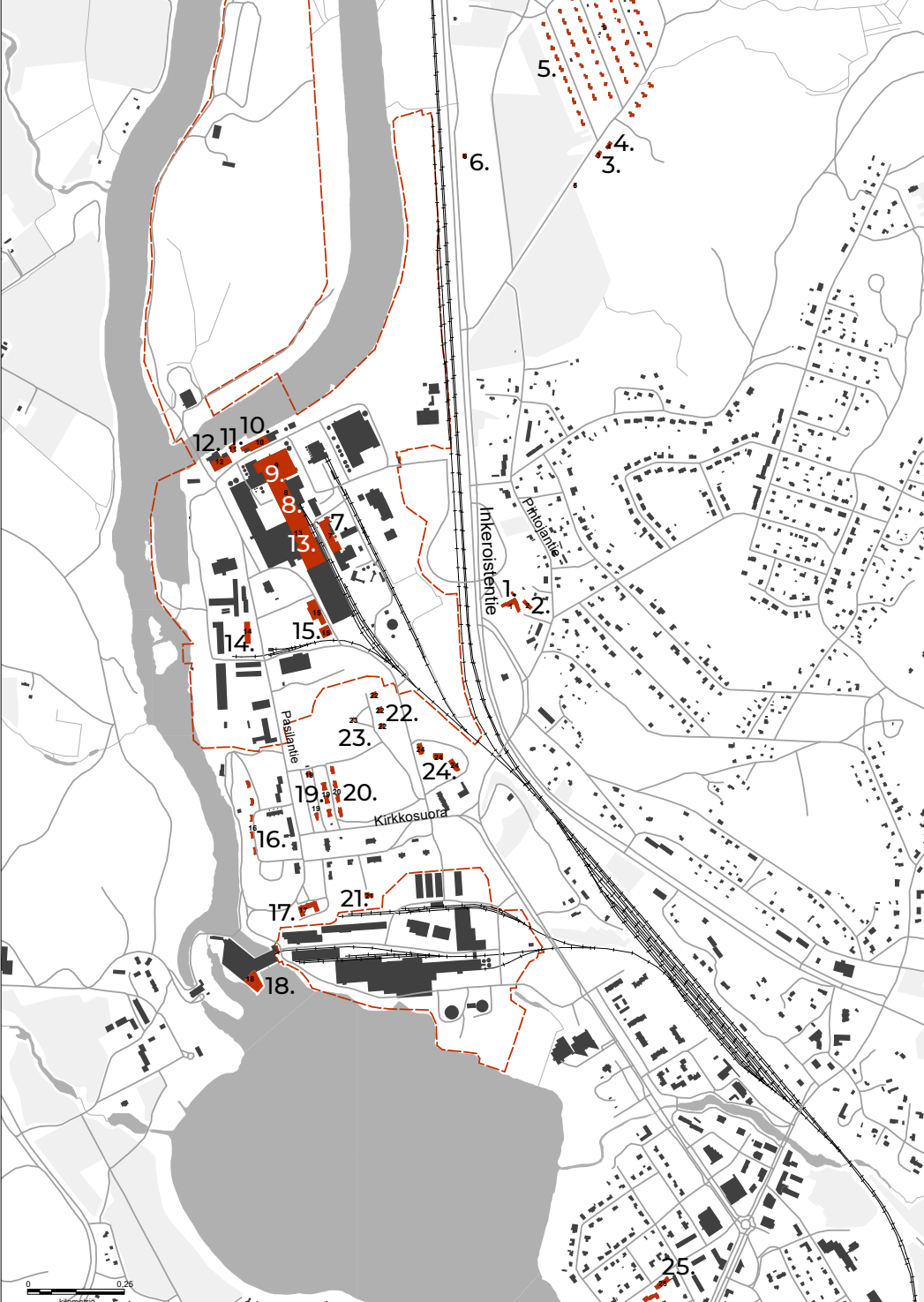
mesta kerrostalosta, Tehtaanmäen koulusta ja opettajan asuntolasta sekä Karhunkankaan omakotitaloista. Jukkalan asuinalue pohjautuu Aallon tyyppitaloihin. Muutostyöt sisältävät mm. tehtaan keskuskonttorin sisäänkäynnin ja pohjakaavan muutokset, isännöitsijäntalon muutostyöt (Majurinmäki) ja vanhan kartonkitehtaan laajennusosan. Suuri osa asuinrakennuksista valmistui 1930–1940-luvuilla, mutta rakentaminen jatkui osin vielä 1950-luvullakin. Aallon Inkeröisiin 1937 suunnittelema kaava kattoi koko Inkeröisten keskustan, mutta toteutui vain Karhunkankaalla ja tehtaan läheisyydessä.

Aallon suunnittelemat rakennukset olivat aikanaan moderneja ja uudenaikaisia. Suunnittelun oli täytettävä tehtävänsä rationaalisesti ja taloudellisesti kannattavasti. Aalto arvosti teknologiaa ihmisen palveluksessa, parempien asumisolujen mahdollistajana. Aallolle arkkitehtuuri ei ollut universaalisti paikasta toiseen monistettavissa, vaan suunnittelu tapahtui alueen maaston ja maiseman ehdoilla. Rakennukset sijoitettiin maisemaan, luonto sai jäädä lähelle.

Inkeröisten ja Anjalan alueet Ankkapurhan kosken molemmin puolin on nimetty Ankkapurhan kulttuuripuistiksi, joka on kokoava termi ja mahdollistaa kulttuurimatkailun kehittämisen kokonaisuutena. Alueen keskeinen toimija on Nuorisokeskus Anjala. Nuorisokeskus on voittoa

Aallon arkkitehtuuria
Tehtaanmäellä. Tarkemmat
tiedot Kouvolan kaupungin
Alvar Aalto -kohteiden
arkkitehtuurioppaasta.

- 1–2. Tehtaanmäen koulu
ja opettajien asuntola
 3. Osuuskauppa
 4. Asuinalueen
saunarakennus
 5. Karhunkangas
 6. Vesiasema
 - 7–15. Anjalan
paperitehtaan
teollisuusrakennuksia
 16. Rantalinjan talot
 17. Keskuskonttorin
muutostyöt
 18. Vanhan kartonkitehtaan
laajennus
 19. Punainen linja ja
keltalinja, muutostyöt
 20. Tervalinja
 21. Isännöitsijän talo/
Majurinmäki muutostyöt
 22. Mäntylä ja insinööritalot
 23. Rinneautotalli
 24. Virkailijoiden kerrostalot
 25. Inkeröisten
terveysasema
- Kuva Kouvolan
kaupunki 2018.

tavoittelematon, opetus- ja kulttuuriministeriön tukema yleishyödyllinen yhteisö, jonka ydintehtävänä on nuorisotoiminta, leiri- ja luontokoulut, nuorisomatkailu ja retket. Se järjestää myös yritystilaisuuksia, kokouksia ja virkistyspäiviä. Nuorisokeskus on avoinna vuoden ympäri ja tarjoaa majoitustiloja (145 hengelle) sekä ruokailupalveluita. (Nuorisokeskus Anjala s.a.) Anjalan kartanon toimintaa kehitetään parhaillaan. Kartanorakennus oli aiemmin pitkään museona. Museovirasto lakkautti toiminnan vuonna 2010 ja omistajuus siirtyi vuonna 2017 Museovirastolta Regina Säätiölle. Kartanon toimintaa ja alueen kulttuurimatkailua kehittää Ankkapurhan kulttuurisäätiö. Kouvolan matkailuoppaat pitävät Anjalassa ja Inkeröisissä opastettuja kierroksia tilauksesta ryhmille ja avoimia kierroksia kesäisin. Lisäksi alueella matkailupalveluita tuottavat sopimuskumppanit.

Tehtaanmäki on osa Museoviraston määrittelemää *valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä*. Siihen kuuluu koko Anjalan paperitehdas sekä Inkeröisten kartonkitehdas ja yhdyskunta. Museovirasto näkee teollisuushistoriaan pohjautuvan alueen arvokkaana, koska se on rakennuskannaltaan ja historialtaan monipuolinen. Alue kertoo teollisuuden ympärille syntyneestä ja vuosikymmenien aikana kehittyneestä yhdyskunnasta ja ilmentää ajan sosiaalista hierarkiaa. (Anjalan

paperitehdas sekä Inkeröisten kartonkitehdas ja yhdyskunta 2009). Anjalan paperitehdas on yhä toiminnassa, ja lisärakentamisesta ja tuotantotilojen muutoksista huolimatta on Aallon toimiston perintöä vielä jäljellä. Yhdessä Inkeröisten 1960-luvulla rakennetun kartonkitehtaan kanssa ne muodostavat Stora Enson Anjalankosken tehtaata.

Alvar Aalto on eräs tunnetuimmista suomalaisista maailmalla. Alvar Aalto -säätiössä on huomattu kansainvälisten matkailijoiden kiinnostus ja arkkitehtien arvostus Aallon arkkitehtuuria kohtaan. Arkkitehtuurimatkailun potentiaali on tunnistettu. Modernista arkkitehtuurista kiinnostuneiden piireissä Aalto on tunnettu ja arvostettu osana arkkitehtuurin ja muotoilun historiaa. Ulkomaiset yliopistot arkkitehtuuri- ja designopiskelijoiden kanssa vierailevat Aallon kohteissa ryhminä, joskus käy ryhmiä myös arkkitehtitoimistoista. Monet opiskelijat tai ammatilliset matkustavat itsenäisesti. Vierailut kohdistuvat etenkin Helsinkiin, Aallon kotitalolle ja ateljeeseen Munkkiniemessä, sekä usein myös Jyväskylään ja Säynätsaloon. Aalto-matkailuun liittyvän tiedon saatavuutta ja matkailun mahdollisuuksia on parannettu Alvar Aalto -säätiön vetämän kansallisen tason hankkeen voimin. Tuloksena toukokuussa 2018 lanseerattiin Visit Alvar Aalto -yhteismarkkinointisivusto, joka sisältää Aalto-

kohteiden ympärille kehitettyjä laadukkaita matkapaketteja. Paikallista kehittämistyötä Kouvolaassa koordinoi Miljöomatkaileu-hanke. Inkeröisiin liittyviä ryhmille suunnattuja matkapaketteja on tällä hetkellä kaksi. Visit Alvar Aalto -yhteismarkkinointisivustolle on tarkoitus sisällyttää lähitulevaisuudessa myös ulkomaisia Aalto-kohteita ja -matkoja. Rantalinjan kunnostaminen ja saattaminen matkailukäyttöön tukisi matkailun jatkokehittämistä. Nuorisokeskus Anjala on ollut kiinnostunut toimimaan talon matkailupilotin “isäntänä”. Talo olisi sopiva yksittäisten matkailijoiden ja perheiden majoitustilaksi. Koko Tehtaanmäellä on osana Anjalan kulttuuripuistoa mahdollisuuksia kehittyä monipuoliseksi matkailun, esimerkiksi opintomatkojen, kohteeksi.

Aallon rakennukset ja tontit omistaa Stora Enso. Kouvolaan kaupunki vastaa kaavoituksesta. Maa-kuntamuseo toimii rakennussuojelun asiantuntijatahona asemakaavoituksessa. ELY-keskus edistää ja valvoo asemakaavoituksen prosessia. Museovirasto on kulttuuriympäristön suojelun asiantuntijataho ja muun muassa osallistuu alueiden käytön suunnitteluun. Alvar Aalto -säätiö vaalii Alvar Aallon materiaalista ja henkistä perintöä sekä toimii neuvonantajana.

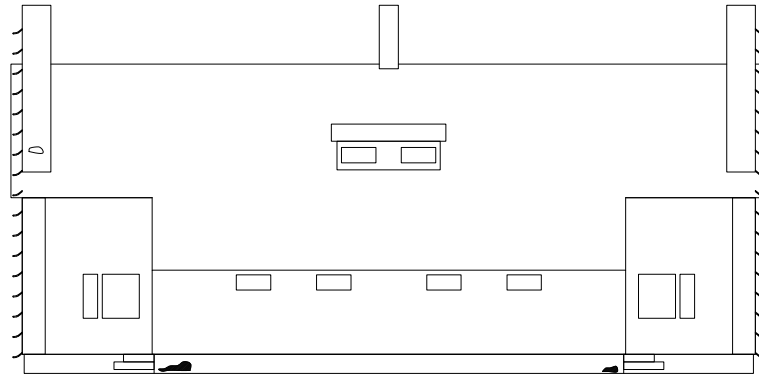
Nuorisokeskus Anjala on alueen keskeisin matkailupalveluita tuottava toimija, jonka toimin-

nan taustalla on Ankkapurhan kulttuurisäätiö. Kouvolaan kaupungin elinkeino-yhtiö Kouvola Innovation ja Visit Kouvola edistävät koko Kouvolaan seudun matkailua.

Ankkapurhan teollisuusmuseon toiminnasta vastaa Ankkapurhan teollisuusmuseosäätiö. Anjalan ja Inkeröisten asukkaat muodostavat kulttuuriympäristöjen säilymiselle ja merkityksellisyydelle oleellisen paikallisyhteisön.

Tutkimukset

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun restauroinnin opiskelijat ovat tehneet lehtori Anne Räsäsen johdolla Rantalinja 8B:n huoneinventoinnin ja julkisivujen vauriokartoituksen. Opiskelijat valokuvasivat, ottivat näytteitä maalikerroksista ja merkitsivät pintavaurioita ja vertailivat nykyasua alkuperäisiin piirustuksiin. Opiskelijat Tuomo Heikkinen ja Christa Ruhberg valokuvasivat Rantalinjan rakennuksia sekä kokosivat hieman aineistoa Suomen elinkeinoelämän keskusarkistosta (ELKA). ELKASSA on saatavilla Tehtaanmäen rakentamiseen ja rakennuksiin liittyvää arkistomateriaalia, kuten sopimuksia ja kiinteistöasiakirjoja sekä valokuvia ja esimerkiksi hieman koottua muistitietoa. Varhaisimmista kiinteistökorteista käyvät ilmi mm. asuntojen koot jaettuna kerrosaloi-

Rantalinja 8. Vauriokartoitus, itäinen julkisivu. Niklas Rantala RE15S Xamk.

- Maali hilseillyt
- Slammaus lohjennut

RESTAURINTI	Vauriokartoitus
RANTALINJA 8B	Itäinen julkisivu
RANTALINJA 8B, 46500 KOUVOLA	
	03
XAMK	21.3.2017
	Niklas Rantala RE15S

hin ja keittiöön, vuokralaisen nimi ja asunnon muut asukkaat (“perhesuhteet”) ja työpaikka. Rakennusten käyttöhistoriaa on mahdollista selvittää tarkemmin ELKAN arkistojen avulla. Aalto-säätiön arkistosta löytyy mm. talojen alkuperäiset piirustukset.

Xamkin opiskelija Christa Ruhberg on tehnyt seminaarityönä Tehtaanmäen historiakatsauksen lähdekirjallisuuden ja arkistolähteiden perusteella. Tutkimus sijoittaa Tehtaanmäen osaksi paikallista elinkeinohistoriaa myllyineen ja sahoineen sekä kuvaa tehtaan toiminta-

historiaa ja asuinalueiden muodostumista. Myös asukkaiden arjen historiaa kartoitetaan. Ote historiakatsauksesta on osana raporttia.

Koko Stora Enson rakennuskannan inventointi on tehty vuonna 1997. Inventoinnin yhteydessä annettiin suositukset rakennussuojelusta. Asemakaavamuutokseen liittyen on tehty vuonna 2018 Tehtaanmäen inventointi asema-kaavan alueelta (Selvitystyö Ahola). Stora Enso on myös teettänyt kuntokartoituksen Tehtaanmäen rakennuksista.

Anne Räsänen
Lehtori, Xamk

Restauroinnin opiskelijat Rantalinjalla

Inkeröisten Rantalinja 8B valikoitui restauroinnin opiskelijoiden RE15 restaurointiprosessin hallinta -opintojakson kohteeksi syyskuussa 2017. Rantalinjan viisi rakennusta ovat Alvar Aallon suunnittelema, minkä vuoksi ennen kohteen dokumentointia tutustuttiin Alvar Aallon arkkitehtuuriin vieraillemalla hänen kotimuseossaan Riihitiellä Munkkiniemessä ja Ateneumin taidemuseossa, jossa oli samaan aikaan näyttely Alvar Aallon arkkitehtuurista. Lisäksi Miljöomatkailu-hankkeen projekti-päällikkö Anu Vainio kertoi hankkeen sisällöstä ja tavoitteista opintojakson alussa.

Restauroinnin opiskelijat jakaantuivat dokumentoimaan Rantalinjan 8B eri huoneisiin ja yksi pari valokuvasi julkisivua. Alkuperäisissä piirustuksissa mainitaan yhdeksi materiaaliksi insuliitti, jota oli säilynyt yläkerran aulan seinissä. Muiden huoneiden pinnoissa oli tapahtunut muutoksia, mutta tuulikaapin kiinteän komeron seinäpinnassa oli jäljellä vanhempia öljymaalikerroksia. Lisäksi komeron oven yläpuolella oli säilynyt mahdollisesti alkuperäinen panelointi.

Restauroinnin opiskelija Christa Ruhberg aloitti selvitystyön Inkeröisten Rantalinjan historiasta työharjoitteluna ja tekemällä lopuksi syventävän projektin aiheesta. Ruhberg vertaili alkuperäisiä pohjapiirustuksia nykytilaan, ja niiden perusteella joitakin muutoksia oli tehty myöhemmin. Kokonaisuutena rakennukset ovat säilyttäneet alkuperäisen arkkitehtuurin sisätiloissa ja julkisivussa. Ainoastaan sisätilojen uudistetut seinäpinnat ja irtokomerot kertovat vaihtuneiden asukkaiden mieltymyksistä ja käytännöllisistä tarpeista.

Restauroinnin opiskelijat saivat tutustua kansainvälisestäkin tunnetun arkkitehdin kohteeseen tekemällä huone- ja julkisivuinventoinnin Miljöomatkailu-hankkeessa, jossa Inkeröisten Rantalinjan talot oli määritelty edistämään matkailua kulttuuriperintökohteena. Inventointi on osa Rantalinjasta koottua sovellettua säilyttämisen hallintasuunnitelmaa.

HISTORIASELVITYS INKEROISTEN TEHTAANMÄESTÄ

Historiaselvitys on osa Xamkin opiskelijan Christa Ruhbergin 2018 tekemästä seminaarityöstä Historiaselvitys Inkeröisten Tehtaanmäestä. Tehtaanmäen ja Rantalinjan vaiheet. Tekstiä on hieman editoitu Ruhbergin luvalla.

Ankkapurhan historiaa

Inkeröinen – entinen Mämmälän kylä – on noin 4000 asukkaan pieni tehdastaajama, joka sijaitsee noin 25 kilometrin päässä Kouvolan kaupungista. Inkeröisissä sijaitsee myös Alvar Aallon vuosina 1937–1956 suunnittelema Anjalan paperitehtaan työntekijöiden asuinalue Tehtaanmäki. (Anjala, Inkeröinen, Myllykoski 2016.)

Inkeröisissä ja Anjalankoskella on ollut asutusta, vakituista ja kausittaista, jo ennen Kymi-

joen syntyä (noin 7100 vuotta sitten). Anjalankosken länsirannalta Tallinmäeltä löydetty asuinpaikka on ajoitettu Suomusjärven kulttuurin ja varhaiskampakeraamisen kulttuurin taitteeseen. Kampakeraamista kulttuuria pidetäänkin Kymenlaakson alueen rikkaimpana esihistoriallisena vaiheena, muun muassa esinelöytöjen suuren määrän vuoksi. Asutus on kasvanut vähitellen Kymijoen ympäristössä suotuisten hylkeen- ja lohenpyyntipaikkojen takia. (Miettinen 2000.)

Keskiajalta 1870-luvulle

Kaukokauppapaikkoja Kymensuulla on ollut 800–900-luvuilla. Anjala ja Inkeröinen olivat pitkään takamaata, eli erämaata, jota kukaan ei omistanut. Vanhin alueesta kertova asiakirja

on peräisin vuodelta 1415. Kyseinen asiakirja on Turun maaomikeuden tuomio Ankkapurhasta ja sen käyttöoikeuksista. Samassa asiakirjassa määritellään Hämeen, Savon ja Satakunnan rajoja. Ensimmäinen asiakirjatieto Anjalan kylästä on peräisin vuodelta 1477. (Oksanen 1981.)

Anjalan kylä kehittyi vuosisatojen kuluessa, vaikka epävakait ajat koettelivat kylää aina ajoittain. Esimerkiksi vuonna 1570 rajasetujen talonpoikia koettelivat erityisesti armeijan väenotot. Myös seuraavalla vuosisadalla väenotot rasittivat talonpoikia. (Oksanen 1981.)

1600-luvun alussa Ruotsin kuningas Kaarle IX antoi baltialaisille aatelisille läännejä – kiitoksena sekä korvauksena sotaretkille osallistumisesta tai rahallisen tuen antamisesta. Usein aateliset olivat kokeneet suuriakin taloudellisia tappioita sodan aikana, kuten menettäneet maitaan. Kuningas Kaarle IX myönsi läänin myös Henrik Wreden perillisille, kiitoksena siitä, että Henrik Wrede 17. syyskuuta 1605 uhrasi henkensä kuninkaansa puolesta, pelastaen Kaarle IX hengen. Näin Wreden perilliset saivat haltuunsa maita muun muassa Anjalan alueelta. Vuonna 1628 Wreden leski von Ungern määräsi lautamiehet mittaamaan kaikki Anjalan kylän autiotilat. Myös osa peltomaista hankittiin von Ungernin omistukseen ja 22. toukokuuta 1630 voitiin talonpoikien avulla alkaa rakentaa

Anjalan kartanoa. (Oksanen 1981.) Samoihin aikoihin von Ungern sai haltuunsa yhden tontin myös Mämmälästä, ja tälle tontille perustettiin myöhemmin Inkeröisten puuhiomo. Inkeröinen-nimi (ruot. Ingerois) tulee maakirjatalon N:o 5 mukaan. Myöhemmin nimi vakiintui paikkakunnan nimeksi muun muassa tehtaan nimen vuoksi. (Häkkinen & Sippu 2000.) Inkeröisten tilalla oli 1650–1870 välisenä aikana noin kymmenen omistajaa ja ilmeisesti pikkuvihan aikaan tila poltettiin (Tampella 1972, 12).

Vuosina 1695–1697 koettiin maamme historian mahdollisesti pahimmat nälkävuodet, jotka verottivat väestöä ja suuri osa tiloista autioitui. Nälkävuosia seurasivat ensin isoviha ja sen jälkeen pikkuviha, jolloin Anjalankosken talonpoikia vaivasivat armeijan väenotot sekä sotaväen aiheuttamat vahingot. 1700-luvun lopulla koettu Kustaan sota oli vaikeaa aikaa myös alueen talonpojille, eikä saavutetusta rauhasta voitu iloita pilalle tallottujen peltojen ja tuhoutuneiden satojen takia. Levottomuuksia aiheuttivat sotien lisäksi arkipäiväiset kiistat päivätoista ja verotuksesta. (Oksanen 1981.)

Anjalan kylä kehittyi vuosisatojen kuluessa, mutta samaan aikaan joen vastarannalla, nykyisen Inkeröisten alueella oli hiljaisempaa, kunnes vuonna 1872 Standerskjöld ja Hellström yhtiökumppaneidensa kanssa saapuivat Inke-

roisiin ja perustivat Inkeröiden puuhiomon. (Oksanen 1981.)

Kymijoen ja Ankkapurhan hyödyntäminen aikojen saatossa

Kymijoki tarjosi ensimmäisille sen varteen tulleille ravintoa ja muun muassa hylkeenrasvaa, jota saatettiin vaihtaa esimerkiksi elintärkeään suolaan (Miettinen 2000). Ennen teollistumista eri teollisuudenalojen sijoittuminen vaihteli tuotannon vaatimusten mukaan, esimerkiksi saha-teollisuudelle tärkeää oli raaka-aineen saanti, sekä kuljetus ja koskivoima. Nyky-Kymenlaakson alueella sijaitti 1800-luvun alussa noin kymmenkunta sahaa, hyvien kulkuyhteyksien ja koskivoiman vuoksi. (Kaukiainen 2012, 44.)

Myllyt

Kymijoen koskia ja jokeen virtaavia tai siitä virtaavia puroja opittiin hyödyntämään jo varhaisessa vaiheessa. Jalka- ja härkinmyllyjä pystytettiin rakentamaan jopa pieniin puroihin, mutta ne eivät olleet kovinkaan tehokkaita ja niiden käyttöaika oli lyhyt – muutama viikko keväisin ja syksyisin. Kymijoen koskiin pystytiin kuitenkin rakentamaan ympärivuotisia myllyjä,

mutta suuren työmäärän takia myllyä rakensi kylän väki ja sen myötä sitä sai käyttää koko kylä. 1500-luvulla myllyjä alettiin verottaa ja vuonna 1586 tehdyn veroluettelon mukaan Elimäellä olisi ollut yhteensä 17 myllyä, tosin tämä luku ei kerro, moniko myllyistä oli vesimyllyjä. Myllyjen verotus osoittautui kuitenkin mahdottomaksi, joten veromyllyissä jauhettua jauhoa alettiin verottaa. Lopulta mylly- ja jauhatusverot muutettiin henkirahaksi, jonka maksua oli helpompi valvoa. Myllyt aiheuttivat myös erimielisyyksiä yhteisöissä, esimerkiksi pelloille nousseen veden takia. Vuosina 1774–1776 laadittuun isojakokarttaan on myös merkitty mylly Ankkapurhan keskellä sijainneeseen saareen. (Oksanen 1981, 200–202, 400.)

Vuonna 1887 tehtaan johtokunta teki päätöksen Inkeröiden myllyn ostamisesta ja jo vuonna 1890 oli uusi mylly saatu rakennettua tehtaan kuivaushuoneeseen. Kauppaehtojen mukaan tehtaalle jäi myllynpito velvollisuus eli velvollisuus jauhattaa kaikkien kyläläisten jauhot. Ehto koski niin nykyistä tehtaan omistajaa kuin myös tehtaan tulevia omistajia. (Aho 1990, 125–126.)

Sahalaitokset

Vuosisatojen ajan sahat saivat voimanlähteensä Kymijoen koskista, yhtenä sahana mainitta-

koon Ummeljoen Myllykosken saha (Oksanen 1981, 418). Niin kutsutuista vesisahalaitoksista on mainintoja jo antiikin Rooman ajalta, mutta vanhimmat merkinnät vesisahoista ovat Saksasta sekä Venetsiasta 1300-luvulta. Pohjoismaissa vesisahoja on ollut luultavasti 1400-luvulta lähtien. Vesi-sahaus nopeutti sahausta huomattavasti ja paransi sahauksen työnjälkeä. (Korhonen 1993, 90–91.) Huhutaan myös, että aikoinaan Inkeröiden tilan lähellä olisi ollut myllyn lisäksi vesisaha (Tampella 1972, 14).

Tehtaan perustaminen ja tehtaan historia

Vuonna 1872 perustettiin Ingerois Trädsliperibolag, eli Inkeröiden puuhiomo. Sen ensimmäinen tehdasrakennus valmistui samana vuonna. Tehtaan perustivat kauppa-asiamies Th. Leonard Hellström ja kenraaliluutnantti Carl August Standertskjöld. Vuonna 1887 Standertskjöldit myivät Inkeröiden puuhiomon Tampellalle ja tehtaan johtajaksi nimitettiin H. O. W. Wallgren. Seuranneina kahdeksana vuotena tehdasta ja tuotantoa laajennettiin ja Inkeröiden puuhiomosta kasvoi alallaan Suomen suurin. (Valkeapää 1991, 7.)

Tuotanto

Tehtaalla tuotettiin vuosien saatossa useita erilaisia tuotteita, kuten kartonkipakkauksia ja erilaatuisia papereita. Tehtaalla tuotettiin alkuajoina hiokemassaa, kartonkia ja paperia. Kartongin tuotanto oli varsin uusi keksintö ja Inkeröiden tehtaalle hankittiinkin vuonna 1897 Suomen ensimmäinen jatkuvakäyttöinen kartonkikone tuotannon kehittämiseksi. Inkeröiden tehtaalla valmistettiin useita eri paperilaitteita, kuten lumpupaperia, silkkipaperia ja niin kutsuttua kalkkeeripaperia. Kalkkeeripaperia käytettiin kopiopaperina, eli alkuperäisen tekstin sisältävää paperia kostutettiin hieman, jolloin siitä irtosi mustetta kalkkeeripaperiin ja näin teksti saatiin kopioitua. Inkeröiden tehtaan historiaa onkin säilynyt juuri kalkkeripaperikopioiden avulla. (Tampella 1972, 27.) Paperin raaka-aineena käytettiin pääasiassa venäläisiä lumppuja ja valmiit paperit myytiin pääasiassa myös Venäjälle. (Tampella 1972, 28.)

Työntekijöitä tehtaalle

Tehtaan kehittyessä vuosien kuluessa myös työntekijöiden tarve kasvoi. Työntekijöitä tehtaalle haettiin muun muassa lehti-ilmoitusten avulla. Uutiset Inkeröisiin rakennettavasta ”vapriikista” kulkivat nopeasti ympäri Kymen-

laakson aluetta ja työn toivossa ihmiset saapuivat Inkerosiin pitkienkin matojen takaa (Puonti 1990a., 88). Inkeroisten asukasluvun kasvaessa kylään tarvittiin lisää asuinrakennuksia.

Tehdastyöläisten elämää 1800–1900-luvun taitteessa

Elämä tehtaan työntekijänä oli raskasta, mutta tehdas takasi elannon työntekijälle ja tämän perheelle. Kaupungeissa teollistuminen aiheutti huolta tehdastyöläisten elämäntapoihin liittyen ja teollistuminen nähtiin jopa jonkin asteisena uhkana tehdastyöläisten perheiden hyvinvoinnille. (Markola 1996, 58–66, 95–96.) Teollistumisen myötä Kymenlaaksoon syntyi uusia asutuskeskuksia eli teollisuusyhdyskuntia. Nämä uudet tehtaiden läheisyyteen keskittyneet asuinalueet olivat yksi osa muodostuvaa maakuntaa, vaikka niiden varsinaista vaikutusta maakunnan muodostumiseen on vaikea arvioida. (Kaukiainen 2012, 51.)

Asuminen Tehtaanmäellä

Tehtaan perustamisen aikaan tehtaan työntekijät asuivat puisissa laudasta rakennetuissa taloissa ja kasarmeissa. Suurin osa asui vuokralalla, eivätkä asuinolosuhteet olleet kovinkaan

hyvät. Yhtiö kuitenkin pyrki järjestämään kaikille työntekijöille asunnot ja vuonna 1913 Inkeroisten tehdasalueella olikin jo 29 asuinrakennusta. (Tampella 1972.) Vuoteen 1948 mennessä Inkeroisten tehtaan omistuksessa oli 343 asuinhuoneistoa, joiden pinta-ala oli yhteensä 11 662 neliometriä. Tehtaanmäen alueella oli myös rakennuksia, joilla oli linnun nimi. Lintujen mukaan nimettyjä rakennuksia on parhaimmillaan ollut 35, kuitenkin vuonna 1970 jo 19 näistä rakennuksista oli tuhoutunut tai hävitetty. (Kiinteistökortit 1930–1949.)

Aluksi tehtaan työntekijöiden ei tarvinnut maksaa vuokraa asunnoista. Sähköjä ei asunnoissa ollut ennen vuotta 1920 ja asuntojen lämmitys tapahtui pystyuuneilla. Polttopuita asuntojen lämmitykseen sai ostaa tehtaalta sylen (noin 4 m³) 16 markan hinnalla. Tehtaan maatilalta sai myös ostaa litviikkimarkkinoiden aikaan kalaa, lihaa ja viljatuotteita hieman halvemmalla kuin kaupasta ostettaessa. Maitoa tehtaan maatilalta sai ostaa puoli litraa päivässä jokaista talouden henkeä kohden. Vuosina 1908–1909 keskikokoisen perheen kokonaismenoista ruokaan kului noin 55 % tuloista. Kesäisin tehtaan vieressä sijaitsevassa metsässä sai kasvattaa sikoja ja viljellä esimerkiksi perunoita.

Tehtaanmäellä oli myös yhteinen pakari- eli leivintupa, jota sai käyttää veloituksetta. (Puonti

1980, 2, 4–6.) Tehtaanmäellä oli ollut myös tehtaan perustama sekatavarakauppa jo vuodesta 1873. Tehtaanmäellä sijaitsi myös Yrjö Romanoffin kauppa, Klement Pauloffin kauppa (myöhemmin Tampellan tekstiilimyymälä) sekä vuosisadan vaihteessa rakennettu Jussin kahvila ja pullakauppa. (Puonti 1980, 9, 11.)

1930-luvulla kaupungeista pyrittiin luomaan ilmavia, valoisia ja vehreitä. Kaavoituksessa apuna käytettiin erilaisia tilastoja muun muassa syntyvyydestä sekä kuolleisuudesta. Rakentamisessa tyyppillistä oli, että asuinrakennukset haluttiin rakentaa kaikki yhdellä kertaa ja mielellään tehdasvalmisteisia osia hyödyntäen. (Standertskjöld 2008, 16.) Vuonna 1932 vahvistettiin laki, joka määräsi niin esikaupunkeihin kuin myös maaseudun asutusalueille suunniteltavaksi asemakaavan. Tämä lakimuutos mahdollisti kuntien puuttumisen myös yksityisten maanomistajien maan kaavoittamiseen. Funktionalismi oli vallitseva suuntaus arkkitehtuurissa ja koneromantiikka näkyi muun muassa asuntojen sisustuksessa. Rakennusten julkisivut suunniteltiin koruttomiksi ja inspiraatiota sisustukseen haettiin erilaisista koneista ja esimerkiksi valtamerilaivojen rakenneosista. Tyyppillisiä piirteitä funktionalistisissa rakennuksissa olivat tasakatto, nauhaikkunat ja teräs-betonirakenteet. (Standertskjöld 2008, 18–20.) Kerrostaloja pidettiin kaupunkeihin ihanteelli-

sina rakennuksina, sillä mitä korkeampi rakennus pystyttiin rakentamaan, sitä väljempään taloja voitiin rakentaa. Kuitenkin omakotitaloja pidettiin lapsiperheille ihanteellisimpana asuimuotona. Aalto suunnittelikin tyyppitaloja, jotka voitiin rakentaa tehdasvalmisteisista osista ja valmiiksi mitoitetusta puutavarasta paikan päällä. Näitä tyyppitaloja rakennettiin ennen sotaa Varkauteen, Karhulaan ja Inkeröisiin. (Standertskjöld 2008, 30–33.)

Terveystieteistä

Tehtaan kautta sai myös terveystieteiden palveluita. Ensimmäinen lääkäri Mämmälän kylässä oli Konrad Relander, joka vastaanotti tehtaan työntekijöitä Kymin asemalla vuosina 1880–1887. Relander vastasi myös tehtaalle töihin pyrkivien terveystarkastuksista. Relanderin jälkeen lääkärin virkaa hoiti Anton Landzet vuosina 1888–1895. Vuodesta 1920 lähtien oli tehtaalla oma diakonissa, joka huolehti työntekijöiden terveyden huollosta ja ensiavun annosta tapaturmatilanteissa, ensimmäinen diakonissa oli Saima Laitinen. 1920-luvulla Urho Nortala toimi kunnanlääkärinä sekä hammaslääkärinä. Ensimmäinen virallinen hammaslääkäri, Erik Tarho, saatiin Inkeröisiin 1930-luvulla. Ensimmäinen koulutettu kättilö Olga Suominen hoiti kättilön virkaa Inkeröisissä vuosina 1922–1940.

Apteekki Inkeroiisiin saatiin vuonna 1912 ja ensimmäisenä apteekkarina toimi tuolloin Peter Koponen. (Puonti 1990b., 133.)

Tehtaalla oli myös oma sairaus- ja hautausapukassa. Virallisesti tämä avustuskassatoiminta alkoi vuonna 1891, vaikka vanhoissa asiakirjoissa onkin merkintöjä avustuskassan olemassaolosta jo ennen vuotta 1891. (Valkeapää 1991, 8.)

Tampellan tehtailla avustuskassatoiminnalla oli pitkät perinteet jo ennestään, joten Wallgren käytti tätä avustuskassa mallia myös Inkeroisissa. Alkujaan avustuskassan jäsenyys ei ollut pakollista työntekijöille, jäsenyyden edellytyksenä oli puolen vuoden jäsenmaksujen maksu ennakkoon ja jäsenmaksu oli 1 % työntekijän palkasta. Avustuskassa tarjosi työntekijöille myös eläkeapua, jos kassan varat sen sallivat. Myöhemmin sairaus- ja hautausapukassa erotettiin eläkekassasta ja jäsenyys tuli pakolliseksi kaikille alle 40-vuotiaille työntekijöille. Vuonna 1939 eläkekassa lakkautettiin sen tappiollisuuden sekä uuden kansalaiseläkelain voimaan astumisen takia. Avustuskassa jatkoi toimintaansa, vaikka vuosien varrella koettiin suuriakin uudistuksia. Toisen maailmansodan aikaan hautausavun myöntämisessä käytettiin poikkeussääntöjä. Vuonna 1945 astuivat voimaan avustuskassan uudet säännöt, jotka oli laadittu vuoden 1942 avustuskassalain mukaan.

Tämä takasi työntekijöille entistä paremman turvan. Lainsäädännön uudistuessa avustuskassoista muodostui tärkeä osa kehittyvää sosiaaliturvajärjestelmää. Sosiaalitoiminta alkoi kehittyä yleisesti 1940-luvulla ja Tampellan Inkeroisten tehtailla tämä näkyi muun muassa terveydenhuollon palveluina sekä aloitetoimintana. Vuonna 1964 avustuskassa muuttui työpaikkakassaksi ja sääntöjä muutettiin. Tämän myötä työpaikkakassan hallituksessa tuli lain mukaan olla jäsenenä vähintään yksi nainen ja ensimmäisenä naisjäsenenä toimi Anja Perälä. (Valkeapää 1991.)

Muita palveluita yhteisölle

Tehdas rahoitti rukoushuoneen ylläpidon ja rakennutti myöhemmin kirkon sekä kustansi kirkolle muun muassa kirkonkellot (Tampella 1972, 274–276). Tehtaanjohto perusti ensimmäisenä kansakoulun työntekijöiden lapsille. Kansakoulu perustettiin vuonna 1879 ja alkuaikoinaan se toimi seuratalossa, nykyisellä Klubilla. (Puonti 1980, 2, 11.)

Työntekijöille oli jo tehtaan alkuaikoina rakennettu sauna ja sen yhteyteen pyykkitupa. Saunassa käytiin muutamia kertoja viikossa ja juhlapyhien aattona perhekunnittain. (Puonti 1990a., 89.) Virkailijoille ja heidän perheilleen

oli oma sauna ja pyykkitupa. Tehdas järjesti kesäisin myös kesäjuhlia, joissa kilpailtiin eri lajeissa sekä laulettiin ja tanssittiin. (Tampella 1972, 67.)

Kesäisin myös työntekijöiden poikalapset pääsivät tehtaalle töihin ja pystyivät näin ansaitsemaan hieman rahaa itselleen. Työväenyhdistyksen perustaminen 1900-luvun alkupuolella elävöitti myös Tehtaanmäen yhdyskunnan arkea. Työväenyhdistyksen kautta pystyi harastamaan urheilua, voimistelua, näyttölemistä sekä musiikkia. (Puonti 1990a., 91.)

Tehdasympäristöjen arkkitehtuuri

Tehdasalueet kehittyivät Suomessa tehtaiden ympärille suhteellisen nopeasti. Tehtaiden sijaintiin vaikuttivat muun muassa työvoiman, raaka-aineiden sekä käyttövoiman saatavuus. 1800-luvulla tehtaot alkoivat muokata maise-
maa ympäri Suomea, varsinkin 1860-luvulla tehtaiden määrä kasvoi uskomattomalla vauhdilla. 1900-luvun alussa tehtaiden kehitys nopeutti myös ympäröivien kaupunkien kasvua ja kehitystä, tämän kehitys vaikutti muun muassa rahalaitosten ja muiden vastaavien perustamiseen sekä kasvuun. (Muur ja Väli-
pakka 2012, 8-9.)

Alkujaan tehdasrakennukset valmistettiin puusta ja ne muistuttivat tavallisia asuinrakennuksia, mutta jo 1880-luvulla valtaosa tehtaista oli valmistettu punatiilestä. Tehdasrakentamisessa sovellettiin uusia materiaaleja sekä uudenlaisia rakenteellisia ratkaisuja. Valurautapylväillä, teräskiskoilla sekä kappaholveilla tehdassaleihin saatiin lisää luonnonvaloa ja entistä avarampia tiloja. (Muur ja Välipakka 2012, 8-9, 24-25.)

Inkeröisten rakennusten historia

Ingeröis Trädsliperibolag aloitti toimintansa vuonna 1872, ja samana vuonna valmistui ensimmäinen tehdasrakennus. (Tampella 1972.)

Asutus Tehtaanmäellä oli hajanaista ja tehtaan varastot sekä muut rakennukset muodostivat suurimman osan alueesta. Alkujaan kaikki tehdasrakennuksen valmistettiin puusta. Vanhimmat säilyneet rakennukset Inkeröisissä ovat 1800-luvun lopulta, kuitenkin Inkeröisten alueen asutus periytyy alkujaan 1500-luvun Mämmälän kylästä. Tehdas alkoi valmistaa Kymenlaakson alueella ensimmäisenä puuhioketta ja seuraavana vuonna aloitettiin paperin valmistus. Vuonna 1881 tulipalot tuhosivat Inkeröisten tehdasalueen rakennuskannan sekä paperi- ja hiomakivet, jolloin paperin valmistuksesta luovuttiin, kunnes 1930-luvulla

perustettiin Anjalan paperitehdas. 1880-luvun aikana tehtaan rakennuskanta saatiin vaihteittain uusittua lähes täysin. Tehdasalueen rakennukset, jotka ovat säilyneet tähän päivään asti, ovat pääasiassa 1950–1980-luvuilta. Etenkin 1960-luvulla tehdasrakennuksia uusittiin paljon. Vanha tiilinen kartonkitehdas on vuosilta 1891–1892 ja sitä uudistettiin vuosina 1921–1922. Samaan aikaan valmistui myös vesivoimalaitos tehtaan viereen. (Kymenlaakson seutukaavaliiton julkaisu A:26 1992, 43–49.)

Alvar Aalto Inkeröisissä

Vuonna 1937 Anjalan paperitehdasta uudistettiin ja laajennettiin ja ulkoasun suunnittelusta vastasi Alvar Aalto (Tampella 1972, 164). Vuosina 1937–1957 Anjalankosken alueelle rakennettiin paljon Aallon suunnittelema rakennuksia – yksityisiä ja julkisia – rakennuksia, joista suurin osa on säilynyt tähän päivään asti (Alvar Aalto Foundation 2014). Inkeröisissä on myös nähtävissä Aallon suunnittelema tyyppitaloja Karhunkankaan asuinalueella.

Linjoista

Rantalinja on yksi Inkeröisten tehdastaajaman linjoista, jolla sijaitsee viisi rakennusta eli

yhteensä 10 asuntoa. Tervalinjalla on rakennuksia yhteensä neljä, eli yhteensä 16 asuntoa ja se sijaitsee keskellä Tehtaanmäkeä. Nykyään Tervalinjalla sijaitsee Stora Enson työterveyskeskus. Insinööritalot sijaitsevat Tehtaanmäen alueen reunalla lähellä paperitehdasta. Samalla suunnalla sijaitsevat myös Arava-kerrostalot. Majurinmäellä sijaitsee nykyinen tehtaan konttori. Näitä kaikkia linjoja yhdistää se, että Alvar Aalto suunnitteli niihin asuntoja tai uudisti niillä jo olemassa olevien rakennusten ulkoasuja.

Rantalinja

Rantalinjan rakennustyöt alkoivat vuonna 1937 ja samana vuonna työt saatiin myös päätökseen. Rantalinjan talot, niin kutsutut Mestaritalot, rakennettiin työnjohtajien sekä kirjureiden asunnoiksi. (Alvar Aalto Foundation 2014, 34.)

Lähteet:

Alvar Aalto Foundation. 2014. *Alvar Aalto: What & When*. Helsinki: Rakennus-tieto Publishing.

Aho, E. 1990. Vanhan myllyn tarinaa. Teoksessa Marttila, I., Sippu, S. ja Vainonen, K. (toim.) *Mämmälän kyläkirja, Mämmälän kotiseutuyhdistyksen julkaisuja no 1. Inkeröinen: Mämmälän kotiseutuyhdistys, 125-127.*

Anjala, Inkeroinen, Myllykoski. 2016. *Visit Kouvola*. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://visitkouvola.fi/fi/anjala-inkeroinen-myllykoski> [viitattu 20.6.2017].

Häkkinen, V. ja Sippu, S. 2000. *Mämmälän kylän talot ja suvut*. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://sippu630.mbnet.fi/mammalakirja.html> [viitattu 29.6.2017].

Korhonen, T. 1993. *Vesimyllyt: historia, rakenne, käyttö ja kunnostus erityisesti kainuulaisen myllyperinteen valossa*. Kajaani: Kainuun Museo.

Kaukiainen, Y. (toim.) 2012. *Kymenlaakson historia II: rajamaasta maakunnaksi 1810-luvulta 2000-luvulle*. 2012. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kymenlaakson seutukaavaliiton julkaisu A:26. 1992. Helsinki: Gummerus Oy.

Markola, P. 1996. Oliko teollistuminen uhka työläisperheelle? Teoksessa *Suomen Sukututkimusseuran aikakauskirja: Genos 67*. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.genealogia.fi/genos-old/67/67_58.htm [viitattu 19.6.2017].

Miettinen, T. 2000. *Kymenlaakson esihistoria, Kymenlaakson maakuntamuseon julkaisuja no 26*. Kotka: Kymenlaakson maakuntamuseo.

Muur, E. ja Välipakka, H. 2012 *Selvitys teollisuusympäristöjen historiasta ja käyttötarkoituksen muutoksista*. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Restauroidi. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41376/Valipakka_Henna_ ja_Muur_Elika.pdf?sequence=1 [viitattu 5.6.2017].

Oksanen, E-L. 1981. *Anjalan historia*. Anjala: Anjalan kunta.

Puonti, A-L. 1980. *Kuvaus vuosisadanvaihteen kartonki- ja paperityöntekijän elämäntavoista Inkeroisissa*. Inkeroinen: Tampella.

Puonti, A-L. 1990a. Kun tehdas tuli yhdyskuntaan. Teoksessa Marttila, I., Sippu, S. ja Vainonen, K. (toim.) *Mämmälän kyläkirja, Mämmälän kotiseutuyhdistyksen julkaisuja no 1*. Inkeroinen: Mämmälän kotiseutuyhdistys, 87-96.

Puonti, A-L. 1990b. Mämmälän kylän terveydenhoidosta 1880-1920. Teoksessa Marttila, I., Sippu, S. ja Vainonen, K. (toim.) *Mämmälän kyläkirja, Mämmälän kotiseutuyhdistyksen julkaisuja no 1*. Inkeroinen: Mämmälän kotiseutuyhdistys, 133-138.

Standertskjöld, E., Suomen rakennustaiteen museo, Rakennustietosäätiö RTS. 2008. *Arkkitehtuurimme vuosikymmenet: 1930-1950*. Helsinki: Rakennustieto Oy.

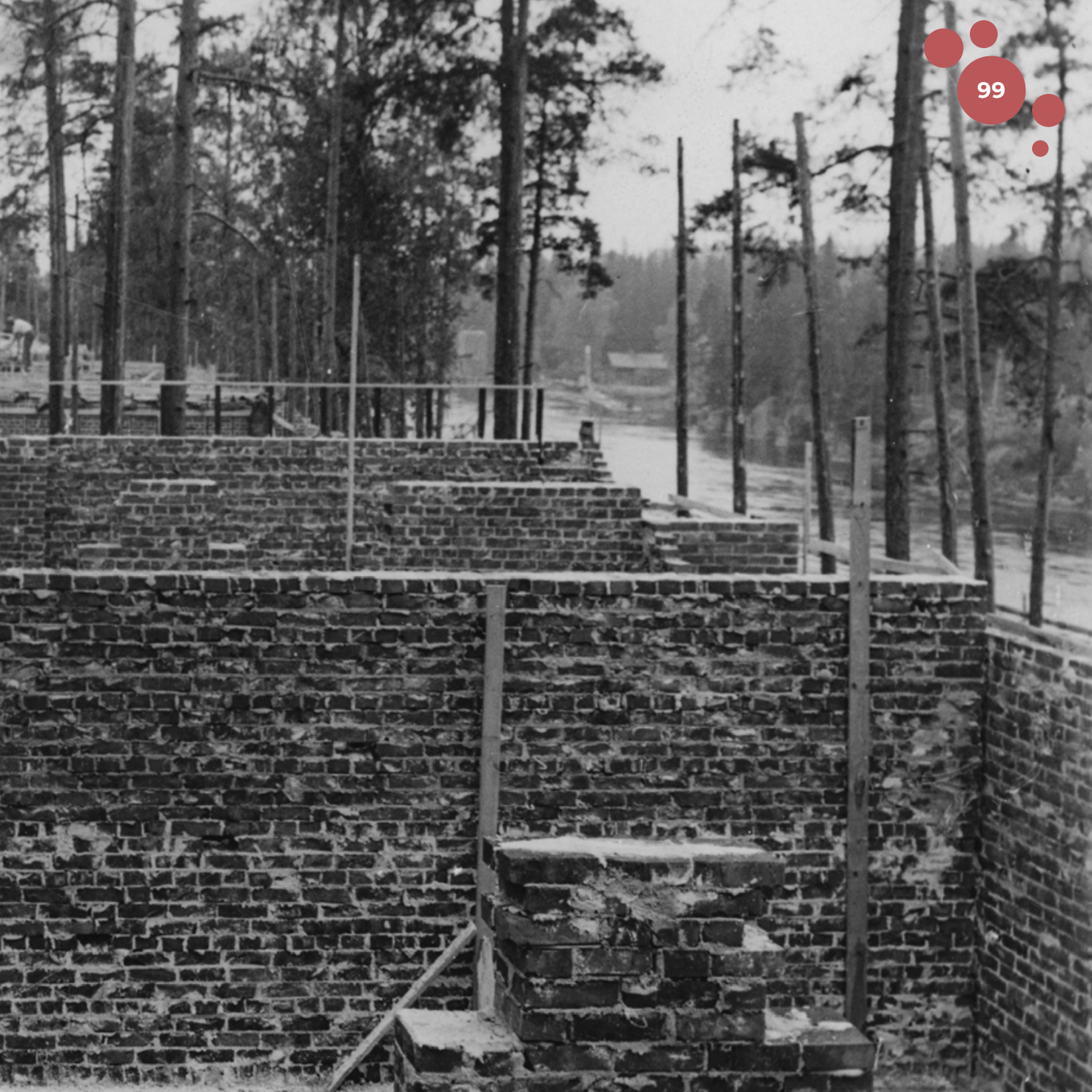
Kiinteistökortit 1930-1949. Ingerois Träsliperi, sis. Myös asukkaat. Luettelot, Kiinteistökortit. Stora Enson Anjalankosken tehtaiden arkisto, ELKA.

Tampella. 1972. *Tampellan Inkeröisten tehtaot 1872-1972*. Inkeroinen: Tampellan Inkeröisten tehtaot.

Valkeapää, L. 1991. *100 vuotta sairauskassatoimintaa Tampellan Inkeröisten tehtailla*. Anjalankoski: Tampella.

A black and white historical photograph showing the construction of a brick factory. In the foreground, a worker is visible on the left, partially obscured by a brick wall under construction. The middle ground is filled with rows of brick walls and numerous vertical wooden posts. In the background, there are industrial structures, including tall chimneys, one of which is emitting a plume of smoke. The scene is set in a wooded area with tall trees. The overall atmosphere is one of active industrial development.

Rantalinjan rakennusvaihe 21.5.1937.
Kääntöpuolella teksti 21/5 --- - 37
Rantalinjan rakennusvaihe "AP:n
mestareita varten". Hytönen, V. 1937.
Kuva Stora Enson Anjalankosken
tehtaiden arkisto, ELKA.

Aallon suunnittelemaa
New Yorkin
maailmannäyttelyn 1939
Suomen paviljonkia
rakennetaan. Kuva
Eino Mäkinen, Alvar
Aalto -museo.

Laura Lehtinen
TKI-asiantuntija, Xamk

TEHTAANMÄEN SUUNNITTELUPROJEKTI OSANA AALLON URAA

Suurteollisuuden suunnitelmat

Inkeröiden suunnittelu sijoittuu Aallon uralla muiden suurteollisuuden projektien, kuten Kotkan Sunilan, Ahlströmin Varkauden tehtaiden ja Oulun Toppilan, kategoriaan. Ne olivat toimistolle mittavia ja tuottoisia projekteja, usealle vuosikymmenelle ulottuvia ja mahdollistivat toimistolle myös kokeellisempia suunnitelmia, kuten osallistumisia arkkitehtuurikilpailuihin. Niissä Aalto myös pystyi toteuttamaan modernismin aatteita teknologiaan ja edistykseen perustuvasta elinolojen parantamisesta. Aalto sai toimeksiantoja teollisuudelta ja tehtaiden johtajilta hyvien kontaktien ansiosta. Eten-

kin Ahlströmin perheyhtiö oli merkittävässä osassa Maire ja Harry Gullichsenin ystävyysten kautta (Korvenmaa 2004a, 12–13). Aalto sai Sunilan (1936–38) suunniteltavakseen Ahlströmin kautta, Alvar ja Aino Aalto mm. suunnittelivat ystävilleen huvilan, Villa Mairean Noormarkkuun (1939). Tampella palkkasi Aallon heti Sunilan suunnitelmien valmistuttua. 1930-luvun loppupuoli talvisotaan asti oli Suomessa taloudellisen kasvun aikaa; sahat, paperi- ja kartonkitehtaat kehittyivät, vienti veti. Aalto suunnitteli rakennuksia tarvitseville – teollisuudelle ja kulttuurille, yksityisille ja valtiolle, omistajille ja työntekijöille. Teollisuuteen liittyvien asuinalueiden suunnittelun kautta saattoi osallistua yhteiskunnan modernisoin-

tiin ja elinolojen parantamiseen, rakennusten muotokielen uudistamisen ohella (Korvenmaa 2004a, 12–13).

Modernismi toi teollisuuslaitoksiin tehokkuusajattelua ja rationalistista suunnittelua, jolloin tuotannon eri vaiheet näkyivät rakennuksen sommittelussa. Tuotantolaitosten suunnittelussa insinöörit olivat vahvasti mukana ja arkkitehdin työn näkyvin vaikutus saattoi jäädä julkisivuihin ja ulkoasun arkkitehtuuriin. Teollisuusprojektien muissa kohteissa, kuten pääkonttoreissa ja asuintaloissa, oli enemmän vapautta. (Korvenmaa 2004a, 11–12.) Teollisuuden prosessit asettivat tiettyjä rajoituksia ja ehtoja tilojen sommittelulle. Aalto ei toki ollut ainoa teollisuuslaitoksia suunnitellut arkkitehti. Anjalan paperitehdas on yhä toiminnassa ja Aallon rakennukset ovat kokeneet monia muutoksia.

Inkeröiden projekti liittyi Aallon hieman aiemmin suunnitteleminen Sunilan tehtaan ja asuinalueen rakennuttamiseen. Tampella oli mukana teollisuusyritysten yhtymässä ja ilmeisesti vakuuttunut Aallon toimiston osaamisesta. Inkeröinen on kuitenkin erilainen verrattuna Sunilaan, sillä Inkeröinen sopeutettiin olemassa olevaan rakennuskantaan sekä asutuksen että teollisuuden suhteen. Sunilassa Aallolla oli harvinainen vapaus suunnitella alue kokonaisuutena kaavoituksesta lähtien (Korvenmaa 2004a, 13).

Inkeröisissä puunjalostusteollisuuden historia yhdyskuntineen, 1800-luvun lopun punatiilisine tehdasrakennuksineen ja suurine puutaloineen, oli jo olemassa. Nyt tarvittiin lisää rakennuksia vastaamaan kylän kasvuun ja uudenlaisiin tuotantolaitosten tarpeisiin.

Inkeröisissä sosiaalinen hierarkia kuitenkin sai näkyä talojen tyypeissä ja tyylissä. Insinööreillä oli omakotitalot, yli-insinöörin näistä suurin; työnjohtajat asuivat paritaloissa; virkailijat ja työntekijät rivi- ja kerrostaloissa. Hyvät elinot pyrittiin kuitenkin modernismin sosiaalisen vastuuntunnon ja tasa-arvon hengessä takaamaan. Esimerkiksi ainakin Rantalinjojen taloihin tuli sisään lämmin vesi (Peltola-Welin 2018). Luontoon sijoittaminen oli tärkeää myös teollisuusalueilla (Schildt 1994, 146). Asuntoihin haluttiin tuoda näköyhteys luontoon, tehdä puutarhat ja terassit ulkoilmasta nauttimiseen. Ihmisen oli saatava asua myös vapaasti ja riippumattomasti.

Aallon ura

1930-luvun lopulla Aallon ura oli hyvässä vauhdissa. Hän oli saanut nimeä arkkitehtina ja modernin suunnittelun puolestapuhujana niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Funktionalistiset, modernismin aatteita toteuttavat Paimion parantola (1933) ja Viipurin kirjasto

(1935) olivat valmistuneet ja tuoneet kansainvälistä mainetta. Aalto asui ja työskenteli Helsingin Munkkiniemessä vuonna 1936 valmistuneessa kodissaan. Työn alla olivat muun muassa maailmannäyttelyt Pariisissa 1937 ja New Yorkissa 1939, joissa Suomen paviljongit herättivät innostunutta huomiota hienolla ja innovatiivisella puun käytöllään (Mikkola 2006, 57–62). Aallon toimistossa työskenteli jo 1930-luvun lopulla lukuisia arkkitehteja. Aino Aalto oli tasavertainen kumppani ja arkkitehti, ja pariskunta työskenteli usein tiiviisti yhdessä. Aino suunnitteli etenkin sisustuksia, lasiesineitä, huonekaluja ja kankaita.

Aalto oli ollut funktionalismin edelläkävijä ja tuonut uuden kansainvälisen tyylin Suomeen sekä oman työnsä että välittämiensä ideoiden kautta. Aalto oli kansainvälinen. Matkat Ruotsiin ja Tanskaan sekä Keski-Eurooppaan ja Italiaan 1920-luvun lopulta lähtien olivat olleet tärkeitä inspiraation ja kontaktien lähteitä. Uran alkuvaiheessa hän kiinnostui Gunnar Asplundin töistä, tutustuminen Sven Markeliukseen toi kansainvälisiä kontakteja, jäsenyys CIAM vuodesta 1929 vielä enemmän – Aalto tutustui arkkitehteihin, taiteilijoihin ja intellektuelleihin kuten Le Corbusieriin, Siegfried Giedioniin ja Fernand Légeriin (Mikkola 2006, 10–14, 38, 41). Hänestä tuli osa eurooppalaista sivistyneistöä ja funktionalistien aatemaailmaa, jossa ideat

ja vaikutteet virtasivat. Aalto kuitenkin asui ja työskenteli Suomessa lukuun ottamatta joi-tain vuosia Yhdysvalloissa yliopiston Massachusetts Institute of Technology luennoitsijana 1940-luvulla. Aalto omaksui myös modernismin aatteet sosiaalisesta vastuusta ja velvollisuudesta osallistua hyvän elinympäristön rakentamiseen – valoisan, ilmavan, terveellisen ja luonnonläheisen. Hän oli tarkastellut asunto-tuotannon kysymyksiä Helsingin pienasunto-näyttelyssä 1929.

1930-luvun kuluessa tiukka, mekanistinen funktionalismi oli kuitenkin muotoutunut omanlaiseksi ilmaisuksi ja pehmeämmäksi muotokieleksi, tilojen ja valon muovaamaksi perinteisen ja modernin yhdistelmäksi. Koristelu on pelkistettyä, mutta yksityiskohdat, materiaalit ja tekstuurit ovat harkittuja. Inkerroisten Rantalinjan ja Mäntyrinteen talojen tyylissä on samaa henkeä kuin monessa Aallon talossa – valkoista tiiltä ja tummaa puuta, vehreää ympäristöä ja puutarhaan avautuvia ikkunoita, avaria tiloja ja rauhallisuuden tuntua.

Aallon suunnittelemat julkiset rakennukset ovat kokonaistaideteoksia, jotka sisustettiin tuotteilla Artekin valikoimista tai varta vasten taloihin suunnitelluilla huonekaluilla ja valaisimilla. Alvar ja Aino Aalto, Maire Gullichsen ja Nils Gustav Hahl perustivat Artekin vuonna

1935. Sen tarkoitus oli myydä ja markkinoida Aaltojen tuotantoa ja mm. järjestää modernin taiteen näyttelyitä. Artek pyrki taiteen ja tekniikan yhdistämiseen tuotannossaan. Aino Aalto toimi sen toimitusjohtajana vuosina 1941–49 ja johti sisustusosastoa. Alvar Aalto tähtäsi muotoilussa joustavaan standardisointiin, eli sarjatuotantoon, joka mahdollisti variaatiot monotonisuuden välttämiseksi (Korvenmaa 1998, 81). Esimerkiksi jalan muotoa, väriä tai verhousta vaihtelemalla saatiin perustuotteelle uusi ilme. Aalto kehitti myös standardeitua omakotitalotuotantoa 30–40-luvuilla ja suunnitteli useita AA-talotyyppejä Ahlströmin talotehtaalle. Tyyppitaloalueita on eri puolella Suomea mm. Varkaudessa ja Inkeröiden Karhunkankaalla. Aallon huonekalusuunnittelu liittyi usein rakennusprojekteihin, ja uusista tuotteista osa päättyi sarjatuotantoon. Huonekaluja myytiin jo 1930-luvun alussa Zürichissä ja Lontoossa.

Alvar ja Aino olivat saaneet positiivista huomiota muotoilun ja lasidesignin saralla. Asuntonäyttelyissä oli esitelty Aaltojen huonekaluja Suomessa ja esimerkiksi New Yorkin museossa Museum of Modern Art esiteltiin Aaltojen töitä vuonna 1938. “Aalto-jakkaraa” (jakkara 60) vuodelta 1933 oli käytetty Viipurin kirjaston kalustuksena. Aino oli suunnitellut Viipurin kirjaston lastenosaston kalusteet. Aalto-vaasi

oli syntynyt 1936 ja voittanut Karhula-Iittalan lasitehtaan suunnittelukilpailun, ja se esiteltiin kansainvälisesti Pariisin maailmannäyttelyssä 1937. Ainon puristelasisarja Bølgeblick sai toisen palkinnon 1932 samassa kilpailussa, ja se palkittiin kultamitalilla Milanon triennaalissa 1936.

Aallon rakennuksia Tehtaanmäellä

Rantalinja 1937–1938

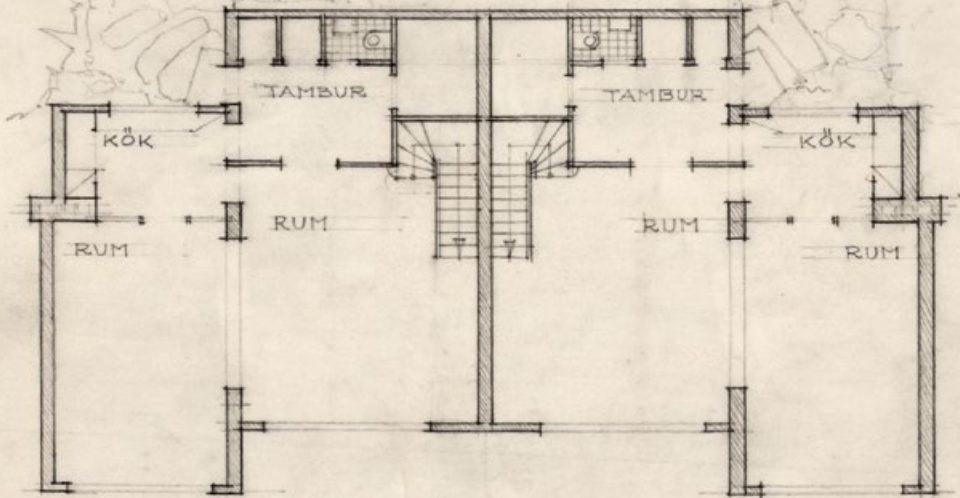
Rantalinjan varrella sijaitsee viisi kaksikerroksista paritaloa, jotka suunniteltiin tehtaan työnjohdolle. Mestaritaloina tunnetut rakennukset asettuvat pohjois-eteläsuuntaisina Kymijoen rantapenkereelle. Sisäänkäynnit ovat talon päätykulmissa idän puolella. Asuntojen pohjakaavat ovat toistensa peilikuvat ja kooltaan noin 110 neliometriä. Alakerrassa oli eteisen vieressä pieni keittiö ja kaksi huonetta. Yäkerrassa on kolme huonetta ja kylpyhuone. Yksi huoneista oli pieni ja ikkunaton “putka”, jossa vuorotyöläinen saattoi nukkua rauhassa (Peltola-Welin 2018). Seinät ovat pääosin valkoiseksi slammattua tiiltä, päädyissä toisen kerroksen tasalla kulkee tumma vaakalaudoitus. Savupiiput rakennuksen päädyissä hallitsevat ilmettä. Talojen kadunpuoleinen julkisivu

Rantalinjan talot Kymijoen puolelta.
Kuvan takana päiväys 22.9.1938
"Rantalinjan veturitalli ja höyryputki
Ap:ltä IK:lle". Kuva Stora Enson
Anjalankosken tehtaiden arkisto, ELKA.

Alkuperäinen Rantalinjan
pohjapiirros. Kuva Alvar Aalto -museo.

TAMPELLA / INGEROIS /
MÄSTARBOSTAD 1/100

I VÄN.

ARKKITEHTITOIMISTO
ALVAR-AALTO & CO
SIGN. 80/229

arkkitehti alvar aalto

näyttää suljetummalta, pienet ikkunat takaavat yksityisyyden. Puutarhan puolen suuret ikkunat tarjoavat näkymän ulos ja joelle.

Insinööritalot ja Mäntylä 1937

Mäntyrinteen kolme valkoista, rinnetontilla sijaitsevaa omakotitaloa suunniteltiin tehtaan insinööreille. Keskimmäisenä sijaitseva Mäntylä oli yli-insinöörille tarkoitettu, hieman muita suurempi ja pohjakaavaltaan aavistuksen erilainen. Kaksi reunimmaista ovat keskenään samanlaiset, ja kaikki ovat osin kaksi-, osin kolmikerroksisia (Korvenmaa 2004b, 134). Talot on sijoitettu mäntymetsikköön ja sisäänkäynti taloihin käy lännen puolelta. Talot avautuvat takapihoille ja laskeutuvat rinteeseen. Valkoiseksi slammattuja tiiliseiniä pehmentää vaakalautapaneelien, kaiteiden ja listojen tumma puu. Punertavat tiilikatot laskeutuvat jyrkässä kulmassa epäsymmetrisinä. Terassit avautuvat takapihalle. Mäntylän sisätilat ovat Aallolle tyyppilliseen tapaan avaria ja ikkunat suuria. Insinööritalojen pihapiirissä on talojen yhteinen autotalli. Puuverhoiltu autotalli kaartuu Aallolle tyyppillisesti viuhkan muotoon.

Tervalinja 1937–1938

Kaksikerroksiset, neljän asunnon talot suunniteltiin tehtaan työntekijöille. Ne sijoittuvat metsikön reunaan varhaisempien puutalojen viereen ja lomaan. Tummat vaakalautoitetut talot asettuvat pohjois-eteläsuuntaisina nousuvan kadun varteen. Harjakatot ovat epäkeskot. Portaot johtavat katetuille kuisteille, asuntojen omille sisäänkäynneille kadun puolella ja päädyissä. Linjan eteläisin talo muutettiin vuonna 1943 työntekijöiden terveysasemaksi, joka toimii yhä. Eteläpäädyn toista sisäänkäyntiä koristaa puusäleikkö köynnöskasveineen sekä punatiilinen savupiippu. Joitain Tervalinjan taloja purettiin 1970–1980-luvuilla. Talot ovat yhä asuinkäytössä.

Viereisen kadun, Keltalinjan, vuosisadan vaihteen taloja modernisoitiin Aallon suunnitelmien mukaan yhtenäisemmän ilmeen luomiseksi. Sisäänkäynnejä muutettiin ja keltaisia taloja maalattiin tummanruskeaksi. (Korvenmaa 2004b, 138.)

Kerrostalot 1940–50-luku

Kerrostalot suunniteltiin tehtaan virkailijoille vuosina 1945–1947 ja ne valmistuivat aikavälillä 1950–1956. Valkoisissa tiilitaloissa on

Insinööritalot
Mäntyrinteessä. Mäntylä
keskellä. Kuva Anu Vainio 2018.

Tervalinjan taloja. Kuva Mikko Hovi 2018.

kolme kerrosta. Ullakoilla on vintit ja katoilla parvekkeet. Kerrostalot rakennettiin valtion Arava-tuella. Asuntojen koko vaihtelee yksioista perheasuntoihin. Suunnitelmaan kuuluneet neljäs kerrostalo, terveysasema ja päiväkotit eivät toteutuneet. (Korvenmaa 2004b, 150, 153).

Tehtaanmäen koulu 1938–1940

Koulun rakentaminen liittyi tehdasyhdyskunnan kehittämiseen. Sota-ajan materiaali-pula vaikutti osin materiaalien valintaan (Korvenmaa 2004b, 140). L-kirjaimen muotoinen rakennus avautuu etelään ja länteen. Tasakatto, selkeät linjat ja osin nauhamaisina kulkevat ikkunarivit henkivät funktionalismia. Talo asettuu luontevasti rinnetontille eri tasoon. Suojaisaa loggiaa kannattelevat valkoiset pyöröpylväät. Valo pääsee sisään korkeaan aulaan ja luokkahuoneisiin. Aula on kuin sisälle tuotu pieni kokoontumisaukio. Punainen tiililattia ja maalaamaton puu tuovat maanläheistä lämpöä. Luokista aukeaa näkymiä mäntymaisemaan ja lähistön rakennettuun ympäristöön tehtaineen.

Isännöitsijäntalon muutostyö Majurinmäki 1946

Birger Federleyn suunnittelema isännöitsijäntalo oli valmistunut vuonna 1912. Se oli tehtaanjohtaja Jörgen Schaumanin koti ja osa johtajien asuinalueita. Rakennus oli kartanomainen, suuren kuistin ja parvekkeen hallitsema puurakennus ikkunavariaatioineen. (Korvenmaa 2004b, 144.) Rakennus on kokenut melkoisen muodonmuutoksen; alkuperäisestä on jäljellä lähinnä vain kivijalka ja hirsirunko. Alvar Aallon suunnitteleminen muutosten jälkeen se on tummanruskea, vaakalaudoitettu, ruudukkoikkunan, jyrkkäkulmaisen katon ja punatiilisen savupiipun hallitsema rakennus.

Pääkonttorin sisäänkäynti ja muutostyö 1938–1939

Aalto suunnitteli tehtaan pääkonttoriin 1800-luvun lopun puurakennukseen uuden pääsisäänkäynnin sekä sisätilan uuden huonejaon. Ilmeisesti myös oikeanpuoleinen sivukuisti on Aallon käsialaa. Taloa laajennettiin vielä 1960-luvun alussa, jolloin rakennettiin toinen sivukuisti Aallon tyyliä mukailevaksi (Korvenmaa 2004b, 139). Keskeimmäinen kuisti oli alun perin

umpinainen, kun taas sivukuisti oli avoin mataline koristekaitteineen ja ohuine pylväineen. Aallon jälkeen keskuskuisti on avoimempi; sivuilla ovat puusäleiköt ja kattoa kannattelevat kevyet kaksoispilarit. Katon ja tiiliportaiden reunat ovat kaarevat. Nyt säleikköä pitkin kiipeää köynnöshortensia. Aallon uudistamassa huonejaoissa johtajan ja insinöörien toimistot siirrettiin lähelle uutta sisäänkäyntiä ja erillinen sisäänkäynti sivummalla johti palkanmaksun, tilitoimiston ja kassan tiloihin (Schildt 1994, 137). Entinen pääkonttori toimii nykyisin Ankkapurhan teollisuusmuseon infopisteenä a piirustuskonttorimuseona.

Karhunkangas 1938–1946

Karhunkankaan asuinalue sijaitsee pari kilometriä Tehtaanmäestä pohjoiseen. Se on melko yhtenäinen ja tiivis asuinalue. Talot perustuvat AA-tyyppitalojen standardielementteihin ja eri talotyyppejä on useita (Schildt 1994, 228). Tammella tuki tuotantoa tarjoamalla edullisia lainoja ja myös tehdastyöntekijöiden yhdistys OKA auttoi talohankinnoissa. Omakotitaloalueen suunnitelma valmistui vuonna 1938, mutta rakennettiin 1940-luvulla. Omakotitalojen lisäksi alueella oli pesula, sauna ja kauppa, jotka muutettiin myöhemmin asuinkäyttöön. Talot ovat koke-

neet monia muutoksia, mutta edustavat sodanjälkeistä jälleenrakennuskautta. Alueelle rakennettiin myös mm. kaupparakennus ja sauna, jotka toimivat myöhemmin asuinkäytössä. (Korvenmaa 2004b, 139, 145, 149). Myös Jukkan asuinalue Karhunkankaan eteläpuolella on rakennettu Aallon tyyppitalomallien mukaan, mutta moni on asukkaiden omien variaatioiden mukaan rakennettu (Schildt 1994, 228).

Inkeröisten suunnitelmiin kuuluu paljon rakentamattomia tai tuhoutuneita rakennuksia. Esimerkiksi vuonna 1947 Inkeröisiin suunniteltiin linja-autoasema, joka sisälsi mm. kioskin ja varaston. Myös Karhunkankaalle suunniteltiin bussipysäkki lipunmyynnillä ja kioskilla. Tuhoutuneisiin kuuluu esimerkiksi Lotta-kahvila Kymijoen ylittävän sillan kupeessa (1939) ja puutarhurintalo (1944). Lotta-kahvila suunniteltiin 1939, rakennettiin juuri ennen sotaa ja purettiin 1980. Se oli puinen rakennus, jossa oli epäsymmetrinen aumakatto ja avoin veranta. (Korvenmaa 2004b, 142–143, 145.)

Lista Aallon suunnittelemissa rakennuksista Inkeröisissä ei ole kattava. Lisää tietoa on saatavilla mm. Korvenmaan (toim.) teoksesta *Alvar Aalto Architect: Volume 7, Sunila 1936–54* sekä Schildtin kattavasta rakennusten listauksesta *Alvar Aalto. A Life's Work*.

NYKYTILANNE

Rantalinja 8B

Rantalinjan talossa on pääosin tiilimuurirunko, yläkerran päädyissä vaakalaudoitus; rossipohja ja osin maanvarainen betoni; sokkeli maalattua betonia; ulkoseinät ovat slammattuja ja osin laudoitettuja. (Ahola 2018, 45).

ELKAN arkiston on tallennettu Rantalinjan talojen korjauskortit, joihin on kirjattu remontit ja muutostyöt. Tietoja on kirjattu vuoteen 1978 saakka. (Ruhberg 2018, 22.) Huoneistokorteissa Rantalinjan rakennusvuodeksi ilmoitetaan 1938. Toukokuulta 1937 löytyy arkistosta rakennusaikaisia kuvia. Inkeroinen kuului tuolloin Sipolan kuntaan, Mämmälän kylään. (Kiinteistökortit 1949–1978.) Rantalinjan asunnon 8B

toimenpiteet korjauskorttien perusteella vuoteen 1978 asti ovat (Ruhberg 2018; Kiinteistökortit 1949–78):

- huoneiston maalaus 1951
- keittiön pintaremontti 1958
- täysremontti 1962
- ulkomaalaus 1968
- siistimismaalaus 1970
- ulkokorjauksia ja paikkamaalauksia 1975
- peruskorjaus 1978

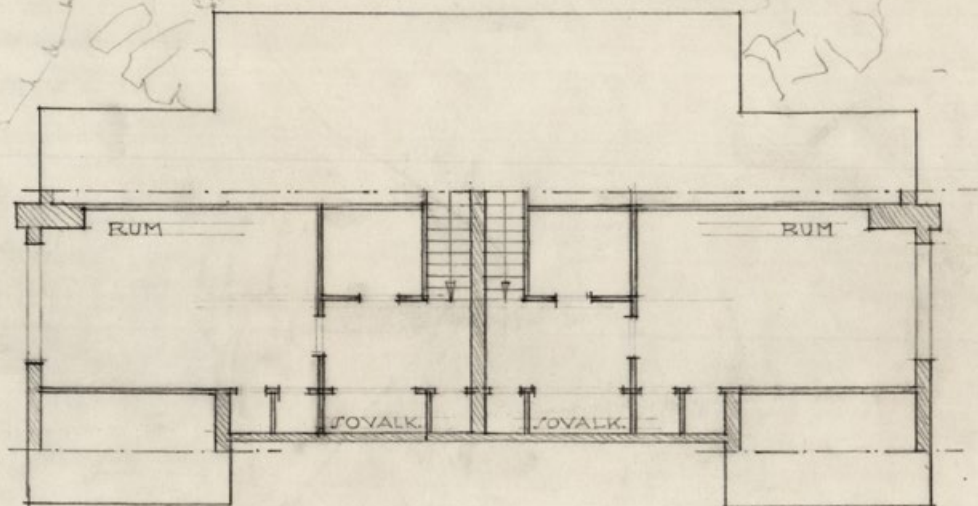
Muutostöitä on tehty näihin kortteihin kirjattuja korjauksia myöhemminkin. Vuoden 2018 inventointiraportin mukaan ainakin Rantalinja 8:n tiilikatto on uusittu 1996, ulkoseinät on käsitelty 1997, uudet ikkunat on vaihdettu 2004 ja piiput

Rantalinja 8 pohjoispääty.
Kuva Mikko Hovi 2018.

Alkuperäinen piirustus, Rantalinjan
toinen kerros. Kuva Alvar Aalto -museo.

TAMPELLA / INGEROIS /
MÄSTARBOSTAD 1/190

II. VÄN.

ARKKITEHTITOIMISTO
ALVAR AALTO & CO
SIGN. 80/232

arkkitehti alvar aalto

on korjattu 2009 (Ahola 2018, 45). Opiskelijat tulkitsivat yläkerran ikkunat 1990-luvulla vaihdetuiksi (Huoneinventointi 2017).

Ikkunat on vaihdettu uusiin. Naapuritalon (Rantalinja 10) ikkunat, joissa on painovoimaisesta ilmanvaihdosta kertovat tuuletusaukot ikkunoiden alla, näyttävät alkuperäisiltä. Rantalinja 8:n korvausilmasäleiköt ja -reitit on tukittu, mikä selvästi heikentää ilmanvaihtoa. (Malmberg 2018)

Vauriokartoituksen mukaan julkisivuissa on maali hilseillyt ja slammaus paikoitellen lohkeillut.

Ikkunoiden yleisilme yläkerran päätyikkunoita lukuun ottamatta on säilynyt. Joen puolella alakerran ikkunoissa on yhä alkuperäinen kolmiosainen rakenne, samoin tien puolella alakerran ikkunat ovat epäsymmetrisesti kaksijakoiset.

Remonttien jäljiltä sisätilojen materiaalit ja tyyli viittaavat osin 1990-lukuun. Alakerran wc:tä on remontoitu todennäköisesti 1970- ja 1990-luvuilla ja keittiö näyttää osin 90-luvulla tehdyttä. Osa ovenkahvoista, ovista ja karmeista on alkuperäisiä, kuten esimerkiksi alakerran komeron ovenkahvat ja yläkerran ovenkarmit. Niitä on maalattu ja tilkitty. (Ruhberg 2018, 22.) Viidestä näytteenottokohdasta löytyi useita maalikerroksia (5, 2, 8, 8 ja 6 kerrosta). Niiden

perusteella sisällä on tehty uudistuksia noin 10 vuoden välein. Neljän näytteenottoaikan pohjimmainen maalikerros oli valkoinen. Rapukäytävän seinissä on insuliittiä ja harmaa maalikerros. Muiden seinien materiaalina oli laasti. (Ruhberg 2018, 20–22.)

KEITTIÖSSÄ on tehty muutoksia ja sen sisustus on muuttunut alkuperäisestä. Alkuperäisissä piirustuksissa keittiöön johti kolme oviaukkoa eteisestä ja kahdesta alakerran huoneesta, nyt oviaukkoja on vain yksi. Samoin kaapistot ja tasot ovat nyt eri kohdilla kuin alkuperäisissä piirustuksissa. Länsiseinää on siirretty todennäköisesti vuonna 1978 peruskorjauksessa. (Huoneinventointi 2017.) Tarkempi tutkimus selvittäisi, toteutettiin kaikki oviaukot alun perin ja milloin muutokset on tehty. Olisiko olohuoneeseen johtava oviaukko voinut olla suunnitelmassa tarjoiluaukko? Alvar ja Aino Aallon taloissa on usein ollut ruoan valmistus- ja tarjoilutilojen välinen tarjoiluaukko – esimerkiksi Riihitien kodissa (1936), ateljeessa (1955) ja Villa Maireassa (1939).

Keittiössä on 1960–1970-luvun muovimatto ja samaa materiaalia on seinässä kaapistojen välillä. Lieden takaa paljastui inventoinnissa muovimaton alta betoni (Huoneinventointi 2017), mutta se on voinut olla alkuperäinen lieden paikka eikä välttämättä kerro, onko koko

lattia Aallon toimiston piirustuksista poiketen betonia (Malmberg 2018).

Länsi- ja pohjoisseinässä pohjimmainen maali-kerros on keltainen ja eteläseinässä on valkoinen maali lastulevyn päällä (Huoneinventointi 2017). Tutkimus ei kerro keltaisen värin tarkkaa sävyä tai ajoitusta. Sisustuksen ja pintojen alkuperäisen asun selvittäminen tai Aaltojen osuus ratkaisuisissa vaatisi lisätutkimuksia.

Alakerran pienempi huone keittiön vieressä on todennäköisesti ollut ruokailuhuone. Seinän siirtämisen jälkeen huoneen koko on 18 neliometriä. Muutoksia on tehty paljon, esimerkiksi pinnat on uusittu ja jalkalistat ovat uudet. Itäseinä on lastulevyä, eteläseinällä on kiinteät kaapit myöhemmältä ajalta. Muovimaton alta löytyy betoni. Ovi on alkuperäinen ja siinä näkyy monta värikerrosta. Kynnyksen maalikerroksissa näkyy vihreän sävyjä ja päällimmäisenä on ruskeaa. Huoneen yleiskunto on hyvä. Joitakin pintavauriota löytyi ikkunanpokan yläreunasta, länsiseinässä on maalin lohkeamista ja eteläseinässä rappauksen irtoamista. Myös alakerran isommassa huoneessa on tehty muutoksia; esimerkiksi oviaukko on alkuperäisiä piirustuksia suurempi ja eteläseinustan pieni komero on ummistettu. (Huoneinventointi 2017.)

RAPPUKÄYTÄVÄN JA YLÄKERRAN käytävän yleiskunto on melko hyvä. Lattialla ja rapuissa on muovimatto lastulevyn päällä. Portaat alla mäntyä ja niiden etulista tammea. Rappukäytävän kaide edustaa 1940-1950-luvun tyyliä. (Huoneinventointi 2017.) Mahdollisuus, että kaide olisi alkuperäinen, ei ole poissuljettu. Jonas Malmbergin (2018) mukaan portaikon reunalista saattaisi jopa olla alkuperäinen.

Pieni ikkunaton nukkumishuone on muutettu varastotilaksi tai vaatehuoneeksi. Pikkuhuoneesta on tehty suljetumpi seinäjatkeella ja ovella. Katossa ollut n. 40 cm leveä aukko on peitetty. (Huoneinventointi 2017.)

Ovet on maalattu valkoiseksi, aiemmissa kerroksissa näkyy vihreää maalia. Osa ovenkahvoista saattaa olla alkuperäisiä; ainakin selvästi vanhempaa tyyliä kuin kylpyhuoneen ovenkahva. Rappujen alapäässä on 1950-luvun lamppu ja alkuperäinen patteri. (Huoneinventointi 2017.)

YLÄKERRASSA ON KAKSI MAKUUHUONETTA, joissa on tehty ilmettä muuttavia remontteja. Piirustuksissa näkyy alun perin 1 iso makuuhuone sekä neljän ikkunan rivistö, joka näkyy myös 1970-luvun valokuvissa. Suuri makuuhuone on nyt jaettu kahtia väliseinällä ja ikkunoiden jaottelu on muuttunut kahdeksi ikkunaksi tuu-

(Ylh.) Rantalinja 10 ikkuna ulkoa. Kuva
Tuomo Heikkinen RE15 Xamk 2017.

(Alh.) Rantalinja 10 ikkuna. Kuva
Tuomo Heikkinen RE15 Xamk 2017.

Alkuperäisiin piirustuksiin verrattuna on eteläseinän oviaukko ummistettu, länsiseinää siirretty ja oviaukko suljettu, itäseinällä ei ole kaapistoja (Huoneinventointi 2017). Kuva Tuomo Heikkinen Re15 Xamk 2017.

Kuvassa näkyy eri tyyliä ovenkahvoja ja portaikon kaide sekä reunalistaa. Kuva Sami Hämäläinen RE15 Xamk 2017.

letusikkunoineen. Katoissa ja seinissä on lastulevyt ja lateksimaalit, lattioilla muovimatto. (Huoneinventointi 2017.)

Piha on päässyt villiintymään hoidon puutteessa talon oltua jonkin aikaa tyhjiillään.

Mäntylä ja Tehtaanmäen koulun tilanne

MÄNTYLÄ (1937) on ollut vuosia Stora Enson edustustilana ja omien vieraiden majoituspaikana. Talo on sisustettu suurelta osin Artekin kalustein. Rakennukseen on tehty joitakin muutoksia myöhemmin sekä korjaustöitä.

ELKAN arkistosta opiskelijan tutkimuksen tuloksena löytyi Artekin tekemä sisustussuunnitelma vuodelta 1978. Sen värimaailmaa hallitsevat luonnonvalkoinen, vaaleankeltainen ja beige, ruskea ja musta. Parisivuisessa tekstissä ”Mäntylä on Inkeröisissä VIP-vieraiden majoituspaikka” kerrotaan, että sisustuksen teki arkkitehti Marja Pystynen Artekista ja projektia vei eteenpäin henkilöstöpalvelun päällikkö Carl-Erik Stierncreutz. Tarve edustustilalle oli, sillä talon sisustaminen liittyi AP83-projektiin (paperitehtaan 50-vuotisjuhlallisuuksia?). Sisustuksessa on haluttu hyödyntää Tampellan tekstiilejä, suomalaista taidetta ja arkkitehtuu-

ria. Valaisinten, tuolien ja maljakoiden haluttiin olevan Alvar Aallon tuotteita. ”Kokonaiskuva talosta on hienostunut, arvokas, ei prameileva.” (Mäntylä on Inkeröisissä VIP-vieraiden majoituspaikka s.a.) Mäntylä henkii nykyisinkin Aaltoa, sillä suurin osa on Artekin tuotteita. Esimerkiksi nykyisinkin ruokasalissa on sisustussuunnitelman suuntainen suuri, pitkä pöytä ja oleskeluhuoneiden sohvien, pöytien ja tuolien sijoittelu vastaa melko pitkälti vuoden 1978 vierashuoneen sisustusehdotuksen pohjapiirrosta (Artek 1978). Nykyään on esimerkiksi seinillä paljon luontovalokuvista kehystettyjä tauluja.

TEHTAANMÄEN KOULU on ainoa Alvar Aallon suunnittelema, yhä koulukäytössä oleva peruskoulu. Jyväskylän Seminaarinmäen kampusalueelle suunniteltu ns. harjoituskoulu on otettu Jyväskylän yliopiston käyttöön ja koulutoiminta siirtynyt viereen rakennettuun uuteen rakennukseen.

Tehtaanmäen koulu on suojeltu asemakaavassa. Kouluun tehtiin kattava peruskorjaus vuosina 2001–2002. Korjauksessa joidenkin tilojen toimintoja muutettiin sujuvamman, järkevemmän ja mukavamman käytön tarpeisiin. Valmistuskeittiöstä ja teknisen työn tiloista tehtiin ruokalaitila ja puuvaraston tilalle tehtiin jakelekeittiö, mikä oli ainoa muutos ulkoasuun. Vesikatot uusittiin ja veden pääsy perustuksiin

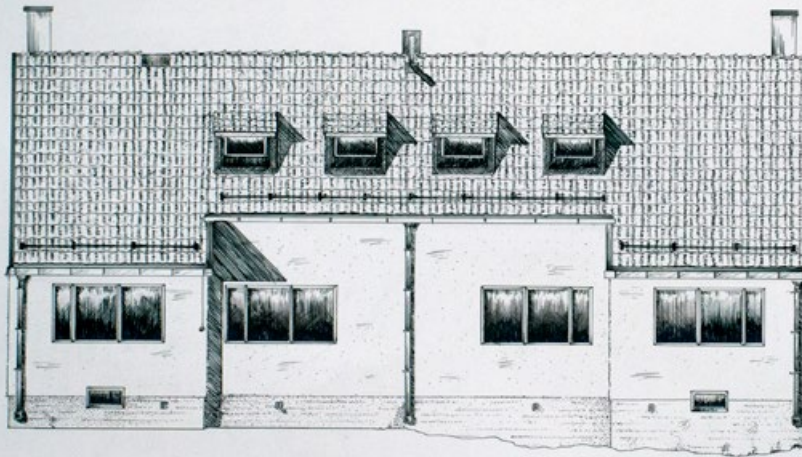
estetiin. (Arkkitehdit Mustonen 2001.) Sisältä koulu kunnioittaa Aallon tyyliä ja ajan henkeä ja kiinteä sisustus on monin paikoin säilynyt. Nykyasun ja alkuperäiseen tilanteen suhdetta on kuitenkin vaikea arvioida.

Koulu on ollut lakkautusuhan alla Kouvolan kaupungin supistaessa kouluverkkoa vuosina 2014 ja 2018. Moni taho on noussut puolustamaan ainutlaatuista koulua. Alvar Aalto -säätio ja eri tahojen arkkitehdit ovat allekirjoittaneet vetoimuksen (2014) koulun säilyttämisen puolesta. Kouvolan kaupungin päättäjille osoitetun vetoimuksen mukaan koulun alkuperäinen käyttö turvaa sen arvon säilymisen parhaiten. "Toimiva ja kaunis koulumiljöö on vuosien varrella valmentanut kuin itsestään koulun oppilaita ymmärtämään ja arvostamaan hyvää rakennettua ympäristöä." (Vetoomus 2014.) Myös Kymenlaakson museo on tehnyt vetoimuksen koulun puolesta. Museo kannattaa kulttuuri- ja rakennushistoriallisesti arvokkaan koulun säilyttämistä osana monipuolisten toimintojen verkostoa, mikä tukisi yhdiskunnan elinvoimaa ja siten edesauttaisi kulttuuriympäristön kokonaisvaltaista vaalimista (Kymenlaakson museo 2014).

Tehtaanmäen koulu sai kouluverkkouudistuksen 2018 jälkeen jatkaa toistaiseksi kouluna, mutta kaupunki aikoo selvittää jatkokäytön mahdolli-

suuksia. Koulu on ollut osa teollisuuden ympärille rakentunutta yhteisöä ja se ilmentää Aallon omaleimaista modernia tyyliä. Kulttuuri- ja sosiaalishistoriallisia arvoja sekä arkkitehtonisia arvoja sitoo yhteen käyttöarvo – alkuperäisen koulukäytön jatkuminen edesauttaa rakennuksen säilymistä ja samalla koulu tarjoaa miellyttävän mittakaavan ja inhimillisten materiaalien oppimisympäristön. Uuden käytön suunnittelun tulee sopia rakennuksen luonteeseen ja ominaispiirteisiin. Rakennus voisi taipua muuhun koulutuskäyttöön tai residenssitoimintaan, luovan toiminnan ja innovaatioiden keskuksiksi, muotoiluun, taiteeseen, materiaalien työstöön liittyvien sisältöjen tilaksi.

ARKKITEHTI ALVAR AALLON MESTARILINJA
RANTALINJA 10, INKEROINEN 13.9.2017

0 1 2 3 4 5m
1:50

Ulla Köckritz

Restauroinnin opiskelijat piirsivät
Rantalinja 10 julkisivut.

Rantalinja. Kuva
Stora Enson
Anjalankosken
tehtaiden
arkisto, ELKA.

SUOJELU JA KEHITTÄMINEN

Tehtaanmäen alue on Stora Enson omistuksessa ja osa suurta, tehdastoimintojen alueeksi kaavoitettua tonttia. Nykyinen ajantasa-asemakaava kattaa laajan alueen Inkeröisten kartonkitehtaalta Anjalan paperitehtaalle ja Salonsaareen asti. Alueella on voimassa asemakaava (754) Ak3013 (hyväksytty 16.02.1984), Inkeröisten kirkon kohdalla on voimassa asemakaava (754) Ak3032 (hyväksytty 05.12.1995) (Kouvola kaupungin kaupunkisuunnittelu, asemakaavoitus 2018). Vuosina 1909–1910 rakennettu kirkko pihapiireineen on Kirkkolain (1993/1054, 14. Luku 5. §) suojelema rakennus.

Kaupunki on varautunut asemakaavan muuttamiseen Inkeröisten tehtaiden asuinalueelle aikahaarukassa 2018–2020. Uusi asemakaava koskisi vain osaa nykyisestä korttelista. Nykyisen merkinnän mukaan alue on muut

toiminnot salliva teollisuusalue: ”Teollisuus- ja varastorakennusten korttelialueen osa, joka on tarkoitettu teollisuuslaitosta palvelevien hallinto-, terveydenhoito-, toimisto-, virkistys-, kirkko- ja asuintilojen alueeksi.” (Asemakaava 754Ak3013). Kaava huomioi rakennusperinnön hyvin kevyesti. Sen mukaan alueen ilmeen kannalta merkittäviä rakennuksia ei ilman pakottavaa syytä saa purkaa, uudisrakennukset on sopeutettava ympäristöönsä ja muutos- ja korjaustöissä tulee ”rakennusten ulkoasu tulee pyrkiä säilyttämään nykyisellään” (Asemakaava 754Ak3013).

Kaavamuutoksen myötä suojelutarpeiden tarkempi määrittely tulee ajankohtaiseksi. Kouvola kaupungin alustavissa tavoitteissa on Tehtaanmäen rakennuskannan riittävä suojelu asemakaavassa. (Kouvola kaupungin

kaupunkisuunnittelu, asemakaavoitus 2018). Kymenlaakson museon kanta on, että merkittäviä rakennusperintökohteita tulee suojella. Käyttötarkoituksen muutokset ovat perusteltuja, jos ne tarjoavat paremmat mahdollisuudet säilymiselle ja edellytykset elävän keskuksen syntymiselle. (Toivonen 2018.)

Stora Enso on tunnistanut kiinteistöjensä kulttuurihistoriallisen arvon ja alueen kerroksellisen kokonaisuuden. Yrityksen rakennusperintö inventoitiin 1997 (Henrik Wager) ja sen pohjalta suojeluluokituksen ja toimenpide-esityksen laativat Helinä Koskinen, Timo Kantonen ja Henrik Wager. Esityksessä todetaan: ”Anjalan-kosken tehtaiden vanhin tehdasalue ja siihen läheisesti liittyvä asuin- ja hallintoalue muodostavat ainutlaatuisen eheän tehdaskylän. Se on niin toiminnallisesti kuin rakennushistoriallisestikin monikerroksinen kulttuuriympäristö.” (Koskinen ym. 1997). Esityksessä Inkeröisten alue kytketään laajemminkin Kymijoen moninaiseen ympäristöön kartanoineen ja kirkkoineen. Todetaan, että ”asuin- ja hallintorakennukset ovat rakennushistoriallisesti arvokkaita, osa myös nimekkäiden arkkitehtien suunnittelema”. Säilytettäväksi ehdotetaan lukuisia kulttuurihistoriallisesti arvokkaita tai teollisuusperinteen kannalta merkittäviä rakennuksia ja alueita kartonki- ja paperitehtaan alueilla. Mukana ovat kaikki Aallon suunnitte-

lemat rakennukset ja muutostyöt. (Koskinen ym. 1997.)

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö tuo alueelle painoarvoa, joka on otettava aluesuunnittelussa ja rakentamisessa huomioon. ELY-keskus edistää ja valvoo kaavaprosessia ja kulttuuri- ja luontoarvojen huomioonottamista.

Tehtaanmäen kulttuurihistoriallinen kerroksellisuus ja arkkitehtuurishistorian eri aikakausien ilmentymät sekä vehreä väljyys ovat vaalittavia arvoja. Alueella on ollut myös yhteisöllistä merkitystä teollisena yhdyskuntana. Se ilmentää myös puunjalostusteollisuuden vaikutuksia maisemaan ja alueiden kehittymiseen. Alueen pysyminen elinvoimaisena toisi lisää elämisen ja merkitysten kerroksia ja edistäisi kulttuuriympäristön kokonaisvaltaista säilymistä.

Kehittämisideat

Tehtaanmäen alueella on tunnistettua matkailupotentiaalia Alvar Aaltoon liittyen. Myös varhaisempi kulttuurihistoriallinen kerrostuma on merkittävä ja sen kehittäminen matkailun tai palveluiden toimitiloina on mahdollista. Alueen palvelu- ja matkailutarjontaa on mahdollista kehittää ja luoda Tehtaanmäestä

Rantalinjan talot,
kuvaussuunta pohjoiseen.
Kuva Mikko Hovi 2018.

entistä kiinteämpi, sisällyksekäs osa Ankkapurhan kulttuuripuistoa.

Olemassa olevia palveluiden tarjoajia on jo lähistöllä. Visit Alvar Aalto -sivuston matkapaketeissa opastuskierroksiin on liitetty mm. veneretki nuotiokahveineen, saunomismahdollisuus sekä taidetyöpaja. Sijainti lähellä muita kohteita ja kaupunkia on etu. Tehtaanmäeltä pääsee siirtymään hyvin Kouvolan ravintoloiden ja majoituspalveluiden äärelle ja lähistön nähtävyyksille kuten Verlan tehdasmuseoon tai Repoveden kansallispuistoon. Myös Kotkaan, Sunilaan tai vaikka Merikeskus Vellamoon pääsee puolessa tunnissa. Helsinkiin on Kouvolaasta matkaa noin 130 kilometriä ja junalla matka taittuu puolessatoista tunnissa.

Tavoitteena oli pilotoida Rantalinjan talon matkailukäyttöä. Nuorisokeskuksen ensisijainen käyttötarkoitus Rantalinjalle olisi majoituskäyttö yksittäisille ja perhematkailijoille. Nuorisokeskuksen toiminnan laajentaminen muihin kiinteistöihin on mahdollista, mikäli se tukee keskuksen ydintoimintaa. (Liikkanen 2018.) Majoitustoiminta sopisi tarkoitukseen hyvin, mutta tilan vuokraaminen ulkopuoliselle esimerkiksi näyttelytilaksi ei ole pois suljettua. Nuorisokeskus seurailee tilannetta ja on edelleen kiinnostunut rakennuksesta, mikäli jonkinlaisia mahdollisuuksia niiden

käyttöön tai kehittämiseen avautuu. (Liikkanen 2018.)

Nuorisokeskukselle matalien taloudellisten tai henkilöresurssien vaatima pilotointi olisi ollut kiinnostava hanke, jotta matkailun kehittämisen mahdollisuudet olisivat selvinneet. Alvar Aalto -säätio kannattaa talon ottamista käyttöön – mahdollisesti osaksi matkailupalveluita (Malmberg 2018). Rantalinjan talo soveltuisi sekä majoitus- että näyttelytilaksi. Rakennuksen toinen huoneisto voisi toimia vuokrattavana majoitustilana, joka on sisustettu Alvar ja Aino Aallon kalustein ja tekstiilein. Toisessa päädyssä voisi olla tilat työpajatoiminnalle tai vaihtuville näyttelyille.

Rakennusten kunnostaminen on tärkeää ja toimenpiteisiin olisi syytä ryhtyä mitä pikimmin lisävahinkojen estämiseksi. Asemakaavoitusprosessin käynnistäminen on myös kohteen jatkokehittämistä ja alueen elinvoimaisuutta palveleva toimenpide.

Ankkapurhan kulttuuripuisto olisi potentiaallinen Educational travel -kohde. Pitkäjänteisellä ja innovatiivisella suunnittelulla se tarjoaisi mahdollisuuksia arkkitehtuurin, designin, aluesuunnittelun tai perinnerakentamisen opiskelijoille ja ammattilaisille. Nuorisokeskuksen palvelut tukevat ammattilaisryhmille suunnattua mat-

kailutoimintaa, sillä majoitustilat ja ruokala mahdollistavat yöpymisen ja aterioinnin ja myös esimerkiksi saunomismahdollisuus on. Anjalassa ja Inkeröissä on myös vuokrattavia kokoustiloja.

Ankkapurhan kulttuuripuisto olisi ideaali kohde VR- ja AR -sovellusten kehittämiseen ja sisältöjen pelillistämiseen. Ne laajentaisivat oppimisen mahdollisuuksia ja lisäisivät elämyksellisyyttä. Kulttuuripuistoon voisi esimerkiksi luoda rakennuksiin perustuvan arkkitehtuurisuunnistuksen. Pedagogisen sisällön suunnittelu mahdollistaisi kulttuuriympäristökasvatuksen tai ilmiöoppimisen kouluille. Aallon Tehtaanmäki ja Anjala ovat mobiilireitteinä CityNomadi-palvelussa suomeksi ja englanniksi.

Tehtaanmäelle on mahdollista päästä tutustumaan erilaisilla opastetuilla kierroksilla tilauksesta. Kierrokset sisältävät yleensä sisäkohteen ja usein on käyty Mäntylässä. Vierailu ei kuitenkaan aina ole mahdollinen, sillä talo saattaa olla varattuna omistajan käytössä. Vierailu sisällä jossain Aallon talossa on oleellinen osa kierrosta ja asiakkaan kokemusta, ja se olisi pyrittävä toteuttamaan aina opastuskierrosten aikana. Pelkkä ulkoasun tarkastelu ei anna kattavaa kuvaa Aallon arkkitehtuurista ja talojen tunnusta – arkkitehtuurin kokeminen itse on elämys, joka auttaa tilallisuuden ja tyylien ymmärtämisessä ja lisää käynnin merkityksellisyyttä.

Tehtaanmäen seudun luonto ja maisemalliset arvot kannattaa huomioida matkailun kehittämisessä etenkin ulkomaisia matkailijoita ajatellen. Xamkin opiskelijat vierailivat Tehtaanmäellä syyskuussa 2018 osana liiketalouden kurssia ja antoivat palautetta ja kehitysideoita. Ryhmä koostui suureksi osaksi ulkomaisista opiskelijoista. Monille parhaita kokemuksia olivat seudun luonto ja Känkkäränmäen luontopolku ja kierroksen aikana nautitut nuotiokahvit.

Luontopolkua voisi kehittää osana kulttuuripuiston kokemusta. Luonto oli merkittävä myös Aallon suunnitteluideoiden ja ajattelun taustalla. Opiskelijat kokivat, että polusta oli liian vähän tietoa saatavilla. Osa piti sitä myös vaarallisena ja esimerkiksi kaiteiden tai kylttien lisäämistä ehdotettiin. Myös toinen reitti lapsille, iäkkäille ja liikuntaesteisille voisi heidän mielestään olla hyvä ajatus.

Opiskelijaryhmä toki on vain pieni otos kävijöistä, mutta antaa hieman osviittaa vierailijoista, joille alue tai Alvar Aalto ei ole tuttu. Opiskelijat ehdottivat lisää aktiviteetteja kulttuuripuistoon – esimerkiksi vuokramökkejä, urheilua ja polkupyöriä, kahvilaa rannalle, audio-oppaita tai elokuvanäytöksiä. Joidenkin opiskelijoiden huomion kiinnitti Aallon suunnitteleminen Rantalinjan talojen huono kunto.

Opiskelijat kokivat historian kiinnostavana ja opastuskierroksen informatiivisena, vaikka kaikki eivät olleet kiinnostuneita arkkitehtuurista. He ehdottivat, että kierroksia voisi vetää näyttelijät tai historialliset hahmot. Draamallisia kierroksia on järjestetty Anjalassa toisinaan Kustaa III -hahmon vetämänä.

Monipuolinen alue tarjoaa vaihtoehtoja eri kohderyhmille. Opiskelijaryhmä huomautti, että alue voisi kiinnostaa valokuvaajia. Sisällöissä on teemoittelun ja kohderyhmille suunnatun markkinoinnin mahdollisuuksia.

Ravintolapalveluita voisi kehittää ja korostaa lähiruokaa. Ruoka on yhä tärkeämpi osa matkailijan kokemusta, ja Visit Finlandin tutkimusten mukaan lähiruoka, paikallisuus ja aidot kokemukset kiinnostavat ulkomaisia matkailijoita (Finpro segmentation Cross country summary 2017).

Julkisten kulkuyhteyksien puutteellisuus on tunnistettu. Vuoroja ei mene kovin usein Inkerisiin. Lähimmältä linja-autopysäkiltä ja on matkaa pari kilometriä Anjalan puolelle Kulttuuripuistoa ja Inkeröiden juna-asemalta pari kilometriä Tehtaanmäelle.

Myös alueen hahmottaminen on hankalaa eikä Aallon Tehtaanmäki nouse esiin. Kohteen

sisältöjen kiteyttäminen ja konseptin luominen Aallon Tehtaanmäelle voisi helpottaa markkinointia ja parantaa kohteen houkuttelevuutta eri kohderyhmiä ajatellen. Tehtaanmäen tunnettuus on viime vuosina parantunut, mutta tekemistä on vielä tiedottamisessa ja markkinoinnissa, mikäli matkailua halutaan edistää. Kouvolan kaupunki on julkaissut Aallon arkkitehtuurista arkkitehtuurioppaan, jonka on tarkoitus ilmestyä myös englanniksi. Myös olemassa oleviin CityNomadi-reitteihin voi tuottaa lisää sisältöä ja edistää reittien löydettävyyttä asiakkaan näkökulmasta.

Kulttuuripuistoon voi harkinnan mukaan tuoda lisää opastekylttejä ja myös huomioida eri kielet. Etenkin englanti on tärkeä matkailun kannalta ja muita voi pohtia tarpeen mukaan. Nyt Nuorisokeskuksen alueella olevat kyltit ovat suomeksi ja englanniksi.

SUUNTAVIIVOJA

Aallon rakennukset vaativat korjauksia. Rantalinjan talossa on syytä tehdä rakenteiden ja talotekniikan kuntoarvio ja tutkittava vesikatkon ja LVIS-järjestelmien kunto (Malmberg 2018). Stora Enso on jo teettänyt rakennusten kuntoarviot, joiden perusteella jatkotoimenpiteissä voi edetä. Malmberg suosittaa ilmanvaihdon tarkastamista ja tukittujen reittien avaamista.

Talojen vanhat putkistot tulisi uusida. Alueen infrastruktuuri, kuten vesi- ja viemäriverkostojen uusiminen ja kaupungin verkkoon liittäminen, vaatii suuria toimenpiteitä.

Rantalinja 8B:n pihat vaativat raivausta ja räystäskourut puhdistamista. Tavanomaiset raivaustoimet ja kohentamisen voisi hoitaa esimerkiksi järjestämällä talkoot.

Tässä vaiheessa ei tiedetä, millainen Rantalinja 8B on sisältä ollut. Rantalinja 8B:n alkuperäinen

1930-luvun asu on pitkälti sisäpintojen osalta menetetty. Aallon tyyli ja tyyppilliset yleispiirteet linoleumlattioineen, parketteineen, maalaamattomine puupintoineen, valkoisine seinineen ja takkoineen tunnetaan, mutta alkuperäisen asun selvittäminen, suunnitelmien ja toteutuksen suhde ja esimerkiksi Aallon osuus Rantalinjan sisäosien ratkaisussa vaatisi lisätutkimuksia. Esimerkiksi ei voida tietää, olivatko talon puuosat alun perin maalaamattomia vai maalattuja. Aallon tyyliin liitetään vahvasti maalaamattomat puupinnat, mikä puoltaisi tätä ratkaisua remontissa.

Alkuperäisen asun palauttaminen voisi kuitenkin olisi mahdollista, mikäli riittävät tiedot saadaan selvitettyä. Alvar Aalto -säätöön mukaan alkuperäisten suunnitteluratkaisuiden seuraaminen on perusteltua, vaikka se vaatii palauttavia toimenpiteitä ja eläytyvää suunnittelua (Malmberg 2018). Esimerkiksi ikkunoi-

den osalta naapuritalo voisi toimia mallina, jos alkuperäistä asua halutaan palauttaa ja tutkia esimerkiksi karmien alkuperäinen sävy.

Toisaalta talon kunnostus ja sisustus Aallon tyylin mukaisesti on mahdollinen. Toisaalta myös 1950-luvun jäänteet ovat tärkeitä kertoessaan ajasta, jolloin Rantalinja oli tehtaan työntekijöiden asuntona. Aika oli myös tärkeää jälleenrakennuskautta Suomessa sekä aktiivista aikaa Aallon uralla.

Keittiön uudistaminen on perusteltua houkuttelevuuden lisäämiseksi. On harkittava ja tehtävä suunnitelma toteutuksesta – nykyaikainen keittiö vai alkuperäistä tyyliä ilmentävä? Alkuperäisen asun palauttamiseksi vaaditaan tarkempia lisätutkimuksia.

Keltainen ja valkoinen ovat olleet ainakin josain vaiheessa keittiön väreinä. Niiden tarkka sävy vaatii tarkempaa tutkimusta. Periaatteessa värit sopisivat toteutettavaksi keittiöön sekä talon sisustushistorian että Aallon tyylin puolesta. Valkoisen ja tehostevärien käyttöä esiintyy Aallon taloissa ja esimerkiksi keltainen nähdään aktiivivana värinä Paimion parantolassa. Yksityistalo on toki eri asia kuin julkinen sairaala ja sisustusratkaisut ja materiaalivalinnat sovitettiin kulloisenkin projektin

mukaan. Lisäksi värien kirjo Aallon suunnitelmassa rakennuksissa väheni 1930-luvun aikana (Malmberg 2018).

Kymenlaakson museo suosittaa rakennustapaohjeen laatimista ja sen merkitsemistä kaavamääräyksiin (Toivonen 2018). Myös Kouvolan kaupungin asemakaavoituksen mukaan se olisi hyödyllinen ja sen koostamisen mahdollisuuksia selvittää (Kouvolan kaupungin kaupunkisuunnittelu, asemakaavoitus 2018).

On ymmärrettävää, että alueen kehittäminen vie aikaa ja resursseja. Yhteistyö omistajien ja kehittäjien välillä on oleellista tulosten saavuttamiseksi. Vaaditaan pitkäjänteistä ja realismiin pohjautuvaa suunnittelua, mutta lähiympäristössä on jo palveluntarjoajia ja aktiivisia kehittäjiäkin. Xamkin innovatiiviset ja luovat menetelmät yhdistyvät kulttuurimatkailun, digitaalisen talouden ja pelillistämisen vahvuuksiin sekä restauroinnin ja sisustusarkkitehtuurin oppiaineisiin. Nuorisokeskus Anjala on kiinnostunut majoituskapasiteetin kasvattamisesta Inkeröiden puolella ja on vakiintunut toimija nuorten ja erilaisten ryhmien parissa toimimisesta. Kouvolasta löytyy osajia ja palveluiden tarjoajia.

Lisätutkimukset

Tehtaanmäki ja Aallon talot vaativat vielä tarkempia tutkimuksia. Kymenlaakson museo suosittelee rakennushistoriaselvityksen teettämistä alueen rakennuksista (Toivonen 2018). Rakennushistoriaselvitykset tuottavat tietoa mm. rakentamisen vaiheista, käytetyistä materiaaleista ja muutoshistoriasta. Myös muistitiedon keruu Tehtaanmäen vaiheista, koulunkäynnistä tai siitä, millaista on ollut asua eri Alvar Aallon rakennuksissa eri aikoina antaisi arvokasta lisätietoa sosiaalihistoriasta ja arjen historiasta.

Hankkeen aikana järjestetty tarinakahvila Tehtaanmäen koululla tuotti runsaasti muistitietoa kouluun liittyen. Aiheen pohjalta on mahdollista jatkaa tutkimustyötä sekä hyödyntää olemassa olevia tarinoita kulttuurihistorian elävöittämiseksi ja tiedon lisäämiseksi. Myös esimerkiksi paikallislehdistön rakennusaikainen uutisointi Tehtaanmäestä saattaisi tuoda aatehistoriallista taustatietoa rakentamiseen ja alueen kehittymiseen. Vanhojen valokuvien keräys saattaisi valottaa sisustushistoriaa ja talojen elämää. Myös maisemaselvitys, pihojen ja puutarhojen tutkimukset olisivat hyödyllisiä.

Tehtaanmäen koulu.
Kuva Maiju Vainio 2018.

Tehtaanmäen koulu, liikuntasali. RE17
restauroinnin opiskelijat Xamk 2018.

YHTEENVETO

Alvar Aallon Tehtaanmäki on arkkitehtonisesti merkittävä ja kulttuurihistoriallisesti arvokas alue. Se sisältää useita eri rakennustyyppisiä ja ilmentää vapaamuotoista aluesuunnittelua. Projekti Aallon uralla on osa teollisuusyritysten tarpeisiin suunniteltuja tehdas- ja asuinalueita. Koko Tehtaanmäen ja Anjalan alueiden merkittävä arvo on sen kerroksellisuudessa ja eri teemojen rinnakkaiselossa; on kartanokulttuuria, maalaismaisemaa, teollisuusmuseo ja toimiva tehdas, asumista, työtä ja vapaa-aikaa.

Ankkapurhan kulttuuripuistolla on mahdollisuuksia kehittyä monipuolisena ulkoilmaoppimisen ja matkailuelämysten paikkana. Myös asumisen jatkuminen Inkeröissä Aallon taloissa olisi toivottavaa. Sen lomaan voi kuitenkin tuoda enemmän matkailupalveluita ja kehittää pedagogisia sisältöjä, jotka jo kuuluvat Nuorisokeskus Anjalan toimenkuvaan. Alueen monipuolisuus mahdollistaa tuotteistamisen ja palveluiden kohdentamisen eri kohderyhmille – niin paikallisille kuin kauempaa tulleillekin. Koettavaa riittää niin fiilistelijöille, aktiviteetteja etsiville, opinhaluile kuin asiantuntijoillekin.

Lähteet:

- Ahola, T. 2018. *Anjalankosken ja Inkeröisten tehtaiden välialueen rakennusinventointi 2018*. Raportti 12.7.2018. Tilaaja Stora Enso. Selvitystyö Ahola.
- Arkkitehdit Mustonen 2001. *Tehtaanmäen koulu, restaurointi*. Esite. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.arkkitehditmustonen.fi/055_Tehtaanmaen_koulu_2013.pdf [viitattu 11.12.2018].
- Artek 1978. *Vierashuvilan sisustussuunnitelma*. 24.10.78. Tampella Oy. Stora Enson Anjalankosken tehtaiden arkisto, ELKA.
- Asemakaava 754Ak3013 Tampella*. Kouvolan kaupunki. Kouvolan karttapalvelu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://kartta.kouvola.fi/ims/> [viitattu 18.10.2018]
- Koskinen, H., Kantonen, T. & Wager, H. 1997. *Enso Oy:n rakennuskannan inventointi*. Suojeluluokitus- ja toimenpide-esitys 7.1.1997. Muutokset 28.2.1997. Stora Enso.
- Finpro segmentation Cross country summary*. 2017. Nepa. 11/09/2017. Visit Finland. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2017/12/2017-Segmentation-Cross-Country-Summary.pdf?dl> [viitattu 2.10.2018].
- Huoneinventointi 2017*. Rantalinja 8B, Inkeroinen. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Restauroinnin opiskelijaryhmä RE15. Kurssityö.
- Korvenmaa, P. 1998. Aalto and Finnish Industry. Teoksessa Reed, P. (ed.) *Alvar Aalto. Between*

Humanism and Materialism. New York: The Museum of Modern Art, 71–92.

Korvenmaa, P. 2004a. Modern architecture serving modern production. Teoksessa Korvenmaa, P. (toim.) *Alvar Aalto architect: Volume 7, Sunila 1936–54*. Helsinki: Alvar Aalto Foundation / Alvar Aalto Academy, 9–22.

Korvenmaa, P. 2004b (ed.): *Alvar Aalto architect: Volume 7, Sunila 1936–54*. Helsinki: Alvar Aalto Foundation / Alvar Aalto Academy.

Kouvola kaupungin kaupunkisuunnittelu, asemakaavoitus 2018. H. Kauppi, kaavoitusinsinööri. Sähköpostikeskustelu 23.10–11.12.2018.

Kymenlaakson museo 2014. *Tehtaanmäen koulun merkityksestä ja arvosta*. Lausunto.

Kymenlaakson teollisuusperinteen kartoitusta 2003. Hankejulkaisu. Kymenlaakson liitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://docplayer.fi/19161223-Kymenlaakson-teollisuusperinteen-kartoitus.html> [viitattu 23.11.2018].

Liikkanen, J. 2018. Toiminnanjohtaja. Puhelinkeskustelu 27.9.2018. Nuorisokeskus Anjala.

Nuorisokeskus Anjala s.a. Nuorisokeskus -kasvun paikka! Nuorisokeskus Anjala & Ankkapurhan kulttuurisäätiö. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://nuorisokeskusanjala.fi/anjala> [viitattu 5.10.2018].

Malmberg, J. 2018. Arkkitehti. Tiedonannot 25.9. Inkeröisissä, kirjallinen lausunto 1.11.2018. Alvar Aalto -säätiö.

Mikkola, K. 2006. *Alvar Aalto*. Jyväskylä: Gummerus.

Mäntylä on Inkeröisissä vip-vieraiden majoituspaikka s.a. Stora Enson Anjalankosken tehtaiden arkisto, ELKA.

Anjalan paperitehdas sekä Inkeröisten kartonkitehdas ja yhdyskunta 2009. Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt -tietokanta. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1475 [viitattu 19.10.2018].

Peltola-Welin, T. 2018. Opas. Sähköpostikeskustelu 23.11.2018. Kouvola matkailuoppaat ry.

Kiinteistökortit 1949–1978. Luettelot. Tampellan rakennukset. Stora Enson Anjalankosken tehtaiden arkisto, ELKA.

Ruhberg, C. 2018. *Historianselvitys Inkeröisten Tehtaanmäestä*. Tehtaanmäen ja Rantalinjan vaiheet. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Restaurointi. Seminaarityö.

Schildt, G. 1994. *Alvar Aalto: A life's work. Architecture, design and art*. Helsinki: Otava.

Toivonen, K. 2018. Rakennustutkija. Puhelinkeskustelu 15.10.2018. Kymenlaakson museo.

Vetoomus 2014. Kouvola kaupungille ja Kouvola kaupungin opetustoimen asioita käsitteleville tahoille. Allekirjoittajat Häyrynen, M., Kauste, J., Koponen, O-P., Lindh, T., Makkonen, L., Mustonen, T., Niskanen, A. & Rautiola, E.

Entinen komppaniapäällikön
talo kuvassa ylinnä. Alinna
neliönmuotoinen kellari.
Kuva Mikko Hovi 2018.

MIETILÄN KASARMI- ALUE

JOHDANTO

Säilyttämisen hallintasuunnitelman tavoite

Miettilän historiallisen reservikasarmialueen kohdalla oli tarkoitus laatia säilyttämisen hallintasuunnitelma osana alueen kehittämistä. 1800-luvun lopulta juotava Miettilän kasarmi-alue on Rautjärven kunnan kehittyvä matkailukohte, jonka sisällöt keskittyvät sotahistoriaan. Alkuperäinen käyttö reservikasarmina 1880-luvulta vuosisadan vaihteeseen jäi lyhyehköksi, mutta rakennukset saivat uutta käyttöä kasarmialueen toimiessa Rautjärven kunnallishallinnon keskuksena noin viitisenkymmentä vuotta. Alueella on säilynyt useita rakennuksia ja muutamassa alueen rakennuksista asuu yhä vuokralaisia. Raportti keskittyy alueen muodostumisen ja nykytilan yleispiirteisiin, entisen komppaniapäällikön talon ja kunnantoimiston nykyasuun ja kohteen jatkotoimenpiteisiin.

Kohteen esittely: Miettilän historiallinen reservikasarmialue

Miettilän historiallinen reservikasarmialue sijaitsee Etelä-Karjalassa Rautjärven kunnassa Vekarusjärven rannalla. Rautjärven kunta ulottuu Venäjän rajaan noin 30 kilometrin matkalta. Rautjärven nykyinen kuntakeskus on Simpele, toinen keskittymä on Asemanseutu. Aukkaita on noin 3400. (Tervetuloa Rautjärvelle s.a.) Asemanseudulta on matkaa Miettilään muutama kilometri, Simpeleeltä parikymmentä. Miettilän kylä, Rautjärven entinen kyläkeskus, on vajaan kilometrin päässä kasarmialueesta. Lähin suurempi kaupunki on Imatra (40 km), Lappeenrantaan ja Savonlinnaan on matkaa noin 80 km. Rautjärvi sijaitsee valtatie 6 varrella. Museotieksi luokiteltu, nykyisin noin 20 kilometrin pituinen, Niskapietiläntie lähestyy

Kartta Miettilästä.
Kuva Kirsi Koivikko.

Miettilän historiallinen reservikasarmialue

1. Kollaa ja Simo Häyhä -museo
2. Varasto
3. Kellari
4. Terveystalo, rakennusvuosi 1948 ja vuonna 1941 tuhoutuneen suojeluskuntatalon perustuksissa
5. Komppaniapäällikön talo eli Kuntala
6. Huvimaja
7. Sauna ja uimahuone
8. Desanttien muistomerkki
9. Rantasauna

Miettilää lounaasta ja liittyy Miettiläntiehen lähellä kasarmialuetta.

Miettilän historiaa leimaavat sota, varustelu, puolustus ja rajaseutu. Se muodostaa “Etelä-Karjalassa ainutlaatuisen rakennus- ja miljöökokonaisuuden” ja on määritelty maakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöksi (Europaeus 2014, 17).

Miettilän kasarmialue on rakennettu 1881–1883 Viipurin eli 8. tarkk’ampujapataljoonan 31. reservikomppanian kasarmialueeksi. Se liittyy tarkk’ampujapataljoonien perustamiseen läänien pääkaupunkeihin ja kiinnittyy laajempaan alueelliseen sotahistoriaan ja rajaseudun tematiikkaan. Miettilän aiemmat, 1790 rauhan jälkeen venäläisten rakentamat, kasarmit olivat tuhoutuneet.

Varsinainen alkuperäinen käyttö kasarmina jäi lyhyeksi. Suomen itsenäistyttyä alue oli kunnan toimintojen keskus vuosina 1922–1972. Entisessä Komppaniapäällikön talossa toimi kunnan toimisto. Tästä aikakaudesta juontaa nimitys “Kuntala” alueelle. Myös komppaniapäällikön taloon viitataan Kuntalana, ja nimitystä käytetään myös tässä tekstissä.

Rautjärven matkailussa painotetaan sotahistoriaa ja vaalitaan sota-aiheista kulttuuripe-

rintöä. Entisessä sairastuvassa toimii Kollaa ja Simo Häyhä -museo. Simo Häyhä oli talvisodan taisteluissa mainetta saanut tarkka-ampuja. Lisäksi on järjestetty Kollaus-tapahtumaa työnäytöksineen ja sota-aiheisine luentoineen (MiettiläKollaus s.a.). Historialliselle kasarmialueelle on tuoteistettu elämyksellinen ja osallistava Desantti-draamakierros (Desantti – sotahistoriallinen draamakierros Rautjärvellä s.a.). Kasarmialueella entisessä terveystalossa on ollut pieni kotiseutunäyttely vuodesta 2001 lähtien. Näyttely on ollut auki kesällä ja sopimuksesta. Aiemmin kotiseutunäyttely toimi pitäjäntuvassa lähellä Rautjärven kirkkoa.

Tärkeässä roolissa kasarmialueella ovat olleet vapaaehtoiset ja järjestöt. Esimerkiksi Miettilän kylätoimikunta on osallistunut keväisin maaston siivoustalkoisiin ja raivannut Vekaruksen rantaa vuosittain, sekä ollut järjestämässä Museotiepäivää. MiettiläKollaus tapahtumaa ovat järjestäneet mm. Miettilän nuorisoseura ry, Rautjärven Reserviupseerikerho ry ja muut yhdistykset.

Rautjärvellä historiaa on elävöitetty esimerkiksi hankkeiden kautta. Rautjärven sotahistoria-hanke 1.12.2016–31.12.2018 kehitti sotahistorian sisältöjä opastuksiin, selvitti sotahistoriaa sekä kartoitti ja kunnosti historiakohteita (Rautjärven sotahistoria –hanke s.a.). Muistiperintö-hanke 1.8.2015–31.1.2017 toteutettiin

Lappeenrannan teknillisen yliopiston ja Tarton yliopiston kanssa. Näkökulmana oli nuoret ja se, miten lapset ja nuoret ovat kokeneet sodan, ja miten sodasta tulisi nykyään puhua lapsille ja nuorille. Tuloksena syntyi oppimateriaaleja, sarjakuva ja roolipeli eurooppalaisille 12–18-vuotiaille koululaisille. (Eurooppalainen muistiperintö -hanke s.a.)

Kasarmialue on kunnan omistuksessa. Kunnan rakennusvalvonta huolehtii rakennus-suojelun huomioimisesta korjaus- ja rakennushankkeissa. Kollaa ja Simo Häyhä -museo on paikallismuseo, jonka toimintaa ylläpitää tukiyhdistys ja käytännön toiminnasta vastaa toimikunta. Yhteistyössä mukana ovat Rautjärven kunnan kulttuuritoimi ja Rautjärven Matkailu. Kulttuuritoimi vastaa myös terveystalolla toimineesta kotiseutumuseosta. Etelä-Karjalan museo Lappeenrannassa on maakuntamuseona vastuutahona alueellisen rakennusperinnön vaalimiseen liittyen sekä paikallismuseoiden toiminnan tukena ja neuvonantajana. ELY-keskus edistää ja valvoo kaavoitusprosessia ja varmentaa, että kulttuuri- ja luonnonperintö turvataan. Tärkeitä toiminnan ylläpitäjiä ja kehittäjiä ovat mm. museon tukiyhdistys ja Miетtilän kyläyhdistys.

Tutkimukset

Xamkin restauroinnin opiskelijat tekivät vuonna 2017 dokumentointitekniikat-opintojakson harjoitustyönä julkisivu- ja huoneinventoinnin entisestä komppaniapäällikön talosta eli Kuntalasta. Kuntala-nimitys on viitannut myös koko alueeseen sen toimiessa kunnan hallinnon keskuksena.

Kanta-Rautjärven alueelta on tehty sotahistoriallinen selvitys ja asemanseudulta kulttuurihistoriallinen selvitys, joka sivuaa Miетtilää ja auttaa kiinnittämään sen paikallishistoriaan. (Mikko Europaeus 2014 ja 2013). Miетtilän nuorisoseura on julkaissut 1995 Miетtilä, kotikyläni -paikallishistoriateoksen (toim. Jaakko Vilkkö).

Etelä-Karjalan museo on inventoinut reservikasarmialueen rakennukset vuonna 1996. Uusia tietoja esim. kaavatilanteesta on päivitetty museon tietokantaan. Miетtilän alueen rantakaavan muutoksen yhteydessä rakennukset inventoitiin pintapuolisesti osana kulttuurihistoriallisten kohteiden selvitystä. Kaavaselostuksen mukaan inventoinnit olisi tehty myös vuosina 1986–1987 ja 2007. (Kaavaselostus 2012, 21) Etelä-Karjalan museon arkistosta löytyi *Historiallisen reservikasarmialueen perusselvitys* ja se liittyy alueen kehittämissuunnitelmiin ja museon avaamiseen 1983. Monisteen kulmaan

Kuntalan länsijulkisivu. Kuva
Hanna Leppänen RE16 Xamk.

Kuntalan
dokumentointipiirustus
julkisivu etelä. Kuva
Aleksi Kiiski RE16 Xamk.

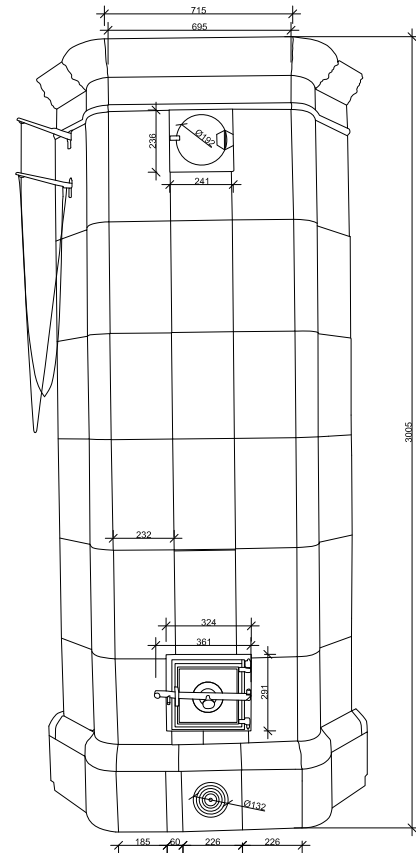
on kirjoitettu “kokous Kuntalassa 15.12.83 klo 9.00 Luonnos”. Sama dokumentti on myös kunnan arkistossa. Se, jäikö tämä luonnokseksi vai tehtiinkö vielä lopullinen selvitys, ei selvinnyt. Selvityksen on ilmeisesti laatinut Rautjärven kunnan elinkeino- ja matkailulautakunnan asettama toimikunta (Laaksonen 1983, 2). Ilmeisesti perusselvitykseen liittyy myös päiväämätön tekstidokumentti *Historiallinen reservikasarmi-alue*, joka on saatavilla Etelä-Karjalan museosta.

Kaakkoisseutu-lehdessä on julkaistu laaja artikkeli 4.11.1978. Se sisältää kasarmien historiaa ja kertoo muistitietoa. Lehtijutun tietolähteenä oli alueella lapsuudessaan asunut Aaro Astola, jonka isä toimi koulutusupseerina 1890-luvulla. (Könni 1978.)

Miettilän alueen maisemanhoitosuunnitelma kasarmialueeseen keskittyen on laadittu 2005. Maisemanhoitoon liittyviä katselmuksia on tehty 2012. (Blomqvist 2012a, 2; Blomqvist 2012b.)

Olemassa olevan materiaalin kattava kartoit- tus puuttuu. Arkistotietoja voi löytyä kunnan arkistoista sekä Kansallisarkistossa sijaitse- vista Rakennushallituksen kokoelmista tai Venäjän arkistoista. Maakuntamuseo suosit- taa rakennushistoriaselvityksen teettämistä koko kasarmialueelle korjaustoimenpiteiden suunnittelemiseksi (Saarilahti 2018). Myös

kuntotutkimukset tulee tehdä ennen korjaus- toimenpiteiden suunnittelua.

Kuntalan dokumentointipiirustus kaakeliuuni mitat. Kuva Kalle Mäkinen RE16 Xamk.

Anne Räsänen
Lehtori, Xamk

Restauroinnin opiskelijat Miettilän kasarmialueella

Xamkin restauroinnin toisen vuosikurssin opiskelijat RE16 tutustuivat Miettilän kasarmialueen rakennuksiin ja Kollaa ja Simo Häyhä -museoon keväällä maaliskuussa 2017 museologian perusteet -opintojaksoon sisältyen. Ennen tutustumispäivää oli Miljöomatkailu-hankkeen projektipäällikkö Anu Vainio kertonut hankkeen tavoitteista ja aikataulusta opiskelijoille. Vierailupäivänä aluetta esitteli Rautjärven kunnan elinvoima- ja hankekehittäjä Juha-Pekka Natunen kertoen alueen matkailusuunnitelmista. Samalla päätettiin kunnan kannalta ajankohtaisin rakennus, josta restauroinnin opiskelijat tekisivät dokumentointia. Dokumentointitekniikat-opintojakson kohteeksi valikoitui Kuntala eli Komppanianpäällikön talo, jossa tehtiin dokumentointi syyskuussa 2017.

Restauroinnin opiskelijat dokumentoivat Kuntalan rakennuksen sisätilojen nykytilan ja julkisivut. Dokumentoinnista jätettiin pois kella-

ritila ja vuokrattu päätyhuoneisto. Opiskelijat havaingoivat eri aikakausien materiaaleja ja huomioivat säilyneitä alkuperäisiä yksityiskohtia sisätiloissa kuvin ja luetellen sanallisesti materiaaleja katosta lattiaan dokumentointiraportissa. Rakennuksen julkisivun dokumentointi sisältää vaurioita sanallisesti ja valokuvin sekä kunnan yleisarviointia. Julkisivussa käytetyistä maalimateriaaleista mainitaan myös, jotta opiskelijat oppivat tunnistamaan perinteisten ja modernien maalien eroja.

Dokumentoinnin tarkoitus on olla apuväline tulevan korjauksen suunnittelussa, kun mietitään mitä voidaan säilyttää ja mitä on mahdollisesti poistettava. Huoneinventointimainen dokumentointi antaa yleiskuvan rakennuksen nykytilasta sisältäen lisäksi julkisivun korjausedotuksia. Dokumentointi on yksi osa sovelletusta säilyttämisen hallintasuunnitelmasta, jonka merkitys korostuu kehitettäessä alueen matkailua.

HISTORIAALLINEN KONTEKSTI

Miettilä ja Rautjärven seutu

Miettilän reservikasarmialue rakennettiin vuosina 1881–1883 Viipurin eli 8. tarkk'ampujapataljoonan 31. reservikomppanian kasarmialueeksi. Se liittyy vuoden 1878 asevelvollisuuslakiin ja läänien pääkaupunkeihin perustettuihin tarkk'ampujapataljooniin. Samalla paikalla sijaitti venäläisten jo 1790 rauhan jälkeen rakennuttama kasarmialue. Miettilä kiinnittyy laajempaan alueelliseen sotahistoriaan ja rajaseudun tematiikkaan. Miettilä on sijainnut rajavyöhykkeellä ja hyvien kulkuyhteyksien läheisyydessä. Ruotsin ja Venäjän valtakuntien rajamuutokset ovat vaikuttaneet niin puolustuksen järjestämiseen kuin kulkuyhteyksiin.

Miettilä on Jääsken kihlakunnan vanhimpia kyliä ja Rautjärven kunnan pysyvästi asuttua seutua. Vuonna 1543 Miettilässä oli 8 taloa, 1623 jo 37 veroa maksavaa taloa. (Vilkko 1995a, 7,

viittaa Jääsken kihlakunnan historiaan). Rautjärven seurakunta perustettiin Ruokolahden seurakunnan kappeliseurakunnaksi vuonna 1654. Rautjärven seurakunta itsenäistyi 1850-luvun lopulla ja Rautjärven kunta perustettiin 1861, jolloin Miettilästä tuli sen keskustaajama. (Piltz & Soosalu 2015, 11.)

Rautjärven seudun 1600-luvun läänityksistä, lahjoitusmaista ja sotilaspuustelleista on kirjallisia lähteitä (Europaeus 2014, 16–17). Miettilässä on ollut 1680-luvulla Viipurin läänin majurin komppanian puustelleja eli sotilasvirkatuloja. Perimätiedon mukaan venäläistä sotaväkeä on alueella majoitettu jo 1718–1721, mutta pysyviä joukkoja ei ilmeisesti ollut. Vuoden 1721 rauhan jälkeen Miettilä jäi vielä Ruotsin puolelle, mutta 1743 rauhassa raja siirtyi ja Miettilästä tuli osa Venäjän valtakuntaa. Miettilän kylä tuhottiin pikkuvihan (1742–1743) aikana. (Europaeus 2014, 17–18.)

Kannaksen tieverkko oli melko tiheä, ruotsalaisten, venäläisten ja paikallisten käyttämä. Varsinaisia tierakenteita ilmestyi vasta venäläisten aikaan 1700-luvulla sotilaallisten tarpeiden takia. Niskapietiläntie juontaa mahdollisesti 1600-luvulta kaupan, puolustuksen ja hallinnon tarpeista, mutta kuitenkin vasta 1800-luvulta lähtien sillä oli merkittävämpi, sotilaallinen merkitys. Vanhan tien paikalle kehittyi maantie, joka yhdisti Viipurin, Sortavalan, Käkisalmen ja muun Suomen tiet uuteen keskuksen Pietariin 1800-luvulla. Miettilän kylä on ollut mahdollisen Niskapietiläntien edeltäjän varrella jo 1500–1600-luvuilla.

Viipurin lääni oli 1800-luvulla taloudellisesti menestyvä ja maantie Viipurista Savonlinnaan meni Rautjärven seudun halki. Niskapietiläntie toimi myös postitienä. Miettilässä toimi 1800-luvulla kievari, jonne posti tuli. Postikonttori Miettilän kylään avattiin 1884. Niskapietiläntie oli merkittävä osa entistä valtatieverkkoa 1930–1950-luvulla. Sen merkitys väheni, kun Valtatie 6:n linjaus muuttui vuonna 1957, ja maankunnallinen merkitys väheni 1973, kun Simpele ja Rautjärvi yhdistyivät ja kuntakeskus siirtyi Simpeleelle. (Piltz & Soosalu 2015, 14, 9–10, 14–18.)

Kasarmien aika

1700-luvun lopussa rakennetut kasarmit olivat osa Venäjän puolustusvarustelua. Venäjän ja Ruotsin valtakuntien välinen raja siirtyi koko ajan lännemmäksi Ruotsin menettäessä alueitaan sotien rauhanneuvotteluissa. Kaakon linnoitukset muuttuivat Ruotsin puolustuslinnoista Venäjän puolustuslinnoiksi. Miettilän kasarmit rakennettiin reservien selustakasarmiksi. Miettilä sijaitsi sopivasti tärkeiden teiden risteyksessä, ja se turvasi Savonlinnasta ja Puumalasta mahdollisesti lähestyviä ruotsalaisia ja turvasi Käkisalmea. (Europaeus 2014, 17–18.)

Ilmeisesti kasarmit olivat samanlaiset kuin Sipolan Liikkalassa (Könni 1978). Kaivauksissa on löytynyt vanhojen kasarmien tulisijojen perustusten jäännöksiä ja alueella on luultavasti ollut kaksi pitkää ja kapeaa rakennusta (Innala 1995, 79). Nimitys Kasarminkangas juontaa 1790-luvun kasarmiaikaan, virallinen nimi myöhemmin oli “Rautjärven Reservikasarmit” (Historiallinen reservikasarmialue s.a., 1, 3). Kasarmien rakentamien ja reserviläisten läsnäolo molemmissa vaiheissa on oletettavasti vilkastuttanut seudun elämää. Puutavara hankittiin seudulta ja paikalliset osallistuivat rakennustöihin. (Könni 1978.)

1700-luvun lopun kasarmit jäivät pian tarpeettomaksi rajan siirtyessä kauas länteen Suomen päätyessä osaksi Venäjän valtakuntaa. Varhaisemmat kasarmit ehkä paloivat, toisaalta kerrotaan paikallisten asukkaiden kierrättäneen materiaalia taloihinsa, esimerkiksi ikkunoiksi (Historiallinen reservikasarmialue s.a., 2). Uudet kasarmit rakennettiin melko samalle alueelle uudelleen 1881–1883 Suomen sotaväen kouluttamiseen asevelvollisuuslain myötä (Europaeus 2014, 17–18).

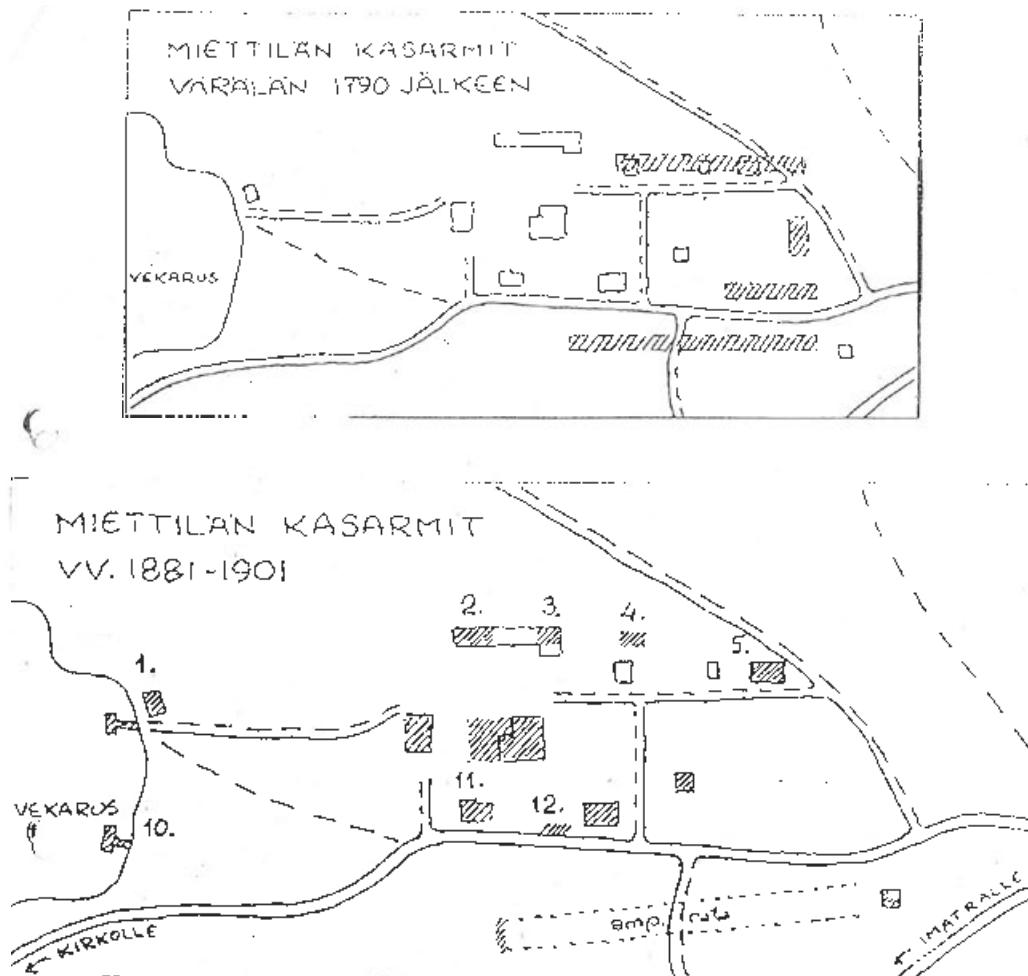
Mietylän reservikasarmialue on rakennettu yleisten rakennusten ylihallituksen mallipiirustusten mukaan. Etelä-Karjalan inventoinnissa suunnittelijaksi mainitaan arkkitehti L. Lindqvist (Rantanen 1996). Museoviraston tekemä tarkastus 1983 kertoo, että kasarmit on tehty Jac. Ahrenbergin tyyppiinrakennusten mukaan. Läänien pääkaupunkien tarkk'ampujapataljoonien kasarmit rakennettiin yleisten töiden ylihallituksen arkkitehti August Bomanin piirustusten (1879) mukaan (Vaasan tarkka-ampujakasarmit 2009). Ilmeisesti tarkk'ampujakasarmien piirustuksissa on Bomanin lisäksi myös ylihallituksen johtajan L. Lindqvistin allekirjoitus. Kaikki Suomen 1880-luvun kasarmit rakennettiin Bomanin piirustusten mukaan, vaikka paikkakuntaakohtaisia variaatioita on (Ark-byroo 2013, 23). Ilmeisesti aselaji ja sen koko vaikuttivat kasarmien toteu-

tukseen, ja tarkkampungajakasarmit tehtiin puusta. (Ark-byroo 2013, 28–29, 23–24, 88.)

Alun perin rakennuksia on ollut 14 kappaletta (Innala 1995, 78). 1800-luvun lopulla oli ympäri vuotuisina asukkaina komppanianpäällikkö, vääpeli, varusmestari, ehkä aliupseereita. Muistitiedon mukaan reservikasarmialue oli toiminnan aikana aidattu, kertoo vuoden 1978 lehtileikkeessä 91-vuotias Pietari Varis, joka oli tuolloin kouluikäinen. Ampumarata ihmishahmoisine maaleineen sijaitsi alueen ulkopuolella. (Könni 1978.)

Reservikasarmialue oli käytössä vuoteen 1901 asti, jolloin sotaväki lakkautettiin. Sen jälkeen rakennukset olivat käyttämättömänä tai vaihtelevassa käytössä asuntolina, sairastupina, suojeluskunnan harjoitustilana, punaisten sotilasvankilana 1918–1919, sota-aikoina kansanhuollon käytössä ja kunnanhallinnon toimistoina. Aluetta ei hylätty, vaan käyttöä jatkettiin ja toiminta sopeutettiin olemassa oleviin rakennuksiin, jotka eivät tuolloin olleet edes kovin vanhoja. Esimerkiksi komppaniapäällikön talossa oli nimismiehen asunto ja toimisto vuosina 1905–1916 ja varusvarasto toimi kulkutautisairaalaana 1900-luvun alkupuolella. Kyläkirjassa puhutaan ns. Keltaisesta rakennuksesta. (Häyhä 1995, 306–307.) Sisällissodan aikaan oli kasarmialueella punaisten vankila vuosian

Piirroskuva Mietttilän kasarmeista 1700- ja 1800 -lukuilla. Kuva Historiallisen reservikasarmialueen perusselvitys 1983, Etelä-Karjalan museo ja Rautjärven kunta.

1918–19. Rautjärvi oli vahvasti valkoisten hallitsemaa aluetta.

Kuntakeskuksen aika

Miettilän kasarminkankaalla toimi Rautjärven kunnan hallintokeskus vuosina 1922–1972 (Historiallinen reservikasarmialue s.a., 3). Samalla omistus vaihtui valtiolta kunnalle. Kunnallistoiminnot jatkuivat 1973 asti, mutta kuntakeskuksen siirtyminen Simpeleelle jätti Miettilän tarpeettomaksi (Europaeus 2014, 18–19.) Aluetta alettiin nimittää ”Kuntalaksi” kunnan toimintojen siirryttyä alueelle (Häyhä 1995, 307; Kontra 2017–2018).

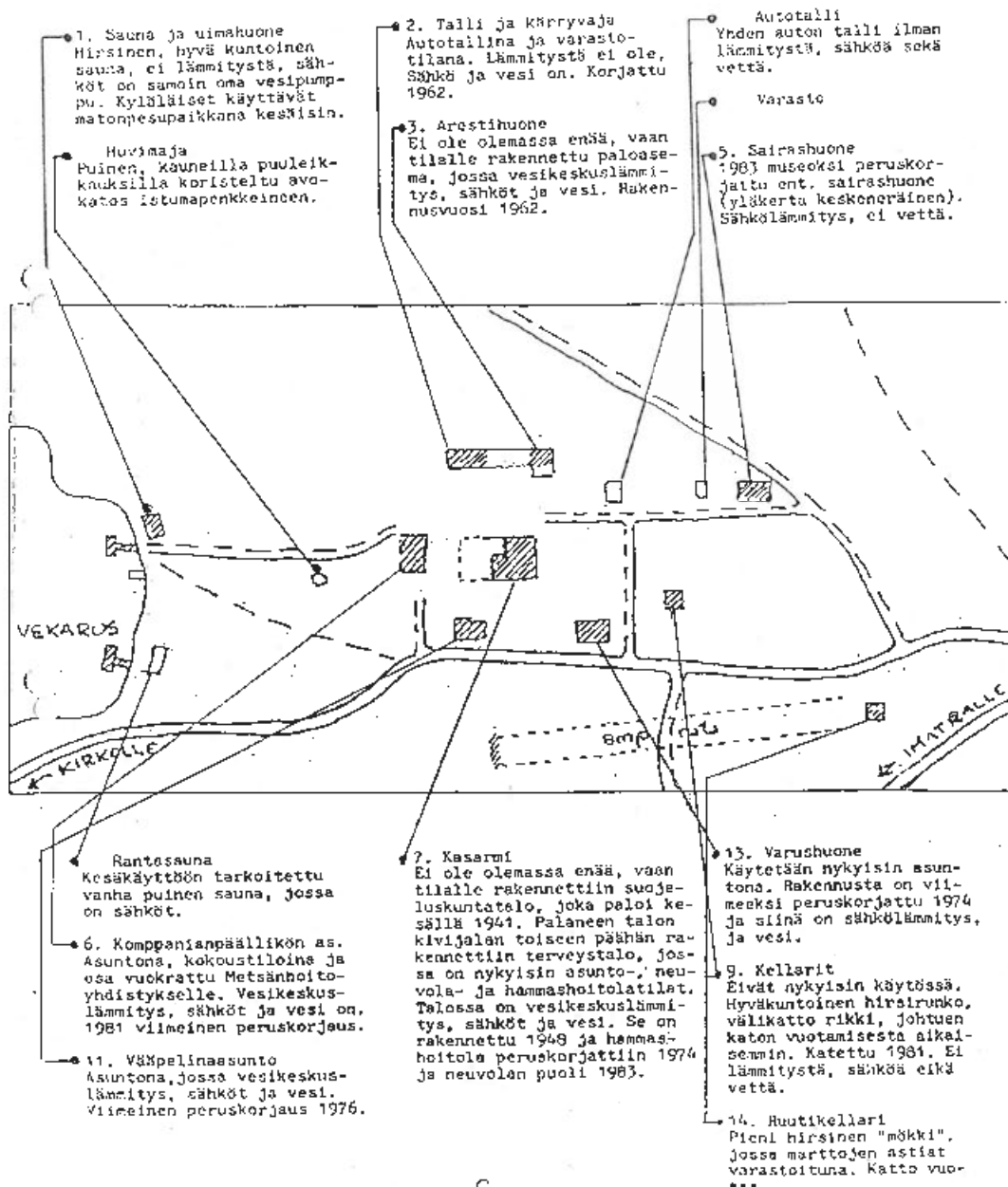
Kunnan toimisto toimi komppaniapäällikön talossa, jossa myös valtuusto kokoontui. Nimismiehen asunto ja toimisto sijaitsivat Vääpelin talossa. (Kontra 2017–2018.) Kasarmialueella pääasiassa entisessä varushuoneessa toimi Kansanhuoltolautakunta eli Kansanhuolto 1939–1952 (Häyhä 1995, 307).

1970–1980-luvuilla komppaniapäällikön talossa eli Kuntalassa oli sairausvakuutuksen paikallis-toimisto ja Rautjärven metsänhoitoyhdistyksen tiloja. Myöhemmin talo on toiminut kylän harastus- ja kokoontumistilana. Toinen pääty on ollut asuntona. (Innala 1995, 85.)

Keskellä reservikasarmialuetta sijainnut varsinainen kasarmirakennus on kadonnut. Se oli lautavuorattu, jyrkkäkattoinen hirsirakennus, jossa oli suuret makuusalit 20 miehelle, kerros-sängyt ja olkipatjat (Könni 1978). Kasarmirakennuksen tilalle tehtiin suojeluskuntatalo vuonna 1939. Rakentaminen rahoitettiin kansalaiskeräyksellä ja sen piirustukset teki arkkitehti Juhani Viiste (Historiallinen reservikasarmialue s.a., 4). Suojeluskuntatalo tuhoutui sodassa vuonna 1941, mutta osa perustuksia on vielä jäljellä portaineen. Miettilän kyläkirjassa on kuva entisestä suojeluskunnan talosta 1939–41 (Innala 1995, 86). Se on suorakaiteen muotoinen, kookas kaksikerroksinen rakennus, jonka alempi kerros näyttää korkeammalta. Ikkunat ovat neliruutuiset, alaosassa vaakasuora ikkuna. Oville johtivat katetut portaat ilman sivuseiniä. Nyt paikalla sijaitseva terveystalo on vain kolmasosa suojeluskuntatalon pinta-alasta (Innala 1995, 86). Suojeluskuntatalossa toimi sen valmistuttua lottien kanttiini ja sodan aikana kenttäsaaraala (Vilkko 1995b, 186, 189).

Suojeluskuntatalon paikalle rakennettiin vuonna 1948 terveystalo. Se rakennutettiin vuonna 1948 lähinnä äitiys- ja lastenneuvolan tarpeisiin, Mannerheim-liiton ja Suomen punaisen ristin paikallisosaston hankkiman ruotsalaisavun turvin. Talossa toimi 1970-luvulla kunnan hammashoitola ja siinä on ollut aina

Miettilän kasarmialueen piirroskuva 1983. Kuva
Historiallisen reservikasarmialueen perusselvitys
1983, Etelä-Karjalan museo ja Rautjärven kunta.

myös asuntoja. (Innala 1995, 87.) Terveystalossa asui muun muassa kätilö ja terveystieteen kesäisin hammaslääketieteen kandidaatit Turusta tulivat hoitamaan koululaisten hampaita. (Kontra 2017–2018.)

Kunnan paloasema ja talonmiehen asunto rakennettiin vuonna 1962 entisen arestihuoneen paikalle (Historiallisen reservikasarmialueen perusselvitys 1983, 3).

Vuosikymmenien varrella rakennuksia on tullut lisää ja joitakin kadonnut. Esimerkiksi rannalla on ollut upseerien uimahuone (Innala 1995, 87). Nykyisen vapaapalokunnantalon itäpuolelta on kadonnut käymälä, terveystalon itäpuolelta keittiö- ja ruokailukatos sekä vääpelintalon ja varushuoneen väliltä kasarmialueen portti.

Muistokivi suojeluskuntatalon paikalla ja taustalla sodan jälkeen rakennettu terveystalo. Muistolaatan mukaan suojeluskuntatalo paloi 5.7.1941 vihollisen tykistötulessa. Kuva Laura Lehtinen 2018.

NYKYTILA

Ympäristö

Kasarmialue sijaitsee metsäisen maaseudun lomassa. Rakennukset sijoittuvat alueelle väljästi Miittiläntien pohjoispuolelle, Vekarusjärven itäpuolelle. Miittiläntien eteläpuolella on ampumaravikevarasto ja varuskunnan aikainen ampumarata. Toinen ampumarata on sijainnut hieman kauempana kasarmialueen itäpuolella (Historiallisen reservikasarmialueen perusselvitys 1983, 1). Simo Häyhä harjoitteli kasarmialueen läheisellä ampumaradalla. Ampumaradat ovat metsittyneet. Opastekyltit ohjaavat kasarmialueelle Miittiläntiellä ja Museotien risteyksessä. Tavoitteena on saada viralliset opastekyltit myös 6-tien varrelle molemmista suunnista saavuttaessa. (Sinkkonen 2018.)

Miittilän alueen maisemanhoitosuunnitelman 2005 ehdotuksia on osin noudatettu (Blomqvist 2012a). Rautjärven kunnan 2012 järjestämien kyläkävelyiden raporteissa ProAgrian Etelä-Karjalan maisemanhoidon neuvoja antaa vinkkejä maiseman hoitoon. Raporteissa mm. ehdotettiin puuston harvennusta, vesakoiden raivausta ja niittämistä avoimen maiseman säilyttämiseksi ja puiden raivausta sekä maisemointia jätepisteen alueelle (riukuaita tai pensaat). (Blomqvist 2012a; Blomqvist 2012b) Alueella on viime aikoina tehty raivausta ja maisema on aiempaa avoimempi. Kyläkävelyraporteissa ehdotettuja maisemanhoidon toimenpiteitä on hyvä jatkaa ja tarpeen mukaan päivittää maisemanhoitosuunnitelma.

Rakennukset

Reservikasarmialueen vuosina 1881–1883 rakennettuun kokonaisuuteen kuuluu nyt kahdeksan rakennusta: komppaniapäällikön asunto (Kuntala), huvimaja, sairastupa (nyt Kollaa ja Simo Häyhä -museo), vääpelin asunto, sauna/pesuhuone, varushuone, kellari ja ampumaradan tarvikevarasto. Aluetta tutkineen Aaro Astolan mukaan kasarmialue on yksi parhaiten säilyneistä, jotka 1878 asevelvollisuuslain mukaan rakennettiin reservikomppanian harjoituspakaksi. (Innala 1995, 78.) Lisäksi alueella on talli ja kärryvaja, jonka rakennusajankohta on jäänyt epäselväksi. Vuonna 1962 valmistui paloasema ja talonmiehen asunto sekä vuonna 1948 terveystalo.

Entisessä SAIRASTUVASSA toimii Kollaa ja Simo Häyhä -museo. Sairashuone on peruskorjattu vuonna 1983 museoammattilaisten valvonnassa museoksi (Kollaa ja Simo Häyhä -museo s.a.). Se esitteli näyttelyissään rajaseutua. Yläkertaan avattiin Kollaa-museo vuonna 1987 kertomaan talvisodan taisteluista ja keräämään ja esittelemään sotamuistoja. (Innala 1995, 87.) Pihan rakennus on nimetty perusselvityksessä 1983 “varastoksi”. Nykyinen Kollaa ja Simo Häyhä -museo avattiin kesällä 2017 yhdistämällä ylläkerran Kollaa-museo uuteen, alakerran

itäpäätyyn avattuun Simo Häyhä -näyttelyyn. Häyhä oli kotoisin Mietttilän Kiiskisestä ja asui aluemenetysten jälkeen myöhemmin Ruokolahdella (Vilkkonen 1995b, 188). Häyhän historia ja saavutukset tarkka-ampujana talvisodassa kiinnostavat ja museo on kahtena kesänä houkutellut runsaasti kävijöitä. Museossa esitellään Häyhälle kuulunutta esineistöä. Kokoelmien helmenä on Häyhän muistikirja, pieni kirjanen mutta autenttinen todistuskappale 1940-luvulta Häyhän kokemuksista. Talvisodassa haavoittunut Häyhä ei osallistunut jatkosotaan. Kollaan taistelu on tärkeä ja merkityksellinen osa suomalaista historiankirjoitusta ja kollektiivista muistia. Sille omistetut huoneet kunnioittavat sodan ja sotilaiden muistoa ja konkretisoivat sotatoimia ja inhimillisiä uhrauksia esineiden kautta. Museo keskittyy näyttelyiden suunnitteluun ja toiminnan kehittämiseen.

VARUSHUONE JA VÄÄPELIN ASUNTO ovat olleet asutokäytössä ja ovat edelleen vuokralla. Ne vaativat kunnostamista ja jatkotoimenpiteitä suunnitellaan. Kunnan tavoitteena on kuitenkin jatkaa vuokraustoimintaa. (Natunen 2018.) Erään tiedon mukaan ne on peruskorjattu 1970-luvulla (Historiallisen reservikasarmialueen perusselvitys 1983, 3).

Kuntalan takaa kulkee polku Vekarusjärven rantaan vajaan parinsadan metrin päässä.

Viehättävä kuusikulmainen, keltavalkoinen HUVIMAJA sijaitsee rantaan vievän polun varrella. Muistitiedon mukaan vastaava huvimaja on sijainnut Vekarusjärven saarella, mutta se purettiin nuorison epäasiallisen käytöksen takia (Tarinakahvila 2018).

Vekarusjärven rannalla on varuskunnan aikainen MIEHISTÖSAUNA, punainen hirsirakennus valkoisine ikkunanpuitteineen. Se toimi myös sotien aikaan saunana, mutta on ollut nyt pitkään käyttämättä. Sauna toimii yhä mattojen pesupaikkana. Lauteita ei ole, mutta vanha muurattu puukiuas on. Pesuhuoneen puolella on puulämmitteinen vesisäiliö. Pesuhuoneesta on ovi pitkään ja kapeaan varastotilaan saunan vieressä. Sauna vaatisi kunnostamista. Rannassa on 2000-luvulla rakennettu pukuhuone. Miehistösaunasta hieman etelään sijaitsee toinen sauna, punaiseksi maalattu hirsirakennus. Se on kunnan käytössä, mutta sitä käytetään vain harvoin.

Venäläisten desanttien muistomerkki on pystytetty miehistösaunan taakse. Rautjärven alueella kulkee perimätietoa muutamista desanttitapauksista ja myös muistomerkkiin liittyvä tapaus on suullisen perimätiedon varassa (Europaeus 2014, 37–38). Kontran mukaan desanttien muistokivi liittyy tapaukseen 10.9.1944 eli muutama päivä jatkosodan aselevon julistamisen jälkeen.

Kerrotaan, että desanttien kohtaaminen johti taisteluun, jossa kolme desanttia ammuttiin ja neljäs räjäytti itsensä (Häyhä 1995, 209). Kontran mukaan ruumiit tuotiin kunnan saunan edustalle, mutta haudattiin muualle. Häyhä kertoo, että ruumiit laitettiin korsuun Kuntalan alueella ja räjäytettiin umpeen ja oletetulle hautapaikalle on pystytetty muistokivi. (Kontra 2017–2018; Häyhä 1995, 209.)

PALOASEMA ja rakennuksessa oleva asunto ovat yhä käytössä. TALLI JA KÄRRYVAJA on korjattu vuonna 1962 ja olivat ainakin jo 1980-luvulla autotallina ja varastona (Historiallisen reservikasarmialueen perusselvitys 1983, 3). Tallien peruskorjaus on suunnitteilla jollakin aikavälillä. Kunnan päättäjät ovat ennen saapuneet kokouksiin hevosilla. (Natunen 2018.)

KELLARI (JÄÄKELLARI) on erikoisen mallinen ja rakennuksena kiinnostava osa kasarmialuetta. Se on puinen, punaiseksi maalattu, keltaovinen, symmetrinen kuutiomainen rakennus, jossa on “sivukopit” ja sivulappeet, pyramidikatto ja ilmatorvi. Se muistuttaa hieman pohjoisen Suomen kesänavettojen mallia. Kellari vaatii korjausta, nyt se on tyhjillään tai varastona.

TERVEYSTALO. Terveystalossa on ollut asuntoja. Nyt alakerrassa on kotiseutunäyttely. Vuonna 1983 tehdyn perusselvityksen mukaan ham-

(oik.) Kollaa ja Simo Häyhä
-museo. Kuva Mikko Hovi 2018.

(alh.) Huvimaja. Kuva
Laura Lehtinen 2018.

(alh. oik.) Miehistösauna.
Kuva Laura Lehtinen 2018.

(vas.) Paloasema ja tallirakennus. Kuva Laura Lehtinen 2018.

(alh. vas.) Jääkellari. Kuva Laura Lehtinen 2018.

(alh.) Terveystalo. Kuva Laura Lehtinen 2018.

mashoitola peruskorjattiin vuonna 1974, neuvola vuonna 1983. Terveystalon vieressä ovat tuhoutuneen suojeluskuntatalon perustukset. Paikalle on tuotu muistolaatta.

KOMPPANIAPÄÄLLIKÖN TALO ELI KUNTALA. Xamkin opiskelijoiden tekemän inventoinnin perusteella rakennukseen on tehty muutoksia ja sisätilat kertovat lähinnä julkisen hallintorakennuksen vaiheista. Talo vaatii korjaustoimenpiteitä. Sähköt on vedetty luultavasti 1970-luvulla (Julkisivu- ja huoneinventointi 2017). Komppaniapäällikön talo on peruskorjattu ainakin 1981 (Historiallisen reservikasarmialueen perusselvitys 1983, 4). Seinään on kiinnitetty infokyltti alueen taustoista.

Ulkoseinien alkuperäisenä maalina on ollut öljymaali, jota on osittain paikoin poistettu. Seinien uudet kerrokset ovat lateksimaalia, listoissa ja kulmalauoissa on alkydimaalia. Pohjoisjulkisivun ovi on luultavasti 1970-luvulta. Ikkunanpuitteet ovat luultavasti alkuperäiset. Länsijulkisivun portaat on uusittu luultavasti 1950–1960-luvulla. Ne ovat maalaamattomat ja painekyllästettyä havupuuta. Tiilikatto on sammaloitunut ja maalipinta huonossa kunnossa. (Julkisivu- ja huoneinventointi 2017.)

Sisätilat ovat remonttien myötä muuttuneet. Lattioilla on muovimattoa, seinillä lastulevyä

ja katossa insuliittilevyjä. Suurin osa ovista on alkuperäisiä, mutta maalaukset todennäköisesti myöhemmältä ajalta. Talon ulko-ovet ovat alkuperäiset, mutta sisäpuolen kahvat 1960-luvulta. Ovien alkuperäinen maali on luultavasti ollut öljymaali, nyt seinissä on alkydimaalia. Tuulikaapin ja eteisen välissä on alkuperäinen väliseinä ovenkahvoineen. Tuulikaapissa on alkuperäinen lautakatto, joka maalattu valkoiseksi luultavasti 1970-luvulla. Väliseinän toinen ikkuna on peitetty ja ikkunan paikalla on lastulevyä ja vaahtosammuttimen paikka. Tuulikaapin seinän yläosassa näkyy alkuperäisiä kukkakuvioisia tapettikerroksia. Tuulikaapissa on G.R. Grundstömin kassakaappitehtaan kassakaappi. (Julkisivu- ja huoneinventointi 2017.)

Eteläpäädyn sisäänkäynnin viereinen huone on remontoitu 1970–1980-luvuilla, eikä alkuperäisiä pintoja ole näkyvissä. Huoneessa on kuitenkin 1800–1900-lukujen vaihteen kaakeliuuni. Huoneen ovi on alkuperäinen, mutta sen valkoinen maali on myöhempää perua, sillä lohkeama paljastaa alla olevan siniharmaan värin. (Julkisivu- ja huoneinventointi 2017.)

Keittiö on uusittu noin 1970–1980-luvuilla ja on hyvässä kunnossa. Ovet, kynnykset ja ulompi ikkunalasi kuitenkin ovat kuitenkin vanhempia. Salin ovet luultavasti alkuperäisiä. Kalustus heijastaa kunnan hallinnon aikaa istuntosaliin

pöytineen ja 1970-luvun tuoleineen. (Julkisivu- ja huoneinventointi 2017.)

Muistot ja tarinat, aineeton kerrostuma

Kasarmialue on ollut kiinteä osa lähellä sijaitsevaa pientä Mietttilän kylää. Kyläkirjan ja muistitiedon kautta piirtyy kuva vireästä ja tiiviistä yhteisöstä. Kylässä asui talvisodan alkaessa marraskuussa 1939 reilu 700 asukasta (Häyhä, M. 1995, 27), 1950-luvulla Mietttilässä ja sivukylillä asukkaita oli noin 500 (Kontra 2017–2018). Sota kosketti Mietttilän kylääkin. Sotilaita joutui rintamalle, rakennettiin juoksuautoja, järjestettiin evakunteja ja evakkojen asuttamisia, kuljetuksia ym. (Vilkko 1995b, 188–210). Mietttilän kylään ja kasarmiin liittyy useita tarinoita. Hankeen järjestämässä tarinakahvilassa Pekka Kontra tarinoi ja kyläläiset kertoivat omia muistojaan.

Sodan jälkeen kasarmialueelta löytyi ammuksia ja kivääreitä. Pikkupojat ”paukuttelivat” ammuksia ja jopa ampuivat löytyneillä kivääreillä. Asiaan eivät aikuiset juuri puuttuneet. Kontra kertoo, kuinka löysi noin 4–5-vuotiaana käsikranaatin muonavaraston kellarista (jääkellarin rakennus), mutta onneksi paikalle tullut aikuinen pelasti tilanteen. Lapset leikkivät kasarmialueella piilosta syysöinä ja pitivät

olympiakisoja. Mietttilässä järjestettiin ravit 1950-luvulle asti. Talviravit pidettiin Vekarusjärven jäällä. Rannalla pestiin pyykkiä ja poltettiin juhannuskokkoa, laulettiin karjalaisten laulua, monille tunteikasta. (Kontra 2017–2018.)

Mietttilässä liikkuu perimätietona vanhoja hautausmaiden paikkoja. Pekka Kontra muistelee kuullensa kerrottavan, että varusvarastosta kylän suuntaan, lähellä 1800-luvun lopun kasarminporttia, on ollut tien vieressä pitkä rivi hautoja. On mainittu myös ortodoksien haudoista Mietttiläntien varrella, Kontra epäilee, että haudat liittyisivät 1790-luvun kasarmiaikaan. Kerrotaan, että kellaria katettaessa noin vuonna 1990 löytyi välipohjan eristeiden joukosta säkki, jossa oli kaksi ihmisen pääkalloa. (Kontra 2017–2018.) Tarinat ovat osa kohteiden kiehtovuutta, vaikka niiden todenperäisyydestä ei olisikaan varmuutta.

(oik.) Julkisivujen maali hilseilee etenkin nurkista, kivijalan kiilakiviä on irronnut, harmaa on lateksimaalia, valkoinen pinta alkydimaalia. Kuva ja tiedot Alekski Kiiski RE16 Xamk.

(alh. oik.) ikkunanpuitteen keskiosa on aiempaa kapeampi. Kuva ja tiedot Alekski Kiiski RE16 Xamk.

(alh.) Kuntalan sisäänkäynti eteläsivulla. Toinen pääty on asuntona. Kuva Laura Lehtinen 2018.

(vas.) Alkuperäiset ulko-ovet sekä G.R. Grundströmin kassakaappitehtaan kaappi. Kuva ja tiedot Anna Pihlainen & Saara Koponen RE16 Xamk.

(alh.) Kuntalan sali. Kuva Laura Lehtinen 2018.

SUOJELU JA KEHITTÄMINEN

Suojelutilanne

Miettilän reservikasarmialueella on voimassa keväällä 2012 hyväksytty rantayleiskaava (hyväksytty Rautjärven kunnanvaltuustossa 2.4.2012). Kasarmialue on kaavassa merkitty julkisten palveluiden ja hallinnon alueeksi. Kunnan mukaan matkailupalveluiden käyttö on kaavamerkinnän mukaista (Anttila 2018).

Kaavoituksen yhteydessä tehtiin maastoinventointi rakennusperintökohteiden nykytilan selvittämiseksi. Kaavoitus vahvistaa kasarmien kulttuurihistoriallisen arvon. Kaavakartassa 20.3.2012 on merkitty suojeltavaksi kuusi rakennusta merkinnällä sr-1:

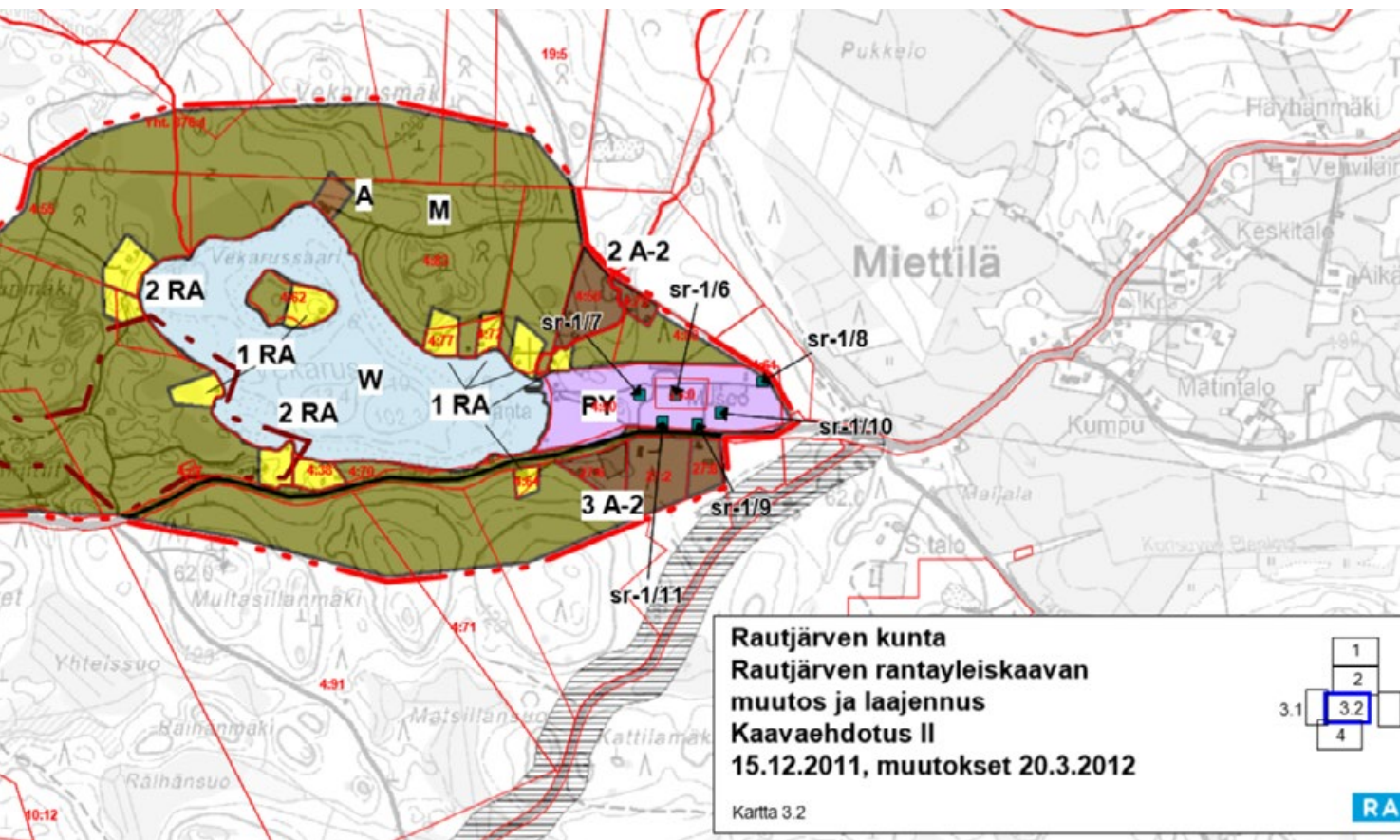
”Valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävä suojeltava rakennus tai rakennusryhmä. MRL 41.2 §:n nojalla määrätään, että rakennusta

ei saa purkaa. Rakennuksessa tehtävien muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen kulttuurihistoriallisesti arvokas ja kyläkuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Merkittävistä korjaus- ja muutostöistä tulee pyytää museoviranomaisen lausunto.”

Maastoinventoinnissa kuvataan vain 5 rakennusta: kompaniapäällikön asunto, sairastupa (museo), varushuone, kellari, väepelin asunto. Puuttuva on oletettavasti terveystalo.

Huvimaja on oleellinen osa kasarmeja ja kertoo inhimillisen toiminnan ulottuvuuksista. Esimerkiksi Oulun tarkka-ampujakasarmeille (1880–1881) rakennettiin myös huvimaja viihtyisyyden takia (Oulun tarkka-ampujakasarmit 2009). Miettilän huvimaja edustaa kertaustyylien aikakauden arkkitehtuuria. Läänien tarkkampungakomppanioiden alueelle istutettiin

Rantayleiskaava 2012, Rautjärven kunta.

myös puita viihtyvyyden lisäämiseksi (Arkbyroo 2013, 24). Entä miten on reservikompanioiden laita? Maisemaselvitys voisi tuoda arvokasta lisätietoa kasarmialueen aiemmasta ulkoasusta ja sen muutoksista.

Terveystalo taas kertoo ilmaisun mahdollisuuksista puurakentamisessa. Se on sotien rasisitusten jälkeen avustuksilla rakennettu, perinteisin materiaalein. Samaan aikaan Suomeen kohosi lukuisia rintamamiestaloja. Talon ulkoasu on pelkistetty ja kolmijakoiset ikkunat viittaavat moderniin tyyliin, mutta kapeat puupylväät pihan puoleisessa päädyssä ovat klassinen viite. Katonrajassa on pyöreät ikkunat. Lisäksi talo on rakennettu kahden aikaisemman rakennuksen paikalle.

Kehittämisideat

Rautjärven kunta on viime vuosina aktiivisesti kehittänyt reservikasarmialueen käyttöä matkailukohteena. Jo 1980-luvulla kasarmialueen kehittämistä suunniteltiin ja tuloksena olikin Kollaa-museon avaaminen entiseen sairastupaan. Silloin Museoviraston edustaja antoi neuvoja tehtäviin toimenpiteisiin (Laaksonen 1983, 3).

Aiempiin suunnitelmiin kuului mm. savusaunan kunnostaminen ja minileirintäalue sekä näyttävä portti varushuoneen ja jääkel-

larin väliselle tielle Miettäläntien risteykseen. Kellariin suunniteltiin kahvilaa ja leirintäalueen saniteettitiloja. Museovirasto suositteli arkkitehtonisen suunnitelman laatimista ja mittapiirustusten tekoa nykyasusta, kuntokartoitusta ja rakennushistoriallista inventointia sekä saunan alkuperäisen asun selvittämistä. Samoin suunniteltiin kotiseutumuseona toimivan rakennuksen siirtoa kirkon lähetyviltä kasarmialueelle. Rakennus oli entinen kunnantupa ilmeisesti noin vuodelta 1905. Tavoitteena oli keskittää museo-kohteet yhteen paikkaan. Etelä-Karjalan museon amanuenssi ja museoviraston Laaksonen pitivät kotiseutumuseon rakennuksen nykyistä sijaintia parempana, eivätkä kannattaneet siirtoa alueelle. (Laaksonen 1983, 1–5.) Kehittämistoimien kunnioittava suhtautuminen olemassa olevaan rakennuskantaan ja niiden sijainteihin on suotavaa. Kasarmialueella on rakennuksia, joita voi onnistuneesti muuntaa matkailun käyttöön.

Ensisijaiset kehittämiskohteet ovat Kuntalan ottaminen uusiokäyttöön sekä parkkipaikan siirtäminen. Myös Kollaa ja Simo Häyhä-museon toimintaa kehitetään. Museoon on suunnitteilla mm. uusia näyttelysisältöjä sekä esteettömyyden parantamiseksi luiska sisäänkäynnille (Sinkkonen 2018).

KUNTALASTA on suunniteltu vierailija- tai info-keskusta. Rakennuksen asuntona toimiva pääty

on tarkoitus myös ottaa matkailun käyttöön purkamalla väliseinä. (Natunen 2018.) Kuntalan väliseinän purkaminen on harkittava tarkkaan ja tehtävä päätös käyttötarkoituksen ja kulttuuriperinnön suojelun välillä. Mahdollisesti purettava seinä on dokumentoitava. Se voi antaa lisätietoa alkuperäisistä rakenteista. Kahvila- tai ravintolatoimintaa on mahdollista sijoittaa Kuntalaan, sillä siellä on olemassa keittiötila. Kuntalan kohdalla on kuitenkin harkittava, pyritäänkö palauttamaan jokin aiempi, tunnettu ulkoasu, tehdäänkö menneiden vuosikymmenien tyylin mukainen sisustus vai säilytetäänkö kerroksellisuutta.

Varsinainen PYSÄKÖINTIALUE puuttuu. Nyt autot voi jättää Kuntalan tai museon edustalle. Yleisötapahtumissa entinen paraatikenttä on toiminut pysäköintialueena. Parkkipaikkaa on suunniteltu Miettiläntien eteläpuolelle. Parkkipaikan siirto palvelee sekä entistä suurempia kävijämääriä että rauhoittaa kasarmialueen liikenteeltä. Se lisää myös kasarmialueella liikkuvien turvallisuutta. Kuitenkin parkkipaikalle ja kasarmialueelle on laadittava hyvät opasteet ja Miettiläntien ylityspaikkoihin on merkittävä selkeästi suojatiet.

Museon sisäänkäynnille suunnitellun LUISKAN toteutus on perusteltu esteettömyyden parantamiseksi. Sen olisi ulkoasunsa puolesta suotavaa soveltua ympäristöön.

TERVEYSTALO. Terveystalosta on tehty kuntokartoitus. Rakennus on ilmeisesti päässyt huonoon kuntoon ja sen jatkotoimenpiteitä suunnitellaan. Talo vaatii ilmeisesti mittavia rakenteellisia korjauksia, jos vuokraustoimintaa asumiseen jatketaan. Kunta on etsinyt toimijaa rakennukseen, mutta se on mahdollista myös myydä. Rakennuksen korjaus ja ottaminen matkailukäyttöön olisi kokonaisuuden kannalta tärkeää. Rakennus on olennainen osa historiallisen kasarmialueen kokonaisuutta, vaikka onkin rakennettu kasarmirakennuksia myöhemmin. Terveystalon historiallinen arvo liittyy sen toimintaan ja rakentamiseen sodan jälkeen osaksi kunnan julkisia palveluita, lisäksi rakennus on arkkitehtonisesti sopeutettu ympäristöönsä hyvin ja sen ilme on säilynyt (Saarilahti 2018).

RAVINTOLAPALVELUT. Museossa toimii kesäisin pieni yksityishenkilön pyörittämä kahvila. Kahvilahuone on sisustettu 1930–1940-luvun tyylliseksi vanhoin esinein ja se on herättänyt ihastusta matkailijoissa. Kahvilatoimintaa on mahdollista kehittää tuotteistamalla paikan henkeen soveltuvaa tarjottavaa. Museon pihalle on kaavailtu kahviterassia. Uuden rakennettavan terassin tulisi sopia ilmeeltään olemassa olevaan rakennuskantaan. Toisaalta sen on oltava erotettavissa myöhemmin rakennetuksi lisäosaksi. Myös Kuntalaan on suunniteltu perustetavaksi kahvilaa.

Ruoka on yhä tärkeämpi osa matkailua ja kokemuksia. Moni museo on panostanut museokahviloidensa viihtyvyyteen ja valikoimiin. Miljöömatkailu-hankkeen aikana käynnistyi yhteistyö Rautjärven Mietttilän kyläyhdistyksen sekä kylässä sijaitsevan Matintalon Luomutilan kanssa ruokatuotteiden kehittämiseksi Rautjärvellä. Kehittämisen tuloksena syntyi ”Mietttilä-menu”, joka koevalmistettiin sekä tarjottiin kutsuvieraille syksyllä 2018. (Lehtola 2018.) Tätä edelsi Saimaan ammattikorkeakoulun hotelli- ja ravintola-alan restonomiopiskelijoiden sekä ruokatuotannon lehtorin Jukka Moilasen kanssa ideoituja tarinallistettuja kohdemenuja hankkeen eri kohteista. Lähiruoka sekä tuottajien ja tekijöiden tarinat lisäävät asiakkaan kokemusten merkityksellisyyttä. Toivotavasti Mietttilän kahvila- ja ravintolapalveluiden ja ruokatuotteiden kehittämien jatkuu ja tulevina vuosina voidaan kohteen vierailijoille tuottaa monipuolisia palveluja kesäisin ja mahdollisuuksien mukaan ympäri vuodenkin.

”Olemme kehittäneet Rautjärven Mietttilässä ruokatuotetta syksyn aikana. Tavoitteena on tuoda esille paikallista osaamista ja kyläläisten innokkuutta elävöittää omaa kotiseutuaan. Kyseessä on myös matkailullinen tuotekehitys täydentämään Mietttilän kasarmialueen sekä Kollaa ja Simo Häyhä -museon vetovoimaa.” (Lehtola 2018.)

Ravintolatoimintaa on mahdollista testata pop-up-henkisesti kesäkaudella ja tilauspalveluna. Kenties matkailun lisääntyessä alueella voi toimia pysyvä ravintola Kuntalassa sekä museon tiloissa kahvila. Ruoan taustat ja tekijöiden tarinat kannattaa tuoda esiin, sillä ne tuovat lisäarvoa matkailijalle.

VARASTOON museon vieressä on suunnitteilla ampumasimulaatio. Nyt simulaatio on toiminut ulkona. Hankkeen aikana järjestettiin simulaatiopilotti teltaan museon pihapiirissä. Kokeiluun osallistuneet toivoivat muun muassa monipuolisempia ja tehokkaampia ääniefektejä sekä pimeämpää tilaa (Haastattelujen tulokset 2017). Nämä olisivat toteutettavissa varastorakennuksessa helpommin kuin ulkona. Toiminta sopii myös paikan menneisyyteen. Varasto on osa kokonaisuutta, joten sen kunnostustöissä on kunnioitettava sen historiallista henkeä. On suositeltavaa vaalia alkuperäisiä materiaaleja niin hyvin kuin mahdollista.

AMPUMARATA. Suojeluskunnan aikaisen ampumaradan raivaus ja kunnostus ovat suunnitelmissa. Ampumaradasta tulisi havainnollistava kohde, joka tukisi hyvin museon toimintaa ja lisäksi ymmärrystä historiasta ja alueesta. Ampumarata oli käytössä vielä 1940-luvulla. Se on myös autenttinen Simo Häyhän harjoittelupaikka, mikä kiinnostanee kävijöitä. (Sinkkonen 2018)

Varastoon on suunniteltu
ammuntasimulaation
rakentamista. Laura
Lehtinen 2018.

Kellarin voisi kunnostaa matkailupalveluita tukevaksi kohteeksi. Kellari sijaitsee keskeisellä paikalla ja on osa maisemaa, joten sen käyttöönotto palvelisi hyvin kohteen toimintaa. Kunnostettu kellari voi toimia paikkana historian ja elintapojen elävöittämiseen tai tarjota tilan kahvilalle. Esimerkiksi “salakapakan” perustamista kieltolain henkeen on ehdotettu. Jääkellari voisi olla mahdollista muuntaa onnistuneesti rakennusta kunnioittaen tämänkaltaiseen tarkoitukseen. Esimerkiksi Saimaan ammattikorkeakoulun restonomiopiskelijat konseptoivat salakapakan Miettälän kasarmi-alueelle (Tuotteistamisen konseptit 2017).

Digitaalisuus ja matkailumarkkinointi ovat toimintojen kehittyessä oleellista. Tärkeää on niin etukäteen kuin paikan päällä saatava tieto. Verkkonäyttelyt ja mobiiliopastukset esimerkiksi CityNomadi-reittisovelluksessa toimivat informaation lähteinä sesongin ulkopuolella ja voivat tuoda lisää näkyvyyttä.

Sosiaalista mediaa kannattaa hyödyntää viestinnässä ja matkailumarkkinoinnissa. Facebook ja Instagram tarjoavat mahdollisuudet viestiä tunnelmia ja tekemisen mahdollisuuksia sekä houkutella paikan päälle. Ne eivät kuitenkaan ole myyntikanavia. Kasarmialueelle voi esimerkiksi perustaa Facebook-sivuston, jossa kerrottaisiin kuvin ja tekstein tapahtumista sekä matkailun

mahdollisuuksista, eli siitä, mitä juuri Miettälällä on tarjottavanaan. Instagramiin voi tuottaa omaa sisältöä yhteisesti sovitulla #-tunnisteella ja kannustaa kävijöitäkin päivittämään käynnistään sosiaaliseen mediaan. Facebook-sivuston ja Instagramin hallinnointi ja päivitysvastuut kannattaa sopia toimijoiden kesken selvästi tasalaatuisen ja säännöllisen sisällön takaamiseksi.

Matkailupalveluiden kehittyessä kannattaa harkita digitaalisten alustojen myyntikanavia, jotta tuotteita voi ostaa ja palveluita varata helposti verkossa etukäteen. Vaivattomuus vaikuttaa asiakkaan näkökulmaa ajatellen ostopäätöksiin. Digitaalisuudesta ja matkailumarkkinoinnista lisää tämän julkaisun Verla-osiossa.

Kokonaisvaltaisen matkakokemuksen huomiointi, jossa asiakkaalle tarjotaan palveluita tai ohjataan niiden pariin, on tärkeää. Sotahistorian ja museon vetonaulojen lisäksi majoitus, ravintolat, muut aktiviteetit ja paikalliset ostomahdollisuudet pidentävät alueella vietettyä aikaa ja tuovat lisätuloja. Kulttuurihistorian tasokas ja kohdetta kunnioittava tuotteistaminen tuo mahdollisuuksia niin elinvoiman lisääntymiseen, elämykselliseen kävijäkokemukseen kuin kulttuuriperintötietoisuuden levittämiseen. Paikallisten tai alueellisten tuotteiden (ruoka, käsityöt) myyntipisteitä voi kehittää esimerkiksi museoon, Kuntalaan tai kunnostettuun jääkellariin.

SUUNTAVIIVOJA

Käyttötarkoitusten löytäminen rakennuksille on oleellista, sillä rakennusten käyttö edistää niiden säilymistä.

Maakuntamuseon asemassa oleva Etelä-Karjalan museo suositaa rakennushistoriaselvityksen teettämistä koko alueelle (Saarilahti 2018). Korjaustoimien on suotavaa perustua rakennushistoriaselvitykseen, koska kyse on kulttuurihistoriallisesti merkittävistä vanhoista rakennuksista. Kunnostustöissä ja kehittämisessä tarvittavaa tietoa on mahdollista saada arkistotutkimuksen ja rakenteiden tutkimuksen kautta. Tarkat tiedot talon aiemmista vaiheista, pintamateriaaleista, väreistä ja käyttötarkoituksista ovat oleellisia, mikäli suunnitellaan palauttavaa restaurointia. Kaikkien korjaustöiden ja kunnostusten on kunnioitettava alkuperäisiä materiaaleja ja pintoja ja oltava linjassa kohteen historian ja kokonaisuuden kanssa. Muutostöiden on sovittava paikan

ilmeeseen ja ympäristöön. Kaikissa muutostöissä ja korjauksissa on suositeltavaa olla yhteydessä Etelä-Karjalan museoon. Myös kuntokartoitukset rakennuksista, joista kyseinen tutkimus puuttuu, ovat tarpeen. Etenkin Kuntalan kuntokartoitus on tärkeä.

Kuntalan restauroinnin tulee perustua tutkimukseen. On valittava joko tutkimukseen perustuva palauttaminen johonkin tunnettuun asuun, tyyli-suunnan mukainen entistäminen tai nykyisen kerroksellisuuden säilyttäminen. Kuntalan käyttöhistoriassa on katkoksia ja on harkittava, onko jokin aikakausi merkityksellisempi kuin toinen. Komppaniapäällikön vai kunnanhallinnon talo vai molemmat? Molemmilla on oma arvonsa taloon liittyvän toiminnan kautta. Talon alkuperäinen käyttö oli kasarmialueen palveluksessa. Kunnantalon toiminta liittyy kuitenkin kiinteästi nykyisen

Rautjärven historiaan. Rakennuksen eri ajoista kertovat kerrokset ja huonekalut ovat aitoja osia sen käyttöhistoriaa. Jos jotain kerrostumia poistetaan “alkuperäiseen” kuulumattomana, kadotetaan kuitenkin jotain rakennuksen autenttisuudesta. Myöhempien kerrosten materiaalit, merkitykset ja muistot katoavat aina uusien pintojen tieltä. Vanhoissa pinnoissa patina, ajan ja käytön jäljet saavat kuitenkin näkyä. Autenttisten rakenteiden ja materiaalien vaaliminen niiden kulttuurihistoriallisen arvon takia on kannatettavaa.

Nyt seinissä on myöhemmin laitettu maali-tyyppi todennäköisesti alkuperäisen öljymaalin sijaan. On mahdollista poistaa maali kauttaaltaan ja maalata uudelleen öljymaalilla. Seinät kuitenkin vaativat kartoitusta, sillä ainakin osa alalistoista näyttää olevan uusimisen tarpeessa. Kivijalan rakojen ja laastin paikkaamisessa ehdotetaan käytettäväksi kalkkipitoista laastia, kuten aiemmissa korjauksissa on tehty. Rossipohjan tuuletuksen parantaminen on suositeltavaa. Lisäksi ehdotetaan portaikkojen maalaamista yhtenevän ilmeen saavuttamiseksi. (Julkisivu- ja huoneinventointi 2017.) Tarkemmat tiedot on saatavilla raportista, joka on toimitettu kunnan käyttöön.

Muistitietojen keruu katoavan perimätiedon tallentamiseksi on suotavaa. Esimerkiksi Tari-

nakahvilassa puhuneella Pekka Kontralla on tietoa alueesta. Tarinoita voi käyttää sisältöjen tuotteistamisessa ja merkitysten luomisessa. Rakennuksiin liittyvät tiedot ja muistot avaa- vat historiaa ymmärrykselle ja auttavat näkemään pintaa syvemältä; pelkkien rakennusten sijasta tapahtumien paikkoja ja tunteiden tiloja.

Rajaseututeemaa ja aineettomia kerrostumia on mahdollista pyrkiä tuomaan esiin maastossa ja ympäristössä esimerkiksi kyltein tai mobiilivoelluksin. Aiemman ja nykyisen rajan sijain- teja voi hahmottaa etäisyyksien ja suuntien kautta. Kuinka kaukana raja on mennyt, missä ovat puolustusvarustukset olleet? Kadonneet kerrostumat, esimerkiksi venäläisten sotilaiden arki, on mahdollista herättää eloon.

Museoalueella on kuva, jossa nykyiset ja alku- peräiset rakennukset, mutta sitä voisi selkeyt- tää niin, että nykyiset rakennukset ja kadonneet erottuvat paremmin. Toisen infokyltin tekstiosio selvittää nykyisin jäljellä olevat rakennukset.

Alueen kasvillisuuden ja puutarhan perus- teellinen tutkimus toisi myös lisävalaistusta kasarmien historiaan sekä mahdollisesti sisältöjä myös matkailun tuotteistamiseen ja kulttuuri- perintökasvatukseen. Luontonselvitys ja kasvil- lisuushistorian selvittäminen voisi tuoda lisä- tietoja ympäristön kerroksista ja elinkeinoista.

Vekaruksen ranta.
Kuva Laura Lehtinen 2018.

Onko pidetty hyötypuutarhoja, mitä marjoja tai omenalajikkeita on kasvanut? Onko ollut kukkaistutuksia ja millaisia? Liittyykö alueeseen jokin harvinainen tai historiasta kertova laji? Historialliset puutarhat ovat tärkeitä tiedon lähteitä mutta myös pedagogisten sisältöjen mahdollistajia. Hyötypuutarhat ja villiyrtytien keruut voisi yhdistää kertomaa pula-aikojen selviytymiskeinoista.

Miettilän kasarmialueella käy paljon sotahistoriasta kiinnostuneita matkailijoita. Alueelle on erikseen lähdettävä. Kasarmialue voi saada lisää vetovoimaa yhteisellä markkinoinnilla muiden sotahistorian käyntikohteiden kanssa. Sen kontekstoiminen rajaseudun historiaan useamman vuosisadan ajalta auttaa kohteen merkityksen hahmottamisessa osana historian jatkumoa. Niin Ruotsin vallan aika, autonomian aika kuin itsenäisyyden aikakin ovat tuoneet omat merkitysten kerrostumansa.

Tarinat avaavat myös esineiden merkityksiä ja muistitiedot kiinnittävät ne paikkoihin ja tapahtumiin. Nyt talossa on yhä kassakaappi, oletettavasti kuntakeskuksen aikainen. Kunnan toimintaan liittyvä muistitieto avaa esineen merkitystä. Tarinakahvilassa (2018) Pekka Kontra kertoi, että kunnansihteeri otti maksupäivänä kassalippaan sänkynsä alle, eikä jättänyt sitä Kuntalan kassakaappiin!

Historiallisen reservikasarmialueen kokonaisvaltainen suunnittelu yhdessä eri toimijoiden kanssa ja konseptin luominen helpottaisi kehitystä pitkällä tähtäimellä. Paikallisyhteisöiden tuki ja osallistaminen ovat kohteen säilymisen ja elinvoiman kannalta elintärkeitä. Sujuva yhteistyötä kannattaa jatkaa ja syventää. Historia on voimavara, josta ammentaa sisältöjä matkailuun kohdetta kunnioittavalla ja paikkaan sopivalla tavalla.

YHTEENVETO

Historia on ollut monivaiheinen, eikä liity pelkästään armeijan toimintaan tai sotaan. Miettilä on ollut kunnallinen keskus kunnan-toimistoinen ja terveysasemineen ja asukkai-neen. Kasarmialueella on yhä kaksi taloa ja yksi asunto yksityiskäytössä. Sotahistoriallinen kerrostuma on kuitenkin ihmisiä kiinnostava, matkailijoita vetävä ja seudulle selvästi kiinnittyvä teema. Sotahistoria on myös monivaiheinen. Nyt historian elävöittäminen painottuu talvi- ja jatkosotaan, mutta aineksia kehittää sisältöjä sotahistoriasta ammentaen on. Ruotsin vallan aikaiset tapahtumat tai esimerkiksi entisaikojen arki ja elämä ovat myös osa alueen historiaa.

Miettilän kasarmialue on historiallisesti merkittävä sekä autonomian aikaisena reservika-

sarina että itsenäisyyden ajan pienen paikkakunnan kuntakeskuksena. Käyttötarkoitukset ovat muuttuneet ja käyttöhistoria on epä-jatkuva, mutta alue kertoo tarinaa Miettilän kylästä osana Rautjärveä ja rajaseudun historiaa. Alueella on jäljellä alkuperäisiä rakennuksia ja säilyneitä materiaaleja. Paikkaan liittyy muistitietoja ja ihmisten antamia merkityksiä. Suomen sotahistorian kuuluisuus Simo Häyhä liittyy kohteeseen ja autenttinen harjoittelu-paikka on olemassa. Miettilän kasarmialueella on mahdollisuudet kehittyä toiminnallisesti monipuoliseksi keskuksiksi aktiviteetteineen ja historiasisältöineen.

Lähteet:

Anttila H. 2018. Kunnanjohtaja. Sähköpostiviesti 4.10.2018. Rautjärvi.

Ark-byroo 2013. *Suomen kasarmit*.

Kulttuuriympäristö- ja historiaselvitys.

20.12.2013. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://suomenkasarmit.fi/historia/files/assets/common/downloads/publication.pdf> [viitattu 29.10.2018].

Blomqvist, L. 2012a. *Kyläkävelyraportti Miettillä* 6.6.2012. Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus / ProAgria Etelä-Karjala ry.

Blomqvist, L. 2012b. *Kiehtova kylänraitti -katselmus Miettillä* 18.9.2012. Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus / ProAgria Etelä-Karjala ry.

Desantti – sotahistoriallinen draamakierros Rautjärvellä s.a. Rautjärven kunta. Verkkosivusto. Saatavissa: <http://www.rautjarvi.fi/fi/rautjarvellatapahtuu/desantti> [viitattu 7.12.2018].

Eurooppalainen muistiperintö -hanke s.a. Rautjärven kunta. Verkkosivusto. Saatavissa: <http://www.rautjarvi.fi/fi/Palvelut/Elinvoima-ja-hankkeet/Muistiperinto> [viitattu 29.11.2018].

Europaesus, M. 2014. *Kanta-Rautjärven sotahistoriallinen selvitys*. Kehittyvä Rautjärven alue -hanke 2014. Tmi Traditionaali. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.rautjarvi.fi/loader.aspx?id=71653ad9-d13f-4e45-a5b8-46005a17258e> [viitattu 12.12.2018].

Haastattelujen tulokset 2017. Ammuntasimulaation testaus Miettillä inspiraatiopäivänä Rautjärvellä 5.6.2017. Miljöomatkaailu-hanke.

Historiallinen reservikasarmialue s.a. Miettillä. Päiväämätön tekstidokumentti. Etelä-Karjalan museon arkisto.

Historiallisen reservikasarmialueen perusselvitys 1983. Luonnos. Kokous Kuntalassa 15.12.83. Etelä-Karjalan museon arkisto.

Häyhä, M. 1995. Miettillän asukkaat 1939. Teoksessa Vilkkö, J. (toim.) *Miettillä kotikyläni*. Miettillän Nuorisoseura ry, 27–66.

Häyhä, O. 1995. Miettillä kuntakeskuksena. Teoksessa Vilkkö, J. (toim.) *Miettillä kotikyläni*. Miettillän Nuorisoseura ry, 306–308.

Innala, J. 1995. Miettillän kasarmialue. Teoksessa Vilkkö, J. (toim.) *Miettillä kotikyläni*. Miettillän Nuorisoseura ry, 78–89.

Julkisivu- ja huoneinventointi 2017. Miettillän kasarmialue, komppaniapäällikön talo. 5.10.2017. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Restauroinnin opiskelijaryhmä RE16S. Kurssityö.

Kaavaselostus 2012. Rautjärven rantaosayleiskaavan muutos ja laajennus. 20.3.2012. Rautjärven kunta. Ramboll. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://projektit.ramboll.fi/kaavoitus/rautjarven_rantayleiskaava/aineisto/kaavaehdotus3/Selostus/Selostus_Rautjarvi_RYK_2012-03-20_www.pdf [viitattu 7.12.2018].

Kollaa ja Simo Häyhä -museo s.a. Rautjärven kunta. Verkkosivusto. Saatavissa: <http://www.rautjarvi.fi/fi/Palvelut/Sivistys,-nuoriso-ja-liikunta/Kulttuuri/Kollaa-ja-Simo-Hayha--museo> [viitattu 24.10.2018].

Kontra, P. 2017–2018. *Juohuu mieleen Miettillästä*. Muistelmateksti.

Könni, U. 1978. *Miettilän kasarmialue vaalittavaa historiaa*. Kaakkoisseutu 4.11.1978.

Laaksonen, L. 1983. *Matkakertomus tutkija Lasse Laaksosen virkamatkasta Rautjärvelle 10.12.1983*. Museovirasto. PDF-dokumentti. Saatavissa: www.kyppi.fi/to.aspx?id=1175032 [viitattu 13.12.2018].

Lehtola, I. 2018. Lehtori. Sähköposti 6.11.2018. Saimaan ammattikorkeakoulu, Miljöomatkailu-hanke.

MiettiläKollaus s.a. Rautjärven kunta. Verkkosivusto. Saatavissa: <http://www.rautjarvi.fi/fi/rautjarvellatapahtuu/miettilakollaus> [viitattu 7.12.2018].

Natunen, J.-P. 2018. *Elinvoima- ja hankekehittäjä*. Tiedonannot Miettilässä 13.9.2018. Rautjärven kunta.

Oulun tarkka-ampujakasarmit 2009. Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt -tietokanta. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1426 [viitattu 27.9.2018].

Piltz, M. & Soosalu, L. 2015. *Niskapietiläntie, Ruokolahti, Rautjärvi. Museotien hoito- ja ylläpitosuunnitelma*. Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 59 / 2015. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/10822019/Niskapietila_raportti_nettil_12082015.pdf/150af153-280a-4f4e-98af-f5daa531e645 [viitattu 24.10.2018].

Rantanen, S. 1996. *Rautjärvi, Miettilä*. Kohderaportti 30.8.1996. Tietokanta-tuloste 27.8.2018. Etelä-Karjalan museo.

Rautjärven sotahistoria -hanke s.a. Rautjärven kunta. Verkkosivusto. Saatavissa: <http://www.rautjarvi.fi/fi/Palvelut/Elinvoima-ja-hankkeet/Rautjarven-sotahistoria--hanke> [viitattu 29.11.2018].

Saari-lahti, S. 2018. Rakennustutkija. Tiedonannot Miettilässä 13.9.2018 sekä sähköpostiviesti 3.12.2018. Etelä-Karjalan museo.

Sinkkonen, R. 2018. Museonjohtaja. Puhelinkeskustelut 7.11.2018 ja 13.9.2018. Kollaa ja Simo Häyhä -museo.

Tarinakahvila 2018. Miljöomatkailu-hanke, Saimaan ammattikorkeakoulu. Rautjärvi, Miettilä 3.5.2018.

Tervetuloa Rautjärvelle s.a. Rautjärven kunta. Verkkosivusto. Saatavissa: <http://www.rautjarvi.fi/fi/Rautjarvi-info> [viitattu 7.12.2018].

Tuotteistamisen konseptit 2017. Saimaan ammattikorkeakoulun restonomi-opiskelijat. Tuotteistaminen ja tuotekehitys -kurssi.

Vaasan tarkka-ampujakasarmit 2009. Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt -tietokanta. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1425 [viitattu 27.9.2018].

Vilkko, J. 1995. Miettilä? Teoksessa Vilkko, J. (toim.) *Miettilä kotikyläni*. Miettilän Nuorisoseura ry, 7–19.

Vilkko, J. 1995b. Maanpuolustus. Teoksessa Vilkko, J. (toim.) *Miettilä kotikyläni*. Miettilän Nuorisoseura ry, 174–218.

KÄRNÄ- KOSKEN LINNOITUS

An aerial photograph showing a star-shaped fortification built on a grassy hillside. The fortification features multiple bastions and connecting paths, forming a complex geometric pattern. To the right of the fortification, a dark river flows, with a small wooden pier extending into the water. The surrounding area is lush with green trees and vegetation. The overall scene is captured from a high angle, providing a clear view of the fort's layout and its proximity to the water.

Ilmakuva linnoituksesta.
Kuva Mikko Hovi 2018.

JOHDANTO

Säilyttämisen hallintasuunnitelman tavoite

Kärnäkosken linnoitus Savitaipaleella on venäläisen kenraali Aleksandr Suvorovin johdolla 1700-luvun lopulla rakennettu puolustuslinnoitus. Se on muinaismuistolailta suojeltu kohde, jonka yleisöpalvelusta vastaa Metsähallitus. Tärkeä toimija linnoituksen huolenpidossa sekä esitteiden laatimisessa ja tapahtumien järjestämisessä on Partakosken kyläyhdistys. Kärnäkosken linnoituksella on hyvät mahdollisuudet kehittyä eläväksi tapahtumapaikaksi. Matkailun kehittämisessä on huomioitava kohteen historialliset arvot, muurien kunto ja turvallisuus. Säilyttämisen hallintasuunnitelma -sovelluksen painopisteenä on kohteen tilannekartointus, huoltoperiaatteiden ja ylläpidon kartointus ja kulttuuriperinnön säilymisen edistäminen matkailun kehittämisessä.

Kohteen esittely: Kärnäkosken linnoitus

Kärnäkosken linnoitus sijaitsee Savitaipaleen kunnassa Saimaan ja Kuolimo-järven välisellä kannaksella. Pienempi varustus, päälinnoitusta tukeva vuorilinnoitus eli redutti, sijaitsee noin 400 metrin päässä. Linnoituksen rakentaminen vuosina 1791–1793 liittyy Venäjän valtakunnan länsirajan puolustusvarusteluun muuttuvaisella Ruotsin ja Venäjän välisellä rajaseudulla. Linnoitus kapean Kärnäkosken partaalla turvasi Lappeenrannasta Ristiinaan menevää tietä ja vuorilinnoitus valvoi vesireittiä Kuolimolta Saimaalle (Hakanpää 2008, 4). Linnoitus jäi tarpeettomaksi Suomen siirryttyä osaksi Venäjää ja rajan siirryttyä kauas länteen 1809.

Kuolimons rannalla lähellä vuorilinnoitusta on tukkien uittamiseen liittyvä lotjasatama. Kaukas-yhtiön 1900-luvun alussa rakennut-

tamaa rullarataa pitkin kuljetettiin tukkeja Kuolimolta Saimaalle. Veden alla pilkottaa uponneiden lotjien rakenteita. Rannassa on laituri uimareille ja veneilijöille sekä laavu ja tulentekopaikka. (Tekemistä ja näkemistä Kärnäkosken linnoituksella 2019.) Päälinnoituksen vieressä sen itäpuolella on vanha saha ja myllyrakennus. Kärnäkosken mylly on peräisin 1830-luvulta ja se oli toiminnassa 1950-luvulle asti (Tekemistä ja näkemistä Kärnäkosken linnoituksella 2019.).

Savitaipaleelle on matkaa reilu 8 kilometriä. Partakoskella noin 1,5 kilometrin päässä sijaitsevat kyläkauppa, ravintola Partaranta ja venesatama. Myös linnoituksella on pieni venelaituri. Lappeenrantaan on noin 45 kilometriä. Opasteet ohjaavat linnoitukselle hyvin Savitaipaleen suunnasta ja parkkipaikka on Partakoskentien varrella. Parkkipaikalla on Kaakkois-Suomen tykkimieskillan pystyttämät kivipaadet Kaakkois-Suomen maanpuolustus- ja rauhantahdon kunniaksi. Parkkipaikalle on tuotu myös tykin replika.

Kärnäkoski on suosittu retkikohde. Linnoituksen on avoin pääsy ja siihen voi tutustua oma-toimisesti tai erikseen tilattavan opastuksen kautta. Kyläyhdistyksen mukaan pelkästään vieraskirjaan kertyy noin 3000 nimeä vuosittain ja edustettuina on 20 eri kansallisuutta.

Todellinen kävijämäärä on vieraskirjan kertomaa suurempi. Ulkomaisista kävijöistä suurin ryhmä ovat venäläiset. Vuonna 2018 kävijämäärä näyttää olevan nousussa. (Partakosken kyläyhdistys 2018.) Linnoituksen alueella on järjestetty erinäisiä tapahtumia, kuten musiikkiesityksiä ja näytelmiä. Kohde on Savitaipaleen kunnan matkailun kärkikohteita ja kunta on kiinnostunut matkailun edistämisestä.

Kärnäkoskea voidaan pitää sekä kulttuuri- että luontomatkailukohteena. Linnoituksen lähiympäristö on vehreää ja metsäistä ja linnoitukselta avautuu kauniit näkymät Saimalle. Kuolimojärvi on erittäin kirkasvetinen järvi ja myös Natura-aluetta. Linnoituksen alue on luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi (Luonto Kärnäkosken linnoituksella 2019.). Geoparkit ovat luontomatkailuun tuotteistettuja toimintamalleja ja ne pyrkivät lisäämään geologisen perinnön tuntemusta ja arvostusta (Mikä on Geopark? s.a.).

Kärnäkosken linnoitus on suojeltu muinaismuistolaililla. Se kuuluu yhdessä Partakosken ja Järvitaipaleen linnakkeiden kanssa myös Museoviraston luokittelemaan valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen joukkoon osana Venäjän puolustusvarustelun kokonaisuutta ja rajaseudun historiaa. Ne ovat valtakunnallisesti arvokkaita

Kartta Kärnäkosken alueesta. Kärnäkoski.
Kuva Maanmittauslaitos, peruskarttarasteri
17.12.2018, CC 4.0 avoimet kartta-aineistot.

maisemanähtävyyksiä. Linnoituksia yhdistävä Partakosken tie on myös maisemallisesti arvokas. Kärnäkosken 1886 kivisilta ja 1830-luvun mylly muodostavat linnoituksen kanssa ”kiintoisan kokonaisuuden”. (Partakosken, Kärnäkosken ja Järvitaipaleen linnakkeet 2009.)

Metsähallitus noudattaa kestävän matkailun periaatteita. Metsähallituksen luontopalvelut haluaa edistää historiakohteiden kehitystä eläviksi tapahtumapaikoiksi yhdessä paikallisten yhteisöjen ja yrittäjien kanssa, kulttuuriperintöarvot turvaten (Rauniolinnoja ja muinaisjäännöksiä Museovirastolta Metsähallituksen haltuun 2018).

Hankkeen aikana on käynyt ilmi, että Kärnäkoskella on potentiaalia kehittää matkailua idän suuntaan. Suvorov on Venäjällä erittäin arvostettu sotapäällikkö ja matkailijoita kiinnostava aihe (Työpaja 2017; Partakosken kyläyhdistys 2018).

Kulttuurihistoriallinen kohde voi olla paikallistaloudellisesti merkittävä ja lisätä seudun vetovoimaa. Metsähallituksen viidestä historiakohteestaan teettämän kävijätutkimuksen mukaan linnoituksiin liittyvä matkailu tuo tuloja myös paikallistalouteen ja lisää kävijöiden hyvinvointia (von Boehm & Kajala 2015, 64–68). Tutkimus kattoi Raaseporin,

Kajaanin ja Kuusiston rauniolinnat, Loviisan Svartholman merilinnon ja Kotkan Langinkosken keisarillisen kalastusmajan. Tutkimuksen kohteissa vierailtiin yhteensä 173 000 kertaa vuonna 2014 ja ne toivat sijaintikuntiin tuloja 920 000 € (Metsähallituksen hoitamista historiakohteista hyvinvointia kävijöille ja paikallistalouteen 2015). Vuonna 2017 näillä kohteilla (keisarillisen kalastusmajan sijaan uudessa tutkimuksessa oon Langinkosken luonnonsuojelualue) oli yhteensä 208 200 käyntikertaa, yhteensä Metsähallituksen yhdeksällä historiakohteella oli käyntimääriä 730 800 (Metsähallitus 2018a).

Suurin osa päälinnan alueesta ja vuorilinnon kokonaan on valtion omistamalla maalla, jonka hoidosta ja ylläpidosta vastaa Metsähallitus. Aiemmin linnoituksen vastuuviranomainen oli Museovirasto, mutta valtion kulttuurihistoriallisen kiinteistövarallisuuden uudelleen järjestelyiden myötä huolenpito siirtyi 2014 Metsähallitukselle. Päälinnoituksen pohjoispääty on yksityisen maanomistajan maita. Sahan ja myllyn ylläpidosta vastaa Partakosken kyläyhdistys.

Metsähallitus vastaa kohteen yleisöpalvelusta, opasteista ja kunnan seurannasta omalla maallaan, mutta aluetta hoitaa ja päivittäishuollosta vastaa Partakosken kyläyhdistys.

Metsähallitus ja kyläyhdistyksen ovat tehneet huolenpitosopimuksen, jonka mukaan kyläyhdistys huolehtii joistakin käytännön toimenpiteistä ja linnoituksen ja laavun siisteydestä (Partakosken kyläyhdistys 2018; Metsähallitus 2018b). Kesällä perinnemaisemaa ja perinnebiotooppia hoitavat lampaat. Ne saavat laiduntaa vapaasti alueella. Kyläyhdistys on ollut linkkinä lampaiden saattamisessa perinnemaiseman hoitajiksi ja vastannut niiden hyvinvoinnista (Partakosken kyläyhdistys 2018). ELY-keskus edistää ja valvoo kaavoituksen prosessia ja varmentaa, että kulttuuri- ja luonnonperintö huomioidaan. Museovirasto on yhteystaho suojelukysymyksissä yksityisten maanomistajien osalta.

Tutkimukset

Xamkin opiskelijat Jenna Niiranen ja Eveliina Sokura ovat tehneet hankkeeseen liittyen restauroinnin oppiaineen opinnäytetyön *Kaakkois-Suomen linnoitukset. Historia ja myöhempi käyttötarkoitus* (2018). Opinnäytetyö taustoittaa Venäjän ja Ruotsin valtakuntien välistä rajankäyntiä ja puolustusvarusteluiden rakentamista.

Museovirasto on tehnyt useita inventointeja ja tarkastuksia. Museoviraston arkistoihin on tallennettu linnoitukseen liittyvää aineis-

toa. Varhaisimmat raportit ovat 1940-luvulta. Hallinnon siirron jälkeen osa aineistosta on siirretty Metsähallituksen arkistoon ja 2014 jälkeen tehdyt toimenpiteet ovat Metsähallituksen tiedoissa.

Linnoitus on inventoitu 2008 (Päivi Hakanpää). Perusteellinen raportti ja kuvaa syntyhistoriaa ja nykytilaa sekä listaa siihen mennessä tehdyt korjaustoimenpiteet. Vuosina 2009 ja 2010 on tehty arkeologiset valvonnat, jotka liittyivät uuden opastuskyltin ja linnoitukseen johtavan polun rakentamiseen. Maan kaivamisen yhteydessä maakerrokset ja löydöt dokumentoitiin.

Museoviraston teettämä vauriokartoitus on tehty vuonna 2014. Siinä on listattu myös aiempia tutkimuksia ja kunnostustöitä. Metsähallituksen arkeologi Tanja Tenhunen ja rakennuskonservaattori Hilja Palviainen suorittivat vauriokartoituksen päivityksen 11.10.2018. Museovirasto on selvittänyt linnoituskohteidensa turvallisuutta vuonna 2012.

Metsähallitus on keväällä 2016 tehnyt perinnebiotoopin ja maisemanhoidon toimenpidesuunnitelman vuosille 2016–2025.

Kärnäkoskeen liittyvää arkistoaineistoa löytyy Venäjän valtiollisen sotahistorian keskusarkiston piirustus- ja karttakokoelmasta

Yleiskuva linnoitukselta.
Kuva Anne Räsänen 2018.

sekä Venäjän valtiollisen Merisotalaivaston arkistosta. Näistä on jäljennetty asiakirjoja ja karttoja Museoviraston rakennushistorian osaston arkistoon sekä Kymenlaakson museon Kyhika-kokoelmaan. Linnoitukseen liittyvää

aineistoa on myös Kansallisarkistossa ja Kustaan sodan aikaisia sotilaskarttoja Ruotsin sotaarkistossa. (Hakanpää 2008, 13–14.) Tarkemmat tiedot arkistoaineistoista löytyvät Hakanpään inventointiraporista 2008.

Anne Räsänen
Lehtori, Xamk

Kärnäkosken linnoitus osana opinnäytetyötä

Xamkin restauroinnin neljännen vuosikurssin opiskelijat Eveliina Sokura ja Jenna Niiranen pohtivat opinnäytetyön aihetta vuoden 2018 alussa. He päättivät tehdä työn Kaakkois-Suomen linnoituksista sen jälkeen, kun olivat osallistuneet Savitaipaleella seminaariin, jossa esiteltiin muun muassa linnoitusten rakentaja venäläinen komentaja Aleksandr Suvorov. Hankkeen tavoitteena oli hyödyntää opinnäytetyötä alueiden matkailun kehittämisessä.

Opinnäytetyön nimeksi muodostui Kaakkois-Suomen linnoitukset: Historia ja myöhempi käytötarkoitus. Aihetta on käsitelty laajemmin kuin pelkästään hankkeeseen sisältyvää Kärnäkosken linnoitusta. Pääpainona on linnoitusten historia Venäjän vallan aikana ja linnoitusten esittely.

Tekijät kertovat myös kanavista ja niiden historiasta. Lisäksi vertailukohteena matkailun kannalta on mainittu Suomenlinna, jossa on otettu käyttöön Arilyn-mobiilisovellus elävöittämään vierailijoiden historiakokemuksia. Myös vanhat rajapyykit voisi ottaa mukaan matkakohteiksi.

Kaakkois-Suomessa on mahdollista luoda matkailureittejä eri linnoitusten välille ja elävöittää sotahistoriaa muun muassa Suvorovin henkilöhistorialla. Kärnäkosken linnoituksella on tärkeä osa rajaseudun muiden linnoitusten joukossa hahmottaa kiinnostuneille niiden merkitys laajemmin Suomen historiassa.

HISTORIAALLINEN KONTEKSTI

Rajankäyntiä Kaakkois-Suomessa

Kaakkois-Suomi oli vuosisatojen ajan muuttuvan rajaseudun ja aluemuutosten vyöhykettä. 1600-luvulla Ruotsi oli saavuttanut suurvallan aseman. Suuressa Pohjan sodassa vuosina 1700–1721 Ruotsi taisteli Tanskan, Puolan ja Venäjän liittoumaa vastaan. Venäjä perusti Pietarin Suomenlahden pohjukkaan vuonna 1703, eteni ja valtasi Viipurin ja Käkisalmen ja jatkoi hyökkäystä edelleen ja miehitti Suomen. Uudenkaupungin rauhassa 1721 Ruotsi menetti suurvalta-asemansa kaakkois- ja itärajan sekä Suomenlahden eteläpuolen alueluovutusten takia. Samalla Viipurin ja Käkisalmen linnoitukset siirtyivät Venäjälle. Ruotsi varusti Haminan ja Lappeenrannan kaupunkeja rajan turvaamiseksi. (Niiranen & Sokura 2018, 12–13, 24; Ikäheimonen & Suhonen 2011, 8–9.)

Hattujen sodassa vuosina 1741–1743 Ruotsi yritti valloittaa alueitaan takaisin. Epäonnistuminen johti uusiin aluemenetyksiin, kun raja siirtyi Turun rauhassa 1743 vielä lännemmäs Kymijokeen. Puolustusvarustukset Haminassa ja Lappeenrannassa sekä Olavinlinna jäivät Venäjälle. Valtakuntien välit olivat yhä kireät ja uusia vihollisuuksia ounasteltiin. Ruotsi vahvisti puolustustaan varustuksin ja linnoituksin ajalle tyypillisen puolustusstrategian mukaisesti. Ruotsi keskittyi Loviisaan ja Svartholmaan sekä Helsingin Sveaborgiin eli Suomenlinnaan. Venäjä korjasi ruotsalaisten rakentamia linnoituksia ja vahvisti Haminan linnoituksia. (Niiranen & Sokura 2018, 14–16, 40–41; Ikäheimonen & Suhonen 2011, 10–15.) Keisarinna Katariina Suuren määräyksestä linnoituksia vahvistettiin 1770-luvulla ja Taavettiin rakennettiin uusi linnoitus 1773 Suvorovin johdolla (Niiranen & Sokura 2018, 26, 40–41; Kauppi 2011b, 193–195). Kustaan sodan 1788–1790 aikana taisteltiin

rajan tuntumassa Kaakkois-Suomessa mm. Utissa ja Savitaipaleella sekä Suomenlahdella.

Partakoskella taisteltiin vuosina 1788 ja 1790. Ruotsi oli perustanut Partakoskelle ensimmäisen linnoituksen 1770-luvulla ja valtasi Kärnäkosken ja Partakoskien välisen kannaksen 1788 sekä rakensi sodan aikana lisää varustuksia. Kosket katkaisivat Lappeenrannasta Ristiinaan johtavan tien. (Kauppi 2011b, 238–242.)

Kustaan sodan 1788–1790 jälkeen Katariina Suuri määräsi Suvorovin parantamaan valtakunnan puolustusta ja johtamaan mittavan puolustusketjun rakentamista, mistä tämä ei ilmeisesti ollut suuremmin innostunut. Suvorov suunnitteli linnoitusketjut Kaakkois-Suomeen Ruotsin hyökkäysten estämiseksi ja turvaamaan Pietarin kaupunkia. Ensimmäisen linnoitusketjun lähinnä Pietaria muodostivat Viipuri ja Käkisalmi, Pähkinälinna ja Kronstadt, toisen ketjun Hamina, Taavetti ja Lappeenranta ja kolmannen linjan Ruotsinsalmi, Kyminlinna, Liikkala, Utti, Järvitaipale, Kärnäkoski, Olavinlinna. Utti, Kärnäkoski, Järvitaipale ja Kyminlinna olivat lähinnä linnakkeita. Uudet linnoitukset rakennettiin Savitaipaleelle, Uttiin, Liikkalaan ja Kotkaan. Työstä vastasi ensin linnoituskomissio vuosina 1791–1792, sitten insinööri-komennuskunnat vaihtuvien asiantuntijoiden vetämänä (Kauppi 2011b, 193–195; Kauppi 2011a,

37; Niiranen & Sokura 2018, 26–27.) Suvorov rakennutti liikkumisen helpottamiseksi myös neljä kanavaa 1790-luvulla: Kutveleen kanavan Ruokolahden ja Taipalsaaren rajalla, Käyhkään kanavan Ruokolahdella, Kukonharjun kanavan Puumalan ja Ruokolahden välillä sekä Telataipaleen kanavan Sulkavalla (Hakala 2012, 14–16).

Ruotsin ja Venäjän välisistä jännitteistä ja Suomen sodasta huolimatta ei Kärnäkosken linnoitus kuitenkaan joutunut osaksi taisteluja. Haminan rauhassa vuonna 1809 Suomi liitettiin Venäjän suuriruhtinaskuntaan ja Kaakkois-Suomen linnoitusketjun merkitys muuttui. Vuonna 1835 sisämaan linnoitukset, Kärnäkoski mukaan luettuna, lakkautettiin Nikolai I käskystä. Aseet vietiin pois ja käyttökelpoiset materiaalit huutokaupattiin. (Kärnäkosken linnoituksen historia s.a).

Generalissimus Suvorov (1729/1730–1800) on Venäjällä arvostettu henkilö ja häntä pidetään yhtenä suurimmista sotapäälliköistä. Suvorov ei historiankirjoituksen mukaan hävinnyt yhtäkään johtamastaan kuudestakymmenestä taistelusta. On epäilty, että hänellä olisi suomalaisia sukujuuria ja että hän olisi osannut puhua suomea. Suvorov oleskeli Kaakkois-Suomessa ja asui muun muassa Haminassa. Suvorov kävi tarkastusmatkalla vielä 1795. (Kauppi 2011b, 193–195.) Etelä-Karjalan museossa oli 2007

Suvorov-näyttely, johon esineet lainattiin Pietarin museosta. Aineistoon voi ainakin toistaiseksi yhä tutustua verkkonäyttelyssä. (Generalissimus Suvorov 1730–1800, 2007). Pietarissa on Suvorovin kunniaksi jo vuosina 1901–1904 rakennutettu museo *State Memorial Museum of Alexander Suvorov*, joka on ensimmäinen jonkun henkilön kunniaksi perustettu museo (Museum history s.a.).

Suvorovista liikkuu erilaisia perimätietona siirtyneitä ja muokkautuneita tarinoita, joiden todenperäisyyttä on vaikea todistaa. Suvorov loi osin itse myyttistä kuvaa itsestään ja hänen persoonallisuutensa on muodostanut jo lähes institutionalisoituneen ”Suvorov-folkloren”. Hän oli sanavalmis ja teatraalinen monien roolien mies, hän saattoi olla melodramaattinen sotaherra, taistelukentällä viihtyvä sotilas tai laupias mesenaatti. Kerrotaan myös, että hän käytti salanimiä ja liikkui valepuvussa. (Europaeus 2007.)

Kärnäkosken linnoitus

Kärnäkosken linnoitus, vuorilinnoitus ja läheinen Partakosken redutti rakennettiin vuosina 1791–1792. Sen oli tarkoitus olla myös Saimaan laivaston tukikohta sodan aikana. Kärnäkosken paikalla ollut ruotsalaisten rakentama patteri tuhottiin. Vuorilinnoitus on saatettu rakentaa aiempaa reduttia jatkaen. Rakennus-

työt olivat mittava urakka. Heinäkuussa 1791 noin 500–1 000 sotilasta osallistui rakennustöihin ja lisäksi mukana oli seudun talonpoikia. Kärnäkoskella oli aluksi 14 tykkiä ja kaksi haupitsia. Myöhemmin tykkejä oli 24. Linnoituksessa palveli 4 komppaniaa eli noin 400 miestä. (Kauppi 2011b, 243–244). Kärnäkosken linnoitusta voi kutsua pienlinnoitukseksi sen pienemmän koon ja syrjäisen sijainnin takia (Niiranen & Sokura 2018, 54).

Kärnäkosken linnoitus on maaston muotoihin sopeutettu ja siksi epäsymmetrinen, bastionityyppinen linnake. Bastioni on linnoitustyyppi, joka syntyi 1500-luvun Italiassa ja kehittyi 1600-luvulla Ranskassa ja Alankomaissa ja oli käytössä aina 1800-luvun alkuun saakka. Bastionilinnoitus perustuu ulkoneviin varustuksiin, jotka mahdollistivat ristitulen, sekä varustusten porrastamiseen, jossa matalamat etumuurit suojaavat taaempia. Bastionien sisään rakennettiin varuskuntarakennukset, suurten puolustusmuurien sisään kokonainen kaupunki. Suomeen linnoitusjärjestelmä saapui Ruotsin ja Venäjän kautta. Uuden tyyppin mukaisia linnoituksia rakennettiin Viipurin ja Käkisalmen puolustuksiksi 1500–1600-luvuilla. (Kauppi 2011a, 24–27, 30; Peltonen 2011, 26.)

Kärnäkosken puolustus suuntautuu länteen, etelään ja kaakkoon. Näissä suunnissa on

kolme keskenään hieman eri kokoista puolibastionia. Bastionien välissä ja pohjoisessa on yhteensä kolme raveliinia. Lisäksi idässä on yksi kulmalinnake. Pohjoisessa vesistön puolella on tenaljivarustukset. (Kauppi 2011b, 239, 246–248.) Linnoitus koostuu eri korkuisista kurttiini-, eskarppi- ja rintamuureista. Rintamuurin päällä olevassa maavallissa on tykkiaukkojen painanteita. Pääsisäänkäynti on sijainnut linnoituksen itäisen kurttiinimuurin keskivaiheilla. (Kauppi 2011b, 248.)

Linnoitus on kooltaan noin 220 metriä pitkä ja 150 metriä leveä (Kauppi 2011b, 246). Linnoituksen kivilohkareet on kerätty lähietäältä, lajeina muun muassa tummaa amfiboliittia, harmaata kiillegneissää, tonaliittia ja granodioriittia. Pyöreähköt kivet ovat todennäköisesti kulkeutuneet sulaneen jäätikön mukana muutamien kilometrien päästä. (Kärnäkosken linnoitus s.a.) Linnoituksia Partakoskella ja Kärnäkoskella oli rakentamassa noin 1400 miestä (Tani 1996, 56).

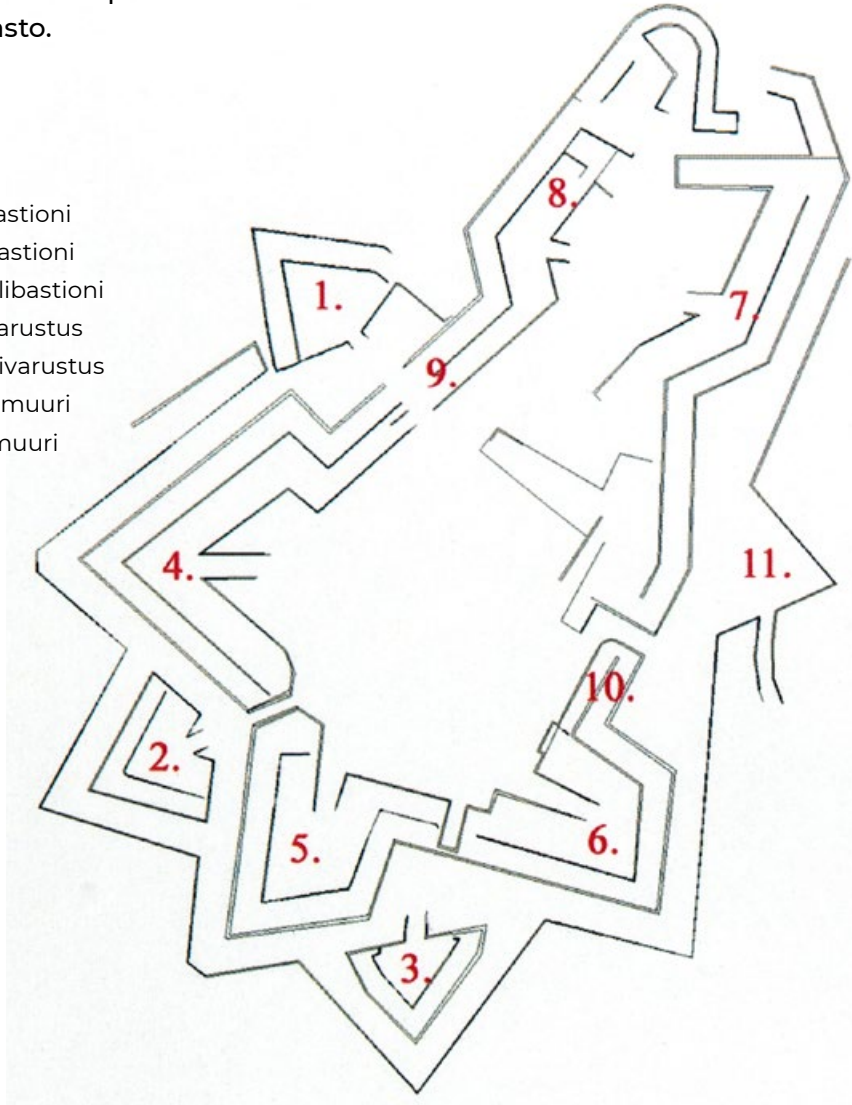
Linnoituksen sisällä on ollut kahdeksan rakennusta. Seitsemän oli tehty puusta, ruutikellari oli tiilestä. Linnoituksen rakennuksiin kuuluivat kasarmirakennus ja asuinrakennukset komendantille, insinööri- ja tykistöupseereille sekä puinen muonavarasto lounaisosassa ja vartiorakennus pääportin edessä. Pohjois-

osassa sijaitsivat ruutikellari ja puinen varastorakennus. Kasarmin rakennuspiirustukset ovat vuodelta 1800. Esimerkiksi ruutikellari on piirustuksissa harjakattoinen, matala rakennus, jossa on puolikaaren muotoinen suuri ovi-aukko. Lahden rannalla muurien ulkopuolella oli toinen muonavarasto ja varastonhoitajan talo. Kosken länsipuolella on suunnitelmaportissa ollut kaksi rakennusta, joista toinen oli krouvi. Sen jälkeä ei maastossa kuitenkaan näy. Suunnitelmaportistaan on merkitty myös saunarakennus Kärnäkosken länsirannalle. (Hakanpää 2008, 11–12, 40–47.) Linnoituksesta purettujen rakennusten jäljet näkyvät maastossa ja ne on merkitty kyltein.

Linnoituksen ympärille suunniteltiin 1800-luvun alussa uusia linnoituslaitteita ja ilmeisesti ruotsalaisten Kuolimon rannoille rakentamien pattereiden parannuksia. Vuorilinnoituksen laajentaminen aloitettiin, mutta se jäi kesken. Linnoituksen itäpuolelle aiotun patterin rakentaminen ei myöskään toteutunut. Partakoskentien länsipuolella sekä vuorilinnoituksen lounaispuolella näkyy maastossa yhä valjeja jäänteinä vanhoista pattereista. Partakosken redutti parin kilometrin päässä päälinnasta on tuhoutunut, eikä maastossa ole juuri jälkeä nähtävissä. (Kauppi 2011b, 244, 251.)

Kärnäkosken linnoitus,
kaaviokuva. Päivi Hakanpää
2008, Museovirasto.

1. Raveliini A
2. Raveliini B
3. Raveliini C
4. Läntinen puolibastioni
5. Eteläinen puolibastioni
6. Kaakkoinen puolibastioni
7. Koillinen tenaljivarustus
8. Luoteinen tenaljivarustus
9. Läntinen kurtiinimuuuri
10. Itäinen kurtiinimuuuri
11. Kulmalinnake

A photograph of a grassy field with a stone wall and trees in the background. The scene is captured in autumn, with some trees showing yellow and orange foliage. The stone wall is made of dark, irregular stones and runs across the middle ground. The foreground is filled with tall, golden-brown grasses. The background consists of a dense forest of trees, some with bare branches and others with autumn-colored leaves. The sky is a clear, pale blue.

Painanteita
linniotuksen
muureilla. Kuva
Laura Lehtinen 2018.

Tutkimukset, korjaukset ja huollot

Puita on kaadettu 1940-luvun lopulla ja vesakoita on karsittu 1960-luvun puolivälistä lähtien erinäisissä toimenpiteissä ei-systemaattisesti.

Muinaistieteellisen toimikunnan (nyk. Museovirasto) 1940-luvulla teettämässä tarkastuksessa todettiin, ettei kiviä oltu siirrelty tai ilkivaltaa tehty. Maanomistajat olivat aiemmin niittäneet heinää, mikä oli estänyt vesakoitumista, osa puista poistettiin Museoviraston ehdotuksen mukaisesti. (Cleve 1949; Salonen 2018, 14.) Vuoden 1961 tarkastuksen perusteella paikalliset olivat osoittaneet kiinnostusta linnoitukseen. Karjalan tykistörykmentin majuri ja metsäneuvos Oy Kaukas Ab:sta olivat esittäneet Muinaistieteelliselle toimikunnalle kasvillisuuden raivauttamista. Karjalan tykistörykmentillä oli kiinnostusta linnoitusalueen hoitamiseen perinteiden vaalimisen näkökulmasta. (Salonen 2018, 14.)

Vuonna 1966 Tapani Ahvenisto inventoi ja valokuvasi päälinnoituksen ja vuorilinnoituksen. Se oli ensimmäinen kattava tutkimus linnoituksesta ja samalla todetaan rakennuttajaksi Suvorov (Salonen 2018, 14–15). Ahveniston raportti sisälsi 23 mustavalkovalokuvaa ja inventointi

kertoo tilanteesta ennen minkäänlaisia restaurointitoimenpiteitä (Hakanpää 2008, 13).

Muurien korjauksia suoritettiin ilmeisesti vasta vuonna 1966. Kunnostuksia on tehty työllisyystöinä vuosina 1966–1973 vuosittain parin kuukauden ajan kerrallaan. Asialla oli Savitaipaleen kunnan rakennustoimisto. Myös vuosina 1988–1997 tehtiin maisemanhoito- ja kunnostustöitä velvoitettyöllistämishjelman kautta. (Ihatsu 2014, 11–12.) Työllistämishjelman kunnostustöissä vuosina 1988–90 tehtiin esimerkiksi linnoitusalueen niittoa, vesakon raivausta, muurin kunnostusta ja harvennushakkuuta vuorilinnoituksella (Pajunen 1993). Puustoa on poistettu ainakin 2005 ja 2010, sortumia korjattu 2008. Suurin osa korkeista muureista korjattuja ja osa korjauksistakin on tehty uudelleen. Matalamat kontraeskarppimuurit saattavat olla suurelta osin korjaamattomia, mutta osaa on korjattu ainakin 2008. (Metsähallitus 2016, 6; Ihatsu 2014, 12–15, 26.) Kontraeskarppimuurien alkuperäisyyden aste saattaa siten olla korkeampi.

Päälinnoitus on mitattu vuonna 1972 ja vuorilinnoitus 1974, mutta korkeuksia ei ole merkitty tai mittoja sidottu koordinaatistoon. Mittauksia täydennettiin vuosina 1985 ja 1987. (Hakanpää 2008, 13.) Lampaat ovat muutamia välivuosia lukuun ottamatta hoitaneet perinnemaisemaa vuodesta 1989 lähtien (Pajunen 1993; Hakanpää 2008, 19).

Lampaat hoitavat perinnemaisemaa.
Kuva Mikko Hovi 2018.

NYKYTILA. KÄRNÄKOSKI KULTTUURIPERINTÖNÄ JA MATKAILUKOHTENA

Suojelu

Linnoitus luetaan kiinteäksi muinaisjäänneksi ja se on suojeltu muinaismuistolailalla (Muinaismuistolaki 17.6.1963/295). Lain mukaan kohteen ”kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty”. (Muinaismuistolaki 1. §). Vastuuviranomainen valvonnan ja toteutumisen suhteen on Museovirasto.

Kohteiden ympärille on määritelty suoja-alue, jotta sen säilyminen turvataan (Muinaismuistolaki 4. §). Maisema on tärkeä osa linnoitusta ja Metsähallitus hoitaa aluetta maisemanhoidon ja

perinnebiotoopin hoitosuunnitelman mukaan. Museoviraston näkökulmasta maisemanhoito perustuu yleisesti maisemakokonaisuuksiin ja kerroksellisuuteen. ”Maisemanhoito ei siis pyri pysäyttämään alueen kehitystä millekään tietulle tasolle eikä se näin ollen tavoittele myöskään mitään muinaista maisemaa.” (Arkeologisen kulttuuriperinnön hoito s.a.).

On mahdollista, että maastosta tulee vastaan aiemmin tuntemattomia esinelöytöjä tai rakenteita. Yli satavuotiaiksi arvioiduista irtolöydöistä on välittömästi ilmoitettava Museovirastoon. Uusiin löydettyihin kiinteisiin muinaisjäänneksiin (asuinpaikat, haudat, linnoitukset ym.) tai maansisäisiin löytöihin

ei saa kajota (Muinaismuistolaki 16. §). Tutkimuksellisesti on erittäin tärkeää tutkia kohde ammattilaisten voimin, sillä maakerroksiin kajoaminen myös tuhoaa kohteen arkeologisen kontekstin ja arvokasta tietoa saatetaan menettää. Myös löytöjen paikat on merkittävä muistiin tarkasti.

Kohteen arvo on tunnistettu ja kohde suojeltu lailla. Kohteen säilymiseksi ja suojelun toteutumiseksi täytyy tiedon kulku varmistaa. Tieto hoitovastuusta, suojelustatuksesta, korjaustarpeista ym. pitää kulkea kaikille käyttäjille, omistajille ja tapahtumanjärjestäjille, myös tilanteiden muuttuessa ja ihmisten vaihtuessa. Muinaismuistolaki ja sen yleiset määräykset olisi hyvä mainita kohteen info-tilauksissa. Kohteen kävijät ovat kunnioittaneet linnoituksen rakenteita hyvin ja se säästynyt myös ilkvallalta, mutta muistutus kulttuuriperintökohteisiin liittyvästä lainsäädännöstä ei olisi pahitteeksi, ja se myös vahvistaisi sekä kohteen tärkeyttä että yleisesti kulttuuriperinnön merkitystä osana yhteiskuntaa.

Suojelu on otettava huomioon tapahtumia järjestettäessä. Ne eivät saa aiheuttaa ylimääräistä kohtuutonta kuormitusta. Tapahtumien kävijöitä on informoitava linnoituksen statuksesta.

Matkailu

Saimaan suunnilla liikkuu runsaasti matkailijoita, kesämökkeilijöitä ja veneilijöitä. Osa vierailee myös linnoituksen alueella. Alueella saa liikkua itsenäisesti. Lapsiperheitä kiinnostavat etenkin lampaat (Partakosken kyläyhdistys 2018). Kyltit kertovat linnoituksen historiasta ja muurien sisäpuolella ennen olleista rakennuksista. Ryhmät voivat tilata eri tyyppisiä opastettuja kierroksia. Opastuksia järjestää ja koordinoi Partakosken kyläyhdistys. Esimerkiksi luontoaiheisia retkiä on vetänyt biologi (Partakosken kyläyhdistys 2018). Opastettujen kierrosten määrä on lisääntynyt viime aikoina (Partakosken kyläyhdistys 2018). Opasteet teiden varsilla ovat riittävät. Opaskyltit ohjaavat Kärnäkosken linnoitukselle Savitaipaleen suunnasta.

Myllyssä ja saharakennuksessa on tietoa ja valokuvia linnoituksen ja alueen historiasta. Kyläyhdistyksen kehittämistoimet syventävät sahan ja myllyn osuutta matkailussa. Tietoa kerätään ja tuodaan lisää matkailijoiden saataville kesällä 2019 (Partakosken kyläyhdistys 2018). Kyläyhdistys vastaa myös kunnostustoimista. Myllyn ja sahan kattoremonttien on tarkoitus valmistua kesällä 2019 (Partakosken kyläyhdistys 2018).

Kärnäkosken mylly ja saharakennusta.
Kuva Mikko Hovi 2018.

Kuva Saharakennuksesta.
Kuva Mikko Hovi 2018.

Entinen lotjasatama lähellä vuorilinnoitusta.
Kuva Mikko Hovi 2018.

Ravéliini.
Kuva Laura Lehtinen 2018.

Linnoitus on esitelty Metsähallituksen ylläpitämällä Luontoon.fi-sivustolla sekä Savitaipaleen matkailusivustolla. Metsähallituksen sivuilla tulevat hyvin esiin matkailu, luonto ja historia. Visit Savitaipale -sivustolla linnoitus esitellään sekä kulttuuri- että retkeilykohteissa. Sivu ohjaa Retkipaikka.fi-sivustolle. Retkipaikka on eri sisällöntuottajien yhteisöllinen sivusto, jossa esitellään Suomen retkikohteita. Kyläyhdistys kertoo linnoituksesta ja tapahtumista nettisivuillaan ja hiljattain perustetuilla Facebook-sivuillaan (Partakosken kyläyhdistys 2018). Nettisivuilla on linkit Metsähallituksen luontoon.fi -palveluun. Kyläyhdistys tiedottaa tapahtumista myös joskus tienvarsilakanoilla ja Savitaipaleen alueen ilmoitustauluilla (Partakosken kyläyhdistys 2018).

Hankkeen aikana Kärnäkosken sisällöt vietiin CityNomadi-reittisovellukseen. Nyt kohde on tutustuttavissa helposti etukäteen sekä paikalla kävellen mobiilisovelluksen avulla. Kärnäkosken linnoitus löytyy nyt myös Suorov Saimaalla -verkkosivustolta, jonka Saimaan ammattikorkeakoulu toteutti hankkeen aikana. Sivusto esittelee Suoroviin liittyvää historiaa sekä Partakosken aluetta ja Kärnäkosken linnoitusta.

Hoito ja huolto

Metsähallitus tekee tarkastuksen alueella noin viiden vuoden välein ja tarvittaessa (Metsähallitus 2018). Metsähallitus on tehnyt luonnon- ja maisemanhoidon toimenpidesuunnitelman ja tekee perinnebiotoopin seurantaa noin 5 vuoden välein. Perinnebiotoopin hoitotoimina ovat laidunnus, raivaus ja niitto ja maisemanhoidon tavoitteina on hoitaa nykyistä maisemaa ja säilyttää sen historiallisesti arvokkaat kerrokset. Puutavaran kuljetusreitti ja lotjasatama ovat myös vaalittavia maisemakohteita. (Metsähallitus 2016, 8–9, 14.)

Metsähallituksen luontokartoituksen mukaan linnoituksen alueella on tuoreita pienruoho- ja heinäniittyjä sekä vallien päällä pienruohoketoa. Linnoituksen länsipuolella on lehtipuuvaltainen metsälaidun. Metsätalouden merkkejä on tien eteläpuolen varttuneissa lehtomaisissa ja tuoreissa kangasmetsissä. Alue on maakunnallisesti arvokas perinnemaisema, jossa kasvaa huomattavan montaa perinnebiotooppien putkilokasvilajia, esimerkiksi vaarantuneeksi luokiteltu keltamatara ja silmälläpidettävät musta-apila ja ketoneilikka. (Metsähallitus 2016, 6–7.) Kasvistossa on useita käyttöhistoriaan viittaavia muinaistulokkaita, kuten lääkekasvina käytettyjä tummatulikukka, etelänhoikkaängelmä ja

heinäratamo sekä ”kasakan jalanjälkeksi” joskus kutsuttu harmio. Vesistö ja Kärnänkoski ovat Kuolimon Natura-aluetta, mutta itse linnoituksen alue ei (Metsähallitus 2016, 6-7.)

Perusteellinen vauriokartoitus koko linnoituksen alueelta on tehty vuonna 2014. Muurien kaikki vauriot on listattu ja luokiteltu ne kiireellisyyden mukaan. Korjaustoimia on mahdollista suunnitella kartoituksessa annettujen toimenpite- ja korjausehdotusten mukaan. Kuntokartoituksen mukaan muureissa on sortumia, irtonaisia kiila- ja muurikiviä sekä pullistumia (Ihatsu 2014, 16-23).

Lokakuussa 2018 Metsähallitus teki vauriokartoituksen päivityksen valtion maihin kuulualta osalta. Linnoituksen vauriotilanne ei ole suuressi muuttunut aiemmasta vauriokartoituksesta 2014. Korjaustoimenpiteitä ei ole tehty ja aiemmat vauriot ovat edenneet. (Metsähallitus 2018.)

Yksityisen maanomistajan maalla muinaisjään-
nöksen suojeluun liittyvistä kysymyksistä vastaa Museovirasto. Kohteen hoitoon on mahdollista hakea Museoviraston jakamaa hoitoavustusta.

Ympäristön olosuhteet ja aika vaikuttavat muurien kunnan muutoksiin. Osin muurien sortumiin on vaikuttanut rakennustapa, jonka taso vaihtelee. Osin on käytetty muokkaamattomia

kiviä, eikä niitä ole sovitettu kunnolla paikoilleen kiireen tai taitojen puutteen takia (Ihatsu 2014, 9). Osa muureista on tehty alun perinkin ilman laastia. Osa aiemmista korjauksista ei ole kestänyt. Muurausten ja korjausten laatu on vaihdellut, ladonta ei ole ollut huolellista tai on käytetty moderneja paikkaan soveltumatonta materiaalia. 1960–1970-luvuilla korjauksissa on käytetty kalkki-sementtilaastia, 1980–1990-luvuilla Parmua. (Ihatsu 2014, 14-15.)

Alueen päivittäisestä huolenpidosta vastaa Partakosken kyläyhdistys. Se muun muassa tekee pienimuotoisia maisemanhoitotöitä, tyhjentää jäteastiat, tuo laavulle polttopuut, huolehtii käymälöiden siisteydestä ja wc-papereista. Melkein joka päivä käy joku jäsenistä tarkastamassa tilanteen. Kyläyhdistys on hoitanut linnoitusta 1980-luvulta lähtien ensin kylätoimikuntana ja vuodesta 2002 rekisteröitynä yhdistyksenä. Vapaaehtoisten työpanos on ollut avainasemassa linnoituksen maisemanhoidossa ja sen saattamisessa käyntikohteeksi. Kyläyhdistys on myös muun muassa rakentanut laavun lotjasataman lähelle – kahdesti, sillä ensimmäinen paloi. Kyläyhdistys vastaa sahan ja myllyn avoinna pidosta ja kunnosta. Niiden seinillä on historiasta kertovia infotauluja ja kyläyhdistys on myös painattanut esitteitä. Kyläyhdistys on myös raivannut rantaa ja kaatanut puita, sillä jossain vaiheessa linnoitusta ei Saimaan puolelta edes nähnyt.

(Partakosken kyläyhdistys 2018.) Yhteistyö kyläyhdistyksen ja Metsähallituksen välillä on toiminut hyvin. Kyläyhdistyksen aktiivit tekevät tärkeää työtä lähiympäristönsä hyväksi. Partakosken kylä valittiin Etelä-Karjalan vuoden kyläksi 2015 sen omistautuneesta työstä kulttuuriperinnön vaalimiseksi ja matkailukohteen kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi (Tässä on Etelä-Karjalan vuoden kylä 2015).

Tapahtumat

Linnoitus on ollut pitkään erilaisten tapahtumien näyttämönä. Jo 1940–1960-luvuilla on järjestetty kesäteatteriesityksiä. Vuosikymmenien varrella on tehty erilaisia kulttuurituotantoja kuten järjestetty konsertteja venäläisenä yhteistyönä. Vuonna 2018 esitettiin lappeenrantalaisen taidekoulun näytelmä Hamlet. (Salonen 2018, 21–22.) Partakosken pamaus-tapahtuma on järjestetty monena vuonna heinäkuun viimeisenä viikonloppuna ja seurakunta on järjestänyt linnoituksella ns. vallikirkkoa juhannuksen jälkeen. Avoimet kylät -tapahtuma tuo myös väkeä linnoitukselle. Saha soi -musiikkitapahtuma järjestettiin kesällä 2018 saharakennuksessa. Tapahtumassa esiintyi eteläkarjalaisia muusikoita ja paikalla oli noin 30 henkilöä. Jatkoa tapahtumalle on suunnitteilla. (Partakosken kyläyhdistys 2018.)

Tapahtumat tuovat kohteille näkyvyyttä ja lisäävät tietoisuutta kulttuuriympäristöstä ja historiasta. Metsähallitus suhtautuu positii-visesti kohteiden elinvoiman kehittämiseen ja paikalliselinkeinoja edistävän toiminnan luomiseen. Kulttuuriperintöarvot on kuitenkin aina turvattava.

Tapahtumiin on pyydetävä maanomistajien lupa. Metsähallituksen nettisivuilla on ohjeistus tapahtumailmoituksen tekemiseen. Ilmoituksen voi tehdä sähköisesti. Tapahtumat eivät ilmeisesti ole juurikaan kuormittaneet linnoitusta (Metsähallitus 2018b; Partakosken kyläyhdistys 2018). Paikalla ei ole mitään kiinteitä rakenteita, vaan penkit tuodaan tapahtumia varten ja vietään sen jälkeen pois (Partakosken kyläyhdistys 2018). Kuitenkin kesäteatterin jäljiltä alueen keskellä on ollut jo vuosia puinen esiintymislava, jota on pidetty maisemallisesti häiritsevänä (Ihatsu 2014, 15). Yksityiset maanomistajat ovat suhtautuneet suopeasti tapahtumien järjestämiseen (Partakosken kyläyhdistys 2018).

Turvallisuus

Museoviraston työryhmä on tarkastellut vuonna 2012 linnoituskohteiden yleisöturvallisuutta. Kärnäkosken suurin turvallisuusriski on putoaminen muureilta. Vaarallisiin paik-

koihin suositellaan varoituskylttejä (Museovirasto 2012, 7–8). Maanomistajat ovat aina vastuussa turvallisuudesta, kylteistä huolimatta (Museovirasto 2012, 7–8; Metsähallitus 2018). Päälinnoitukselle on vuonna 2011 asetettu viisi korkeasta pudotuksesta varoittavaa kylttiä (kolme puolibastionien tykkiluiskien yläpään tykkitasanteille, yksi läntisen raveliin kärkeen, yksi portaikon yläpään läntiselle kurtiinimuurille). Mustapohjaisissa varoituskylteissä on valkoiset tekstit. Yleisesti vaarallisuudesta huomautetaan kyltissä pääsisääkäynnin yhteydessä. (Museovirasto 2012, 38.)

Varoituskyltti. Kuva
Laura Lehtinen 2018.

TOIMENPITEET JA MATKAILUN KEHITTÄMINEN

Kärnäkosken linnoitus on säilynyt hyvin ja sen muoto on tunnistettavissa. Alkuperäistä muuria on säilynyt poikkeuksellisen paljon, vaikka myöhempiä korjauksia ja kunnostuksia on toki tehty (Metsähallitus 2018). Linnoitus liittyy laajempaan historialliseen kontekstiin Suvorovin kautta ja rajaseudun historian kautta. Paikallisyhteisön aktiivisuus ja sitoutuneisuus on ollut elintärkeää linnoituksen säilymiselle. Linnoitus osana yhteisöä voi myös lisätä merkityksellisyyden ja paikkaan kuulumisen tunteita ja vahvistaa identiteettiä. Linnoitus historiallisena ja maisemallisena osana paikkakuntaa merkityksellistää ympäristöä. Kulttuuriympäristön yhteisöllinen hoito on sekä kulttuurisesti että sosiaalisesti kestävä kehitys. Matkailullisesti kohde on merkittävä tapahtuma- ja henkilöhistorian sekä maisemien kautta. Linnoitus on merkki menneisyydestä ja kulttuuriympäristön

muodostaja ja tarjoaa luontoretkeilykohteen kauniin vesistön äärellä.

Turvallisuus

Turvallisuusnäkökohdat on otettava huomioon. Nykyiset varoituskyltit sopeutuvat hyvin maastoon eivätkä erotu liikaa, mutta ovatko ne tarpeeksi näkyvät toimimaan varoituksina? Toisaalta liiallinen kyltitys ja kaiteiden asettelu voivat häiritä maiseman kokemista. Museoviraston työryhmä (2012) on suosittanut mustavalkoisten kylttien korvaamista suunnitelmillaan keltapohjaisilla kylteillä. Työryhmä on suositellut joidenkin kaiteiden asentamista turvallisuussyistä pariin kohtaan, esimerkiksi estämään pääsy etelän ja kaakon puolibastionien välisen muurin päälle. Kylttejä voi myös

yrittää sopeuttaa ympäristöön maalaamalla. (Museovirasto 2012, 8, 11, 38–39.) Turvallisuus ei voi olla syynä alkuperäisten rakenteiden muuttamiselle. Esimerkiksi muuria ei suositella korotettavaksi, jos muuri ei aiemmin koskaan ole ollut korkeampi. (Museovirasto 2012, 11.) Turvallisuuskysymykset kulttuurihistoriallisissa kohteissa vaativat pohdintaa ja paikkaan soveltuvien keinojen arviointia.

Rannassa on yksityisen maanomistajan ranta, johon kyläyhdistys on tehnyt laiturin. Siihen suositellaan kaidetta ja varoituskylttiä, jos vedensyvyys yli 2 metriä. (Museovirasto 2012, 39.) Myös lotjasataman vanhat paalurakenteet ja uimarien turvallisuus on huomioitava uimarannalla.

Päävällille johtavat portaat ja matalammille muureille muutaman askeleen raput. Niiden kunto on tarkastettava säännöllisesti ja korjattava. On myös harkittava, tulisiko jokin rappusista poistaa, jotta kulku muureille vähenisi. Kulkeminen muureilla voi olla riski sekä kävijöiden turvallisuudelle että muurien rakenteille. Vauriokartoituksen (Ihatsu 2014) mukaan on muurien kulumisen ehkäisemiseksi suositeltava pyrkiä estämään kävijöiden kulkeminen muurien päällä. Kulkua voi ohjailla esimerkiksi nykyisten portaiden poistamisella. (Ihatsu 2014, 36.)

Puinen esiintymislava suositellaan poistettavaksi. Se haittaa maiseman kokemista. Lisäksi osa laudoista on huonossa kunnossa, mikä aiheuttaa turvallisuusriskin.

Museovirasto on suositellut vuosittaista tarkastusta keväisin liittyen turvallisuuteen ja kylttien ja opasteiden kuntoon (Museovirasto 2012, 5). Turvallisuustilanteen kartoitus ja mahdollisten puutteiden korjaus on suositeltavaa tehdä säännöllisesti. Puutteellisen turvallisuuden tai vaaran uhatessa on välittömästi suljettava pääsy ja suunniteltava korjaustoimenpiteet (Museovirasto 2012, 5). Linnoituksesta huolehtiva kyläyhdistys oletettavasti huomioi myös turvallisuusriskit ja kylttien kunnan, mutta tarvittaessa on selvennettävä huoltosopimuksen vastuunjako ja tarkastettavia kohteita ja tarkastusten aikatauluja.

Maisemanhoito ja muurit

Muurien säilyminen on oleellista ja tavoite on niiden nykytilan säilyttäminen ja muutosten ehkäisy siltä osin kuin mahdollista. Yleisesti raunioiden ja linnojen restauroinneissa on pyritty kohteen ylläpitämiseen ja säilymisen kannalta tärkeiden osien täydentämiseen, mutta suuria jälkeistoteutuksia ei ole tavattu tehdä. Uusia tekniikoita käytettiin

(ylh.) Portaat johtavat muureille. Kuva Laura Lehtinen 2018.

(ylh. vas.) Lyhyet raput johtavat matalille muureille. Kuva Laura Lehtinen 2018.

(vas.) Puinen esiintymislava. Kuva Laura Lehtinen 2018.

paljon 1960–1990-luvuilla ja uusia suojakatoksia rakennettiin. (Mentu 2011, 64–65.)

Erään muurin pakkasrapautumisen aiheuttama sortuma vaatii toimenpiteitä. Nyt pääsy sortumalle on estetty puuaidalla. Restauraation sijaan se suojataan katerakenteella, jotta se ei romahda lisää. Vaikka vanhaan muuriin on tehty 1980-luvulla uudempi punatiilirakenne, joka on vanhaa tiilimuuria suojaava uhrikerros, on uudempikin kerros muinaismuistolain suojaama. Sitä ei saa poistaa. (Metsähallitus 2018.) Informoiva kyltti voisi olla hyödyllinen, vaikka liiallista kyltitystä on vältettävä. Se kertoisi kuitenkin, miksi kohta on jätetty ns. rikki sekä selvittäisi kävijöille muinaismuistojen hoitamisen tapoja ja olosuhteiden aiheuttamia haasteita.

Osa irtokivistä turvallisuusriski tai voi johtaa entistä suurempiin vaurioihin, mikä vaikuttaa kiireellisyyssarvoiteihin (Ihatsu 2014, 16–23).

Muurien päällä ja lähistöllä kasvavien puiden juuret rikkovat rakenteita (Ihatsu 2014, 9). Puuvartisten kasvien poisto on tärkeimpiä huolto-toimenpiteitä (Metsähallitus 2018). Systemaattinen ja tarpeeksi kattava raivaus on suositeltavaa.

Metsähallitus suunnittelee ja toteuttaa tarvittavat kunnostustoimenpiteet ja korjaukset harvintansa ja resurssiensa mukaisesti. Muurien

korjaukset perustuvat kunnostussuunnitelmiin. Vauriokartoituksessa (Ihatsu 2014) annetaan ohjeistusta muurien kunnostamisessa. Esimerkiksi osaan korjauksista tarvitaan uusia kiviä, mutta osaa poistettavista kiilakivistä on mahdollista kierrättää toiseen kohtaan. Pullistumat suositellaan korjattaviksi purkamalla ja latomalla se samalla tavalla takaisin. Ihatsu suosittaa alkuperäisen laastin kaltaisia laasteja, esimerkiksi hydraulista kalkkilaastia tai kalkki-sementtilaasteja Museoviraston kanssa sopien. Kaikissa korjauksissa avattavan osan dokumentointi tärkeää, koska tieto alkuperäisestä rakenteesta on tutkimuksellisesti oleellista. (Ihatsu 2014, 16–23, 26, 40–41.)

Luonnonhoitosuunnitelman mukaan tavoitteena on maisemien pysyminen avoimena. Tätä ylläpidetään niittotöillä, lampaiden laidunnuksella ja puuvartisen kasvillisuuden poistolla. (Metsähallitus 2018.). Lampaiden laidunnus on perinnemaisemalle sopiva luonnollinen hoitomuoto. Ihatsu (2014) ehdottaa laidunnuksen ohjailua aluetta lohkomalla eroosion välttämiseksi. Lampaiden laidunnus ei ole aina ollut tasaista, vaan se on osin kuluttanut maastoa. (Ihatsu 2014, 28, 34.) Laidunnuskauden riittävä pituus, laidunnuksen määrä ja alueiden tasainen laiduntaminen on varmistettava. Jos laidunnus vahingoittaa rakenteita tai ei muuten ole mahdollista, hoidetaan aluetta niittämällä, mutta se

Nurmella on havaittavissa
kulkureittejä.
Kuva Laura Lehtinen 2018.

Sortuma.
Kuva Anne Räsänen 2018.

vaatii erillisrahoitusta (Metsähallitus 2016, 9). Toisaalta laidunnus on perinteinen hoitotapa ja lampaat ovat elämyksellinen lisä matkailussa (Ihatsu 2014, 28). Mahdollista on myös tehdä laidunvuokrasopimus, johon voi hakea EU-tukea (Metsähallitus 2016, 9). Maisemanhoitoa jatkossa saattaa helpottaa Laidunpankki.fi-sivusto, joka auttaa laidunten ja palveluntarjoajien kohtaamisessa (mikäli seutukunnan toimijat ovat mukana portaalissa).

Vuorilinnoituksella ehdotetaan muinaisjään-
nöksille haitallisten tai maisemaa haittaavien
kuusien ja mäntyjen poistamista. Tavoitteena
on pitää maisema avoimena vuorilinnituksen
alueella ja järvelle päin ja säilyttää rakenteet.
(Metsähallitus 2016, 10.)

Laidunaitojen vuosihuoltoa on tehty joka
kevät (Metsähallitus 2016, 9). Aitojen kunto
ja uusimistarve kannattaa selvitettävä. Verk-
koaidan sijaan mahdolliseksi vaihtoehdoksi
on ehdotettu maisemallisesti soveltuvampaa
riukuaitaa (Metsähallitus 2016, 9). Jos verkko-
aita halutaan korvata maisemaan paremmin
sopivalla riukuaidalla, on luultavasti turvau-
duttava talkoisiin ja vapaaehtoiisiin. Aita on
kuitenkin toteutettava yhteistyössä Metsä-
hallituksen kanssa. Aidan tekeminen voisi
olla yhteisöä lujittava, hauska toimi tai osa
kulttuuriympäristökasvatusta.

Vaikka linnoitus pyritään pitämään avoimena,
on syytä huomioida lähiympäristön metsät ja
viheralueet kohteen suojavyöhykkeen ympärillä.
Mahdollisuuksien säilyttäminen luonnon
kokemiseen monipuolistaa matkailua. Metsien
suojeluun kannustava Metso-ohjelma kertoo
metsänomistajien mahdollisuuksista suojella
metsiä korvauksia tai verohelpotuksia vas-
taan. Saatu hyöty saattaa olla jopa avohakkuita
suurempi. Metsien monimuotoisuuteen tähtäävä
sivusto on saatavilla osoitteesta www.metsonpolku.fi. Puustoa on kuitenkin varaa
karsia paikoitellen avoimuuden säilyttämiseksi
ja aluskasvillisuuden elvyttämiseksi, etenkin
tien eteläpuolen istutetuilta metsäalueilta (Met-
sähallitus 2016, 6–7, 10).

Linnoituksella kannattaa tarkkailla mahdollisten
vieraslajien esiintymistä sekä estää niiden
leviäminen. Haitallisten kasvien kitkemistä
pidetään kiireellisinä toimenpiteinä. Esimerkiksi
havaittu sananjalkakasvusto tulisi kitkeä
ennen sen leviämistä vuosittain noin viiden
vuoden ajan (Metsähallitus 2016, 9, 11). Kitkemisen
voi järjestää talkootyönä.

Linnituksen perinnebiotoopin lajien ja harvinaisten
kasvien vaaliminen tulee huomioida. Myös luontoarvojen
turvaaminen laajemmin alueella on kannatettavaa.
Esimerkiksi Kuolimon veden puhtaus on arvo, jonka
säilymistä

tulisi edistää. Oleellista on myös luontoarvoista ja perinnelajeista tiedottaminen kävijöille.

Kyläyhdistyksen mukaan seuraavat tarpeelliset toimenpiteet (vallien korjauksen ohella) ovat myllyn ja sahan kattojen korjaukset. Korjaukset ovat kiireellisiä, mutta suunnitelmat niihin on jo tehty. (Partakosken kyläyhdistys 2018). Myös Kärnäkosken sillan korjausta on kaavailtu. ELY-keskus on pyytänyt muun muassa Metsähallituksen lausunnon asiasta. Sillan eteläpuolella hevosenkengän muotoinen kiveen hakattu merkki, joka on tehty todennäköisesti vedenkorkeuden tarkkailemiseksi 1800-luvun puolivälissä (Hakanpää 2008, 8).

Matkailun kehittäminen

SISÄLLÖT. Seudun puolustushistoria on monipolvinen ja sen ympärille voi kehittää monenlaista sisältöä ja tapahtumia yhteistyössä eri kohteiden kanssa. Suvorovin roolia on tarkoitus lisätä sisällöissä ja matkailumarkkinoinnissa. Linnoituksen rakentajan nostaminen entistä paremmin esiin houkuttelisi lukuisia matkailijoita Venäjältä. Yhteistyömahdollisuuksia venäläisten kulttuuriperintötahojen ja esimerkiksi Pietarin Suvorov-museon kanssa kannattaa kartoittaa.

Esitteet ja infokyltit kannattaa tuottaa usealla eri kielellä – esimerkiksi englanniksi ja venäjäksi. Metsähallituksen näkökulmasta kyltit ovat pääosin kunnossa. Toisaalta nyt yleinen infokyltti linnoituksesta piirroskuvineen on muurien sisäpuolella, vaikka se kenties palvelisi kävijöitä paremmin parkkipaikan puolella (Metsähallitus 2018).

Hankkeen järjestämässä työpajassa syksyllä 2017 pohdittiin kohteen tuotteistamista ja eri kohderyhmiä. Potentiaalisia kohderyhmiä ovat lapsiperheet, seniorit, kulttuurimatkailijat, Suorovista kiinnostuneet ja liikuntamatkailijat. Lapsiperheille voisi kehittää tekemistä lampaisiin liittyen tai esimerkiksi tutustumista alueeseen keppihevosilla. Seniorimatkailijoita saattaisi kiinnostaa historialliset elämäntavat ja perinteen ylläpitäminen. Keluvene, kookas tukinuitossa käytetty soutuvene, voisi olla osa teemaopastusta. Veneretket, melonta, kiipeily, geokätköily ja suunnistus palvelisivat useaa kohderyhmää tarjotessaan liikunnallisia luontoelämyksiä. On ideoitu esimerkiksi Suvorov-aiheisia risteilyjä Saimaalla illallisineen. (Työpaja 2017.)

Kaakkois-Suomen linnoitusten yhteistyö sisältöjen kehittämisessä palvelisi matkailua. Yhteinen markkinointi toisi näkyvyyttä ja matkailijaa voisi houkutella eri kohteiden yhdistely. Laajempi teemallinen kokonaisuus toisi lisää

Kärnäkosken opasteita.
Kuva Mikko Hovi 2018.

Tykin replika parkkipaikalla.
Laura Lehtinen 2018.

sisältöä matkailuun ja lisäksi ymmärrystä valtakuntien rajankäynnistä sekä kulttuuriympäristöjen välisistä yhteyksistä. Yksittäisten linnoitusten liittäminen laajempaan historialliseen kontekstiin avaa paremmin niiden roolia osana Suomen historiaa.

On ehdotettu, että eri linnoituksille luotaisiin selkeät, matkailijoita houkuttelevat konseptit. Se auttaisi markkinoinnin kohdentamisessa ja palveluiden myynnissä. Kärnäkoskella sisältönä voisi olla esimerkiksi näytelmäristeilyt. (Niiranen & Sokura 2014, 90–91.) Eri kohderyhmien huomiointi laajentaa kuitenkin matkailun mahdollisuuksia ja seudun elinvoiman kehittymistä.

Myllyn ja sahan rakennukset voivat toimia informatiivisina pisteinä, jopa paikallismuseon tyyppisesti. Sisältöä ja infotauluja voi tuoda paljon lisää. Ne voivat kertoa myllyn, sahan sekä kylän historiaa ja esimerkiksi Kärnäkosken linnoituksen rakentamisesta ja sotatoimista. Kärnäkosken liittäminen laajempaan historialliseen ja paikalliseen kontekstiin vahvistaisi siihen liittyviä kulttuurisia arvoja. Vanhat valokuvat ovat hyvä keino kertoa menneisyydestä. Sisältöjen informatiivisuuteen, johdonmukaisuuteen ja houkuttelevaan ulkoasuun kannattaa panostaa.

Matkailusisältöjen kehittämistä tutkimustietoon perustuen on syytä jatkaa. Kestävän matkailun

periaatteiden mukaisesti on kohteen historiaa ja olemusta kunnioitettava. Kohteen tulkinta ja ymmärtäminen ei saa vaarantua. Aidon tykin saaminen nykyisen, parkkialueella sijaitsevan, replikan tilalle palvelisi kestävästä matkailusta. On ymmärrettävää, että aidon tykin tuominen ulkotiiloihin voi olla hankalaa – tulisi löytää sopivaesine ja sovittaa se kuormittaviin olosuhteisiin.

TAPAHTUMAT. Kestävän matkailun periaatteiden mukaisesti myös kohteen kulttuuriperintöarvoja ja paikalliskulttuuria on kunnioitettava. Tapah-tumilla olisi hyvä olla kytkös kohteen historiaan tai nykypäivään, jottei kohde muutu vain kauriiksi kulissiksi tai sen alkuperäinen merkitys ja historiallinen konteksti hämähä. Tapahtumanjärjestäjän on haettava maanomistajien lupa, ja omistaja voi harkintansa mukaan katsoa, sopiiko tapahtuma alueelle vai ei. Luvissa kuvataan, mitä lupaan sisältyy ja mitkä ovat mahdollisesti toiminnan rajoitukset (Metsähallitus 2018). Suurten yleisötapahtumien järjestäjän on tehtävä pelastussuunnitelma viranomaisille. Myös muuhun kehittämiseen tai uusiin rakenteisiin tai kyltteihin vaaditaan maanomistajan lupa.

Tapahtumat eivät saa vaarantaa linnoituksen rakenteiden kuntoa tai luontoarvoja. Metsähallitus kaavailee ohjepaketin koostamista tapahtumien järjestäjille historiallisilla kohteilla (Metsähallitus 2018).

Lisää erilaisia tapahtumia, kuten taidetapahtumia ja konsertteja kulttuurimatkailejoille tai Suvorov-aiheisia historiasta kiinnostuneille, on mahdollista kehittää alueella. Pienimuotoiset tapahtumat voivat kuitenkin olla kävijäystävällisempiä kuin suuret massatapahtumat. Myös teemaopastukset historiallisine asuineen sopivat Kärnäkoskelle. Hankkeen aikana Saimaan ammattikorkeakoulun restonomiopiskelijat ideoivat esimerkiksi juhannustapahtuman, joka sisältää tarinallistetun seikkailupolon ja muun muassa juhannukseen liittyviä taikoja. Tapahtuma olisi suunnattu ulkomaisille matkailijoille ja saapuminen linnoitukselle olisi mahdollista myös veneellä. (Tuotteistamisen konseptit 2017.)

LUONTO JA VENEILY Luontokokemusten ja ulkona tekemisen mahdollisuudet kannattaa hyödyntää. Esimerkiksi veneretket, luontoretket ja pitkät vaellukset historiallisten kohteiden välillä, villyrttikierrokset lähiseudulla antavat tuotteistamisen ja palvelumyynnin mahdollisuuksia. Hankkeen työpajassa ideoitiin esimerkiksi elämyksellistä ja draamallista retkeilyä, jossa eläydytään historialliseen aikakauteen ja sotilaiden elämään. Se voisi houkuttaa kokonaisvaltaisten elämysten metsästäjiä. Tällöin osallistujat pääsisivät itse tekemään ja valmistamaan aiheeseen liittyvää rekvisiittaa sekä yöpymään ulkona luonnossa. Myös linnoituksen laiturista lähteviä Saimaa-risteilyitä on kaavailtu. (Työpaja 2017.)

MUUT PALVELUT. Matkailua palvelisi lähiseudun majoitus- ja ruokapalveluiden kytkeminen osaksi linnoitusta tuotteistamisella, matkapakettien luomisella ja tuotteistamisella. Lähiruoka ja paikalliset tuotteet ovat yhä tärkeämpiä matkailussa, joten esimerkiksi teemaan sopivat ateriat tai nimikkoleivonnaiset toisivat lisää elämyksellisyyttä myös Kärnäkoskelle. Esimerkiksi on ideoitu Suvorov- ja historia-aiheisia menuja (Työpaja 2017). Marjat, yrtit, sienet ynnä muut luonnosta saatavat tuotteet ovat kotimaisen matkailun valtteja. Paikallisherkkua voi tuotteistaa myytäväiksi tuotteiksi.

Linnoituksen lähistöllä on ravintola Partaranta venesatamineen. Ravintola olisi ideaali toimija tukemaan linnoituksen kävijöitä kiinnostavalla ruokatarjonnalla ja viihtyisällä ympäristöllä. Terassilta on kaunis näköala Saimaalle. Partarannassa on nyt myös pieni kyläkauppa. Partarannassa olisi mahdollista lisätä paikallisten ruoka- ja käsityötuotteiden tarjontaa. Mahdollisuuksia paikallisten tuotteiden ostoon on mahdollista tarjota Partarannan lisäksi esimerkiksi myllyrakennuksessa.

Majoituspalveluiden keskitettyä varaamista on ehdotettu (Työpaja 2018). Palveluiden tarjontaan tutustuminen ja ostettavuus myös etukäteen parantaisi palvelua asiakkaan näkökulmasta.

Saimaan rantaa. Kuva Laura Lehtinen 2018.

Matkailun kasvaessa tai tapahtumien lisääntyessä harkittavaksi mahdollisesti tuleva pysäköintialueen laajentaminen on harkittava tarkkaan sekä tarpeen että maisemallisten arvojen mukaan. Myös wc-tilojen riittävyttä ja siisteyttä on tarpeen pohtia.

Myllyn ja sahan rakennuksiin on ideoitu kahvilatoimintaa tai matkamuiستomyymälää (Työpaja 2017). Olisiko myllyyn mahdollista perustaa pieni vierailijakeskus? Kesäkaudella avoinna oleva mylly olisi sekä info- että myyntipiste paikallisille tuotteille. Myös pop-up-kahvila olisi mahdollinen toteuttaa. Kahvila lisäisi käyntimukavuutta ja saattaisi tuoda lisätuloja toiminnan kehittämiseen. Esimerkiksi Kuusiston linnalla on kävijätutkimuksen mukaan mainittu toive kioskista raunioiden läheisyydessä (lähistön taidekahvilan lisäksi). Kuusiston linnan vieressä sijaitseva vanha vartijantupa on suunnitelmassa ottaa palveluiden, esimerkiksi kahvilan, käyttöön. (von Boehm & Kajala 2015, 108–109.)

NÄKYVYYS, TIEDOTTAMINEN JA MARKKINOINTI. Etukäteen saatavan ja matkailijan etsimän tiedon määrää voi kehittää ja opasteita parantaa ohjaamaan olemassa oleville palveluille (Työpaja 2018). Kaikki se matkailijaa mahdollisesti kiinnostava, mitä matkan aikana Savitaipaleella voi nähdä ja tehdä, kannattaa koota helposti ja selkeästi esille. Matkailunähtävyyksiin liittyvän

tiedon levittäminen ristiin kaikissa seudun kohteissa on myös huomioitava. Historia- tai kulttuurikohteiden näkyvyyden lisäksi on huomioitava matkailukokemuksen kokonaisvaltaisuus majoituksineen, ruokailuineen, muine aktiviteetteineen ja paikallisine erikoisuuksineen.

Linnoituskohteen ja tapahtumien markkinointiin kannattaa panostaa. Näkyvyys sosiaalisessa mediassa on yhä tärkeämpää. Tapahtumista on hyvä tehdä myös Facebook-tapahtuma.

Historiasällöissä esiin tuodun Suvorovin nostaminen myös markkinoinnissa ja suora matkailumarkkinointi saattaa houkuttaa uusia kävijöitä; samoin tuotteistettujen matkojen myynti suoraan venäläisille toimijoille.

Sosiaalisen median hyödyntäminen on matkailussa yhä oleellisempaa. Kaakkois-Suomen linnoitusten yhteiset Facebook- ja Instagramtilit voisivat tuoda vetoapua näkyvyyteen. Jokaisen paikkakunnan ylläpitäjät huolehtisivat tapahtumailmoituksista ja kuvien lisäämisestä. (Niiranen & Sokura 2018, 91.) Linnoitus näkyy myös Partakosken kyläyhdistyksen Facebook-sivuilla. Markkinointisuunnitelman hahmottelu vastuullisine päivittäjineen on suositeltavaa järjestelmällisyyden ja jatkuvuuden varmistamiseksi. Kohdennettu ja maksettu markkinointi voi tuoda paljon lisänäkyvyyttä.

Laavu Kuolimon rannalla.
Kuva Mikko Hovi 2018.

Teknologian hyödyntäminen matkailussa avaisi paljon uusia mahdollisuuksia. Kärnäkoskella on ideoitu toteutettavaksi historiallisista tais-
teluista ammentava peli, mobiilisovellus kas-
villisuudesta tai 1800-luvun kasvillisuudesta
kertova kasvihuone (Työpaja 2017). Uudenlaiset
sisällöt saattaisivat houkutella historian pariin
uusia kohderyhmiä.

Esimerkiksi Suomenlinnassa on otettu käyt-
töön Arilyn-sovellus, joka elävöittää historiaa
lisätyn todellisuuden avulla. Infotauluista avau-
tuu eri teemaisia virtuaalisäältäjä älypuheli-
men avulla. Kärnäkoskella VR- ja AR -sovelluk-
set toimisivat loistavasti kadonneiden kerrostien
henkiin herättämisessä tai muurien rakenteen
tai puolustusstrategioiden esittelyssä. AR-tekno-
logiaan perustuvien reittien avulla voi kävijöitä

ohjata enemmän kulutusta kestäville alueille ja
pois herkemmiltä tai vaarallisemmilta alueilta.

Virtuaaliset ennallistukset olisivat mahdollisia.
Tavoitteena on tutkittuun tietoon perustuvat
toteutukset, vaikka välttämättä varmaa tietoa ei
ole saatavilla. Lisätutkimusten kautta voisi kien-
ties päätellä, millaisia kadonneet rakenteet ovat
olleet. Esimerkiksi muurien ampuma-aukkojen
edessä on todennäköisesti ollut puiset tasot
(Ihatsu 2014, 9). Entä onko linnoituksessa
ollut kattorakenteita? Piirustuksia linnoituk-
sen sisällä olleista rakennuksista on saata-
villa Venäjän arkistoissa. Rakennusten jälkiä
on nähtävissä maastossakin. Elävöittäminen
VR-tekniikalla ei vaikuttaisi kohteen fyysisiin
rakenteisiin, joten se olisi säilymisen kannalta
ideaali ratkaisu.

SUUNTAVIIVOJA

Tärkeintä on paikallisyhteisön aktivoiminen ja vapaaehtoisverkoston luominen. Vapaaehtoiset ovat elintärkeitä kulttuuriperintökohteiden vaalimisessa ja näkyväksi tekemisessä. Partakosken kyläyhdistys on työn luonnollinen jatkaja. Kyläyhdistys voi hakea erilaisia avustuksia toimintaansa ja kulttuuriperinnön vaalimisen hankkeisiin esimerkiksi Museovirastolta ja ELY-keskuksilta.

Vapaaehtoisten ja paikallisten aktivointi ja sitouttaminen nykyistä laajemminkin palvelisivat sekä ylläpidossa että matkailun kehittämisessä. Esimerkiksi Adoptoi monumentti -toimintamallin jalkauttamista kannattaa harkita. Adoptoi monumentti on Tampereen museokeskuksen kehittämä, Europa Nostra -palkinnolla vuonna 2016 huomioitu toimintamalli, ja sen tarkoitus on edistää arkeologisen ja rakennusperinnön hoitoa ja säilymistä vapaaehtoisvoimin. Vapaaehtoistyö voi olla monenlaista konkreettista tekemistä kult-

tuuriperinnön hyväksi, siivoustalkoista tiedon keruuseen (Pirkanmaan maakuntamuseo 2018).

Toimivaa ja pitkään jatkunutta Partakosken kyläyhdistyksen ja Metsähallituksen välistä yhteistyötä huoltotoimenpiteiden osalta kannattaa jatkaa. Toisaalta myös pelkkään Kärnäkosken keskittyvä yhdistys tai toimikunta voisi olla mahdollinen. Se voisi toimia matkailupalveluiden vahvistamisen ja kehittämisen sekä kulttuuriperintökasvatuksen parissa ja hakea toimintaan myös avustuksia.

Mahdollisten korjaustoimien suunnittelu ja toteutus restaurointisuunnitelman mukaan kulttuurihistoriallisen arvon turvaamiseksi (Museovirasto 2012, 5.) Perinnebiotoopin ja maisemanhoitosuunnitelman toteutusta kannattaa jatkaa ja laatia uusi, kun se tulee ajankohdattaiseksi. Lisäksi on harkittava, tarvitaanko kattavampaa erillistä käyttö- ja hoitosuunnitelmaa.

“Muinaisjäännöskohteiden käyttö- ja hoitosuunnitelma on tehtävä muinaismuistolailla suojeltujen kohteiden ehdoilla ja antikvaariset arvot on aina huomioitava. Yleisöturvallisuus tulee ottaa mukaan kohteen hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Käyttö- ja hoitosuunnitelman tekemisen edellytyksenä on nykytilanteen kartoitus. Käyttö- ja hoitosuunnitelmaa on pidettävä ajan tasalla ja tämä edellyttää raunion ja sen suojaym. rakenteiden kunnon sekä ympäristön jatkuvaa seurantaa.” (Museovirasto 2012, 41.)

Yhteistyötahojen ja mahdollisen Kaakkois-Suomen linnoitusten yhteisten matkailukonseptin mahdollisuuksien kartoittaminen voisi olla eräs kehittämisslinja. Matkailupalveluiden ja markkinoinnin kehittämistä yhteistyössä Savitaipaleen kunnan ja kyläyhdistyksen kanssa voi pohtia. Samoin sisältöjen tuottaminen yhdessä kyläyhdistyksen, Metsähallituksen ja Savitaipaleen kunnan kanssa voisi vahvistaa ja laajentaa kehittämistyötä ja synnyttää uusia ideoita.

Toimintalinjat ja vastuunjako tapahtumien ja sisältöjen tuottamisessa on hyvä sopia yhteisesti asianosaisten tahojen, maanomistajien ja alueen kehittäjien kanssa. Roolien selkiyttäminen tehostaa toimintaa ja varmistaa asioiden etenemisen.

Jatkotutkimusten aiheita

Kattava rakennushistoriaselvitys päälinnoituksesta ja vuorilinnoituksesta puuttuu. Ihatsu (2014, 39) suosittaa, että historiallinen piirustusaineisto koottaisiin ja analysoitaisiin korjaussuunnittelun pohjaksi.

Ilmeisesti limitysten julkisivupiirroksia ei ole tehty (Hakanpää 2008, 13). Se voisi olla tulevaisuuden tutkimus- tai opinnäytetöiden kohde. 1700-luvun tiilimuurauksen tiiliä ei ole ilmeisesti dokumentoitu (Metsähallitus 2018).

Lähistön maisemahistorian tutkimus saataisi tuoda arvokasta lisätietoa menneisyydestä ja linnoituksesta osana ympäristöään. Muuttuvien maisemien visualisointi antaisi uusia oppimisen ja ymmärryksen välineitä. Myös esimerkiksi hevostallien sijainti on jäänyt epäselväksi. Salosen mukaan linnoituksella on kymmenien vuosian ajan ollut paljon hevosia, ja hevostallit ovat voineet sijaita nykyisin yksityisen maanomistuksen alueilla, jossa nyt kaksi kesähuvilaa. (Salonen 2018, 5.)

Kävijätutkimukset voivat antaa suuntaviivoja matkailun kehittämiseksi jatkossa. Miljöömatkailu-hankkeen yhteydessä tehtiin kesällä 2017 kävijätutkimuksia, jotka tuottivat sisäl-

töä hankkeessa toteutettuihin toimenpiteisiin. Kärnäkosken kävijöiden haastattelu tai kyselylomakkeet antaisivat lisää tietoa palveluiden parantamisen tueksi. Mikä kävijöitä houkuttaa, mikä motivoi tulemaan, miten he löytävät perille, mikä koetaan kiinnostavana, mikä sykähdyttää, mitä kaivataan lisää, mitä voisi parantaa? Kiinnostaako ensisijaisesti maisemat, luonto vai historia, retkeily laavulla, veneily vai metsään meno?

Näkymä Saimaalle
Kärnäkosken linnoitukselta.
Kuva Laura Lehtinen 2018.

YHTEENVETO

Kärnäkosken arvot ovat sen säilyneisyys, kulttuurinen ja historiallinen merkitys rajankäyntiin, puolustushistoriaan ja Suvoroviin liittyen sekä maisemalliset arvot. Kärnäkoskella on loistavat mahdollisuudet kehittyä monipuolisena kulttuuri- ja luontomatkailukohteena. Oikeanlainen, kohdetta kunnioittava tuotteistaminen ja tehokas markkinointi houkuttelisi matkailijoita sekä Suomesta että ulkomailta. Kytkeminen Kaakkois-Suomen muihin kaupunkeihin ja matkakohteisiin sekä nähtävyyksiin yhteisellä teemotittelulla ja markkinoinnilla voi tuoda lisää kävijävirtoja Savitaipaleelle.

Suvorov lisää historiallista arvoa, joka kiinnostaa myös Venäjällä. Kärnäkosken linnoitus tarjoaa itsessään paljon materiaalia ja välineitä kulttuuriympäristökasvatukseen. Lisätutkimuksilla on mahdollista saada tietoa kohteen

historiasta ja rakenteista. Muurien kunnan heikkeneminen on uhka kohteen säilymiselle, mutta asianmukaisella hoidolla ja aikaisella puuttumisella on muutoksia mahdollista hidastaa.

Matkailupalveluiden lisääminen ja kohteen ominaisuuksista ammentava tuotteistaminen vahvistavat seudun elinvoimaa ja tukevat kulttuurimatkailua. Paikallisyhteisön tuki mahdollistaa kohteen elinvoiman ja kehityksen, mikä toivottavasti jatkuu tulevaisuudessa aktiivisena. Matkailun ja elinvoimaisuuden kehittämisessä ja tapahtumien järjestämisessä päästään pitkälle Partakosken kyläyhdistyksen sekä paikallisten yrittäjien ja asukkaiden välisellä yhteistyöllä.

Voisiko Kärnäkoski jopa olla "Savitaipaleen Suomenlinna"?

Lähteet

Pirkanmaan maakuntamuseo 2018. *Adoptoi monumentti*. Verkkosivusto. 13.11.2018. Saatavissa: <https://adoptoimonumentti.fi/info-2/> [viitattu 12.12.2018].

von Boehm, A. & Kajala, L. 2015. *Raaseporin, Kuusiston ja Kajaanin rauniolinnojen, Svartholman merilinnoituksen ja Langinkosken luonnonsuojelualueen kävijätutkimus 2014*. Metsähallitus. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 213. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Bsarja/b213.pdf> [viitattu 19.11.2018].

Cleve, N. 1949. *Kärnäkosken linnoitus*. Tarkastus 23. 8. 1949. Museovirasto. Saatavissa: www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.8598 [viitattu 15.10.2018].

Generalissimus Suworov 1730–1800, 2007. Etelä-Karjalan museo. Verkkonäyttely. Saatavissa: <http://www3.lappeenranta.fi/museot/verkkonayttelyt/Suworov/index.html> [viitattu 20.11.2018].

Hakala, T. 2012. *Suworovin kanavien restaurointihanke 2002–2008*. Teoksessa Ikkala, M.-L. & Flink, S. (toim.) *Suworovin kanavat. Venäjän Saimaan laivaston sotakanavien restaurointihanke 2002–2008*. Restaurointiraportti. Helsinki: Museovirasto, 11–26. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/suworovin-kanavat.pdf> [viitattu 11.12.2018].

Europaeus, M. 2007. *Suworov-folklore*. Etelä-Karjalan museo. Verkkonäyttely *Generalissimus Suworov 1730–1800*. Saatavissa: <http://www3.lappeenranta.fi/museot/verkkonayttelyt/Suworov/index.html> [viitattu 20.11.2018].

Hakanpää, P. 2008. *Savitaipale, Kärnäkosken linnoituksen inventointi ja kartoitus 31.3.–25.4.2008*. Museovirasto, rakennushistorian osasto. Saatavissa: www.kyppi.fi/to.aspx?id=129.144522 [viitattu 11.12.2018].

Ihatsu, S. 2014. *Savitaipale. Kärnäkosken linnoituksen vauriokartoitus*. CasaCo Studio Oy, 13.10.2014.

Ikäheimonen, P. & Suhonen, V-P. 2011. Ruotsin ja Venäjän suhteet 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa. Teoksessa Suhonen, V-P. (toim.) *Suomalaiset linnoitukset 1720-luvulta 1850-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 8–23.

Kauppi, U-R. 2011a. Eurooppalaista linnoitustaitoa Suomessa. Teoksessa Suhonen, V-P. (toim.) *Suomalaiset linnoitukset 1720-luvulta 1850-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 24–41.

Kauppi, U-R. 2011b. *Alexandr Vasiljevits Suworov (1729/1730–1800)*. Teoksessa Suhonen, V-P. (toim.) *Suomalaiset linnoitukset 1720-luvulta 1850-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 193–196.

Luonto Kärnäkosken linnoituksella 2019. Metsähallitus. Luontoon.fi -verkkosivusto. Saatavissa: <http://www.luontoon.fi/karnakoski/luonto> [viitattu 12.11.2018].

Mentu, S. 2011. *Linnoitusten restaurointihistoriaa*. Teoksessa Suhonen, V-P. (toim.) *Suomalaiset linnoitukset 1720-luvulta 1850-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 62–71.

Metsähallitus 2016. *Kärnäkosken linnoituksen perinnebiotoopin ja maisemanhoidon toimenpidesuunnitelma 2016–2025*. Etelä-Suomen luontopalvelut, 13.4.2016.

Metsähallitus 2018. Arkeologi T. Tenhunen

& rakennuskonservaattori H. Palviainen.
Tiedonannot Kärnäkosken linnoituksella 11.10.2018.
Metsähallitus, Luontopalvelut.

Metsähallitus 2018a. *Kansallispuistojen, valtion retkeilyalueiden ja muiden virkistyskäytöillisesti merkittävimpien Metsähallituksen hallinnoimien suojelualueiden ja retkeilykohteiden käyntimäärät vuonna 2017*. Metsähallitus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.metsa.fi/documents/10739/3335805/kayntimaarat2017.pdf/d4414a36-b10d-428c-aa90-c5b5of25e4e5> [viitattu 12.12.2018].

Metsähallitus 2018b. Asiakaspalvelupäällikkö T. Loikkanen. Sähköpostit 12.9.2018 ja 12.10.2018.
Metsähallitus, luontopalvelut.

Metsähallituksen hoitamista historiakohteista hyvinvointia kävijöille ja paikallistalouteen 2015. Metsähallitus. Tiedote 31.8.2015. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.metsa.fi/fi/tiedotteet/-/asset_publisher/JMLsEpt3rusq/content/metsahallituksen-hoitamista-historiakohteista-hyvinvointia-kavijalle-ja-paikallistalouteen? [viitattu 19.11.2018].

Muinaismuistolaki 17.6.1963/295. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1963/19630295> [viitattu 19.11.2018].

Arkeologisen kulttuuriperinnön hoito s.a.
Museovirasto. Verkkosivusto. <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-hoito> (19.11.2018)

Partakosken, Kärnäkosken ja Järviitaipaleen linnakkeet 2009. Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. Tietokanta.

WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1183 [viitattu 27.9.2018].

Museovirasto 2012. *Yleisöturvallisuus Museoviraston rauniokohteissa. Ajatuksia, lähtökohtia ja puitteita jatkotoimenpiteiden kehittämistä varten*. Työryhmän loppuraportti 16.1.2012. Eronen, P., Gröndahl, K., Niininen, J-P, Nordman, J. (toim.).

Niiranen, J. & Sokura, E. 2018. *Kaakkois-Suomen linnoitukset. Historia ja myöhempi käyttötarkoitus*. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Restauraation koulutus. Opinnäytetyö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018052810598> [viitattu 12.10.2018].

Pajunen, H. 1993. *Kärnäkosken linnoitus Savitaipale. Linnoituksen hoito- ja kunnostustyöt 1988–1992*. Raportti. Saatavissa: www.kyppi.fi/to.aspx?id=129.144519 [viitattu 19.11.2018].

Partakosken kyläyhdistys 2018. Yhdistyksen puheenjohtaja R. Alatalo. Puhelinkeskustelut 7.9.2018 ja 19.11.2018.

Rauniolinnoja ja muinaisjäännöksiä Museovirastolta Metsähallituksen haltuun 2018. Metsähallitus. Verkkosivusto. Päivitetty 16.03.2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.metsa.fi/rauniolinnat-hanke> [viitattu 19.11.2018].

Mikä on Geopark? s.a. Saimaa Geopark ry.
Verkkosivusto. Saatavissa: <https://saimaageopark.fi/mika-on-geopark/> [viitattu 5.11.2018].

Kärnäkosken linnoitus s.a. Saimaa Geopark ry.
Verkkosivusto. Saatavissa: <https://saimaageopark.fi/kohteet/karnakoski-fortress-local-building-stones/>

[viitattu 5.11.2018].

Salonen L. 2018. *Kärnäkosken linnoitus Savitaipaleella – 1790-luvun sotavarustuksesta kulttuuriperinnöksi*. Helsingin yliopisto. Arkeologian opintokokonaisuus. Proseminaarityö.

Museum history s.a. State Memorial Museum of Alexander Suvorov. Verkkosivusto. Saatavissa: <http://suvorovmuseum.ru/en/история-музея> [viitattu 8.10.2018].

Tekemistä ja näkemistä Kärnäkosken linnoituksella 2019. Metsähallitus. Luontoon.fi –verkkosivusto. Saatavissa: <https://www.luontoon.fi/karnakoski/tekemistajanakemista> [viitattu 12.11.2018].

Tuotteistamisen konseptit 2017. Saimaan ammattikorkeakoulun restonomi-opiskelijat. Tuotteistaminen ja tuotekehitys –kurssi.

Työpaja 2017. Miljöömatkailu-hanke, Saimaan ammattikorkeakoulu. Savitaipale 28.11.2017.

Työpaja 2018. Miljöömatkailu-hanke, Saimaan ammattikorkeakoulu. Savitaipale 12.3.2018.

Tässä on Etelä-Karjalan vuoden kylä: ”Poikkeuksellisen arvokas luonto- ja kulttuurikohde”. Imatralainen 25.7.2015. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.imatralainen.fi/artikkeli/303918-tassa-on-etela-karjalan-vuoden-kyla-poikkeuksellisen-arvokas-luonto-ja> [viitattu 11.12.2018].

Laura Lehtinen
TKI-asiantuntija, Xamk

LOPUKSI

Kestävälle kulttuuriperintömatkalle

Verla, Kärnäkosken linnoitus, Miettälän kasarmit ja Tehtaanmäen asuinalue ovat mielenkiintoisia miljöitä, kulttuuriperintökohteita sekä syitä lähteä matkaan. Niiden syntyhistoriat ja kehityskaaret ovat erilaisia, samoin kuin niiden vahvuudet ja kehityskohteet. Ne kaikki liittyvät suurempiin kulttuurisiin, sosiaalisiin, yhteiskunnallisiin ja ajallisiin konteksteihin.

Kaikista kohteista on saatavana tutkittua tietoa, mutta jäljellä on myös paljon tutkittavaa. Toki kaikki kuvaukset ovat tutkimuksen kautta

saatuun tietoon perustuvia tulkintoja ja usein valintaa suuresta tietomäärästä. Kaikesta ei ehkä ole tietoa, osa tiedosta on todennäköisyyksiä ja epävarmuuksia, osa tutkijan tulkintoja – ja osa ehkä lukijan tulkintoja. Tärkeää on rehellinen tiedonvälitys. Eettisesti ajatellen kohteen kaikista tiedetyistä vaiheista olisi kerrottava totuudenmukaisesti – mitään pimittämättä ja mitään lisää keksimättä, mitään vääristelemättä tai kaunistelematta.

Rakennusten ylläpidossa on arvioitava kunnostusten tarpeellisuus tai kiireellisyys. Rakennusten käytössä on huomioitava niiden määräraikaishuollot ja huoltokirjan ajantasaisuus. Esimerkiksi vesikaton ja rakenteiden huolto ja

kunnon tarkkailu ovat tärkeitä. Korjaustöiden tulisi kunnioittaa rakennuksen historiaa ja vaalia alkuperäisiä materiaaleja mahdollisuuksien mukaan. Korjausten toteuttaminen vaatii harkintaa ja valintoja tutkimustiedon, käyttötarkoituksen ja resurssien valossa. Arvokkaimmissa historiallisissa ja harvinaisissa kohteissa korjausten olisi hyvä pohjautua tutkimukseen ja restaurointisuunnitelmaan. Kansainväliset ja Suomessa hyväksytyt yleiset kulttuuriperinnön hoitoon ja kunnostukseen liittyvien sopimusten periaatteet ovat hyviä linjauksia toiminnalle.

Matkailun ja yleisön palvelun käytössä olevien rakennusten ja rakennelmien kohdalla on syytä arvioida riskit. On syytä tehdä esimerkiksi tarvittavat pelastussuunnitelmat, huolehtia paloturvallisuudesta ja hätäpoistumisteistä. Historiallisia ja vanhoja rakennuksia käytettäessä on huomioitava myös muun muassa asianmukaiset siivousmenetelmät ja esimerkiksi huonekalujen aiheuttama kuormitus tai vaurioitumisriskit.

Kaikkiin kohteisiin liittyvä rakennetun ympäristön lisäksi vahvasti myös kulttuuriympäristön aineettomat kerrokset. Kaikissa on kadonneita kerroksia ja tuhoutuneita taloja. Kohteisiin liittyy tarinoita ja muistoja, todentamattomiakin juttuja. Esimerkiksi nimistön tutkimus avaisi varmasti paikkojen merkityksiä vielä lisää. Ole-

massa olevat rakennukset viestivät rakennustavoista, tyyleistä ja käsityötaitoista sekä kertovat kuluneista vuosista ja käten jäljistä. Muurien ladontatavat ja tuhoutuneiden rakennusten jäänteet kumpuina nurmen alla Kärnäkoskella. Sodanaikaiset ammuksiset ja huhut Mietttilän kasarmialueen lähistön haudoista. Verlan kovaa teetä myynyt Eeva, työstön jäljet puuleikkauksissa, lattiaan jalanjälkensä jättänyt Maria. Inkeröisten talojen viestimä sosiaalinen hierarkia, asumisen ideaalit eri aikoina.

Mikään kohde ei ole eikä voi olla muuttumaton. Rakennuksia kunnostetaan, toiminta muuttuu ja palvelut kehittyvät. Eri asia on, miten muutokseen suhtautuu ja sopeutuu. Ennaltaehkäisevästi ja huolellisesti suunnitellen, jotta rakennusten kunto ja arvot säilyvät paremmin ja kohde pysyy houkuttelevana? Perinteetkin muuttuvat ja muokkautuvat niiden siirtyessä sukupolvilta toiselle, mutta oleellista on muutoksen hallinta ja siihen sopeutuminen. Aikojen saatossa suhtautuminen kulttuuriperintöön muuttuu, arvostukset muuttuvat, merkitykset muuttuvat. Tiedonvälitys, sitouttaminen ja ymmärryksen lisääminen auttavat vaalimaan näitä kulttuuriperintökohteitamme. Rakennukset ja niiden historia ja arvot sekä ihmiset, jotka ovat kohteiden kokijat ja käyttäjät, nivoutuvat kaikki toisiinsa. Ihminen luo kulttuuriperintöä ja saa siitä elinvoimaa.

Kestävän matkailun periaatteiden mukaista toimintaa on suotava edistää kulttuuriperintökohteissa. Paikallisyhteisön kunnioittaminen, kohteen hengen ja arvojen kunnioittaminen matkailijan ja palveluiden tarjoajien näkökulmasta ovat huomioonotettavia seikkoja, samoin avoin ja totuudellinen tiedonvälitys.

Matkailussa kannattaa hyödyntää paikkojen omia vahvuuksia, ominaisuuksia ja historiasta kumpuavia tarinoita. Tarinat, paikkoihin liittyvät erikoisuudet ja tapahtumat kannattaa nostaa esiin, sillä ne luovat merkityksiä ja tuovat syvyyttä ja auttavat ymmärtämään kohteita paremmin. Myös laajemman tarinallistamisen avulla voi kehittää houkuttelevampia ja merkityksellisempiä palvelukokemuksia (Kalliomäki s.a.). Tuotteistamisen ja järjestettävien tapahtumien soisi liittyvän paikkoihin ja kunnioittavan niiden olemusta. Päälle liimattu kaupallistaminen ei enää palvele yrittäjää eikä kohdetta.

Hankkeen eräänä tavoitteena oli kohteisiin liittyvä tiedonvälitys kulttuuriperinnön merkityksestä sekä liiketoimintamahdollisuuksista. Säilyttämisen hallintasuunnitelmien sovelletut raportit sovittelevat yhteen kohteiden kulttuuriperintöarvojen säilymisen turvaamista sekä matkailun edistämistä. Toivottavasti tämä auttaa avaamaan kulttuuriperinnön merkitystä sekä itseisarvona että matkailuarvona ja ymmärtä-

mään kohteisiin liittyviä kulttuurihistoriallisia arvoja. Toivottavasti tämä auttaa hahmottamaan kohteiden vahvuuksia ja voimavaroja sekä näkemään mahdollisia kehityksen suuntia. Raportti ei ole kaikenkattava eikä tyhjentävä eikä toimintaa määräävä. Tarkempia tutkimuksia korjausten suunnittelun tai kattavamman historiallisen analyysin tueksi tarvitaan. Olennaista on jatkaa tästä eteenpäin innostuneella otteella, harkitsevin mielin ja moninaisia mahdollisuuksia nähden, yhdessä tehden ja kasvavien verkostojen avulla kehittäen.

Lähteet:

Kalliomäki, A. s.a. *Tarinallistaminen*. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.tarinakone.fi/tarinallistaminen/> [viitattu 11.12.2018].

KIITOKSET

Lämmin kiitos kaikille asianosaisille sekä tietojen koostamisessa ja julkaisun teossa auttaneille.

Kiitos Maailmanperintökohde Verlan, Kärnäkosken linnoituksen, Miettilän historiallisen reservikasarmialueen ja Tehtaanmäen asuinalueen yhteyshenkilöt, paikalliset toimijat ja tietojen lähteet.

Kiitos Museoviraston, Metsähallituksen, Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen, Kymen-

laakson museon, Etelä-Karjalan museon ja Alvar Aalto -säätiön yhteyshenkilöt ja asiantuntijat. Kiitos kaikille Xamkin eri vuosikurskien opiskelijoille tehdyistä selvityksistä ja materiaalista kohteisiin liittyen sekä myös Saimian opiskelijoille tehdyistä taustoittavista materiaaleista.

Kiitos myös koko Miljöomatkailu-tiimille Kaakkois-Suomen ja Saimaan ammattikorkeakouluissa.

Laura Lehtinen 2018.

Kaakon kätkeyt aarteet on Miljöomatkailu-hankkeen julkaisu, joka pyrkii edistämään kulttuuriperintöarvoja vaalivaa matkailun kehittämistä. Hankkeen neljä kohdetta Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa – Maailmanperintökohde Verla ja Alvar Aallon Tehtaanmäki Kouvolassa, Miettilän historiallinen reservikasarmialue Rautjärvellä ja Kärnäkosken linnoitus Savitaipaleella – ovat kaikki historiallisesti arvokkaita kohteita ja merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Julkaisu tarkastelee kohteiden historiaa, nykyistä tilannetta sekä pohtii suuntaviivoja käytölle. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun hallinnoiman hankkeen (2017–2018) osatoteuttajana oli Saimaan ammattikorkeakoulu.

